

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT
Specialna športna vzgoja
Gorništvo z aktivnostmi v naravi

**PREGLED SLOVENSKEGA LEPOSLOVJA S PODROČJA
GORNIŠTVA**

DIPLOMSKO DELO

MENTOR

prof. dr. Stojan Burnik

SOMENTORICA

izr. prof. dr. Maja Pori

RECENZENT

doc. dr. Gregor Starc

KONZULTANTKA

mag. Andreja Grčar

Avtorica dela
JANA ZGUBIN

Ljubljana, 2010

ZAHVALA IN POSVETILO

Rada bi se zahvalila vsem, ki so pripomogli k nastanku diplomskega dela. Najprej mentorju Stojanu Burniku brez katerega delo ne bi nastalo. Posebna zahvala gre konzultantki Andreji Grčar za njeno pomoč ter somentorici Maji Pori in recenzentu Gregorju Starcu. Zahvalila bi se tudi novogoriški knjižnici Franceta Bevka, ki mi je omogočila pregled leposlovnih del, knjižničarkam, ki so mi nudile pomoč pri samem iskanju del in svetovanju ter knjižnici na Fakulteti za šport, Narodni univerzitetni knjižnici in knjižnicam na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Diplomsko delo posvečam vsem mojim domačim in prijateljem, ki so verjeli vame in mi stali ob strani pri pisanju dela.

Pri pregledu leposlovnih del sem prebrala veliko verzov in fraz, ki so me zaznamovali. Na mojem pisnem popotovanju skozi diplomsko delo pa mi je bila najbolj všeč prav ta fraza: »Kdor zna potovati načrtno in zavestno, z odprtimi očmi, kogar zanimajo ne samo važne znamenitosti, ampak mu tudi malenkostni pojavi zbujajo pozornost, temu nudi domovina kakor tujina toliko lepega in zanimivega, toliko pobudnega in poučnega, da se nikdar ne utruji, nikdar ne naveliča. Takemu popotniku je potovanje res življenje, kakor se zaveda tudi narobe resnice: da je življenje zgolj – potovanje« (Wester, str. 263, v Jarc, 1993).

Ključne besede: gorništvo, alpinizem, pregled, slovensko leposlovje, literatura

PREGLED SLOVENSKEGA LEPOSLOVJA S PODROČJA GORNIŠTVA

Jana Zgubin

IZVLEČEK

V diplomskem delu je prikazan pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva. Le-ta temelji na monografskih publikacijah, ki so že v originalu slovenska dela in tistih, katera so v prvotni obliki bila napisana v tujem jeziku in so kasneje izšla tudi v slovenščini.

Pregled zajema obdobje dvajsetega in enaindvajsetega stoletja oz. od leta 1900 do leta 2010. Pri iskanju gradiva sem uporabila slovenski knjižnični informacijski sistem COBISS.

Pregled leposlovnih del sem povezala z zgodovinskim pregledom dogajanja v gorah. Povzela sem letnice, ki predstavljajo mejnike v gorništvu tako v slovenskih gorovjih kot tudi v gorovjih po svetu.

Ob kratkem povzetku del sem predstavila tudi slovenske in tuje alpiniste ter ostale posameznike, ki so veliko pripomogli k samemu razvoju gorništva.

Skozi celotno diplomsko delo sem ugotavljala, kako se je z leti vzporedno spreminjal način pisanja avtorjev – alpinistov (literarno poročanje, emocionalno dožemanje dogajanja) ter cilji (osvajanje vedno višjih ciljev, preseganje rekordnih hitrosti,...), tehnika (oprema, tehnična sposobnost plezalcev, transport do baznih taborov, poročanje iz baznih taborov,...) in vsebina samih gorniških dejavnosti (velik razpon dejavnosti v gorah). Primerjala sem način pisanja od samega začetka (naše prve odprave v visokogorja) s sodobnim načinom pisanja, ko pisci nimajo več »dlake na jeziku«.

V poglavju z naslovom Terminologija in izrazoslovje sem razložila pomen nekaterih pojmov.

Keywords: mountaineering, alpinism, review, Slovenian literature

THE REVIEW OF SLOVENIAN LITERATURE IN THE FIELD OF MOUNTAINEERING

Jana Zgubin

ABSTRACT

This report includes an overview of Slovenian literature in the field of mountaineering. The common thread of my work is a review of literary works, based on the books that are already in the Slovenian origin, and those which were in their original form, written in a foreign language and subsequently published in the Slovenian language. The review covers publications from the twentieth and twenty-first century - from 1900 until 2010. The Slovenian library information system COBISS proved to be a very useful search method. I connected the review of literary works with the historical review of developments in the mountains. I also summarized the years that represent milestones in mountaineering, both in the Slovenian mountains, as well as in foreign mountains.

With a short summary of literary works, I presented the Slovenian and foreign alpinists, as well as people who aren't alpinists, but who have contributed a lot to the development of alpinism itself.

Throughout this thesis work I noticed how over the years, the way of writing of authors - alpinists has been continually changing (literary reporting, perceptions of emotional events) and goals (reaching for higher goals, setting record speeds ...), technology (equipment, technical climbing ability, transport to base camp, reporting from base camp, ...) and the actual content of mountaineering activities (large range of activities in the mountains). I compared the writing style in the early days of our expeditions to high mountains with the modern way of writing where the writers no longer »have the guts» to write what they really want to. In the chapter Terminology and vocabulary I explained the importance of some key words.

1 KAZALO

1	KAZALO.....	6
2	UVOD.....	13
3	PREDMET, PROBLEM IN NAMEN DELA.....	15
3.1	OPREDELITEV POJMOV.....	15
3.1.1	<i>Leposlovje.....</i>	15
3.1.2	<i>Gorništv.....</i>	17
3.2	LITERATURA S PODROČJA GORNIŠTVA.....	18
3.2.1	<i>Delitev literature s področja gorništv v Sloveniji po Strojinovi opredelitvi ..</i>	20
3.2.1.1	Gorsko pravljicarstvo.....	20
3.2.1.2	Ljudska povest.....	21
3.2.1.3	Ljudska igra.....	21
3.2.1.4	Monografije in avtobiografije.....	21
3.2.1.5	Gorniška bibliografija.....	22
3.2.1.6	Ideološko alpinistična literatura in almanahi.....	23
3.2.1.7	Poezija.....	24
3.3	LEPOSLOVJE S PODROČJA GORNIŠTVA.....	24
3.3.1	<i>Epika ali pripovedništvo v obliki proze.....</i>	24
3.3.1.1	Gorniška novela.....	25
3.3.1.2	Gorniški romani.....	25
3.3.1.3	Literatura z leposlovnimi prvinami.....	25
3.3.1.4	Prevedena literatura.....	26
4	CILJI.....	27
5	METODE DELA.....	28
6	RAZPRAVA.....	29
6.1	PREGLED LEPOSLOVJA (NAPISANEGA V SLOVENSKEM JEZIKU) PO LETNICAH IZIDA KNJIGE.....	29
6.1.1	<i>Prvo desetletje dvajsetega stoletja (1900–1909).....</i>	30
6.1.2	<i>Drugo desetletje dvajsetega stoletja (1910–1919).....</i>	30
6.1.3	<i>Tretje desetletje dvajsetega stoletja (1920–1929).....</i>	31
6.1.3.1	Boj za Mount Everest.....	31
6.1.4	<i>Četrto desetletje dvajsetega stoletja (1930–1939).....</i>	33
6.1.4.1	Čez steno.....	33
6.1.4.1.1	Ivan Bučer.....	35
6.1.4.2	Zbrani planinski spisi.....	36
6.1.4.2.1	Klement Jug.....	37
6.1.4.3	Gruh.....	39
6.1.4.3.1	Edo Deržaj.....	40
6.1.4.4	Svet med Grintovci.....	41
6.1.4.4.1	Boris Režek.....	42
6.1.4.5	Janka Mlakarja izbrani planinski spisi.....	43
6.1.4.5.1	Janko Mlakar.....	43

6.1.5	<i>Peto desetletje dvajsetega stoletja (1940 – 1949)</i>	44
6.1.5.1	Pod špiki.....	44
6.1.5.2	Koča na Robu.....	44
6.1.5.3	Podobe: Gore in ljudje.....	45
6.1.5.4	Blagoslov gorá.....	46
6.1.5.4.1	Janez Gregorin.....	46
6.1.6	<i>Šesto desetletje dvajsetega stoletja (1950 – 1959)</i>	47
6.1.6.1	Baltazar Hacquet, prvi raziskovalec naših Alp.....	48
6.1.6.1.1	Josip Wester.....	48
6.1.6.1.2	Baltazar Hacquet.....	49
6.1.6.2	Dhaulagiri.....	49
6.1.6.2.1	Dinko Bertoncelj.....	50
6.1.6.2.2	Vojko Arko.....	51
6.1.6.3	Valentin Stanič: prvi alpinist v Vzhodnih Alpah.....	51
6.1.6.3.1	Valentin Stanič.....	52
6.1.6.4	Himalaja in človek.....	53
6.1.6.4.1	Janko Blažej.....	54
6.1.6.4.2	Igor Levstek.....	54
6.1.7	<i>Sedmo desetletje dvajsetega stoletja (1960 – 1969)</i>	55
6.1.7.1	Noči in viharji.....	55
6.1.7.1.1	Marjan Keršič – Belač.....	56
6.1.7.1.2	Ante Mahkota.....	56
6.1.7.1.3	Ciril Debeljak - Cic.....	57
6.1.7.2	Steze, skale in smučišča.....	58
6.1.7.2.1	Marijan Lipovšek.....	59
6.1.7.3	Kjer tišina šepeta.....	60
6.1.7.3.1	France Avčin.....	62
6.1.7.4	Vzhodno od Katmanduja.....	63
6.1.7.4.1	Zoran Jerin.....	64
6.1.7.5	Pot v planine.....	64
6.1.7.5.1	Rafko Dolhar.....	64
6.1.7.6	Srečanja z gorami.....	65
6.1.7.6.1	Miha Potočnik.....	66
6.1.7.7	Iz mojega nahrbtnika.....	67
6.1.8	<i>Osmo desetletje dvajsetega stoletja (1970 – 1979)</i>	69
6.1.8.1	Pretrgana naveza.....	69
6.1.8.2	Stena.....	70
6.1.8.2.1	Joža Čop.....	73
6.1.8.3	Pot iz planin.....	74
6.1.8.4	Makalu.....	75
6.1.8.4.1	Aleš Kunaver.....	76
6.1.8.5	Brezna in vrhovi.....	78
6.1.8.5.1	Pavel Kunaver.....	80
6.1.8.6	Planinske zgodbe z Nahuel Huapija.....	82
6.1.8.7	Stene mojega življenja.....	82
6.1.8.7.1	Tone Škarja.....	83

6.1.8.8	Ljubezen po pismih	83
6.1.8.9	Spomini	84
6.1.8.10	Kangbačen	84
6.1.8.10.1	Jože Andlovic	85
6.1.8.11	Himalaja, rad te imam	87
6.1.8.12	S prijatelji pod macesni	88
6.1.8.12.1	Matjaž Kmecl	89
6.1.8.13	Congma je hodil spredaj	91
6.1.8.13.1	Danilo Cedilnik – Den	93
6.1.8.14	YU3DRL-9N1YU, Mount Everest Sagarmatha	93
6.1.8.14.1	Marijan Krišelj	94
6.1.8.15	Kruta gora: jugoslovanski vzpon na Mount Everest 1979	95
6.1.8.16	Na vrh sveta : jugoslovanske odprave od Trisula do Everesta	95
6.1.8.17	Himalajski dnevnik: drama pod vrhom	96
6.1.8.17.1	Ivan Kotnik – Ivč	96
6.1.8.18	Sfinga: zadnja skrivnost triglavske stene	97
6.1.9	<i>Deveto desetletje dvajsetega stoletja (1980 – 1989)</i>	99
6.1.9.1	Everest	100
6.1.9.2	Pot	102
6.1.9.2.1	Nejc Zaplotnik	106
6.1.9.3	Gore pod polnočnim soncem: Kalaalit Nunaat - Grenlandija	106
6.1.9.3.1	Janez Bizjak	107
6.1.9.4	Himalaja '83: dnevnik Vikija Grošlja z odprave na Manaslu	108
6.1.9.4.1	Viki Grošelj	108
6.1.9.5	Sledovi ptic	110
6.1.9.6	Vabilo v Julijce	111
6.1.9.7	Zlata naveza: zapisovani pogovori z dr. Mihom Potočnikom	113
6.1.9.8	Prvi čez steno	114
6.1.9.8.1	Ivan Berginc – Štrukelj	115
6.1.9.8.2	Tone Strojcin	115
6.1.9.9	Med Šmarno goro in Mont Blancom	116
6.1.9.10	Do prvih zvezd	117
6.1.9.11	Jalung Kang	118
6.1.9.12	Pet zakladnic velikega snega	119
6.1.9.13	Cerro Shaihueque	121
6.1.9.14	Aleš Kunaver	121
6.1.9.14.1	Dušica Kunaver	123
6.1.9.15	Smisel in spoznanje: Patagonija	124
6.1.9.15.1	Matevž Lenarčič	125
6.1.9.16	Prehodil bi svet za en sam nasmeh	127
6.1.9.17	Korak do sanj: ameriški dnevnik	127
6.1.9.17.1	Iztok Tomazin	129
6.1.10	<i>Devetdeseta leta dvajsetega stoletja (1990–1999)</i>	129
6.1.10.1	Poti v brezpotja	130
6.1.10.1.1	Staza Črnič	131
6.1.10.2	Zvezdnate noči	132

6.1.10.2.1	Dušan Jelinčič	133
6.1.10.3	Trenutki	134
6.1.10.3.1	Jani Kokalj.....	135
6.1.10.4	Ledeno Sonce	136
6.1.10.4.1	Marjan Manfreda.....	137
6.1.10.5	Sam.....	137
6.1.10.5.1	Tomo Česen.....	138
6.1.10.6	Štirikrat osem tisoč.....	139
6.1.10.7	Bela obzorja.....	139
6.1.10.8	Biseri pod snegom.....	142
6.1.10.9	Takrat me počakaj, sonce	143
6.1.10.10	Sneg na zlati veji	143
6.1.10.10.1	Igor Škamperle	144
6.1.10.11	Katedrala Lotse – izpolnjena želja	145
6.1.10.12	Čo Oju – Turkizna boginja.....	146
6.1.10.13	Nebo nad Afriko: polet z zmajem s Kilimanjara.....	147
6.1.10.14	Dotik neba	148
6.1.10.15	Pustolovščina v Tibetu: smučanje z osemtisočaka.....	148
6.1.10.16	K2: grenko zmagoslavje.....	149
6.1.10.17	Anapurna: zadnji slovenski osemtisočak	150
6.1.10.18	Alpinizem, samoljubje, ljubezen	152
6.1.10.18.1	Davo Karničar	152
6.1.10.19	Stena in smrt: planinčevi zapiski.....	154
6.1.10.20	Veliki dnevi	154
6.1.10.20.1	Stane Belak - Šrauf.....	155
6.1.10.21	Antarktika: južno od vsega.....	155
6.1.10.22	Andi, beli vrhovi zelene celine.....	156
6.1.10.22.1	Tine Mihelič	157
6.1.10.23	Ama Dablam – odsanjane sanje	157
6.1.10.23.1	Zvonko Požgaj.....	158
6.1.10.24	Lotosov cvet	159
6.1.11	<i>Prvo desetletje enaindvajsetega stoletja (2000–2009)</i>	160
6.1.11.1	Z Everesta.....	161
6.1.11.1.1	Tadej Golob.....	162
6.1.11.1.2	Urban Golob	163
6.1.11.2	Vrnite mi moje sinove z gore	163
6.1.11.2.1	Ciril Praček.....	165
6.1.11.3	Prvi na smučeh z Everesta.....	167
6.1.11.4	Strmine njunega življenja: plezalna naveza Mira Marko-Debelak – Edo Deržaj.....	168
6.1.11.4.1	Mira Marko Debelak (Pibernik)-Deržajeva	168
6.1.11.5	Planinski spisi.....	169
6.1.11.5.1	Henrik Tuma	171
6.1.11.6	Moje gore	172
6.1.11.6.1	Milenko Arnejšek – Prle	173
6.1.11.7	Ni nemogočih poti.....	173

6.1.11.7.1	Tomaž Humar.....	174
6.1.11.8	Križemkražem po gorah.....	176
6.1.11.8.1	Pavle Šegula.....	178
6.1.11.9	Čo Oju – 8201 m: prva odprava slovenskih policistov v Himalajo.....	179
6.1.11.10	Ledene sanje: odprave na vse celine sveta.....	179
6.1.11.10.1	Stane Klemenc.....	180
6.1.11.11	Na smučeh od 0 do 8000 metrov.....	180
6.1.11.12	Na beli steni.....	182
6.1.11.13	Čopov steber: dvakrat prvič.....	183
6.1.11.13.1	Paula Jesih.....	184
6.1.11.13.2	Anton Sazonov - Tonač.....	185
6.1.11.14	Klic gora.....	186
6.1.11.15	Preizkušnje.....	186
6.1.11.15.1	Miro Štebe.....	187
6.1.11.16	Trisul – varuh boginje.....	188
6.1.11.17	Dežela šerp – 1962.....	189
6.1.11.18	Tragedija v Turski gori.....	190
6.1.11.19	Aljaska: izkušnje v snegu in mrazu.....	191
6.1.11.20	Lhotse – južna stena.....	191
6.1.11.21	Kangčendzenga: gora usode.....	192
6.1.11.22	Everest: sanje in resničnost.....	193
6.1.11.23	Ožarjeni kamen.....	193
6.1.11.23.1	Franček Knez.....	194
6.1.11.24	Življenje alpinista.....	194
6.1.11.24.1	Pavle Kozjek.....	195
6.2	PREGLED LEPOSLOVJA (NAPISANEGA V TUJEM JEZIKU) PO LETNICAH IZIDA KNJIGE. 196	
6.2.1	<i>Prvo desetletje dvajsetega stoletja (1900–1909)</i>	196
6.2.2	<i>Drugo desetletje dvajsetega stoletja (1910–1919)</i>	196
6.2.3	<i>Tretje desetletje dvajsetega stoletja (1920–1929)</i>	196
6.2.4	<i>Četrto desetletje dvajsetega stoletja (1930–1939)</i>	196
6.2.4.1	Svizec z ovratnico.....	197
6.2.4.2	Iz mojega življenja v gorah: Julijske Alpe.....	197
6.2.4.2.1	Julius Kugy.....	198
6.2.5	<i>Peto desetletje dvajsetega stoletja (1940–1949)</i>	199
6.2.5.1	Pilatus.....	199
6.2.5.2	Gore in ljudje.....	200
6.2.6	<i>Šesto desetletje dvajsetega stoletja (1950–1959)</i>	200
6.2.6.1	Trije zadnji problemi Alp.....	201
6.2.6.1.1	Anderl Heckmair.....	202
6.2.6.2	Anapurna.....	203
6.2.6.2.1	Maurice Herzog.....	204
6.2.6.3	Rekord na Himalaji.....	204
6.2.6.4	Vihar nad Aconcaguo.....	205
6.2.6.4.1	Tibor Sekelj.....	206
6.2.6.5	Prvi v navezi.....	206
6.2.6.5.1	Roger Frison-Roche.....	207

6.2.6.6	Vzponi v Everestu	207
6.2.7	<i>Sedmo desetletje dvajsetega stoletja (1960–1969)</i>	208
6.2.7.1	Gora ni hotela	208
6.2.7.2	Nazaj v gore	209
6.2.7.3	Kakteje, Indijanci in andski vrhovi	210
6.2.7.4	Delo, glasba, gore	211
6.2.7.5	Nanga Parbat	212
6.2.7.5.1	Hermann Buhl	212
6.2.7.6	Iz življenja gornika	212
6.2.7.7	Srebrni bogovi	213
6.2.7.8	Tenzing, zmagovalec Everesta	213
6.2.7.8.1	Norgay Tenzing	214
6.2.8	<i>Osmo desetletje dvajsetega stoletja (1970–1979)</i>	215
6.2.8.1	Deset velikih sten	215
6.2.8.2	Iz minulih dni	215
6.2.8.3	Himalaja	216
6.2.8.4	Pet stoletij Triglava	216
6.2.8.5	Osvajalci nekoristnega sveta: od Alp do Annapurne	217
6.2.8.5.1	Lionel Terray	217
6.2.8.6	Božanski nasmeh Monte Rose	218
6.2.8.7	Anton Ojcinge : življenje gorskega vodnika	218
6.2.8.8	Everest	219
6.2.8.8.1	Reinhold Messner	219
6.2.9	<i>Deveto desetletje dvajsetega stoletja (1980–1989)</i>	220
6.2.9.1	Moje gore	220
6.2.9.1.1	Walter Bonatti	221
6.2.9.2	Ni zmage brez tveganja	222
6.2.9.2.1	Edmund Hillary	222
6.2.9.3	Pustolovščina Everest: skozi šerpovsko deželo k Čomolungmi	223
6.2.9.3.1	Toni Hiebeler	224
6.2.9.4	Na meji smrti	225
6.2.9.5	Beli pajek: zgodovina Eigerjeve severne stene	226
6.2.9.5.1	Heinrich Harrer	228
6.2.9.6	Gora za golega človeka	229
6.2.9.6.1	Pierre Mazeaud	229
6.2.9.7	Čudovite gore	231
6.2.10	<i>Devetdeseta leta dvajsetega stoletja (1990–1999)</i>	232
6.2.10.1	Izginul: osebni obračun z Mount Everestom	232
6.2.10.1.1	Jon Krakauer	233
6.2.10.2	Everest – gora brez milosti	234
6.2.11	<i>Prvo desetletje enaindvajsetega stoletja (2000–2009)</i>	235
6.2.11.1	Po poteh mojega očeta: Šerpov vzpon na Everest	235
6.2.11.1.1	Jamling Tenzing Norgay	236
6.2.11.2	Dotik praznine	237
6.2.11.2.1	Joe Simpson	238
6.2.11.3	Poljubi ali ubij: izpovedi serijskega plezalca	238

6.2.11.3.1	Mark Twight.....	239
6.2.11.4	Nevarna igra: plezalčeva odiseja od Llanberisa do velikih sten	240
6.2.11.4.1	Paul Pritchard	241
6.2.11.5	Tomaž Humar.....	241
6.3	NEKOČ – DANES	242
6.3.1	<i>V gorah</i>	242
6.3.1.1	Cilji.....	242
6.3.1.2	Tehnika.....	243
6.3.1.2.1	Odprave	243
6.3.1.2.2	Priprave na odpravo	245
6.3.1.2.3	Plezanje	246
6.3.1.2.4	Razvoj opreme.....	247
6.3.1.2.5	Okolje na odpravah	249
6.3.1.2.6	Tehnika prenosa sporočil z odprav.....	249
6.3.1.2.7	Obveščanje o odpravah in članih le- teh v medijih	251
6.3.1.3	Vsebina gorniških dejavnosti	251
6.3.3	<i>Knjige: pisanje le-teh</i>	252
6.3.3.1	Pogled v zgodovino	253
6.3.3.2	Dvajseto stoletje	254
6.3.3.2.1	Alpinisti – pisci knjig	256
6.3.3.2.2	Pojav himalajizma v knjigah	257
6.4	IZRAZOSLOVJE IN TERMINOLOGIJA	260
7	SKLEP	264
8	LITERATURA	279

2 UVOD

Beseda gorništvo izhaja iz korena besede gora.

Gore imajo v vseh kulturah izredno velik simbolni pomen – simbolizirajo svet, drugačen od vsakdanjosti, točko, v kateri se stikata zemlja in nebo, svet nadnaravnih sil, pa tudi hrepenenje, vzpon in premagovanje ovir. Gorske pokrajine sodijo med tiste, ki jim pripisujemo največjo doživljajsko zmožnost. Že zgodaj so navdihovale človekovo ustvarjalno domišljijo, danes pa lahko rečemo, da so na različne načine navzoče prav v vseh umetnostnih panogah.

Gore se v umetnosti lahko pojavljajo le kot kulisa oziroma bolj ali manj naključno okolje, pogosto pa so prav gore oziroma osebni človekov odnos do njih jedro umetniškega navdiha in poglavitni predmet umetniškega obravnavanja. Seveda ne gre le za planinski, gorniški oziroma alpinistični pogled na gore – gre za zelo različne odnose do gora, od strahospoštovanja do uživanja v naravi in lepih razgledih. Umetniško ustvarjanje, povezano z gorništvom kot zelo specifično obliko zahajanja v gore, je samo del te bogate ustvarjalne bere (Keršič-Svetel, 2006, v Rotovnik, 2006). Gore imajo v književnosti izredno pomembno mesto. Literatura, ki je povezana z gorništvom, je vse bolj obširna in raznovrstna (Keršič-Svetel, 2006, v Rotovnik, 2006). Književnost o gorah in gornikih je po vsebini in načinih, kako obravnava odnose med človekom in naravo, še posebej do gora, tako vsestranska, da je ne bi bilo mogoče opredeliti po posameznih obdobjih literarne zgodovine enostavno zato, ker vseh ne pozna. Zvesta je ostala romantiki. S književnostjo o gorah tudi ni mogoče označevati le potopisnega žanra, ker gre pri številnih gorniških avtorjih za mnogo več kot le leposlovna ali potopisna dela ali zgolj za opis tur.

Gorništvo kot gibanje in kulturni pojav obenem je v človeku, ki je okusil slast gora, prebudilo toliko notranjih pobud, čustev, doživljanja sebe, okolja in sočloveka v gorah, da moramo vsaj pri alpskih narodih to zvrst pisanja označiti kot samosvoj književni fenomen. Zaradi več kot dvestoletne gorniške tradicije na Slovenskem, predvsem pa zaradi gorniške književne dediščine, ki se je nabrala ob tem, je mogoče

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

to dediščino tudi zaradi preglednosti razčleniti na podzvrsti, kot so roman, novele, eseji, potopisi in na druge oblike literarne tvornosti (Strojin, 1995).

Za alpinistično literaturo je značilno opisovanje zunanjega dogajanja na vzponih, pa tudi psihološko razčlenjevanje odnosov med posamezniki in posameznikov do sveta, še posebno v izjemnih razmerah boja za preživetje v surovem gorskem okolju. Ni športa, ki bi sprožil toliko pisanja in literarne ustvarjalnosti kot prav gornišvo (Glavnik idr., 2005).

Narava je tudi evropskemu človeku notranje toliko povedala, da kot čuteč posameznik ni šel mimo nje brez kulturne izpovedi o njej v vseh oblikah opisovanja in upodabljanja. Med oblikami umetniškega izpovedovanja izstopata zlasti literatura v vseh zvrsteh in fotografija, sledita likovna umetnost in film. Najmanj sledi o gornišvu je dalo kiparstvo.

Medtem ko je preprost človek na gorsko naravo zrl kot na objektivno danost, se je šele umetniška duša s svojo umetnino, naj se imenuje knjiga, kip, slika, fotografija ali film, uspela izraziti. Morda je literat po svojem notranjem izražanju šel najdlje, ker je »stopil« vase.

Seveda vsak literarni spis še ni umetnina ne glede na to, kakšne notranje pobude je imel njegov avtor, ali kaj je poizkušal izpovedati. Besedni zaklad ne more tekmovati z notranjim občutjem. Pisec skuša podati nekaj svojega z močjo svojega duha in občutji, ki jih nosi v sebi, kar je drugačno od stvarnosti, ki jo vidimo (Strojin, 1995).

3 PREDMET, PROBLEM IN NAMEN DELA

Diplomsko delo je zaključni pisni izdelek nas študentov na univerzitetnem študijskem programu. Na Fakulteti za šport sem usmerjala Gornišvo z dejavnostmi v naravi pri dr. Stojanu Burniku, ki mi je v času absolventskega staža ponudil idejo o pregledu literature s področja gornišva. Ker je precej tovrstne literature, smo se odločili, da zožimo izbor in se posvetimo leposlovju. Ko sem analizirala že obstoječo literaturo, sem ugotovila, da v Sloveniji nimamo kronološkega pregleda leposlovja s področja gornišva. Tako sem sprejela ta izziv. S pomočjo COBISS-a sem zožila izbor na monografske publikacije, preko katerih sem poiskala leposlovna dela. S pomočjo kronološkega pregleda dogodkov, ki so zaznamovali alpinizem in Slovence, sem se osredotočila na nekatera dela in poskušala ugotoviti, kako se je z leti način pisanja alpinistov spreminjal vzporedno s tehniko, vsebinami in cilji samih gorniških dejavnosti.

3.1 Opredelitev pojmov

3.1.1 Leposlovje

Leposlovje ali beletristika je bila v 18. in 19. stoletju oznaka za literarno umetnost v celoti, vključno s trivialno literaturo (sodobna oznaka za ceneno, plehko, umetniško manjvredno zvrst zabavne literature; značilnosti: prevlada snovnega interesa, serijska produkcija, pogosto v zvezkih, ustvarjanje umetnega "sanjskega" sveta, tuje realnosti kot nadomestek in beg pred realnostjo, psevdoproblematika, kopičenje različnih dražljajev v neverjetni, neokusni množini), toda je v nasprotju z znanstveno, filozofsko in zgodovinsko literaturo (Dolinar, 1987, str. 126).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

V slovenski literarnoznanstveni terminologiji se poleg pojma literatura pojavljajo še drugi sinonimi. Med sabo se razlikujejo po svojem jezikovnem in historičnem izvoru, pa tudi po pomenskih odtenkih (Kos, 1978, str. 5).

Književnost v ožjem pomenu besede obsega samo dela besedne umetnosti in je isto kot umetniška književnost (slovstvo, literatura), v širšem pomenu pa zajema poleg tega še vse drugo spisje, ki spada v neumetniško književnost (za obvestilne, praktične, politične, moralne, verske, znanstvene ali filozofske namene – sem spadajo: časopisne vesti, članki, poučni spisi, razprave, pisma itd.). Posebna značilnost umetniške književnosti je ta, da lahko njena dela razvrstimo v tri poglavitne skupine – vrste. To so lirika (v teh delih je ena sama oseba ali zbor, ki govori neposredno o sebi, sporoča svoje misli, z besedami ponazarja razpoloženja in čustva; v prozi je to pesem v prozi), epika ali pripovedništvo (sporočanje o dogodkih, ki so se zgodili v preteklosti ali se dogajajo v sedanjosti in nadaljujejo preteklo dogajanje; dogodki so del zunanjega sveta, ločeni so od pripovedovalca in od sedanjosti; v prozi je to anekdota, kratka zgodba, pravljica, pripovedka, novela, povest, roman) in dramatika (v njej govori ena ali več oseb, kot da so postavljene pred navzočimi poslušalci ali gledalci v neko zunanje dogajanje ali stanje, v zunanjem času in prostoru. Čas in občutek pri branju je, kot da se bi dogajalo pred nami; v prozi je to tragedija, komedija, drama, absurдна drama) (Kos, 1999, str. 9-19).

Omenjam le prozo, saj sem se osredotočila le na to (podrobneje pa na epiko ali pripovedništvo).

Literatura sprva ni pomenila le besedne umetnosti, temveč tudi raznovrstne anale, zapise, poročila in še vrsto spisov vse do znanstvenih razprav (biografskih, bioloških, botaničnih itd.). Sčasoma se je začela uveljavljati beseda leposlovje. Merila je na dela, kot so lirska pesem, roman, drama, ep, tragedija itd., poleg tega pa tudi na zvrsti, ki jih danes po Kosu (1999) imenujemo polliterarna ali polumetniška dela, ki sicer opravljajo tudi spoznavne, moralne, včasih celo praktične naloge, vendar se jim kot zelo bistvene pridružujejo še estetske značilnosti (to je npr. esej, ki ga odlikuje veliko leposlovnega, pogosto pa sta zanj značilni predvsem filozofska ideja in

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

moralistično dokazovanje; podlistek ali feljton; dialog, ki sprva obravnava filozofska vprašanja, a je hkrati tudi umetniška proza; fragment, pomembna oblika zgodnje nemške romantike). Obseg pojma leposlovje pa ni bil zmeraj enak. Marsikaj, kar danes nesporno štejemo k njemu, je bilo nekoč iz njega izločeno (npr. roman). Nikakor pa ne moremo šteti kot leposlovno delo spisov znanstvene narave, v katerih gre le za miselna dognanja in razčlenbe (npr. bioloških, filozofskih, geografskih, lingvističnih, psiholoških in drugih strokovnih spisov), ki nimajo v sebi nikakršnih estetskih vrednot, namenov in ciljev. V območju književne teorije moramo torej pojem literatura nujno omejiti na spise, ki kažejo estetske nagibe in posebno oblikovno zgradbo (to je predvsem na dela, ki jih lahko zaznamujemo kot leposlovna, deloma tudi na tista, ki imajo nekaj takih potez) (Ocvirk, 1978, str. 7–8).

3.1.2 Gorništvo

V Planinskem terminološkem slovarju (Mlač idr., 2002) je gorništvo razloženo kot športna dejavnost, ki vključuje hojo v gore po nadelanih, označenih in neoznačenih, zavarovanih in nezavarovanih poteh, po brezpotju, plezanje, smučanje. Beseda planinstvo pa je tu razložena kot dejavnost, ki vključuje hojo v gore po označenih, nadelanih, zavarovanih poteh in/ali manj zahtevnih brezpotjih, plezanje, smučanje. Z jezikovnega stališča je beseda planinstvo praslovanskega izvora in pomeni goli svet.

O gorništvu v sodobnem pomenu besede govorimo od 18. stoletja, čeprav imamo tudi veliko starejše podatke o posameznikih, ki so se vzponov na gore lotevali iz podobnih razlogov kot sodobni planinci in alpinisti.

Velikokrat se srečujemo z dilemo, katero besedo uporabiti: »gorništvo ali planinstvo«? S to dilemo so se srečali tudi znotraj Planinske zveze Slovenije, ko se je med pripravami na skupščino zveze leta 2007 pojavil med predlogi sprememb tudi ta, da naj bi se iz 1. člena črtala po njihovem mnenju sporna beseda gorništvo:

»Planinska zveza Slovenije je zveza planinskih, alpinističnih in plezalnih društev, klubov ter drugih društev, ki se ukvarjajo s planinstvom, gorništvom, alpinizmom,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

plezanjem v različnih okoljih, turnim smučanjem, turnim kolesarjenjem, varovanjem gorske narave, preventivo in gorskim reševanjem.« Uredništvo Planinskega vestnika je izrazilo stališče, da smisla tega niso dojeli (razumeti je bilo, da gre predvsem za strah pred razmahom "konkurenčnega" gorniškega kluba Skala), utemeljevali pa so ga z ohranjanjem tradicije (Savenc, 2008).

V Planinskem terminološkem slovarju beseda gorništvo, prav tako kot planinstvo, obstaja.

3.2 Literatura s področja gorništva

Po Kmeclu (1983) pravimo spisom ali knjigam, ki se ukvarjajo s strokovnimi vprašanji, »strokovna literatura«.

Kaj lahko razumemo kot gorniško oziroma planinsko literaturo, saj v slovenski književni teoriji in praksi ta pojem ni obdelan? Te vrste literature ne kvalificiramo kot tako, zato ker jo pišejo ljudje, ki zahajajo v gorski svet, in tudi ne, ker se ta literatura zemljepisno-topografsko nanaša na kak hrib, goro, planino ali steno. Potreben je dogodek oziroma dogajanje, kratka akcija, ki predrami čustva pisca, da spregovori in kaj napiše. Le dogodek oziroma dogajanje povezuje človeka in goro z literaturo, če ima pisec pri tem kaj povedati. Ni treba, da gre vedno za dramatične dogodke, ki jih daje gorništvo. V gorski literaturi domuje zlasti lepota gora, ki presune pisca, da ji posveti svoja čustva. Bolj prepoznavna je meja med planinsko, gorniško ali alpinistično literaturo. Tu je ločilni znak teren, ki se razlikuje od zelenih planin (planinska literatura) prek skalnatih vršacev (gorniška literatura) do plezalnih sten (alpinistična literatura). Drugi prepoznavni znak je pridih nevarnosti, tveganje, občutek zračnosti, kar je lastno plezalski ali alpinistični literaturi. Manj prepoznavna je razmejitev med planinsko in gorsko oziroma gorniško literaturo. Ločitev le-te literature je v doživetju sveta, ki postane objektivno težak zaradi kamnitega brezpotja, višine nad gozdno mejo, prisotnosti tveganja, naklona poti ali strmine, kratka reliefa in napora, ki ga zahteva od človeka (Strojin, 2009). Planinska literatura se v različnih oblikah ukvarja s planinami in sicer v povezavi s človekom – planincem (Fatur, 2002).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Zatorej lahko rečemo, da se literatura s področja gornišva v različnih oblikah ukvarja z gorami in sicer v povezavi s človekom – gornikom.

Smoter alpinistike v Jugovi alpinistični literaturi je ta, da dobi svoj kulturni pomen in da ne bo le šport, zabava ali v najboljšem primeru brezciljno »rekorderstvo«; če je ta nazor pravilen, tedaj sledi iz njega neka norma, ki naj bi se je planinci držali pri medsebojnem vplivanju, posebno pa pri vzgoji mlajše generacije. Ta norma se v prvi vrsti upošteva pri alpinistični literaturi. Planinec, ki opisuje svojo turo, ima pri tem lahko različne motive. Njegov opis mora biti znanstven, poučen referat; zaradi užitka, ki ga nudi, se lahko približuje estetičnemu umotvoru; izvirati more zgolj iz zadoščenja ob spominu na izvršitev (kar ni treba, da imamo za bahanje, saj vsak resnični alpinist z užitkom pripoveduje o svojih doživljajih svojemu alpinističnemu partnerju, o katerem ve, da ga razume in v njegovi pripovedki tudi uživa, medtem ko se mu zdi odveč pripovedovati občudujočim nepoznavalcem planinstva), in končno lahko izvira tak opis tudi iz gole bahave megalomanije. Vsak od teh načinov opisovanja ima svoj – dober ali slab – smoter. Prvi smoter, ki naj bi ga planinci dajali svojim opisom, Jug vidi v vzgoji mlajših planincev in v izpopolnjevanju planincev sploh. To napredovanje naj zadeva alpinistične zmožnosti, ki si jih lahko planinci medsebojno z opisovanjem lastnih izkušenj stopnjujejo, ali podvig etičnega in s tem kulturnega trenutka v planinstvu, torej krepitev značajev, kar prava alpinistika že tako zahteva s pogumom, požrtvovalnostjo za tovariše, z zvestobo, odpovedovanjem udobnosti in drugim užitkom ter s samohotno disciplino, ki mora pri kulturnem človeku nadomestiti pokorščino. Nazorni spisi tovrstnih izkušenj in doživljajev naših planincev so po Jugovih besedah lahko velikega pomena tudi za narod; zgodovina nam kaže, da so bili narodi močni le tako dolgo, dokler so poznali požrtvovalnost; ko pa jih je tako imenovana civilizacija pomehkužila in jih napravila odvisne od naslad in individualne sreče – so propadli (Jug, 1997).

»Taki opisi bi imeli res alpinistični smoter, ker bi »pozni rodovom« pomagali priti v zmožnostih in značaju še dlje od nas. Žalostno, če nas potomci ne prekosijo! Naša in naših zanamcev naloga je, da se ne navdušujemo nad lastno preteklostjo, temveč da gledamo v prihodnost« (Jug, 1997, str. 9).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Planinska literatura je dober primer prepleta umetnostnega in neumetnostnega. Zanimivo je, v kakšnih oblikah se pojavlja eno in drugo. Glede na delež leposlovnih ali strokovnih prvin oziroma prisotnosti dokumentativnosti ali fiktivnosti je Milena Dobnik (1995) v svoji diplomski nalogi planinsko literaturo razdelila v tri skupine: strokovna literatura (planinski, alpinistični, športno-plezalski priročniki, planinski in alpinistični vodniki, dela znanstvene, vzgojne in zgodovinske narave), literatura, ki vsebuje praktično-strokovne in leposlovne prvine (potopisi, dnevniški zapisi, memoarska literatura – spomini, nekateri vodniki), leposlovje (vseh treh zvrsti: lirika, epika in dramatika; omeniti pa velja še četrto: esej, ki vključuje tudi ideološko alpinistično literaturo).

Med planinsko literaturo štejemo več zvrsti, kot so: pravljica, ljudska povest, igra, monografija, avtobiografija, almanah, alpinistična literatura, novinarska knjižna dela in planinsko leposlovje (Fatur, 2002). Na tak način lahko razdelimo tudi literaturo s področja gorništva.

3.2.1 Delitev literature s področja gorništva v Sloveniji po Strojnovi opredelitvi

3.2.1.1 Gorsko pravljicarstvo

Gorsko pravljicarstvo je najstarejša oblika planinske literature. Ni znano, ali je temu vzrok pravljica o Zlatorogu. Motiv Zlatoroga je skupen vsem alpskim deželam. Obdelali so ga mnogi (Karel Dežman, Anton Aškerc, F. S. Finžgar, Anton Funtek in celo Marko Pogačnik – z ekološkim svarilom), nauk pa ostaja isti: biti dober in pošten, sicer sledi kazen.

V gorskih pravljicah je Triglav zastopan na različne načine. S to tematiko sta se ukvarjala predvsem Mirko Kunčič ter Mira Marko Debelakova. Velik izziv za pravljice je bilo Pohorje (Brinar, Mišič, Tomažič). Tudi Bogatin in Golica sta bila inspiracija za

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

pravljice (Jože Abram, Slavko Savinšek, Joža Vršnik). Najbolj znan med pravljicarji v širšem smislu je gotovo Janez Trdina s svojimi Bajkami in povestmi o Gorjancih.

Blizu pravljici so, kot sodobna literarna oblika, tudi idile in zgodbe (Metod Turnšek z zgodbo *Z rodne zemlje,...*).

Zaradi filmske realizacije je še posebej znan Josip Vandot z zgodbami o Kekcu in hudobni Pehti, ki so doživele več knjižnih izdaj in filmskih uspešnic.

Predvsem v obdobju med obema vojnama in po zadnji vojni je bilo pravljicarstvo kot hvaležna literarna zvrst svojevrstna uspešnica, morda prav zaradi vsebine planinstva, ki je pospeševalo romantične zgodbe s planin in idealiziralo klasiko zlate dobe planinstva v Alpah (Strojin, 1995).

3.2.1.2 Ljudska povest

Ljudska povest je nastajala med vojnama predvsem izpod peresa Janeza Jalna z Ovčarjem Markom 1929, Cvetkovo Cilko 1938 in Tropom brez zvonca 1941. Po vojni pa je planinske ljudske povesti pisal Tone Svetina (*Lovčeva hči* 1957, *Orlovo gnezdo* 1963) (Strojin, 1995).

3.2.1.3 Ljudska igra

Pravljicarstvo je bilo s svojo vsebino podlaga za razmeroma dobro uveljavljeno in pri ljudstvu sprejeto ljudsko igro na planinske teme. Taka je npr. *Ljudska igra Divji lovec*, ki jo je dodelal Fran Saleški Finžgar. Slovenci imamo še Vlada Pipana z igro *Dekle iz Trente v šestih slikah* in Janka Modra z igro *Kekec* (Strojin, 1995).

3.2.1.4 Monografije in avtobiografije

Monografije in avtobiografije ne opisujejo več anonimnih in izmišljenih likov ter prispodob iz ljudskega življenja v gorah, kar je veljalo za prej naštete vrste. Abstraktno in pravljичno se je umaknilo resničnemu in osebnemu odnosu do gora.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Začetek te vrste literature štejemo v drugo polovico 19. stoletja, ko je bilo konec zlate dobe gornišva in je dozorel čas za stvarno oceno opravljenih dejanj v Alpah. Predmet monografij in avtobiografij je bil pregled dela (osvajanja Alp) v kakršnemkoli pomenu (stene, kočje, poti, ustanavljanje organizacij in društev). Zapisi prvih pristopnikov so tista stopnja v razvoju gorniške literature, ki ne temelji več na poslu in kmečkem stanu, temveč izhajajo iz drugih motivov (prosti čas v gorah, želja po gorskih tveganjih, veselje nad uspehom, potrditev lastnega jaza, določen znanstveni interes, bodisi na amaterski ali kar na poklicni višini). Tu najdemo orise pomembnih osebnosti, njihovih spominov in opravljenih dejanj. Tukaj velja omeniti dva predstavnika. Eden je Valentin Stanič, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah, njegovi zapisi so razodevali pravo alpinistično naravo in planinsko navdušenje. Monografijo o njem je napisal Evgen Lovšin (1956). Kot drugi je za Staničem nastopil Fran Kadilnik. Njegovi spisi so popotne narave, umirjeni, domoljubni in primerni času. Dr. Julijus Kugy je bil med vsemi planinskimi pisci največkrat omenjen, preveden in ponatisnjen. Jakob Aljaž se je kar sam popisal v Planinskem vestniku v letih 1921/22. Tisti, ki je z zajetnimi opisi takratne politične, zgodovinske in družbene situacije na Slovenskem, Tržaškem in Goriškem krepko presegel osebno biografijo, je bil dr. Henrik Tuma z obsežnim delom *Iz mojega življenja* (1937). Ko je bila leta 1956 ustanovljena Planinska založba, si je Planinska zveza omislila celo serijo monografij z naslovom *Naši veliki planinci*, toda izšle so le o Jakobu Aljažu, o Baltazarju Hacquetu, o dr. Klementu Jugu in o dr. J. C. Oblaku. Pozneje je serijo o zaslužnih slovenskih gornikih samoiniciativno ob priložnostnih jubilejih nadaljeval dr. Tone Strojín, in sicer o Gorskem društvu Triglavski prijatelji kot predhodniku SPD, o Ivanu Žanu, o dr. Henriku Tumi, o Jakobu Aljažu ter o prof. Franu Orožnu in začetkih SPD, vse v založbi pri različnih planinskih društvih (Strojín, 1995).

3.2.1.5 Gorniška bibliografija

Ob 70-letnici SPD je izšla slovenska planinska bibliografija *Gore v besedi, podobi in glasbi*. Planinski vestnik je izdelal desetletna kazala za obdobja 1895–1940, 1952–1960, 1961–1970. Vilko Mazi je v prilogi Planinskega vestnika leta 1958 pripravil *Koledarske beležke iz našega planinstva*. Leta 1979 je izšlo delo Lovšina, Hribarja in

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Potočnika Triglav, gora in simbol. Urednik dr. Tone Strojín je uredil delo Triglav, gora naših gora (Strojín, 1995). Del gorniške bibliografije sta predstavila Boris Mlakar in Ladislav Pepelnik v diplomskem delu z naslovom Bibliografija slovenske gorniške monografske literature.

3.2.1.6 Ideološko alpinistična literatura in almanahi

Gorniško literaturo moramo načelno razdeliti na tisto, ki alpinizem obravnava kot sociološki pojav ali kot fizično dejavnost v gorah in stenah. Številčno je druga vrsta obsežnejša od prve. To lahko razložimo tako, da je za ideološko obravnavo teh in podobnih vprašanj potrebno več razmišljanja in pregleda, globinske in filozofske osvetlitve kot za obravnavanje alpinističnih podvigov v stenah, kjer gre bolj za opise opravljenih prvenstev v gorah. Če ostanemo zaenkrat pri ideološko alpinistični literaturi, moramo najprej obravnavati almanah kot kolektivni pregled ideološke problematike alpinizma. Naj naštejemo nekatere: predvojni almanah ideoloških člankov izpod peres znanih gornikov klasične dobe v prevodu Janeza Gregorina, almanahi Bineta Mlača Pionirji alpinizma iz let 1993, 1994 in 2001, v katerih je upošteval tudi izvrstni slovenski alpinistki Miro Marko Debelakovo in Pavlo Jesihovo, prispevki številnih domačih avtorjev na tem področju v zborniku Alpinističnih razgledov pod naslovom Naša alpinistična misel: zbornik člankov o vsebini in pomenu planinstva in alpinizma iz leta 1989. Osnovna značilnost omenjenih almanahov je ta, da so uredniki pazili ne samo na to, kateri alpinisti so v izboru, temveč tudi da vsebina članka ni le tehničnega značaja. Zato je ob omenjenih almanahih pomembno, da se je z njimi in prek njih s prispevki sodelavcev odprl tudi v naši gorniški literaturi personalizem, kjer moč osebnosti in razmišljanja duha prevladuje nad tehničnimi opisi. Poskus na temo etike je opravil dr. Tone Strojín v delu Etika in odgovornost v gorah leta 1995. Še vedno ostaja v celotni slovenski gorniški literaturi na prvem in odličnem mestu delo dr. Henrika Tume Pomen in razvoj alpinizma iz leta 1930. Z ideološkimi vprašanji gornišva in alpinizma so se ukvarjali še Mirko Kajzelj, dr. Klement Jug, Tine Orel, Peter Markič, Tone Škarja, dr. Strojín idr. (Strojín, 1995).

3.2.1.7 Poezija

V primerjavi s prozo je skoraj simbolično zastopana. S samostojnima pesniškima zbirkami sta nastopila Branko Slanovic in Darinka Petkovšek, ostali pa so se le občasno pojavljali. Naj omenimo še Leopolda Stanka, Mitjo Šarabona, Toneta Kuntnerja, Rudija Klinarja itd. (Strojin, 1995).

3.3 Leposlovje s področja gorništv

V vsaki literaturi se izoblikuje, obstaja in se predstavlja neka nadstavba, ki pomeni kakovostni vrh v beletrističnem pomenu besede. Ne gre le za profesionalne tvorce književnosti, pač pa za svetovljansko, filozofsko ali še kakšno drugačno širino zapisanega, kar uvršča njihove spise na širšo raven in ne le na ozko specialistično, zgolj gorniško prozo. Mislimo tisto, kar gorniško besedo in tvornost, čustvovanje in razmišljanje samo oplemeniti. Smo pri predstavnikih gorniške proze, skratka pri tistih, ki ne zasledujejo samo športnih in zlasti ne prvenstvenih hotenj (Strojin, 1995).

V diplomskem delu bom naredila pregled leposlovnih del v epiki ali pripovedništvu (v prozi):

- Novela,
- gorniški roman,
- literatura, ki vsebuje leposlovne prvine (literatura o odpravah, potopisi, dnevniški zapisi, memoarska literatura – spomini, humoristični potopisi),
- prevodna literatura,
- biografska in avtobiografska gorniška literatura.

3.3.1 Epika ali pripovedništvo v obliki proze

Kaj je gorniška proza, ni določeno z nikakršnimi merili. Ni dovolj, da kakšno besedilo, kakorkoli že omenja gore, potrebno je, da se tekst povezuje z dogodkom v gorah. Če

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

bi morali za gorniško prozo priznavati že samo omenjanje gore, potem bi morali že daleč pred J. Vajkardom Valvasorjem omenjati spise o gorah. Po Strojnovem mnenju smatramo za začetnika gorniške literature na Slovenskem Baltazarja Hacqueta zato, ker so njegovi spisi povezani z njegovim osebnim prizadevanjem priti na vrh Triglava. On je bil sicer Bretonec, vendar so spisi nastali pri nas in jih lahko imamo za naše. Torej so osebna doživetja v povezavi z goro tisto merilo, ki daje zapisu gorniško vsebino. Doživeti nekaj iz lastnega in potem zapisati iz strasti za doživetjem, vdihne besedišču pravo mero, osebni doživljaj pa razsežnosti duhovne vsebine (Strojin, 1995).

3.3.1.1 Gorniška novela

Gorniška novela je krajše pripovedno delo, navadno z nepričakovanim razpletom, z gorniško tematiko (SSKJ, 1998). Novele z gorniško vsebino imajo pri nas več literarne kakovosti (Strojin, 1995).

3.3.1.2 Gorniški romani

Gorniški roman je daljše pripovedno delo, navadno z izrazito zgodbo in večjim številom oseb z gorniško tematiko (SSKJ, 1998).

3.3.1.3 Literatura z leposlovnimi prvinami

- potopisi:

na začetku je bil v njih človekov pogled obujen v konkretno pokrajino in svojo navzočnost v njej. Ko so začeli zahajati v gore, so prvopristopniki in ponovni obiskovalci zavetje vrha opisali kot bolj ali manj dramatičen zapis vzpona in vsega, kar se je dogajalo. Potopisci so pripomogli h kulturi gornišva z njihovimi dragocenimi beležkami o takratni dobi, ljudeh, šegah, opremi itd.. Prvi potopisi iz gorskega sveta so zabeležke naših znanstvenikov (Strojin, 2009);

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

- alpinistična literatura in literatura o odpravah v obliki potopisov in dnevniških zapisov:

predstavlja tista dela, ki opisujejo alpinistične vzpone oziroma nastanejo na podlagi alpinističnih odprav v različna gorstva. Ne le da je bolj bogata in številna, tudi znotraj nje so razlike, pa ne samo po številu del. Čeprav Slovenci slovimo kot alpinističen narod, iz kasnejšega naštevanja alpinističnih del, izključno iz domačih sten sledi, da jih je razmeroma malo v primerjavi z domačo izvirno himalajsko literaturo. Tudi sicer med literaturo o odpravah pri nas prevladuje himalajska daleč pred tisto iz drugih tujih gorstev (Strojin, 1995);

- novinarska književna dela v obliki potopisov in dnevniških zapisov;
- humoristični potopisi.

3.3.1.4 Prevedena literatura

V drugem delu diplomske naloge je predstavljen pregled tujih leposlovnih del, ki so prevedena v slovenščino.

Le-ta so v mnogočem obogatila naše videnje tujih gora ter tujih in uspešnih odprav. Nekateri prevodi imajo še poseben pomen za slovensko gornišvo, saj so ti tuji gorniki, na primer Julius Kugy, skoraj vse dosegli v naših gorah, našim goram pa zapustili knjižni spomenik in v tujini naredili najboljšo promocijo za naš gorski svet. Sicer pa smo selektivno, zlasti iz francoske gorniške literature, dobivali prve prevode izvirnih himalajskih knjig (Strojin, 1995).

Slovenska gorniška literarna bera obsega še številna strokovna, vzgojno-znanstvena in posebno zgodovinska dela, brez katerih naša kulturna dediščina ne bi bila tako bogata. V diplomskem delu pa sem se omejila zgolj na leposlovje s področja gornišva v obliki gorniške proze.

4 CILJI

Na temo alpinizma in literature obstaja kar nekaj gradiva. Opredeliti neko delo kot leposlovno ni bilo lahko, saj je že pojem leposlovje težko opredeljiv.

V nalogi sem postavila sledeče cilje:

1. S pomočjo COBISS-a poiskati leposlovna dela s področja gornišva skozi določeno časovno obdobje, z namenom ustvariti pregled izbranih del, ki s tako zgoščenim prikazom nudi informacije o literaturi za študijske, raziskovalne oziroma kakršnekoli druge namene.
2. Pregled leposlovnih del je povezan tudi s kronološkim dogajanjem na področju gornišva v obdobju dvajsetega in enaindvajsetega stoletja. Zato je drugi cilj ugotoviti, kako je dogajanje v gorah vplivalo na pisanje leposlovnih del.
3. Ugotoviti, koliko leposlovnih knjig s področja gornišva je avtor – alpinist napisal.
4. Predstaviti leposlovna dela in alpiniste, ki so knjige napisali.
5. Prikazati razliko med začetnimi in sodobnimi odpravami, tako v smislu literarnega poročanja in emocionalnega dožemanja dogajanja kot v smislu tehničnega napredka in napredka psihofizičnih sposobnosti alpinistov.

5 METODE DE LA

Literaturo sem iskala s pomočjo COBISS-a. COBISS je kratica za Co-operative Online Bibliographic System & Services. To je slovenski knjižnični informacijski sistem, ki ga je razvil mariborski Institut informacijskih znanosti. Uporabljajo ga knjižnični sistemi Slovenije, Bosne in Hercegovine, Makedonije, Srbije in Črne gore, povezavo vseh teh sistemov pa skupaj imenujemo COBISS.Net. Slovenski knjižnični informacijski sistem COBISS.SI sooblikujejo Institut informacijskih znanosti (IZUM) kot knjižnični informacijski servis in knjižnice, ki sodelujejo v sistemu vzajemne bibliografske-kataložne baze podatkov COBIB.SI, v kateri sodelujejo nacionalna, univerzitetne in visokošolske knjižnice (59), splošne knjižnice (65), specialne knjižnice (114), šolske knjižnice (34) (COBISS, 2009).

Število bibliografskih zapisov v vzajemni bazi podatkov je trenutno 3.646.586 (COBISS/OPAC V5.2 Virtualna knjižnica Slovenije, 2010).

Iskali smo v COBIB.SI z opcijo osnovno iskanje. V prvi fazi smo iskali s pomočjo ključnih besed: alpinistične odprave, plezalni vzponi, odprave, planinski vzponi, alpinistična literatura, gornišvo. Selekcijo smo naredili z izborom kriterija monografskega dela in jezikom v slovenščini. Zapise smo uredili po letnici izida – naraščajoče. Pri zadetkih smo gledali format izpisa uporabniški polni. Na ta način smo dobili rezultate, vendar nepopolne.

Tako smo v drugi fazi pregled dopolnili z iskanjem s pomočjo avtorjev.

Sledila je selekcija literature na leposlovna dela. V bibliografskih zapisih smo gledali naslednje podatke: literarno vrsto oziroma vrsto vsebine, fizičen opis, opombe in predmetne oznake knjige. Vsako knjigo smo si sposodili in prelistali; tako smo dobili popolnejšo sliko o njej.

6 RAZPRAVA

Nastanek leposlovnih del smo povezali s kronološkim pregledom osvajanja vrhov. Osredotočili smo se na obdobje od dvajsetega stoletja (od leta 1900) do danes (leto 2010). Najprej smo opisali dogajanje v gorništvu v tistem letu, sledi povzetek leposlovnega dela, ki je tistega leta nastalo ter predstavitev avtorja (alpinista), ki je delo napisal. V prvem delu diplomskega dela smo opisali gorniško dogajanje nas Slovencev v naših in tujih gorah ter predstavili leposlovna dela, napisana v slovenskem jeziku ter slovenske avtorje (alpiniste). V drugem delu pa smo opisali gorniško dogajanje alpinistov iz drugih držav ter predstavili leposlovna dela napisana v tujem jeziku ter tuje avtorje (alpiniste).

6.1 Pregled leposlovja (napisanega v slovenskem jeziku) po letnicah izida knjige

Času prvih pristopov na vrhove pravimo zlata doba alpinizma. V Alpah je le-ta nastopila ob koncu osemnajstega stoletja in sredi devetnajstega dosegla svoj višek. V nekaj desetletjih so se povzpeli na večino štiritisočakov. Vrh in skoraj že tudi zaključek tega obdobja je leta 1865 pomenil prvi vzpon na Matterhorn. Seveda so se prvi pristopi na vrhove vrstili še naprej, a pozornost vodilnih alpinistov se je začela vse bolj obračati k novim izzivom – velikim alpskim stenam. V tem času smo Slovenci bili daleč za evropskim alpinizmom. Ta je bil takrat sicer še ves v Alpah, saj so čakale še najtežje stene, a nekateri so se kot prvi že lotevali Himalaje.

Dvajseto stoletje (do druge svetovne vojne) je zaznamovano z odkrivanjem in raziskovanjem neevropskih gorstev ter s prvimi pristopi na njihove vrhove, v Alpah pa s plezanjem velikih sten. Kot je postal prvi pristop na Matterhorn mejnik »zlate dobe«, tako je vrhunec alpinizma rešitev »Treh zadnjih problemov Alp«. Potem se je alpinizem usmeril v Himalajo.

Med obema vojnoma je bilo težišče slovenskega alpinizma v domačih stenah (preplezati jih je bilo treba pred Avstrijci in Nemci). Slovenski alpinizem je v ta namen uspel, ni pa opazil Zahodnih Alp in prodiranja v svetovna gorstva. Druga svetovna

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišтва

vojna je povzročila zastoj tudi v alpinizmu. Pri nas je Čopov steber pomenil vrh in hkrati labodji spev predvojnega alpinizma. Od 1950 naprej je mlada generacija težila k mednarodni primerjavi in tako se je kot cilj pojavila Himalaja. Konec petdesetih let pomeni konec prvega povojnega vala in le peščici se je posrečil pristop v naslednje desetletje.

Svetovni alpinizem se je preselil v Himalajo in pričelo se je osvajanje osemtisočakov. Kot prej v Alpah je zdaj v Himalaji nastopila zlata doba, le da je bila zelo kratka. Ko so naši alpinisti po petindvajsetih letih prispeli v Himalajo, je bilo zlate dobe že konec. Od takrat naprej je bilo dosežkov, ki so se zapisali v zgodovino slovenskega alpinizma, veliko (Aljančič, 1992).

6.1.1 Prvo desetletje dvajsetega stoletja (1900–1909)

V tem desetletju ni uvrščena nobena literatura, ki bi ustrezala pogojem.

6.1.2 Drugo desetletje dvajsetega stoletja (1910–1919)

Leto 1910

- Triglav (2864 m): Prvenstveni vzpon po Slovenski smeri v severni steni Triglava sta opravila dr. Henrik Tuma in Jože Komac (Caf, 2005).

6.1.3 Tretje desetletje dvajsetega stoletja (1920–1929)

Leto 1926

- Špik (2472 m): Prvenstveni vzpon po Direktni smeri v severni steni Špika sta opravila Mira Marko Debelakova in Stane Tominšek. Dosežek je močno odmeval tudi v tujini (Aljančič, 1992).

Leto 1927

- Škrlatica (2740 m): Prvenstveni vzpon po Levem stebru Škrlatice so v navezi opravili Čop, Jesihova, Martelanc in Tominšek (Caf, 2005).

6.1.3.1 Boj za Mount Everest

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1927 v slovenskem jeziku. Avtor je Juš Kozak. Knjigo je izdala založba Tiskovna zadruga v Ljubljani. Vsebuje 75 strani in meri 19 centimetrov. Izšla je v zbirki Prosveti in zabavi. Predmetne oznake knjige so Mount Everest, plezalni vzponi, zgodovina. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (235.24 Everest) (COBISS).

Povzetek knjige:

Na začetku nam pisatelj predstavi Azijo z vsemi njenimi lepotami. V drugem poglavju je napisana legenda o Himalaji, ki govori, kako si je človek predstavljal nepojmljive sile, ki so jo ustvarile, potem pa še razlaga o nastanku gorovij ter o značilnostih tega področja (monsun). V tretjem poglavju nam predstavi delitev Himalaje ter poskuse osvajanja najvišjih vrhov le-te do leta 1912. Četrto poglavje govori o pripravah v Himalajo. Zanimiv je opis lastnosti, ki naj bi jih imel gornik, ki se odpravi na tako pot (duševno in telesno popolnoma zdrav, med prvimi se odlikujejo dolgonogi s kratkim trupom, neizprosen in neomajno uverjen o zmagi...). Sledi poglavje, ki opisuje pot proti cilju. Začelo se je leta 1913, ki je bilo neuspešno. V letu 1920 so dobili dovoljenje za prehod skozi Tibet. Pot se je začela maja 1921. Ko so se skozi sotesko

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

približevali Khamba-dzongu je omahnil dr. Kelass. Sledi poglavje o Tibetu in njegov opis ter potovanje Svena Hedina skozenj. Nato opisuje prvo obleganje, ko so raziskovali pod pobočji Mount Everesta. Sledi prvi naskok v letu 1922. Od tu naprej pripoveduje Finch, ki se je udeležil druge ekspedicije in napisal knjigo o Mount Everestu. V tem naskoku so po večkratnih poskusih prišli do višine 8225 metrov in tam onemogli, tako da so se morali vrniti. Po vrnitvi so si gorniki opomogli, razen Morsheada, ki je imel omrzline in so mu morali odrezati par členkov na vsaki roki. Sledil je drugi naskok na goro 24. maja 1922. Tudi slednji poizkus ni uspel in na višini 8386 metrov so se morali obrniti. Postavljen pa je bil nov višinski rekord. Sledil je ponovni poskus, a tokrat je sedem ljudi zajel plaz (šest jih je pokopal, sedmega niso dobili). S poslednjim neuspehom se je obleganje končalo. V naslednjem poglavju nam pisatelj poda izkušnje, ki so jih med odpravo pridobili in o katerih so razmišljali, ko so se vračali po morju v domovino. V zadnjem poglavju govori o pripravah in poteku tretje ture konec februarja leta 1924, ki je žal bila neuspešna. Mount Everest je zmagal v tretje in proti vrhu vzel dve življenji. V knjigi uporablja besedo Čomolungma. To je Mount Everest v tibetanščini in pomeni boginja oziroma mati sveta (Kozak, 1927).

Leto 1928

- Triglav (2864 m): Prvenstveni vzpon po Gorenjski smeri so v navezi opravili Čop, Potočnik in Tominšek.
- Triglav (2864 m): Prvenstveni vzpon po Skalaški smeri sta jo v navezi opravila Jesihova in Gostiša (Caf, 2005).

Leto 1929

- Evropa: Kavkaz – Elbrus (5642 m): Vladimir Dougan se je povzpел na najvišji vrh Kavkaza (Aljančič, 1992).

6.1.4 Četrto desetletje dvajsetega stoletja (1930–1939)

Leto 1931

- Škrlatica (2740 m) in Špik (2472 m): Po Skalaški smeri ju je osvojila naveza Jesih in Lipovec (Caf, 2005).

Leto 1934

6.1.4.1 Čez steno

Knjiga Čez steno je izšla v Sloveniji v slovenskem jeziku leta 1934. To je družbeni roman. Avtor je Ivan Bučer. Izdala jo je Družba Sv. Mohorja v Celju. Knjiga vsebuje 215 strani in meri 18 centimetrov. Izšla je pri zbirki Mohorjeve knjižnice. Predmetne oznake knjige so slovenska književnost, proza. Signatura (UDK) knjige je 886.3-311.2 (COBISS).

Povzetek knjige:

Motiv trikotnika in sicer ženska med dvema moškima. Začetek je v Dubrovniku, zgodba pa se razrešuje v slovenskih gorah. Trojico sestavljajo: Pavle Košak (trgovski družabnik Dubrovčana Boniča), študent Janez (Pavletov brat) in Dana (Boničeva hči). Oba brata ljubita Dano in si to prikrivata, Dana pa, nihajoča med obema različnima značajema, prepusti končno odločitev usodi in se odpravi z bratoma v gore, kjer sprejme odločitev. V silnem neurju, ki zajame trojico na poti s Prisojnika, Janez pridobi Dano zase, medtem pa Pavle nekaj sto metrov niže doživlja vso grozo pobesnele gorske prirode in sanja o tistem domu, ki si ga bosta ustvarila z Dano. Sledi Danina izpoved Janezu, da je sanjala o drugačnem možu, kot je on. Ve, da ga ne dosega, a hoče za njim. Janez pa noče takega razmerja. Naslednjega dne pa je Dana spet na realnih tleh, spet vsa v dvomih. Ne razume Janeza, kam pravzaprav hoče. Ko Dana Janezu izjavi, da si želi miren dom, se ta s tem ne strinja in spozna, da se je o Dani zmotil. In Dana se je v istem trenutku zavedela, da se je nepremišljeno vdala hipni strasti, da je zablodila, saj je ljubila le Janezovo

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

ognjevitost, ne pa njegove duše. Njen pravi mož je mirni, blagi Pavle. S tem je za Dano trikotnik razbit, za Janeza pa ne. Kljub spoznanju, da Dana ne more za njim, se po njenem odhodu vse njegove misli upirajo v Dubrovnik; a tam se Dana in Pavle pripravljata na poroko in vabita tudi njega. V Meliti, ki se je Janeza z nekam preočitno vsiljivostjo oklenila že na Kredarici, je našel Janez »sorodno dušo«, ki ji lahko zaupa svoje bridkosti. Melita ga odtlej spremlja na njegovih turah. Tudi na dan Danine poroke s Pavletom odide Janez namesto v Dubrovnik z Melito »k prijateljici ponižanih in razžaljenih, v prirodo«. Prav ob uri poroke ves zamišljen glede Dane sam drevi s Planjave; zamišljen spodrsne na trdem snegu in strmoglavi čez steno. Kot rešiteljica se pojavi Melita. Ona je tudi v bolnišnici težko ranjenemu noč in dan ob strani. Ko ga obiščeta Dana in Pavle, izjavi Janez, da je Melita njegova zaročenka. Glavno težo dejanja nosi Janez. Njemu je pisatelj posvetil največji del; predstavlja ga kot krepkega, silnega človeka, ki ve, kaj hoče in ki svoje življenje odločno usmerja po svojem dejanju. S to svojo odločnostjo si na višku dejanja osvoji Dano. A kmalu za tem stoji pred nami kot mladosten zanesenjak z visokotečimi in mamljivimi besedami, katerih čaru se predaja njegova okolica in sam, a v odločilnem trenutku pokaže, da ne ve, kaj pravzaprav hoče. Tako se osrednja postava v povesti prelomi sama v sebi in vsi njeni prejšnji in poznejši napor, s katerimi usmerja povest, se nam pokažejo v zelo problematični luči. Čisto medla in neizdelana postava v povesti je Pavle. O njem vemo po direktni pisateljevi (in Danini) oznaki, da je dober, miren, blag človek z mehкими očmi in negovanim obrazom, da hrepeni po mirnem domu in tihi sreči z Dano. A v dejanje ne posega, vedno stoji ob strani.

Dana, o kateri izvemo takoj v začetku samo to, da ljubi nenavadne, skrivnostne stvari (s to oznako hoče pisatelj utemeljiti, zakaj se oprime Janeza), je v negotovosti, koga ljubi, dobro podana. Da je njen preobrat od Janeza k Pavlu nekam slabo utemeljen, je kriva predvsem popolna neizdelanost Pavletove postave v povesti. Melita, v kateri je Janez naivno takoj zaslutil sebi sorodno dušo, v bistvu ni nič drugačna kot Dana - le bolj potrpežljiva in rafinirana in s tem končno doseže pri Janezu to, kar je bilo za bolj odkrito in neposrednejšo Dano nedosegljivo.

Povest ima že v osnovi težke hibe, izvirajoče v prvi vrsti iz nejasnosti o osnovnem, gonilnem hotenju junaka, v drugi vrsti pa iz nedodelanosti posameznih oseb. Ob pogledu na podrobno obdelavo snovi pa je treba predvsem ugotoviti, da bi povest

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

mного pridobila, če bi jo avtor črtal vsaj za polovico. Dvoje je, kar v taki obliki, kot je tu podano, v povest ne spada: dialogi in razprave o raznih vprašanjih, ki zanimajo alpinista. Avtorjevo začetništvo je čutiti zlasti v dialogih: od vseh menda niti eden ne zadovoljuje s svojo naravnostjo, nujnostjo, globino ali duhovitostjo. Da pa vse besede, ki jih ljudje vedno govore ob podpisovanju v knjige, ob naročanju čaja po kočah, v dolgočasju ali zadregi, z vso svojo nepomembnostjo in vsakdanjostjo v povest ne spadajo, o tem si mora biti pisatelj pred začetkom dela na jasnem. Preko svojega junaka avtor razlaga svoje nazore o vseh mogočih planinskih vprašanjih: o turizmu nasploh, o pravem alpinistu (turistu), o razmerju med staro in mlado turistično generacijo, o nedeljskih turistih in o goloti v gorah, o trganju planinskih rož itd. Vse te razprave so po sili uvrščene v povest, a kakor so tudi sprejemljive, vanjo v tej obliki ne spadajo. Z zgodbo in ljudmi v njej niso organsko zvezane.

Povest pa ima tudi nekaj močnih poglavij, ki kažejo, za kaj ima pisatelj talent. Tu lahko omenimo zlasti opis neurja na Prisojniku, vzpona čez Severno steno; Janezove poti s Planjave in njegove nesreče.

Jezik je slovnično čist. Avtor (in urednik) sta spregledala pasiv povratnega glagola: »O katerih se javno prepira!« (Bučer, 1934, str. 140). Metaforika je v glavnem tradicionalna, znesena iz drugih naših leposlovcev in je ponekod do neužitnosti papirnata (Npr.: »V spomin si je vtisnil to in ono, odlučil drobec iz opazovanja ter ga shranil v njivi svoje duše.« (Bučer, 1934, str. 21)). Planinska terminologija, ki jo pisatelj uporablja, bo lahko za marsikaterega bralca abstraktna in nenazorna, vendar je vsa terminologija pristna in uporabna; veliko je sinonimov (na primer: za gojzarje) (Logar, 1934).

Predstavitev alpinista:

6.1.4.1.1 Ivan Bučer

Ivan Bučer se je rodil v Zagrebu 17. junija 1910. Skupaj z družino se je preselil v Ljubljano leta 1910, kjer je obiskoval III. Realno gimnazijo in učiteljišče (končal dva letnika), nato pa se zaposlil kot knjigovodja. Kot dijak je Ivan objavil v reviji Mentor štiri začetniške spise, potem pa se je posvetil planinski motiviki. Srž ljudske povesti Čez steno in romana Koča na Robu so alpinistična doživetja (plezanje, gorsko

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

smučanje, nesreča v steni, reševanje, snežni plaz), kritično dvignjena nad meščansko življenje in preprosto planinstvo. Gonilna sila dogajanja je strastna predanost goram, skonstruirane ljubezenske zgodbe so le zasilni okvir. Ko je 24. septembra leta 1950 Ivan Bučer s Tonetom Svetino plezal Slovensko smer v severni triglavski steni, se je ponesrečil; naslednjega dne so ga rešili iz stene in pripeljali v jeseniško bolnico, kjer je poškodbam podlegel. Ivan Bučer je umrl 26. septembra leta 1950 v Jesenicah. Pokopali so ga v Ljubljani (Vovko, 2000).

Leto 1936

6.1.4.2 Zbrani planinski spisi

Knjiga Zbrani planinski spisi je izšla v Sloveniji leta 1936 v slovenskem jeziku. Avtor je Klement Jug, avtor dodatnega besedila je Vladimir Bartol. Knjigo je izdala založba Planinska matica v Ljubljani. Vsebuje 180 strani in meri 22 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Klement Jug, spomini, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(497.4):929 Jug K., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Leposlovna literatura o odpravah se začneja z Zbranimi plezalnimi spisi dr. Klementa Juga in pomeni plezalni klasicizem ter hkrati začetek alpinističnega čutenja. Čeprav so pisani plezalno tehnično, predstavljajo našo alpinistično klasiko, ki je pomembna zaradi osebnih Jugovih etičnih nazorov. Branje Jugovih plezalnih spisov pomeni še danes vračanje v alpinistični klasicizem in je zaradi Jugovih plezalnih pogledov na alpinizem in alpinistiko za vsakogar resnobno, poglobljeno branje. Za alpinističnega začetnika pomenijo Jugovi plezalni zapiski uvajanje v alpinistično čutenje, kar za bodoči razvoj alpinista ni malo, saj ga brez romantike uvajajo v odgovornost do sebe in plezalca v navezi, v resnobnost plezalnega početja in etičnost vseh dejanj v steni (Strojin, 1995).

Predstavitev alpinista:

6.1.4.2.1 Klement Jug

Rodil se je 19. novembra leta 1898 v Solkanu. »Kljub zelo kratkemu plezanju v gorah je bil ena od osrednjih osebnosti slovenskega alpinizma. Navaden človek, na zunaj fizično čvrst in notranje lirično nežen, pa vendar poln skoraj demonične čustvene zagnanosti in silne volje, s katero je premagoval vse napore in nevarnosti, iskalec novih poti etike in morale v gorah in v vsakdanjem življenju. Komaj 18 let starega je kot šestošolca zajela prva svetovna vojna, ki jo je prebil v Južni Tirolski. Po vojni je končal gimnazijo in študiral na univerzah v Ljubljani in Padovi čisto filozofijo ter doktoriral na podlagi disertacije o etiki. V letih 1920 in 1921 je hodil še po uhojenih poteh. Leta 1922 je opravil prve zimske ture, poleti pa je z Jožo Čopom, Janezom Kvedrom in Lojzetom Volkarjem preplezal Triglavsko severno steno v Slovenski smeri (skozi Kamine). V letu 1923 je mnogo plezal, deloma sam, največ pa v družbi. Njegovi soplezalci so bili člani TK Skala (Vladimir Kajzelj, Janez Rožman). V letu 1924 je plezal od 16. julija naprej, največ sam, dokler ni omahnil v smrt pri poskusu, da bi sam preplezal v Triglavski severni steni pozneje po njem imenovani steber« (Strojin, 2009, str. 462–463).

Citiram uvodno besedo k planinskim spisom doktorja Juga: »Dne 11. avgusta leta 1924 je zdrknil Klement Jug z zahodnega dela severne triglavske stene in obležal mrtev. 15. avgusta so ga našli njegovi tovariši in 17. je bil pokopan na pokopališču v Dovjem poleg drugih žrtev Julijskih Alp« (Bartol, v Jug, 1936, str. 5). Njegova alpinistična rast kaže v kratkih dveh letih nenavaden vzpon. Od prvih plezalskih poskusov se je spuščal v vedno bolj drzne podvige. Bil je vzornik svojim tovarišem, ne samo v alpinistično-tehničnem, ampak predvsem v moralno-etičnem pogledu. Njegov vpliv je bilo čutiti še precej po njegovi smrti, ki je sicer povzročila kratkotrajen zastoj v razvoju alpinizma pri nas. Po Jugu vsajeno seme je kmalu vzkliko in pognalo v novo rast. Svoje plezalne ture je opisal v Planinskem vestniku leta 1923 in 1924 (Strojin, 2009).

Razpravljanje o Klementovi smrti:

Tisti, ki so ga zelo dobro poznali, dolgo sploh niso mogli razumeti, da se je to lahko zgodilo. Skoraj nemogoče si je zamisliti plezalca, ki bi bil treznejši, preudarnejši in manj lahkomišeln od njega. Če je plezal s tovariši, je čutil polno odgovornost zanje. Če je plezal sam, se je zavedal, da ga v življenju čakajo naloge, velike, težke, odgovornosti polne, vendar častne, privlačne in čudovito zanimive naloge, ki jih je bil komaj začel. Ali je bila to usoda? Nesrečno naključje? Ironija je bila, da je postal žrtev slepega naključja prav on, ki je bil kot znanstvenik prepričan, da je vse naše življenje, duševno in telesno, prav tako strogo determinirano, vzročno pogojeno, kakor so strogo določena fizikalna dogajanja. O morebitnem otipljivejšem vzroku za smrt Klementa Juga navaja Bartol odlomek iz Planinskega vestnika (1930, str. 243), kjer Pavla Jesih in Milan Gostiša, ki sta šest let za Jugom prvič srečno preplezala Triglavsko severno steno v smeri, v kateri se je on ponesrečil, pišeta: »Ogledujoč po nadaljnji smeri, zagledava v previsu zabit klin; to nenavadno odkritje naju je navdalo z zelo različnimi občutki, kajti instinktivno sva mu takoj priznala Jugovo lastnino. Radovednost naju je gnala h klinu, ker je bilo jasno, da je najbrž tu tisto mesto, kjer je strmoglavil dr. Klement Jug. /.../ Klin, ki ga je z večšo roko, na edino možnem mestu v previsu zabil, bi bil lahko kljub šestletnemu samevanju tudi nama v pomoč, toda – tiho sva ga odbila in ga hraniva kot relikvijo in spomin na osamljenega plezalca in zglednega tovariša. /.../ Torej klin ni bil, kakor se je domnevalo, vzrok njegovega padca; zvesto mu je služil kot stop in prijem. Z gladkih, visečih plošč je težko prestopil na klin. Stoječ na klinu si je poiskal nad previsom prijem, kateremu je slepo zaupal, v trenutku pa, ko se je hotel potegniti prek previsa, mu je goljufiva skala prekrizala drzni načrt. Izluščila se je in – omahnil je« (Jug, 1997).

Kateri bes je oplazil Klementa Juga, da se je v vročici tistega poletja in v strastnem navalu na stene odločil, da se sam samcat loti še nikoli ukročene triglavske stene? Mogoče je hotel preslepiti sebe, nenazadnje je hotel ogoljufati hladno treznost svoje znanosti, vanjo zasekati z mačeto čustev in jo, bodisi uničiti, pogubiti, bodisi jo oplojeno povzdigniti do vsemogočne višave. Prav v dneh pred smrtjo beremo v njegovih zapiskih o njegovi nestrpnosti, ker ni nobenega prijatelja, s katerim bi se odpravil v steno. In tako se odpravi plezat sam, kljub svojemu poudarjenemu prepričanju, kako pomembna je navzočnost tovariša v steni. Tik pod previsom pa se

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

mu primeri usodno »naključje« in njegovo življenje postane novo poglavje v kroniki človeštva. Toda po vsem tem ne moremo domnevati, da so za njegovo smrt krivi prijatelji, ker so ga »pustili na cedilu« (Jug, 1997). Vsi Jugovi zapisi pričajo o zaupanju v solidarnost in pomoč sočloveka, pobrateno z brezmejnimi samozaupanjem in vero v vsemogočnost volje.

Vladimir Bartol pravi, da o nesrečnem naključju v gorah govorimo, kadar poseže kakšen nepričakovan dejavnik v planinsko podjetje in onemogoči njegovo dopolnitev ali povzroči celo smrtno katastrofo. To so lahko nepričakovane in nepredvidene vremenske spremembe, megla, dež, sneg, nevihte; potem plazovi, odtrgane skale ali prožeče se kamenje. Prav tako pa tudi trenutno telesno stanje in – morda še važnejše – duševno razpoloženje, ki utegne usodno vplivati na planinca in posebej še na plezalca. Če povzamemo, pojem naključja pravzaprav izvira iz nezadostnosti in nepopolnosti človeškega spoznanja in prav tako se nam mora pokazati tako naključje kot nekaj prav tako nujnega in neizbežnega, kakor je na primer nujna in neizbežna mokrota na tleh, če je deževalo (Jug, 1997).

Leto 1937

6.1.4.3 Gruh

Knjiga Gruh je izšla v Sloveniji leta 1937 v slovenskem jeziku. Avtor je Edo Deržaj. Izdala jo je založba Gruh v Ljubljani. Vsebuje 169 strani in meri 20 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 886.3-32 (COBISS).

Oktobra 2009 je izšel (v samozaložbi Matjaža Deržaja) ponatis knjige Eda Deržaja, Gruh s prilogo Franca Zupana, ki na slikovit način opiše stanje v takratni družbi. Natisnjenih je bilo samo 300 izvodov (Škodič, 2009).

Povzetek knjige:

Edo Deržaj je leta 1937 dokončal knjigo s podobami za odrasle s pomenljivim, nenavadnim naslovom Gruh. Takrat je bil star triintrideset let. Podobe gora so na prvem mestu. Takrat je minilo deset let od njegovega težkega padca v Steni, ki se je

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

zanj sicer srečno končal, je pa spremenil njegovo življenje. Zelo verjetno bi bila tudi ta knjiga drugačna. To je namreč odziv umetnika na vse tisto, kar se je njemu in njegovi soplezalki dogajalo po nesreči. Gruh je bil, tako zapiše Deržaj, skromen poskus, ki bo morda nekaterim pregnal za kratek čas skrbi in temne misli. V njem je ves Deržaj, tak kot je bil, občutljiv za lepoto gora, poetičen, pa spet posmehljiv, toda nikdar žaljiv, vedno na nekem aristokratskem nivoju. Nekateri junake, ki nastopajo v Gruhových zgodbicah, je Deržaj strahovito razkačil, mnoge je knjiga begala (Škodič, 2009). Deržaj si je neusmiljeno privoščil nekaj, kar so na Slovenskem obravnavali smrtno resno: plezalce (Zupan, 1981). To kaže, da je bil Deržaj mnogo pred svojim časom. Gruh je pričevanje o plezalcu, slikarju in pisatelju, ki nam je danes, po skoraj sto letih bližje kot je bil svojim sodobnikom (Škodič).

Predstavitev alpinista:

6.1.4.3.1 Edo Deržaj

Rodil se je 7. marca leta 1904 v Ljubljani in umrl 7. oktobra 1980. »Je najboljši alpinist med slikarji in obratno. Po poklicu učitelj je bil že v mladosti dober športnik, tekač in državni prvak. Odličen smučar in tekmovalec, eden od naših najboljših alpinistov v obdobju med obema vojnama. Skupaj z Miro Marko Debelakovo ima prvenstvene vzpone v južni in zahodni steni Triglava, v Kanjavcu, v Kamniških Alpah, v Dolomitih in celo na Škotskem. Napisal in ilustriral je več svojih knjig, med njimi Gruh, Podobe, Pod Špiki in številne otroške slikanice. Imel je več uspelih razstav svojih planinskih slik, ki se odlikujejo z izvirnostjo in gorniško tematiko« (Strojin, 2009, str. 459).

Leto 1938

6.1.4.4 Svet med Grintovci

Knjiga Svet med Grintovci je izšla v Sloveniji leta 1938 v slovenskem jeziku. Delo je kratka proza. Avtor je Boris Režek. Izdala jo je Planinska matica v Ljubljani. Knjiga vsebuje 186 strani in meri 21 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-32 (COBISS).

Povzetek knjige:

Pričujoče delo je knjiga o gorah, ki nam govori o Grintovcih. Napisal jo je človek, čigar ime je tesno povezano s prvimi vzponi v Kamniških Alpah. Redko se zgodi, da bi plezalec z enako veliko spretnostjo zabijal kline, kakor opazoval in sukalo pero. Brez dvoma je plezalec gorski naravi bliže kakor slednji roman, ki ga pot zanese v gore. Plezalec lažje prisluhne glasu gorskega sveta, tesneje je povezan z naravo in z ljudmi, ki tej neusmiljeni naravi s trdom kradejo svoj vsakdanji kruh; kakor doma se počuti med domačini, saj nikdar ne mine daljši čas, da ne bi bil v njihovi sredi. Leta tečejo, neizbrisne slike se trdneje zajedajo v dušo; gore same se kakor žive in prave ugnezdijo v njej, da v spominu zaživi njihova lepota, zarohnijo viharji in meteži, zableščijo se dnevi in rdečkasto zažari vzhod in zahod sonca. Zaživijo v pravih, resničnih barvah.

Avtor nam v svojem delu poskuša podati podobo tega gorskega sveta in početje ljudi, ki se v njem gibajo, na svojevrsten način. Izognil se je naštevanju imen in števil, izognil pa se je tudi drugi rešitvi, ki se je vabljivo ponujala: romanu. Majhen prostor je namenil ljudem (nikogar ni postavil v ospredje in ga natančno izdelal), ki so v gorah tako neznatni, saj še spomin nanje ob tej večni gorski nespremenljivosti kmalu obledi. In ljudi ni obdeloval samo – po starih kopitih – kot idealiste, nakazal jih je tudi kot živa bitja s strastmi in napakami; v knjigi so mesta, kjer je razgaljena vsa bridka nečednost, ostro in žaljivo boleče udarja iz nekkih prizorov krik izgubljenih ljudi, ki so zapravili vso lepoto in zagazili v močvirje, iz katerega se ne bodo nikdar izkopal. Nihče naj v teh stvareh ne gleda cenjenih, nelepkih senzacij, ampak podobe bridke resničnosti, veren prikaz rev, ki tarejo ljudi ter vpijejo nehote v nas samih po boljšem

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

in lepšem življenju, iz globine zanemarjenih src. Vse drugo pa so gore: od prve do zadnje strani nas vežejo nase; plezalec, ki je ob rojstvu dobil dar, da je mogel tolikokrat občuteno izgovoriti, kar toliko njegovih vrstnikov zaman poskuša, nas približa gorski naravi, bridki lepi, okrutni, poveže nas z zemljo, katere sila diha s polno, v radodarnem slogu razmahnjeno silo iz slednjega razpoloženja. Po vseh motnjah nas na koncu pripelje iz mračnejših tokov in iz vase zamaknjenega mrmranja stvari, skal, dreves, neviht, ljudi k svetli točki: k ljubezni do zemlje in gorskega sveta, ki kljub svoji neizprosni strogosti čarobno mami in vklepa naše duše. Zemlja bo vedno magično vabila novi rod, ko bo stari razočaran in spravljen z življenjem legel vanjo in zanjo ne bo več vedel. Mlada življenjska sila bo slej ko prej spet gledala svet v pisani mavrici.

Delo označuje poseben, jednat slog; podob in primerov v njem ne zmanjka, žive so in sveže in nam to, kar nam hočejo pojasniti, približujejo ter razgrinjajo z vitalno močjo. Snov nam stopa blizu z neposredno svetostjo in prepričevalnostjo (Gregorin, v Režek, 1938).

Predstavitev alpinista:

6.1.4.4.1 Boris Režek

Rojen je bil v Ljubljani leta 1908. Umetnosti pisane besede se je posvečal več kot štirideset let. Ko je izšel njegov prvenec (Svet med Grintovci), je bil Režek znan predvsem kot vrhunski športnik, atlet, smučar in alpinist. Poleg drugih velikih športnih tekmovanj se je udeležil tudi drugih zimskih Olimpijskih iger v St. Moritzu. Kot alpinist je skupaj s svojimi soplezalci pomagal dvigniti slovensko alpinistiko na mednarodno raven. Režkova planinska ljubezen je veljala predvsem Kamniškim Alpam, ki so pozneje postale skoraj nepogrešljiv motiv njegovega pisanja. Vojna je prekinila Režkovo pisateljsko in športno delovanje. Po osvoboditvi se je ukvarjal predvsem s časnikarstvom in urednikovanjem, veliko je pisal zlasti za priljubljeno revijo Planinski vestnik. Nekaj časa se je posvečal tudi filmu, delal je kot redaktor Filmskega obzornika in kot režiser kratkometražnih filmov, med katerimi je bil film Pomlad na gorskem lovišču nagrajen na mednarodnem festivalu v Trentu. Ob koncu svojega

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

alpinističnega delovanja je Režek izdal knjigo *Stene in grebeni*, njegovo zadnje delo pred *Zabrisanimi stopinjami* pa je roman *Cesta na mejo* (Režek, 1983).

6.1.4.5 Janka Mlakarja izbrani planinski spisi

Delo Janka Mlakarja *izbrani planinski spisi* je izšlo v Sloveniji leta 1938 – 1939 v slovenskem jeziku. To je potopis ali reportaža. Avtor je Janko Mlakar. Knjigo je izdalo Slovensko planinsko društvo v Ljubljani. Knjiga je sestavljena iz treh zvezkov, ki vsebujejo 288 strani in merijo 20 centimetrov. Izšla je pri zbirki slovenskih planinskih pisateljev. Predmetne oznake knjige so planinstvo, potopisi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-992 (COBISS).

Predstavitev gornika:

6.1.4.5.1 Janko Mlakar

Rodil se je v Železnikih leta 1874 in umrl v Ljubljani leta 1953. Bil je slovenski duhovnik ter planinski in humoristični pisatelj. »Že kot dijak je obredel tudi več višjih gora (Zabreški Stol, Triglav). Pozneje je poleg tur na skoraj vse slovenske gore opravil mnogo tur – tudi težjih – v Centralnih Alpah in Dolomitih. Svoje ture je opisoval v *Planinskem vestniku*. Ti opisi so pozneje izšli v treh zajetnih knjigah. Najbolj znano je humoristično delo *Kako je Trebušnik hodil na Triglav*. Izbor njegovih spisov je po vojni izšel v delu *Iz mojega nahrbtnika v več ponatisih*. Deloval je tudi kot odbornik v SPD 31 let (od 1902 do 1933). Bil je znan tudi kot predavatelj. S tem in s svojimi spisi je mnogo pripomogel k širjenju planinstva pri nas« (Strojin, 2009, str. 471). Janko Mlakar je iz svojega srca in svojega uma zapisal toliko lepega, duhovitega in obenem korenitega. Njegov humor je globoko človeški in zasluži posebno hvalo. S tem in z vsem drugim se Mlakar uvršča v slovensko planinsko slovstvo kot eden od najvidnejših, najmikavnejših in najzaslužnejših potopiscev (Mlakar, 1972).

6.1.5 Peto desetletje dvajsetega stoletja (1940 – 1949)

Leto 1940

6.1.5.1 Pod špiki

Knjiga Pod špiki je izšla v Sloveniji leta 1940 v slovenskem jeziku. Delo je roman. Avtor je Edo Deržaj (glej stran 40). Knjigo je izdala Vodnikova družba v Ljubljani. Vsebuje 120 strani in meri 19 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-311.2 (COBISS).

Leto 1941

6.1.5.2 Koča na Robu

Knjiga Koča na Robu je izšla v Sloveniji leta 1941 v slovenskem jeziku. Delo je družbeni roman. Avtor je Ivan Bučer (glej stran 35), ilustrator pa Zmagoslav Snoj. Knjigo je izdala založba Viharnik v Ljubljani. Vsebuje 301 stran in meri 20 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 886.3-311.2 (COBISS).

Leta 2008 je izšel ponatis knjige z istoimenskim naslovom. Izdala jo je samozaložba Vojko Bučer v Ljubljani. Vsebuje 301 stran in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so slovenska književnost, romani. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-311.2 (COBISS).

Povzetek knjige:

V romanu so mogočni opisi gorske narave in dramatičnih situacij, odlikuje ga bogato alpinistično izrazoslovje, poudarek je na tovarištvu in etiki, opazen je vpliv filozofa in alpinista Klementa Juga, kateremu je knjiga tudi posvečena (Vovko, 2000).

Pravljico o Srebrnokrilcu je našel pisec v razmetanih odlomkih v knjigi Gozd in v pogovoru z drvarjem v Martuljku (Bučer, 2008).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Za pričujoče delo je dobil celo manj znano takratno književno nagrado. V slovenski gorniški književni dediščini pomeni skupaj z delom Čez steno prijetno dopolnilo k sicer bolj osebnim izpovedim nagnjeni gorniški prozi (Strojin, 1995).

Leto 1943

6.1.5.3 Podobe: Gore in ljudje

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1943 v slovenskem jeziku. Avtor je Edo Deržaj (glej stran 40). Izdala jo je založba Viharnik v Ljubljani. Vsebuje 219 strani in meri 23 centimetrov. Predmetne oznake knjige so gore, planinstvo, spomini, potopisi. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (COBISS).

Povzetek knjige:

Knjiga je sestavljena iz dveh delov. Na začetku so razne povesti o gorah, na koncu pod poglavjem »Hrepenenja« pa je avtor upodobil gore s sliko in verzi.

Podobe so posmehljive, mestoma nesramne in – čudovito poetične. Zgodbe o alpinistu filozofu Favstinu Celestinu Fortunatu Avreliju Leščencu, ki se poda s silo svoje volje osvajat zimske gore, o upokojenem planincu Frumenciju Kokotcu in sto izletih, o lepi gospe Kunigundi in o njenem navdušenju za gibanje v zasneženi naravi so sicer podobe tedanjega časa, toda njegovi junaki bodo še dolgo živeli med nami. Deržaj se ni mogel upreti svoji naravi, da se veselo norčuje, zbada in smeši, toda obenem je bila knjiga globoka izpoved, pretresljiva, ker je bila porojena iz stiske in hrepenenja po vsem tem, kar so mu pomenile gore. Dejstvo je, da je Edo neznansko ljubil gore in prav zaradi te ljubezni mu lahko marsikaj odpustimo, tem lažje, ker je knjiga Podobe enkratno delo v naši planinski literaturi. Edo je bil, kljub svojemu posmehljivemu načinu, romantik, ujet v skoraj nerazrešljivo protislovje med svojimi ideali in med stvarnostjo dvajsetega stoletja, v katerem je živel. V Podobah je dosegel mojstrsko sozvočje in ustvaril klasično literarno delo (Strojin, 1995).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Leto 1944

6.1.5.4 *Blagoslov gorá*

Zbrano delo je izšlo v Sloveniji leta 1944 v slovenskem jeziku. Delo je kratka proza. Avtor je Janez Gregorin, ilustrator pa Slavko Pengov. Knjigo je izdalo Slovensko planinsko društvo v Ljubljani. Vsebuje 286 strani in meri 22 centimetrov. Delo je nastalo ob petdesetletnici Slovenskega planinskega društva (1893-1943). Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-3 (COBISS).

Povzetek knjige:

Pričujoča knjiga je izšla za drugo obletnico smrti Janeza Gregorina. Slovensko planinsko društvo jo je izdalo ob petdesetletnici svojega obstoja in je z njo počastilo spomin prežgodaj umrlega pisatelja. Obenem pa je dalo slovenskim gornikom, ko so bile gore nedosegljive, v uteho njegovo živo in neminljivo, lepotam gora posvečeno besedo. Razen prevodov in po drugih virih posnetih člankov časnikarskega značaja in nekaterih nepomembnih drobcev, je v pričujoči knjigi zbrana vsa gorniška pisateljska žetev Janeza Gregorina (Gregorin, 1944).

Predstavitev alpinista:

6.1.5.4.1 *Janez Gregorin*

Rodil se je v Ljubljani 22. januarja leta 1911 in umrl leta 1942 (Cesar, 2002). Bil je absolvent filozofije. Začel je kot soplezalec, nato pa v navezi z Borisom Režkom, Vinkom Modcem, Karlom Tarterjem, Francetom Ogrinom, Igorjem Omerso, bratom Mirom idr. plezal tudi prvenstvene smeri, večinoma v Kamniško-Savinjskih Alpah pa tudi v Julijcih (Strojin, 2009) (severne stene oziroma grebeni Male in Velike Kalške gore, Male Rinke, Kamniškega sedla, Babe, Konja in Kompotele ter v južni steni Kogla (direktna smer) (Cesar, 2002). V Planinskem Vestniku se je oglasil že leta 1930, objavljajal je v časnikih in revijah (Slovenec, Slovenski dom, Žar, Planinska matica), mnogokrat pod drugim imenom. Pisal je z literarnim poudarkom, bil je

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

razgledan predavatelj, odbornik akademske sekcije SPD, član uredniškega odbora Planinske matice. Leta 1944 je SPD ob svoji 50-letnici izdalo njegove izbrane novele Blagoslov gora (Strojin, 2009).

Leto 1945

- Triglav (2864 m) – Severna stena: Prvenstveni vzpon po smeri, danes znani kot Čopov steber, je v dneh od 26. do 30. junija v osrednjem delu severne stene Triglava opravil tedaj že 52-letni Joža Čop s Pavlo Jesihovo. Pri nas je to pomenil vrh in hkrati labodji spev povojnega alpinizma (Aljančič, 1992).

Leto 1949

- Špik (2473 m) – Krušičeva smer: Osvojila naveza Krušič – Šilar – Novak (Caf, 2005).

6.1.6 Šesto desetletje dvajsetega stoletja (1950 – 1959)

Leto 1953

- Špik (2473 m) – SV stena (Dibonova smer): Zgodila se je tragična nesreča, kjer je končalo življenje pet mladih alpinistov iz Slovenske Bistrice (Ingolič, 1971).

Leto 1954

- Azija: Himalaja – Daulagiri (8167 m): Prva argentinska odprava. Član le – te je bil tudi Dinko Bertonec, ki se je povzpel na 7500 metrov in s tem dolgo časa držal slovenski višinski rekord. Zaradi slabih vremenskih pogojev vrh Daulagirija ni bil dosežen (Volkar, 2008).

6.1.6.1 Baltazar Hacquet, prvi raziskovalec naših Alp

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1954 v slovenskem jeziku. Avtor je Josip Wester. Knjiga je posvečena Baltazarju Hacquetu. Izdala jo je Planinska zveza Slovenije v Ljubljani. Knjiga vsebuje 63 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je v zbirki Naši veliki planinci. Predmetne oznake knjige so Hacquet Baltazar (1739–1815), biografije, planinstvo, gorništv, Slovenija, Alpe, 18. stoletje, raziskovalci, zgodovinski pregledi, biobibliografije. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (497.4):929 Hacquet B., 929 Hacquet B (COBISS).

Povzetek knjige:

Na željo Osrednjega odbora SPD je Wester večino potopisov zbral v knjigi Iz domovine in tujine (1944), ki jo je kritika ugodno sprejela in je tudi med planinci našla dovolj hvaležnih bralcev, saj jim je bila vsaj v skromno nadomestilo in uteho, ko jim je bil pristop v alpski svet povsem prepovedan in onemogočen. Po osvoboditvi je avtor še trikrat pristopil na Triglav ter te poslovilne ture opisal v Planinskem vestniku leta 1951 in 1952. Savinjskim Alpam je kot poslednji članek posvetil Grintavcem v slovo. Razen planinskih potopisov je spisal tudi nekaj zgodovinskih člankov, ki se tičejo alpskih raziskovalcev. Baltazarju Hacquetu, ki ga je visoko cenil kot prvega raziskovalca, je posvetil spominski podlistek Hacquetov samogovor vrh Triglava in tri članke v zborniku Življenje in svet. Sestavno monografijo o tem samobitnem možu, ki se odraža kot edinstveni raziskovalec, kot znanstveni pionir našega alpinizma, pa skuša podati v tej knjigi (Wester, 1954).

Predstavitev planinca:

6.1.6.1.1 Josip Wester

Josip Wester se je rodil 11. oktobra 1874 v Dolenjih Raduljah pod Bučko in umrl 6. decembra 1960 v Ljubljani (Jarc, 1993). »Bil je profesor in šolski inšpektor. Znamenit popotnik po jugoslovanskih gorah, največ seveda slovenskih, v Albaniji in drugod po tujini, je posebno zaslužen za planinsko slovstvo. Zanimal se je za zgodovino planinstva in je pisal o njej. Predvsem pa je opisoval svoje izlete in pohode, s tenkim

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

čutom za vse, tudi najbolj drobne naravne lepote, z zanimanjem za ljudi, ki jih je srečeval na svojih poteh in za zgodovinske znamenitosti krajev, mimo katerih je hodil. Njegove izbrane spise je izdalo SPD v knjigi *Iz domovine in tujine*. V Planinski založbi sta izšli njegovi monografiji o Baltazarju Hacquetu in o dr. Josipu Cirilu Oblaku« (Strojin, 2009, str. 481 – 482).

Predstavitev gornika, kateremu je knjiga posvečena:

6.1.6.1.2 Baltazar Hacquet

Točna letnica rojstva ni določena. Rodil se je leta 1739 ali 1740 v Bretaniji. Umrli pa 10. januarja leta 1813 na Dunaju. Kot rudniški zdravnik je delal od 1766 do 1773 v Idriji, nato je bil do 1787 profesor anatomije, fiziologije, kirurgije in porodništva v Ljubljani. Leta 1787 je postal profesor univerze v Lvovu, 1805 pa v Krakovu. Leta 1810 se je preselil na Dunaj. Bil je vsestransko znanstveno izobražen polihistor (»poznavalec mnogih področij, strok«, (SSKJ, 1998)): medicinec, geolog, geograf, mineralog, predvsem pa botanik. Leta 1777 je zaradi botaničnih raziskav obkrožil Kranjsko in prišel tudi na Mali Triglav. Naslednje leto se je še bolj razvilo njegovo visoko planinstvo. Prehodil je koroške, italijanske in tirolske gore. Leta 1781 je bil tudi v Trenti. O svojih potovanjih in spoznanjih je napisal več del. Najvažnejše - poleg sedmih drugih knjig - je *Oryctographia Carniolica*. Kugy pravi, da se je z njim začela zgodovina vzponov v Julijskih Alpah. Dela tega vestnega in genialnega raziskovalca pomenijo trden temelj v odkrivanju zgodovine tega gorstva (Strojin, 2009).

Leto 1956

6.1.6.2 Dhaulagiri

Knjiga je izšla v Argentini leta 1956 v slovenskem jeziku. Avtorja sta Dinko Bertoncely in Vojko Arko. Izdala jo je Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu. Vsebuje 161 strani in meri 24 centimetrov. Predmetna oznaka knjige je alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.525, 886.3-992 (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Povzetek knjige:

V veličastno orjaški gorski sklop Himalaje je bilo dano tudi Dinku Bertonciju v navezi. S tem se je Dinko vključil v razmeroma maloštevilno mednarodno gorniško elito vrhunskih plezalcev – himalajstov. V teh gorah je postavil nov mejnik v zgodovini slovenskega planinstva in ji napisal prvo poglavje najvišje stopnje gorništva. Dejstvo, da je Dinko klesal nov lik slovenskega planinca kot član argentinske odprave, ne spremeni bistva na stvari. Ostal je in bo do konca neizbrisno sin slovenske zemlje. Kot tak je zmogel svoje poslanstvo in ga častno izpolnil.

Usodne okoliščine so nanesele, da argentinska odprava ni dosegla vrha. Vendar so njeni uspehi odločilni za končno zmago v borbi s to veličastno goro. Dinkov delež je pri teh uspehih nesporno velik, večji kot ga v svoji skromnosti priznava.

Eden najboljših teoretskih poznavalcev Himalaje in gornjskih problemov je bil v Argentini dr. Vojko Arko. Njegovo sodelovanje kot soavtor in redaktor te knjige je omogočilo, da smo Slovenci dobili prvo izvirno delo te vrste. Zahvalo in priznanje zasluži poleg obeh avtorjev tudi Gerhardt Watzl za nesebični prispevek svojih fotografskih posnetkov. Tako ostaja povezan z Dinkom tudi v tej knjigi, kot ju je vezala vrv na Daulagiriju, ko sta skoraj za vsa višinska taborišča opravljala v čelni skupini trdo pionirsko delo (Bertoncelj, 1956).

Delo je sestavljeno iz uvoda, v katerem Vojko Arko govori o človeku in gori ter iz dela v katerem Dinko Bertoncij govori o dogodkih z argentinsko odpravo na Daulagiri.

Predstavitev alpinistov:

6.1.6.2.1 Dinko Bertoncij

Rojen je bil v Jesenicah 31. julija 1928. Je športnik in andist. Leta 1945 je odšel v Avstrijo, kjer je bil do leta 1948 v taborišču Spittal ob Dravi, nato se je preselil v Argentino; živi v Bariločah. Uspešno je tekmoval v alpskem smučanju in smučarskem teku, se posvetil andinizmu in bil od leta 1952 do leta 1960 med najuspešnejšimi argentinskimi plezalci. Opravil je številne prvenstvene vzpone v bariloških gorah, prvega na Campanile Esloveno in Torre Tuma, bil član več odprav (1952 prvi pristop na San Valentin, najvišji vrh Patagonije), tudi prve argentinske v Himalajo leta 1954 na Daulagiri (7500 m, takrat slovenski višinski rekord). V letih od 1956 do 1959 je

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišтва

živel in delal v argentinski bazi na Antarktiki. Od leta 1961 je bil smučarski učitelj; organiziral je in vodil prvo argentinsko profesionalno smučarsko šolo Club Andino Bariloche. O svojih vzponih in pohodih je pisal članke in črtice. Knjigo Dhaulagiri je objavil leta 1956 (Savenc, 2002).

6.1.6.2.2 Vojko Arko

Rojen je bil v Ribnici 19. avgusta 1920 in umrl 9. marca 2000. Bil je pisatelj in andist. V Ljubljani je leta 1944 končal študij prava in leta 1947 v Padovi doktoriral iz političnih ved. Leta 1948 se je preselil v Buenos Aires, nato v Bariloče, kjer je bil od leta 1962 do 1985 trgovec. Bil je ustanovni član Slovenskega planinskega društva Bariloče, pobudnik gradnje planinskih koč in poti in eden najvidnejših andistov med Slovenci v Argentini. Udeležil se je več odprav v argentinske Ande. Od leta 1969 je eden od vrhov ob izviru Turbio imenovan po njem Cerro Arko, leta 2001 so ravno tako po njem poimenovali bivak na Capilli. Pisal je članke, poročila in črtice o življenju v Bariločah. Bil je glavni sodelavec revije Gore, glasila Slovenskega planinskega društva Bariloče, in soavtor knjige Dhaulagiri. Objavil je tri samostojna dela (Ljubezen po pismih, Planinske zgodbe z Nahuel Huapija; Cerro Shaihueque) in se uvrstil v antologijske zbirke (Pod Južnim križem, Ob Srebrni reki) (Jenšterle, 2002).

6.1.6.3 Valentin Stanič: prvi alpinist v Vzhodnih Alpah

Knjiga Valentin Stanič: prvi alpinist v Vzhodnih Alpah je izšla v Sloveniji leta 1956 v slovenskem jeziku. Knjiga je posvečena Valentinu Staniču. Uredil jo je Evgen Lovšin. Izdala jo je Planinska zveza Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 108 strani in meri 20 centimetrov. Knjiga je izšla v zbirki Naši veliki planinci. Predmetne oznake knjige so Stanič Valentin (1774–1847), biografije, Alpe, plezalni vzponi, bibliografije. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (497.4):929 Stanič V., 012 Stanič V., 016:929 Stanič V (COBISS).

Leta 2000 je izšla nova izdaja knjige v slovenskem in nemškem jeziku (besedilo je v slovenščini, krajši prispevek pa v nemščini). To je zbornik. Urednik je Stanko Klinar.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Knjiga je posvečena Valentinu Staniču. Izdala jo je Planinska zveza Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 158 strani in meri 26 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Stanič Valentin (1774–1847), biografije, Alpe, plezalni vzponi, bibliografije, biobibliografije. Signatura (UDK) knjige je 796.52(497.4):929 Stanič V., 012 Stanič V., 016:929 Stanič V. (COBISS).

Povzetek knjige:

Duhovnik Valentin Stanič je bil doma iz Bodreža pri Kanalu. Bil je izrazita, čeprav s slovenskega pogleda osamljena osebnost. Le dan za prvimi pristopniki se je leta 1800 povzpел na Grossglockner (Veliki Klek), bil je prvi na Hochecku, severnem vrhu Watzmanna, in na Hoher Gollu. Avstrijci in Nemci ga imajo za Valentina Staniga, prvega alpinista Vzhodnih Alp, gornika, ki je plezal brez pomoči vodnikov. Oznako »prvi turist Vzhodnih Alp« mu je nadel slavni alpinist in pisec Ludvik Purtscheller (leta 1898) za vzpone, ki jih je opravil med študijem bogoslovja v Salzburgu in kasneje med službovanjem v Avstriji. Šele 170 let po Valentinu Staniču smo Slovenci spet dosegli relativno primerljivo mednarodno raven, tokrat v Himalaji (Aljančič, 1992).

Nova izdaja knjige je izšla ob dvestoletnici njegovih vzponov na Veliki Klek in Watzmann leta 1800. Nastalo je v spominu na srčnega šestindvajsetletnega moža Valentina Staniča, ki je s treznim umom in gorniškimi pogumom, ne meneč se za strašljive zgodbe o gorskih pošastih, ki da prežijo na popotnika, kot prvi človek leta 1800, ko ni bilo ne poti in ne koč in nobene druge človeške pomoči, s pionirskim športnim duhom, popolnoma sam, brez vodstva domačinov, skozi deviško prepadno divjino, priplezal na vrh Watzmanna in se s tem in drugimi podobnimi dejanji trajno zapisal v zgodovino kot prvi športno pustolovski alpinist v Vzhodnih Alpah (Klinar, 2000).

Predstavitev alpinista, kateremu je knjiga posvečena:

6.1.6.3.1 Valentin Stanič

Rodil se je 12. februarja 1774 v Bodrežu ob Soči. Umril je 29. aprila 1847 v Gorici. Bil je prvi slovenski alpinist evropskega slovesa. »Celo Nemci ga omenjajo kot prvega alpinista v Vzhodnih Alpah. V Salzburgu je dokončal gimnazijo in teologijo. Kot

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

študent teologije je leta 1800 kot prvi turist sam prišel na vrh Velikega Kleka – Grossglockner. Kot duhovnik je služboval v raznih krajih na Primorskem. Bil je gospodarstvenik, sadjar, socialni delavec in celo tiskarnar, ki je tiskal slovenske knjige v svoji tiskarni. Bil je prosvetitelj goriškega ljudstva, posebno dobrotnik gluhoneme mladine. Valentin Stanič je bil prvi alpinist v Vzhodnih Alpah in predhodnik modernega alpinizma, kot takega so si ga lastili Nemci, čeprav je bil vedno zaveden Slovenec. Razen vzpona na Veliki Klek je opravil še mnogo vzponov, med njimi tudi težkih prvenstvenih (npr. Hoher Göll, Watzmann idr.). Leta 1808 je bil tudi na Triglavu. Nekaj teh vzponov je tudi opisal« (Strojin, 2009, str. 476).

Leto 1957

6.1.6.4 Himalaja in človek

Knjiga Himalaja in človek je leta 1957 izšla v Sloveniji v slovenskem jeziku. Avtorja sta Igor Levstek in Janko Blažej. Izdala jo je Planinska zveza Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 358 strani in meri 20 centimetrov. Predmetne oznake knjige so: Himalaja, plezalni vzponi, zgodovinski pregledi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.24)(091) (COBISS).

Povzetek knjige:

Knjiga pod simboličnim naslovom Himalaja in človek je delo dveh vsestranskih alpinistov iz prve povojne alpinistične generacije, ki sta napisala pregled doseženega v Himalaji do leta 1957 (Strojin, 1995).

Snov sta povzela po osebnih pogovorih s himalajci, po pismenih stikih Himalajskega odbora pri Planinski zvezi Slovenije ter po izvlečkih iz dnevnika Times of India, letnik 1956, ki jih je posredovalo naše veleposlaništvo v New Delphiju. V pričujoči knjigi sta Igor Levstek in Janko Blažej podala kratek oris alpinistične zgodovine Himalaje. To je hkrati tudi kronologija največjih višin, ki so jih do leta 1957 dosegali alpinisti. Kot sama razlagata v njuni knjigi, sta zaradi večje natančnosti in zgodovinske popolnosti bila prisiljena, v prvih poglavjih, poseči po višinskih rekordih tudi v gorah izven Himalaje in Azije. Zanimivo je, da v teh začetnih poglavjih Alpe sploh nimajo nobene

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

vloge. Vendar so prav Alpe bile in so še vedno zibelka alpinizma in so temu značilnemu pojavu dale tudi ime (Levstek in Blažej, 1957).

V čudovitem opisu vzpona Hillaryja in Tenzinga na vrh Everesta je toliko poezije, hrepenenja, sanj njiju dveh samih – Blažeja in Levstka – v teh stavkih, toliko želje, da bi tudi Slovenci kdaj segali po zadnjih metrih najvišjih vrhov. Ampak žal nista ne Blažej ne Levstek nikoli plezala na himalajske velikane, a s tem delom sta nam ta dva alpinista vseeno osvetlila pot v prihodnost (Škarja, 2008).

Predstavitev alpinistov:

6.1.6.4.1 Janko Blažej

Leta 2008 je umrl Janko Blažej, vrhunski alpinist prve povojne generacije. Blažej je imel poleg izrednih alpinističnih sposobnosti, tudi vizijo in veliko sposobnost svoja razmišljanja preliti v besede. Že njegov esej o ekstremnem alpinizmu, v katerem je besedo ekstremizem iz skoraj zmerljivke pretil v kultno označbo mlade generacije, je literarna mojstrovina, pa naj bo po natančnem izražanju misli, po sistematični gradnji od začetka čez vrh v logičen zaključek, ali po mojstrski izrabi in uporabi besed (Škarja, 2008).

6.1.6.4.2 Igor Levstek

Rodil se je leta 1931 in umrl leta 2010. Bil je klasik modernega slovenskega alpinizma. Pomembni sta predvsem dve njegovi smeri, obe skupaj z Milanom Scharo: Rumena zajeda v Koglu in Zajeda v Šitah. Hkrati je soavtor dveh pomembnih knjig. To sta *V naših stenah*, ki je prvi povojni plezalni vodnik z najpomembnejšimi smermi v Kamniških in Julijskih Alpah in knjige *Himalaja in človek*. Obe knjigi sta bili bistvena podpora naslednji generaciji, ki je uspela uresničiti in preseči želje Levstka, Kočevarja, Blažeja in drugih. Levstek je bil plemenit človek, ki je slovenskemu alpinizmu zapustil dragoceno dediščino in izročilo (Šerkezi, 2010).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Leto 1959

- Jalovec (2645 m) – Dularjeva zajeda: Osvojila naveza Golob – Juvan (Caf, 2005).
- Triglav (2864 m) – S stena (Dolga nemška smer): prvi zimski vzpon: Osvojil Ante Mahkota (Mahkota, 1999).

6.1.7 Sedmo desetletje dvajsetega stoletja (1960 – 1969)

Leto 1960

- Trisul II (6690 m): Naša prva himalajska odprava (1. JAHO) osvojila Trisul II (6690 m: Aleš Kunaver in Ante Mahkota) (Aljančič, 1992).
- Trisul III (6270 m): Ista odprava osvojila še nekotirani Trisul III (približno 6270 m: pridružil še Marjan Keršič). Vodja odprav je bil Stane Kersnik. Za glavni vrh Trisula (7120 m) je bila smer takrat predolga. Ta uspeh je po oceni Aleša Kunaverja bil ravno primeren izkušnjam, organizacijskim in tehničnim sposobnostim zelo heterogenega moštva (Aljančič, 1992).

Leto 1962

6.1.7.1 Noči in viharji

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1962 v slovenskem jeziku. Avtorji so Marjan Keršič, Ante Mahkota in Ciril Debeljak. Izdala jo je Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 301 stran in meri 20 centimetrov. Izšla je v zbirki Globus. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.24), 910.4(235.24), 796.52(235.24) (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Povzetek knjige:

Noči in viharji je naše prvo izvirno himalajsko delo. Bilo je več kot dnevniški zapis poti prve slovenske odprave na vrhove Trisulov v Garhval Himalaji v letu 1960. Zapisali so jo trije udeleženci: Marjan Keršič - Belač, Ciril Debeljak - Cic in Ante Mahkota. Pričujoča knjiga ni samo člen v naši planinski publicistiki in literaturi, temveč tudi zgodovinski dokument, nepogrešljiv v celotni dokumentaciji naše planinske in alpinistične dejavnosti doma in v svetu (Keršič idr., 1962).

Predstavitev alpinistov:

6.1.7.1.1 Marjan Keršič – Belač

Rodil se je leta 1921, umrl pa leta 2003. »Bil je akademski kipar, predvojni alpinist, dolgoletni gorski reševalec, gorski vodnik, član prve jugoslovanske odprave na Trisul, vodja in predavatelj na številnih plezalnih tečajih, smučarski učitelj, odbornik, pisec prve povojne Plezalne tehnike in številnih odmevnih člankov v Planinskem vestniku, soavtor knjige Noči in viharji, avtor številnih spomenikov in doprsnih kipov v Sloveniji, pogumni varuh narave in borec za čisto okolje« (Strojin, 2009, str. 464).

6.1.7.1.2 Ante Mahkota

Alpinist in novinar iz Ljubljane, rojen leta 1936 v Dolu pri Hrastniku. Potem ko je ponovil najtežje vzpone v Julijskih Alpah, Dolomitih in Zahodnih Alpah, so mu uspeli pomembne prvenstvene smeri in vzponi, med drugimi: Severna stena Rakove Špice (Rdeča zajeda 1959), Ailefroide Central Direktna Stena (1959), Triglavska S stena (Dolga nemška smer, prvi zimski vzpon 1959, Ljubljanska smer 1962, Sfingin obraz 1966), S stena Šite (Steber 1966, Matterhorn (S stena, prvi ženski vzpon 1963), Trisul II, Trisul III (Gharvalska Himalaja, prvi vzpon 1960), Kilimandžaro (Kibo, ledenik Decken, prvi solo vzpon 1964).

Mahkota (kot vodnik) je skupaj s soplezalko Nadjo Fajdiga trikrat opravil najboljši vzpon mešane naveze na svetu: leta 1956 - Cima Su Alto, SZ stena, Velika zajeda; leta 1959 - Aiguille du Petit Dru, Z stena; leta 1963 - Matterhorn, S stena do Rame. Avtor pričujoče knjige se je kot »Werkstudent« v Nemčiji izučil za strojnega

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

ključavničarja in mehanika, absolviral na Strojni fakulteti Univerze v Ljubljani, bil reporter in fotoreporter pri takrat največjem slovenskem tedniku TT, dopisnik dnevnikov Delo, Politika in Oslobodjenje v Vzhodni Afriki, Delov poročevalec na Japonskem in v ZDA, prvi glavni in odgovorni urednik revije Avto (slovenska in srbohrvaška izdaja), prvi glavni urednik revije Jana, prvi glavni in odgovorni urednik informativnega tednika Teleks, prvi predsednik uredniškega odbora Slovenskega almanaha, namestnik glavnega urednika ČGP DELO za gospodarska in organizacijska vprašanja in generalni direktor ČGP DELO.

Bil je predsednik Poslovnega združenja časopisnih založnikov Jugoslavije, predsednik Veslaške zveze Slovenije (Svetovno prvenstvo na Bledu 1979). Ustanovil je in deset let vodil akcijo za napredek in razvoj slovenskega vrhunškega športa »Podarim Dobim«.

Mimo Sfinge je Mahkota avtor in soavtor knjig Noči in viharji, Na vrh sveta (v slovenščini in srbohrvaščini), Šola dobre vožnje (v slovenščini in srbohrvaščini), Kolofoktar 1 in Kolofoktar 2 in Uputa v vojno planinarstvo (Volontar, v Mahkota, 1999).

6.1.7.1.3 Ciril Debeljak - Cic

Rodil se je v Celju 23. januarja 1930. Cic predstavlja enega najuspešnejših povojnih alpinistov (Strojin, 2009, str. 458). Čutil je potrebo po samoti in le-to mu je lahko dajalo samo visokogorje, kjer je gojil svojo največjo strast – alpinizem. Začel je s Slovensko smerjo v stenah Triglava, nadaljeval pa je s številnimi vzponi, med njimi je bilo več tudi prvenstvenih. Skupaj je preplezal okrog 850 smeri, med njimi je bilo 56 prvenstvenih, tudi zimskih (Goropevšek, 2009). Skupaj z Radom Kočevarjem sta se v stenah prekopala do VI. težavnostne stopnje, ponovila najtežje predvojne smeri in izpeljala vrsto novih, še težavnejših v Dedcu, Ojstrici, Turski gori, Travniku, Čopov steber v Triglavski steni, Široki peči in drugje. Opravil je vrsto ponovitev težkih smeri, mnoge v rekordnem času in brez bivaka. Plezal je v Dolomitih in Centralnih Alpah, bil je udeleženec naše prve jugoslovanske himalajske odprave na Trisul in prve na Kangbačen. Vsa leta je bil aktiven gorski reševalec, gorski vodnik, odbornik PD Celje, alpinistični inštruktor, vodja tečajev itd.. Bil je tvoren planinski pisatelj in predavatelj, pisal je v Planinski vestnik (Strojin, 2009). Žal pa je Ciril Debeljak – Cic

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

umrl veliko pre zgodaj. V trenutku obupa, ko si je 7. marca 1982 izbral tragično pot, je celjsko planinstvo in alpinizem izgubilo velikega moža, učitelja in prijatelja (Goropevšek, 2009).

6.1.7.2 Steze, skale in smučišča

Knjiga Steze, skale in smučišča je izšla leta 1962 v Sloveniji v slovenskem jeziku. Delo ima priloge. Avtor je Marijan Lipovšek, urednik in avtor dodatnega besedila je Vlado Vodopivec, fotograf pa Janko Ravnik. Knjigo je izdala založba Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 256 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Knjižnica: Priroda in ljudje. Predmetne oznake knjige so planinstvo in spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(092.9) (COBISS).

Leta 1978 pa je izšla knjiga Steze, smučišča in skale. Ilustrator dela je avtor knjige. Vsebuje 399 strani in meri 25 centimetrov. Izšla je v zbirki Potopisi. Predmetne oznake knjige so Lipovšek Marijan (1910-1995), spomini, Alpe, planinstvo, planinski vzponi, Slovenija. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (234.3):929 Lipovšek M., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Po stezah in brezpotjih, čez hribovja in predgorja v visoke gore nas peljejo pripovedi te knjige, od zgodnje pomladi, ko hrešči v stopinjah še zmrzli srež, mimo prvih cvetk, ob bregovih prebujenih pomladanskih voda, skozi belo razkošje cvetočih dreves v poletni žar, v nevihtne plohe, v žarečo jesen do vseh oblik, ki jih ustvarja zima pod gorami in po višavjih. Pred nami se vrste letni časi v vseh svojih menjavah, v vseh različkih, ki jih ustvarja dan od jutra do večera in noči, ki jih oblikujejo sonce in oblaki, megla, čad in jasnina. Doživetja zdaj v zložni hoji, zdaj v vzpenjanju čez najtežje stene Julijskih in Kamniških Alp, zdaj v stikanju za najbolj skritimi, še neznanimi lepotami naših gora, razpon, ki sega od odmaknjenih kotov naše dežele do ponosnih vrhov, prigode in prizadevanja iz več kakor pol stoletja življenja v stiku s koščkom zemlje, ki je naša domovina in kjer so razsute tolikšne lepote, hkrati pa razmišljanja o

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

usodi dežele, njenih ljudi in posameznika. To je vsebina te zbirke opisov (Lipovšek, 1978).

To delo je po žlahtnosti pisanja in lepoti besede blizu Avčinovi knjigi Kjer tišina šepeta (Strojin, 1995). Knjiga predstavlja eno najglobljih izpovedi v slovenski planinski prozi (Strojin, 2009).

Predstavitev alpinista:

6.1.7.2.1 Marijan Lipovšek

Rojen je bil v Ljubljani 26. januarja 1910. Umrl pa 25. decembra 1995 v Ljubljani (Marijan Lipovšek, 2010). »Bil je profesor akademije za glasbo, komponist, koncertant, planinski pisatelj, prevajalec in ljubitelj narave. Odlikuje ga prefinjeno in globoko občuteno doživljanje narave, izpovedna moč, ki prevladuje nad zagnanostjo alpinista v sebi. Kot izvrsten poznavalec slovenskega gorskega sveta je bil dragocen svetovalec pri recenzijah vodnikov in kart. Kot smučar je presmučal Julijce in poniknil v še preostale skrite koticke naše domovine. Ni mu ostal neznan gorski svet južnih republik in sosednje Avstrije. Njegovi članki v Planinskem vestniku so med najboljšimi. Znan je tudi kot fotograf. Uveljavil se je kot prevajalec Kugyjevih del, ki jih je opremil s strokovnimi pojasnili in opombami in prevedel tudi nekaj novejših alpinističnih knjig, npr. Heinricha Harrerja Sedem let v Tibetu« (Strojin, 2009, str. 470).

Leto 1964

- Andi: Prva jugoslovanska odprava v Ande (Aljančič, 1992).

6.1.7.3 Kjer tišina šepeta

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1964 v slovenskem jeziku. Publikacija ni ilustrirana. Avtor je France Avčin, urednik pa Tine Orel. Izdala jo je Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 265 strani in meri 20 centimetrov. Izšla je pri zbirki Globus. Signatura (UDK) knjige je 886.3-31, 796.52 (092.9), 929 Avčin F (COBISS).

Leta 1965 je izšel ponatis knjige z naslovom Kjer tišina šepeta. Vsebuje 309 strani in meri 20 centimetrov. Delo ima ilustracije. Signatura (UDK) knjige je 929 Avčin F., 886.3-3, 796.52 (092.9) (COBISS).

Leta 1967 je izšla tretja dopolnjena izdaja knjige Kjer tišina šepeta. Vsebuje 449 strani in meri 22 centimetrov. Delo vsebuje ilustracije. Signatura (UDK) knjige je 886.3-31, 796.52 (092.9), 92 Avčin F. (COBISS). V njej so nekateri popravki, spremembe, dopolnitve in deloma nova razporeditev (Orel, v Avčin, 1967).

Leta 1980 je izšla četrta dopolnjena izdaja knjige Kjer tišina šepeta. Delo je dnevnik in spada med spomine. Vsebuje 587 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki Potopisi. Predmetne oznake knjige so Avčin France (1910-1984), spomini, alpinizem, planinstvo, Alpe. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.3)(092), 821.163.6-94, 796.52(497.4):929 Avčin F. (COBISS).

Povzetek knjige:

Mladinska knjiga je nagradila Avčina z Levstikovo nagrado. Utemeljena ocena žirije se je glasila: »Knjiga Franceta Avčina Kjer tišina šepeta po svoji snovi in obdelavi, po ljubezni do gora in naše zemlje sploh, vzgojno izredno pozitivno vpliva na mlado generacijo. Čeprav je knjiga planinski potopis in ne sodi med čisto beletristiko, ima polno mest, ki kažejo pisateljevo sposobnost nazornega umetniškega oblikovanja. Opisi lepot slovenske pokrajine, ki jih je avtor doživiljal tudi kot partizan med vojno, sodijo med najlepša pričevanja o slovenski zemlji in približujejo človeku čistost narave« (Orel, v Avčin, 1967).

Ta knjiga naj bi predvsem služila mladini. Kot pravi Avčin (1967) sam: »Mladina je iz lipovega lesa, boga ali besa lahko izrezljaš iz nje. Ni dovolj, če jo trpamo zgolj z

učenostjo in ji bistrimo razum, čustvenega življenja pa ji ne plemenitimo. Ni dovolj, če ji od prelestnih gora, tega neizčrpanega vrela mladosti, telesnega zdravja in duševnih sil kažemo le ozka standardizirana podnožja, prostih poti na sončne vrhove pa ji ne utiramo«.

France Avčin se je kulturi alpinizma oddolžil kot planinski pisatelj redkih kvalitet, tako po tehtnosti vsebine, miselni globini, širini izobrazbe in razumevanju za pisani čustveni in svetovnonazorski kompleks, kakor po temperamentnem slogu in oblikovanih odlikah, s katerimi njegove spise smemo prištevati med najboljše tistega časa. Avčin v njih odkriva samega sebe, svoje nazore, svoje premisleke in čustvovanja, presoja svet in vse, kar srečuje na njem, predvsem pa vse, kar se dogaja ali kar se ne bi smelo dogajati v gorah. Tak, kakršen se kaže, ni nikomur od svojih vidnejših vrstnikov, ki so se z njim srečevali po gorah, podoben, ves je samosvoj, močan, samozavesten, možat in prodoren, oster v sodbah in sklepih, odločen v dejanjih, vsekakor eden izmed ljudi, »ki se ne rode vsako leto« (Zupan, v Avčin, 1967). Pri vsem tem pa je čustvena duša, poln lirizma, ves prevzet od skrivnosti narave in človeške duše, ves zavzet nad čudeži, ki naj bi ne bili nikoli odkriti, ves zamaknjen v lepote sveta in umetnosti, lepe besede, glasbe in živih impresij. Vse skuša razumeti, le hinavščine in sprenevedanja ne prenese. Njegova je beseda, da je planinstvo srčna zadeva Slovencev. Izrekel jo je kot predsednik Planinske zveze Slovenije.

V vseh njegovih spisih je eno od osnovnih čustvovanj domoljubje, elementarni patriotizem, iz katerega vre ljubezen do vsega, kar je domače, spoštovanje in naravnost ekskluzivno čišlanje lepote in vrednot, ki jih ima samo domovina. Povsod jo nosi s seboj: v Grčijo na Olimp, v Švico, v Francijo, vsepovsod primerja tuje gore z domačimi, vsepovsod se čuti dolžan, da zapoje hvalnico domačim, Triglavu in Julijcem pa pravi panegirik (»govor, sestavek, ki zelo povečuje, slavi kako osebo, pojav«, v SSKJ, 1994, str. 815) na več mestih.

Snežnik mu je sredi prve junaške dobe Slovencev pokazal nebesa pod Triglavom v taki barvi in v tolikem veličastju, »kot jih do tedaj ni ne videl, ne slutil«. Avčinu je bil Kugy vzornik od mladih dni. Tujci ga postavljajo, kot poeta domovine, ob Kugyja (Orel, v Avčin, 1964).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

»Gore so vselej čiste. Kot žareče plamence nad somrakom izrojene človekove civilizacije sijejo vzvišeno, prek vseh časov. Tudi v čase, ko nihče ne bo več hodil po njih, po tej zemlji. Ko ne bo ne tebe ne mene in nikogar več, ki bi s Turgenjevim še iskal skritih svetišč, kjer le tišina šepeta (Avčin, 1964)«.

Delo je sestavljeno iz šestih glavnih poglavij: Po triglavskem kraljestvu, Iz obiskov na Jugu, Z domačimi gorami v srcu po tujih vrhovih, Spomenik Kugyju, Pogovori z gozdom.

Predstavitev alpinista:

6.1.7.3.1 France Avčin

Rojen je bil 6. oktobra 1910 in umrl 21. februarja leta 1984. »Bil je inženir elektrotehnike, doktor znanosti, univerzitetni profesor, izumitelj, pisatelj, alpinist, prvi povojni predsednik Planinskega društva Slovenije in častni član Zveze društev za varstvo okolja Slovenije. V mladih letih je bil že v vodstvu SPD, med NOB partizan z vrsto odgovornih tehničnih nalog, takoj po vojni predstavniki države v komisiji za tehnična vprašanja v Švici, zatem pa univerzitetni profesor do upokojitve. Izjemne zasluge za slovensko planinstvo si je pridobil z mojstrsko izbrušenim peresom, zlasti s knjigo uspešnico *Kjer tišina šepeta* in s širokimi, kritično zasnovanimi ali satiričnimi spisi v *Planinskem vestniku* in drugih tiskih. Pri varstvu okolja je mnogo prispeval k ustanavljanju skupnosti za varstvo okolja. Kot inovator plezalne opreme je mnogo let deloval v tehnični komisiji UIAA. Lepoto slovenske zemlje je propagiral s številnimi predavanji in diapozitivi po vsem svetu. Sam je bil tudi alpinist s prvenstvenimi vzponi in prvimi ponovitvami plezalnih smeri doma in po svetu, zlasti v Švici in Centralnih Alpah, ki jih je doživeto opisal. Znan je tudi kot častilec Kugyja in prevajalec njegovih del« (Strojin, 2009, str. 453).

Leto 1965

- Kangbačen (7902 m): Dvanajstčlanska odprava, ki jo je vodil Jože Govekar se je podala v razmeroma neznan predel, k še neosvojenemu vrhu iz skupine Kangčendzenga. Na glavni vrh niso prišli; Metod Humar in Ljubo Juvan sta

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

dosegla 7538 m visoki zahodni vrh imenovan Jalung Ri, ki je še vedno najvišji vrh, na katerem so prvi stali Slovenci (Škarja, 2008).

6.1.7.4 Vzhodno od Katmanduja

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1965 v slovenskem jeziku. Avtor je Zoran Jerin. Izdala jo je Mladinska knjiga v Ljubljani. Knjiga vsebuje 253 strani in meri 20 centimetrov. Izšla je pri zbirki Globus. Predmetne oznake knjige so geografija, potopisi, Azija, gore. Signatura (UDK) knjige je 910.4 (COBISS).

Povzetek knjige:

Leta 1962, dve leti po vrnitvi prve slovenske himalajske odprave na Trisul, sta dva člana te odprave, alpinist Aleš Kunaver in novinar Zoran Jerin, odšla na pot po vzhodnem Nepal. O tej poti je Jerin napisal knjigo, Kunaver pa posnel film (Kunaver, 2007).

Knjiga opisuje Zoranova doživetja ob pogledu na gore, katere sta z Alešem gledala iz Nepala. »Ob besedi Everest, bi lahko našel sto slik, ki so podrobnejše in lepše kot slika v mojem spominu; slike, ki povedo o gori veliko več, kot sem videl sam, in vendar se ob besedi Everest ne spomnim nobene izmed njih, ampak le svojega prvega pogleda na najvišjo goro sveta. Kanč je od vseh drugih strani bolj mogočen, v mojem spominu pa je povezan s sliko, ko je bil še tako daleč, da smo ga komaj videli. Tjangboče je le zlata iskriva točka na temno zeleni moreni in Taveče bel stožec brez ene same skale« (Jerin, 1965, str. 5) Zaradi zapletov z organizacijo jima je ostalo šestinštirideset dni za prehoditi vzhodni Nepal, posneti film o Šerpah, napisati potopis in si ogledati pristope, ki bi utegnili pomagati prihodnji jugoslovanski himalajski odpravi. Razmere so ju prisilile izbrati najkrajšo pot med Katmandujem in Namče Bazarjem, pa spet najkrajšo med Namče Bazarjem in Dardžilingom. In kakorkoli krajšaš, še vedno ostane krepkih šeststo kilometrov. Odpovala sta se vsem postankom razen v deželi Šerp in vso pot priganjala nosače. Od Katmanduja do Namčeja jima je uspelo priti več dni prej, kot običajno pridejo ekspedicije, na drugem delu poti pa sta pridobila kvečjemu dva dni. V tednu dni sta prehodila med

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Dudh Kosijem in Dinglo. V štirih dneh sta se prebila čez tri sedla, visoka več kot 3000 metrov (Jerin, 1965).

Predstavitev avtorja:

6.1.7.4.1 Zoran Jerin

Rodil se je v Celju 13. februarja 1925. Bil je novinar. Študiral je na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani in leta 1952 začel delati v novinarstvu, najprej pri Poletu, nato pri Slovenskem poročevalcu in do leta 1989 v ČGP Delo kot urednik raznih popularnih izdaj. Za življenjsko delo v novinarstvu je prejel Tomšičevo nagrado. S popotovanj po Himalaji je napisal knjigi Vzhodno od Katmanduja in Himalaja, rad te imam. Pri Planinski zvezi Slovenije je bil od 1963 – 2005 član komisije za odprave v tuja gorstva (Prešeren, v Javornik, 1990). Umril je 6. februarja 2005 (Jerin, 2009).

6.1.7.5 Pot v planine

Knjiga Pot v planine je izšla v Sloveniji leta 1965 v slovenskem jeziku. Avtor je Rafko Dolhar. Izdala jo je samozaložba v Trstu. Vsebuje 161 strani. Signatura (UDK) knjige je 886.3 (45)-3, 796.52 (092.9) (COBISS).

Predstavitev pisatelja:

6.1.7.5.1 Rafko Dolhar

Rafko Dolhar se je rodil na Trbižu v Kanalski dolini 3. avgusta 1933 (Dolhar, 2008). Ves čas je bil povezan s planinami in gorami ter jih opisoval v številnih knjigah: od Pot v planine (1965), Človek in cesta (1971), Pot iz planin (1974), Moji kraški sprehodi (1980), Prgišče Krasa (1983, 1987), Vabilo v Julijce (1984), ... do Zahodnega roba (2006) in Kanalske doline (2007) (Zlobec, 2008).

Leto 1968

- Triglav (2864 m) – Severna stena (Čopov steber): Od 31. januarja do 7. februarja 1968 so alpinisti Stane Belak, Aleš Kunaver in Tone Sazonov v izjemno zahtevnih razmerah, saj je zadnjih pet dni njihovega vzpona neprestano snežilo, kot prvi pozimi preplezali znameniti Čopov steber v Triglavski severni steni. Njihov vzpon je bil eno prvih velikih dejanj, vgrajenih v temelj kasnejšega velikega slovenskega vzpona v sam vrh svetovnega alpinizma. Ta vzpon ni pomemben le zaradi velike alpinistične vrednosti, ampak zaradi dejstva, da so alpinisti po osmih dneh garanja v steni sami skozi globoke snežne zamete in med trganjem plazov sestopili v dolino, kajti reševalci, ki so se sicer prebili do Velega polja, jim v danih razmerah nikakor niso mogli priskočiti na pomoč (Hižar in Košir, 2007).

6.1.7.6 Srečanja z gorami

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1968 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik, ki spada med spomine. Avtor je Miha Potočnik, avtor dodatnega besedila pa Tine Orel. Knjigo je izdala Cankarjeva založba v Ljubljani. Vsebuje 296 strani in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Potočnik Miha (1907-1995), spomini, planinstvo, potopisi. Signatura (UDK) knjige je 796.5 (COBISS).

Povzetek knjige:

Povojno obdobje z ekspanzijo alpinistike je razmeroma pozno dočakalo svojo prvo povojno izključno alpinistično knjigo spominov. Urednik in pisec spremne besede profesor Tine Orel je izbral spise članov »zlate naveze« (Stanko Tominšek, Joža Čop in Miha Potočnik), ki jim je nato avtor Miha Potočnik dodal sveže napisana poglavja (Strojin, 1995). Ko prebiramo dokumente o slovenskem planinskem razvoju, pridemo do zaključka, da planinstvo z vsemi dosežki tvorno pomaga graditi materialno in duhovno kulturo slovenskega naroda, naša dolžnost pa je, da jo ohranjamo in razvijamo. Oziranje v zgodovino je potrebno, vendar ne zato, da bi bremena preteklosti potrpežljivo prenašali v bodočnost, pač pa da bi v novi vsebini in novi

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

obliki uveljavili stvari, ki jih imamo radi in se nam zdijo potrebne, s tem pa tudi sebe in svojo osebno voljo (Orel, v Potočnik, 1968).

Predstavitev alpinista:

6.1.7.6.1 Miha Potočnik

Rodil se je leta 1907 in umrl leta 1995. »Pred vojno je bil odvetnik na Jesenicah, pozneje direktor jeseniške železarne, sodnik ustavnega sodišča in tajnik skupščine SRS. V svojo življenjsko kariero vključuje pot alpinista, gorskega reševalca pred vojno in po njej, načelnika GRS in dolgoletnega odbornika PZS, končno tudi predsednika PZS od leta 1965 do 1979, ko je od aktivnega odborništva odšel kot častni predsednik. V seznamu plezalnih vzponov je bil soudeležen pri vseh prvenstvenih vzponih »zlate naveze« Joža Čop – dr. Stanko Tominšek – dr. Miha Potočnik. Leta 1957 je vodil slovensko delegacijo na Kavkaz in pozneje še enkrat kot vodja odprave. Ob 50-letnici oktobrske revolucije je bil vodja jugoslovanske odprave na Pamir, spoznal pa je tudi Alpe, gore v Severni Ameriki, Afriki in Himalaji. V mladih letih je bil igralec v prvih dveh slovenskih planinskih filmih V kraljestvu Zlatoroga in Triglavske strmine. V Planinski vestnik je prispeval številne uvodne članke, plezalne opise, nekrologe in poročila. Izbor člankov je zbran v knjigi Srečanja z gorami. Sodeloval je tudi v knjigi Triglav, gora in simbol, skupaj z Evgenom Lovšinom in Stankom Hribarjem in izdal samostojno knjigo Posušeni rožmarin v Planinski založbi. Pri svojih stikih z družbenopolitičnimi skupnostmi je mnogo prispeval k ugledu in gospodarski moči PZS tako doma, v Jugoslaviji in v vsakoletnih srečanjih planincev treh dežel: Slovenije, Koroške in Furlanije – Julijske krajine. Pogosto je bil delegat na zasedanjih UIAA in IKAR. Je častni predsednik PZS« (Strojin, 2009, str. 473 – 474).

6.1.7.7 Iz mojega nahrbtnika

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1968 v slovenskem jeziku. Avtor je Janko Mlakar (glej stran 43), urednik pa Tine Orel. Izdala jo je Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 277 strani in meri 20 centimetrov. Izšla je pri zbirki Globus. Signatura (UDK) knjige je 796.52, 886.3-94, 796.52(092.9) (COBISS).

Leta 1972 je izšla tretja dopolnjena izdaja te knjige. Delo je dnevnik in spada med spomine. Knjiga ima priloge. Vsebuje 276 strani in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Mlakar Janko (1874-1953), spomini, planinstvo, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (COBISS).

Povzetek knjige:

Gre za izbor planinskih spisov Janka Mlakarja, polnih humorja, ki je nepogrešljiva duhovna sestavina naše planinske književnosti. Mlakarjev potopis ima sicer oko za naravo, razgled, lepoto panorame in posameznih gora, tudi za pot samo in kako se ona premaguje, za planinsko gospodarstvo, turizem in pojave, ki jih ta nezadržno prinaša s seboj, vendar iz vsega tega ne dela problemov. Čeprav je jasno, da mu ne gre za dokumentacijo vsega, kar je spraval v Alpah podse, je vendarle bolj poudaril tisto, s čimer potopis »beli«. To »zabelo« išče Mlakar v smešnih situacijah in smešnih človeških lastnostih, za katere ima posebno ostro oko. Rad ima besedno igro, rad se ironično posmehuje tudi samemu sebi že zato, da ošvrkne druge in da pogleda s smešne strani najresnejše stvari. Neminljivo vrednost ima tudi Mlakarjeva narodna zavest, s katero so prepojeni njegovi planinski spisi. V Mlakarjevem domoljubnem čustvovanju je v bistvu volja, da bi s svojim planinskim opusom povečal veljavnost domačega planinstva, o katerem trdi, da relativno – glede na moč in možnost malega naroda – ni prav nič slabše razvito kot katerokoli drugo. Da bi ta visok cilj dosegel, mu ni bilo žal ne časa ne sredstev, kot sam pravi: »Če jih nimaš, nikakor ne moreš, komaj do prvega domačega griča.« Ko stopi na teme Mt. Blanca in Jungfrau, mu pridejo iz srca besede navdušenja in ponosa, česar pri njem niso vajeni. Na vseh poteh pa predstavlja naš rod kot človek, ki je vsemu vsaj toliko kos kot pripadniki drugih narodov. S svojo ljudsko modrostjo, šegavostjo in bistrumnostjo rešuje situacije, zdaj opreza zdaj junači, nikoli ne obupa, vselej bolje ve in zna, če pa ga

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

polomi, polomijo prizna, to pa tako, da je tudi v tem primeru vsaj Pirova zmaga v njegovem žepu. Nedvomno je s tem mnogo vplival na kasnejše planinske generacije. Poln dobrodušne življenjske modrosti, ki ne pozabi na mikavnost avanturizma. Daje se z vodniki, ne pusti se opetnajstiti ne pri denarju ne pri razgledanosti na poteh in vrhovih, skratka, veseli, hudomušni popotnik Janko predstavlja po svetu pogumnega našega fanta, nekakega planinskega Matička, ki mu vse prav pride, ki se vselej izmaže in ki zmerom ve, kaj hoče, optimistično prikazen, ki jo z veseljem srečaš in katere optimizem je nalezljiv in potreben. V Mlakarjevem planinskem spisju najdemo seveda tudi vrsto idej, ki izvirajo iz romantičnih osnov, iz prvih časov evropskega planinstva in ki so se v taki ali drugačni inačici ohranile v njem do danes v tekoči revialni literaturi in samostojnih publikacijah po svetu in tudi pri nas.

Mlakar je bil zoper tehnizacije gora (ne samo zoper avtomobile, letala in žičnice, celo zoper kolesarje), zoper salonske planince, ki jim je le do slave in prikazovanja po hotelih, zoper turizma, ki uničuje planinsko idilo, posebej zoper »sedeči turizem« brez smisla za aktivni odmor. Veroval je, da gore s svojo lepoto plemenitijo človeka. Ljubil je samoto prav tako kot družbo. Navduševal se je za ljudsko poezijo in folkloro, za vse kar je pristno, prvobitno in nepokvarjeno (Orel, v Mlakar, 1972).

Leto 1969

- Anapurna II (7937 m): Dosežen vrh. Vodja odprave je bil Aleš Kunaver (Caf, 2005).
- Anapurna IV (7526 m): Dosežen vrh (Aljančič, 1992).

Jeseni 1969 je bila 3. JAHO najuspešnejša odprava v nepalski Himalaji in zaradi ugodnega odmeva doma je omogočila pogumnejše načrtovanje naslednjih podvigov (Aljančič).

6.1.8 Osmo desetletje dvajsetega stoletja (1970 – 1979)

Leto 1971

6.1.8.1 Pretrgana naveza

Knjiga *Pretrgana naveza* je izšla v Sloveniji leta 1971 v slovenskem jeziku. Avtor je Anton Ingolič. Izdala jo je Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 277 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je v zbirki Knjižnica – Levstikov hram. Predmetne oznake knjige so slovenska književnost, romani. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-3 (COBISS).

Leta 1978 je izšla druga pregledana izdaja tega romana. Vsebuje 237 strani in meri 21 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 886.3-311.3 (COBISS).

Leta 1980 je izšla nova izdaja te knjige. Roman vsebuje ilustracije Melite Vovk. Avtor dodatnega besedila je Marjan Keršič-Belač. Knjiga vsebuje 287 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Petdeset najlepših po izboru bralcev. Signatura (UDK) knjige je 886.3-31 (COBISS).

Povzetek knjige:

Pisatelj Anton Ingolič nam razkriva usodo maloštevilne družčine plezalcev, ki skoraj sleherno nedeljo ali prosti dan posveča goram. V gorskem svetu se pred nami razpletajo usode močnih, možatih silakov in nebogljenih rev, trdnih značajev in razdvojenih osebnosti, ki prepozno spoznajo svojo nemoč in ki ob neusmiljenem divjanju naravnih sil doživijo svoje očiščenje v prav baladni tragiki svojega nehanja. Snov za to delo je pisatelju navdihnila resnična tragedija, ko se je v severovzhodni steni Špika, v Dibonovi smeri, končalo življenje kar petih mladih alpinistov-Slovenjebistričanov. Ta nesreča je pred mnogimi leti z vso pretresljivostjo močno odjeknila med našimi gorniki – in čeprav je podobnost z resničnimi dejstvi zgolj slučajna, je presenetljivo, kako je pisatelju uspelo (čeprav sam nikoli ni bil alpinist, a je vse življenje le pridno planinaril) z vso pronicljivostjo svojega pisateljskega peresa razkriti vernost, logičnost in nujnost posameznih situacij v steni in razpletov med

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

ljudmi, katerih značaje je sooblikovala predanost goram in stenam. Ingolič nam ob svojih osebah niza resnice in spoznanja, na kakršne bomo na poti po gorah naleteli na samotnih stezah in v stenah, ali pa v toplih planinskih kočah in domovih. Nekatere njegove osebe se oblikujejo v osebnosti, v junake, zmožne velikih dejanj, in spet druge postanejo brezosebni zapečkarji, reve, ki se zadovoljujejo s trenutkom udobja in varnosti trdnih tal. Da bi doumel vsa ta in druga vprašanja v zvezi z gorstvom in gorniki, stenami in alpinisti, se je pisatelj nekajkrat pomešal med izkušene plezalce in gorske reševalce, a tudi med mlade ljudi na reševalnih tečajih; celo v navezi se je odpravil v stene. Tako je skušal z neposrednim dotikom svojih rok s skalo, vrvjo in klini priti do dna resnicam, danim in spoznavnim le ljudem, ki so dolga leta svojega življenja zapisali goram in stenam (Keršič-Belač, 1970, v Ingolič, 1971).

Leto 1972

- Makalu (8463 m) – Južna stena: Prvi resnično svetovno odmeven uspeh v Himalaji je pomenila slovenska odprava na Makalu, katere člani so plezali čez njegovo južno steno (Strojin, 1995). Vrh ni bil dosežen, ampak bil je velik uspeh, saj so slovenski alpinisti prvič dosegli višino 8000 m (Zorn, v Glavnik idr., 2005).

Leto 1973

- Triglav (2864 m): Z vrha Triglava so se na smučeh spustili Janez Brojan, Mitja Košir in Franci Mrak (Hižar in Košir, 2007).

6.1.8.2 Stena

Knjiga Stena je izšla v Sloveniji leta 1973 v slovenskem jeziku. Delo je biografski roman. Avtor je Tone Svetina, avtor dodatnega besedila pa Tine Orel. Knjiga je posvečena Joži Čopu. Izdala jo je Cankarjeva založba v Ljubljani. Vsebuje 480 strani in meri 20 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Čop Joža (1893-1975),

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

biografski romani, slovenska književnost, romani. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-312.6, 929 Čop J. (COBISS).

Leta 1975 je izšla tretja izdaja te knjige. Vsebuje 461 strani in meri 21 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-312.6, 929 Čop J. (COBISS).

Leta 1976 je izšla četrta izdaja tega dela. Predmetne oznake knjige so Čop Joža (1893-1975), biografski romani. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-312.6, 929 Čop J. (COBISS).

Leta 1980 je izšla nova izdaja romana Stena v dveh zvezkih. Knjiga ima ilustracije Rudija Skočirja, avtorja dodatnega besedila pa sta Aleš Kunaver in Slavko Rupel. Prva knjiga vsebuje 296 strani, druga pa 293 strani; obe merita 21 centimetrov. Delo je izšlo pri zbirki Petdeset najlepših po izboru bralcev. Signatura (UDK) knjige je 929 Čop J., 886.3-312.6 (COBISS).

Povzetek knjige:

To je planinski roman, ki pripoveduje o slovenskih gorah, o slovenskih alpinistih, njihovih idejah, podvigih in njihovih tragedijah, roman, ki pripoveduje o vsem lepem, kar ljudi vleče v gore. To je tudi pripoved o idejnih osnovah slovenskega alpinizma, o odnosih sodobnega človeka do gora in do udejstvovanja v njih (Rupel, v Svetina, 1980). V zgodovini vsakega naroda je najpomembnejše obdobje, ko sam postaja gospodar na svojem ozemlju. Za nas Slovence je to čas po prvi svetovni vojni in Svetina ga je obdelal prav za območje gora na najbolj simboličnem kraju, v severni steni Triglava. V delu je prikazan pogled družbe na plezalce, ki jim je bil prilepljen naziv »samomorilci«, ki so o etičnih in družbenih vrednotah alpinizma svojo okolico morali šele prepričati, se dokazati z vedno novimi vzponi in pred kritično družbo opravičiti tudi krvni davek, ki so ga terjali mladi dnevi slovenskega alpinizma. Svetinovi junaki so, z eno izjemo, resnični ljudje in ne skrivajo svojih povsem človeških lastnosti za varljivi svetniški sijaj, ki tako pogosto kazi podobno literaturo. Ti fantje in dekleta so sami na sebi dovolj resnični in njihova dejanja v gorah dovolj kvalitetna, da jih ni treba skrivati za neresnične vizije in včasih zmotne predstave.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Navpične stene in gorski elementi, s katerimi imajo opraviti plezalci, vodniki in reševalci, so dovolj trdi elementi, ki ne puščajo prostora za klasično sanjaštvo - vsebujejo etične in estetske vrednote, porojene v stvarnem okolju, ki je samo na sebi tako izjemno, da ne potrebuje nobenih olupšav. Zato je Joža Čop v družbi svojih tovarišev živ in resničen, pa tudi topel in človeški; bil je izjemna osebnost v svoji generaciji in z vzponom prek Čopovega stebra v Triglavski steni, že po vojni, dramatično zapečatil svoje plezalsko delo v naših stenah. Vzpon, ki je Steni ožji okvir, je potekal v prvih dneh po osvoboditvi in je za plezalce brez treninga, brez prave opreme, izčrpane od vojnih let izjemen podvig, še posebej ob razpletu, ki ga je prineslo dogajanje samo. Joža Čop je svojo edinstveno podobo, ki jo je gradil v obdobju med obema vojnama z eno samo potezo dodelal in podčrtal, s tem ko je v enem zamahu izpeljal edinstveno smer in rešil glavni problem severne Triglavske stene, ter vzpon zaključil z dramatičnim plezanjem zadnjih raztežajev. Razplet ne zmanjšuje vrednosti partnerja, Pavle Jesihove. Ta v zgodbi skoraj simbolično predstavlja naš ženski alpinizem, ki je med obema vojnama z Miro Marko Debelakovo in Pavlo Jesihovo dosegel prav izjemno raven, kakršne v primerjavi s svetovnim alpinizmom kasneje nismo več dočakali. Joža Čop ostaja tako v zadnjem dejanju zgodbe pošten, topel in zanesljiv partner, ki svojo plezalsko silovitost dopolnjuje s trdnostjo vodje naveze, ki ne odneha, dokler ni naveza v celoti varna in naloga končana. Sam pripelje reševalce in sam se vrne k partnerju ter tako simbolično konča vzpon. Tako topel in človeški, resničen in silovit je Joža v družbi svojih tovarišev oživiljen v Steni (Kunaver, v Svetina, 1980).

Stena je epsko – psihološki roman o našem velikem alpinistu Joži Čopu, dr. Klementu Jugu in prijateljih ter o problemih alpinizma med obema vojnama. To je roman o problemih ljubezni in smrti, ki najdeta svoj odraz v gorah. Osrednja osebnost romana je Joža Čop, alpinist, gorski vodnik in reševalec. Simbolizira človeka, ki mu alpinizem pomeni življenjski stil ali njegovo bit. Človeka, ki gre skozi trdo šolo volje, ki ve, koliko sme in more, ko postopno prihaja iz nižine v višavo. To je pripoved o vztrajnem hotenju – izpolniti svoj življenjski stil in preplezati osrednji triglavski steber. Njegov glavni konflikt je: ali bo zmagala stena ali ženske, ki so ga hotele imeti zase. Pri njem je zmagala stena. Razkril ga je tudi z drugačne plati, ki je drugi niso poznali.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Svetina je posvetil Steno ne samo Joži Čopu, temveč tudi osemdesetletnici planinske organizacije, nekdanjega Slovenskega planinskega društva, danes Planinske zveze Slovenije. Tista leta po vojni je bil mladi Svetina v plezalskem tropu, ki ga je v skrivnosti naših sten uvajal sam Joža Čop. Od blizu ga je spoznal in se nenehoma vračal k njemu, dokler se ni odločil, da za njegovo osemdesetletnico napiše o njem pričujoči roman. Svetina je poznal svet, ki ga v Steni opisuje, poznal je ljudi, ki so mu zapisani. V junaku romana oblikuje osebnega prijatelja in simbol, ki temelji na njegovem plezalskem opusu, na njegovi izjemni osebnosti in na pomenu, ki ga ima za našo narodno eksistenco vse, kar je v zvezi z idejno, politično, kulturno in gospodarsko zgodovino slovenskega alpinizma. V romanu nam Tine Orel govori o idejni vsebini planinstva Toneta Svetine. Pisateljeve ideje so se učlovečile skozi njegov roman. Ker je razmišljanje o idejnem pomenu alpinizma Svetini blizu, je na podlagi tega oblikoval dejanja in značaje v romanu. Svetinov roman je nastal v letih, ko so te ideje bile v mnogih alpinističnih krogih in so pomenile vsaj del takratnega duhovnega sveta (Orel, v Svetina, 1973).

Predstavitve alpinista, kateremu je knjiga posvečena:

6.1.8.2.1 Joža Čop

Rodil se je 27. februarja 1893 in umrl 28. junija 1975 na Jesenicah. »Bil je kovinar jeseniške železarne, v kateri je delal – od 14. leta starosti naprej – več kakor 40 let. Čopov Joža je bil v času med obema svetovnjima vojnama po smrti dr. Juga (leta 1924) vodilni slovenski alpinist. Preplezal je domala vse stene v naših gorah, posebno v Julijcih (Triglavsko severno steno več kakor tristokrat), kjer ima 24 prvenstvenih vzponov. Plezal in obredel je mnogo gora tudi zunaj naših meja, v Centralnih in Zahodnih Alpah pa tudi v Albaniji. Bil je med prvimi zimskimi alpinisti pri nas in je tudi v tem vzornik alpinistični mladini. Posebno je bil mlademu rodu vzor in zgled skrajno požrtvovalnega tovarštva, predvsem tudi kot gorski reševalec, ki ga je dvignil vsak klic na pomoč, pa če je bil še tako zdelan od dela ali od plezanja. Tako je leta 1945 po dveh hudih bivakih sam izplezal iz Centralnega (sedaj Čopovega) stebra v Triglavski severni steni (smer VI. Težavnostne stopnje), obvestil reševalno

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišтва

odpravo in se z njo takoj vrnil reševat soplezalko Pavlo Jesihovo« (Strojin, 2009, str. 457 – 458).

Leto 1974

- Kangbačen (7902 m) (5. JAHO): Osvojen vrh. Vodja odprave Tone Škarja. Kangbačen je bil nedotaknjen devet let od zadnje neuspele odprave. Za pol leta so bili sicer hitrejši Poljaki, zato pa so vse tri skupine slovenskih alpinistov dosegle vrh in zavzele še tri »nove« šesttisočake (Ramtang Chang (Wedge Peak) – 6802 m, Yaho Peak – 6415 m, Mojca Peak – 6024 m) (Škarja, 2008a).
- Ramtang Čang (Wedge Peak, 6812 m): Prvi splezali nanj ter na njegov stranski vrh – JAHO Peak (6500 m). Na vrhove so prišli vsi člani razen vodje in obeh zdravnikov, ki so imeli druge naloge.

Tisto jesen smo Slovenci bili spet najuspešnejši v Nepal. Na povratku so se opogumili ter v Katmanduju vložili prošnjo za Everest (Aljančič, 1992).

6.1.8.3 Pot iz planin

Knjiga je izšla v Italiji leta 1974 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Rafko Dolhar (glej stran 64). Delo je izdala založba Mladika v Trstu. Vsebuje 83 strani in meri 19 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Dolhar Rafko, planinarjenje, Julijske Alpe, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.323.6), 886.3-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Iz Dolharjeve knjige sijajo barve planin, gora, gozdov in dolin v vseh odtenkih dnevnih in nočnih ur, v vseh letnih časih. Pred nami je nebo z belim, pekočim soncem, pa tudi v vseh menjavah vremena. Tu je sneg v vseh obdobjih svoje prisotnosti. Dolhar zna pripovedovati preprosto in nevsiljivo poučno. Čuti, da ima vedno nekoga ob sebi, zato je njegova beseda zdrava in točna. Ko poslušamo njegovo kramljanje, smo mu hvaležni za to človeško toplino in srčno dobroto (Beličič, v Dolhar, 1974).

6.1.8.4 Makalu

Knjiga Makalu je izšla v Sloveniji leta 1974 v slovenskem jeziku. Avtor je Aleš Kunaver, ilustrator pa Danilo Cedilnik. Izdala jo je Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 224 strani in meri 25 centimetrov. Predmetne oznake knjige so alpinizem, alpinistične odprave, plezalni vzponi, Himalaja, Makalu, slovenski alpinisti, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.234) (COBISS).

Povzetek knjige Makalu:

Atletski uspeh odprave na Makalu leta 1972 je zahteval ustrezen knjižni odraz in dobili smo ga s skupinsko napisano knjigo Makalu, ki skrbno predstavlja tehnično, dokumentacijsko in moštveno napisano delo (Strojin, 1995).

Arena gorá je brez gledalcev in njeni vrhovi segajo v Himalaji v tisti svet, ki je brez živih bitij. Ni vzpodbujanja množic in tam pri osmih tisočakah ni niti žametnega očesa planinske kavke, ki bi si zvedavo ogledovalo tvoje početje. Sam si. Samotno je tvoje početje in tvoje telo je tvoj nasprotnik. V vsakem koraku je potrditev tvoje potrebe ter želje in volje. Želje civiliziranega slehernika, da bi se vrnil v samoto, vse vabljivejši cilj po vsakdanjosti množice. In tedaj se ob nekem koraku zaveš, da nisi sam in da ne moreš biti sam. Nikjer in nikoli. Spremlja te nevidna množica človeštva. Vsi tisti so ob tvojem koraku, ki so storili, morda nehote, drobec na tvoji daljni poti. Kot vrh piramide si, piramide iz človeških kamenčkov. Nekateri so ti zelo blizu, tovariši v spodnjih taboriščih, nekateri, in ti so neznani in brez števila jih je, so globoko pod teboj, da se razblinjajo v neznansko osnovnico tvoje piramide, ko da bi se voda razlivala po pesku. In če se tega zaveš ob nekem koraku, ti je naslednji korak odločnejši in lažji, in vrh ni več tako strašno daleč (Kunaver idr., 1974).

Leta 2006 je izšla knjiga Makalu: prvič prvi v Himalaji, in sicer v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku. Avtor je Aleš Kunaver, urednici sta Brigita Lipovšek in Dušica Kunaver, ki je tudi avtorica dodatnega besedila. Knjigo je izdala samozaložba D. Kunaver v Ljubljani. Vsebuje 184 strani in meri 21 x 27 centimetrov. Knjiga je izšla pri zbirki Prvi slovenski himalajci in bara sab Aleš. Predmetne oznake knjige so Makalu, alpinistične odprave, slovenski alpinisti, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243) (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Povzetek knjige Makalu: prvič prvi v Himalaji:

Knjiga je nastala ob tridesetletnici vzpona slovenskega alpinizma v svetovni vrh. Makalu je tretja gora, tretji vrh, na katerega so v prvih petnajstih pionirskih himalajskih letih stopili naši alpinisti. Vsi trije vrhovi – Trisul, Anapurna in Makalu – so gore, na katerih v različnih podobah kraljuje najvišja hindujska boginja – družica boga Šive. Makalu – gora, na kateri Šivova soproga domuje v podobi Maha Kali, je bil prvi slovenski osemtisočak in prva slovenska himalajska stena. V njeno ledeno navpičnost so slovenski alpinisti vstopili dvakrat:

Leta 1972 so slovenski alpinisti v južni steni Makaluja dosegli višino 8200 m in s tem razburili ves alpinistični svet. Le kdo naj bi verjel, da so himalajski začetniki, ki so dvanajst let poprej (na Trisulu 1960) prvič videli Himalajo, v steni osemtisočaka Makaluja prestopili magično mejo 8000 metrov. V svetovni himalajski zgodovini se je to zgodilo drugič (za angleško južno steno Anapurne 1970). Naslednje leto, leta 1973, se je v južno steno Makaluja napotilo avstrijsko vrhunsko alpinistično moštvo in leto pozneje, leta 1974, še mednarodno moštvo alpinističnih zvezd pod ameriškim vodstvom. Obe odpravi sta se morali umakniti iz sredine stene. Leta 1975 je sedem slovenskih alpinistov doseglo vrh gore prek južne stene. Eden med njimi brez kisika, kar je bil tedaj svetovni rekord. Edinstveno dejanje te odprave je bila tudi solistična reševalna akcija z višine 8000 m. Slovensko alpinistično moštvo, ki je v prvih petnajstih himalajskih letih (od Trisula 1960 do Makaluja 1975) pod vodstvom Aleša Kunaverja zraslo od himalajskih začetnikov do najboljšega alpinističnega moštva na svetu, v svetovni alpinistični zgodovini nima primerjave (Kunaver, 2006a).

Predstavitev alpinista:

6.1.8.4.1 Aleš Kunaver

Rodil se je v Ljubljani 23. junija leta 1935. Kot sin Pavla Kunaverja, staroste slovenskih alpinistov, skavtov in jamarjev, se je Aleš že zelo zgodaj srečal z gorami in si še zelo mlad nabral vrsto vrhunskih vzponov v domačih gorah in v Centralnih Alpah. Poleg zimskega vzpona v Čopovem stebru (leta 1968 s Tonetom Sazonovim in Stanetom Belakom) je v domačih gorah Alešev najpomembnejši prvenstveni vzpon v Sfinji (v navezi z Drašlarjem leta 1962).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Zaposlen je bil v tovarni Avtomontaža kot konstruktor in pozneje kot komercialni direktor. Z ženo Dušico ima Aleš tri otroke: Vlasto, Brigito in Primoža. Za slovenski alpinizem je pomemben kot utemeljitelj himalajizma. Vodja prvega rodu slovenskih himalajcev, ki so v petnajstih letih (Trisul 1960 – Makalu 1975) iz himalajskih začetnikov zrasli v svetovno alpinistično elito. V svetovni alpinistični zgodovini ta hitri vzpon nima primerjave.

Leta 1960 je bil član prve slovenske himalajske odprave na Trisul, v naslednjih 24 letih pa je vodil šest alpinističnih odprav: v Hindukuš leta 1968 in Himalajo (Anapurna II leta 1969, Makalu leta 1972 in 1975, Lhotse leta 1981, Manaslu 1984; zlasti uspešni odpravi na Makalu 1975 in Lhotse 1981 sta prinesli slovenskemu alpinizmu svetovni sloves. Prijatelji alpinisti so Aleša imenovali »bara sab«, kar v jeziku himalajskih domačinov pomeni »vodja«. Alešev življenjski cilj je bil: slovenski alpinizem v svetovnem vrhu. Leta 1979 je bil pobudnik in organizator jugoslovanske šole (zdaj se po njem imenuje) za gorske vodnike v Manangu (Nepal); z njegovim imenom so povezane inovacije in konstrukcije pri izdelavi posebne alpinistične opreme (reševalni vitel, 1959).

Aleš Kunaver je posvetil sleherni trenutek svojega življenja goram. V njih je plezal, smučal, fotografiral, filmal, o njih je predaval, pisal, snoval in vodil velike odprave, uril mladi rod alpinistov in šolal Šerpe za premagovanje največjih težav v stenah. Zraven tega je bil eden izmed vodilnih mož v velikem industrijskem podjetju. In svoji družini je z lastnimi rokami zgradil hišo (Kunaver, 1988).

Svoja doživetja in izkušnje v gorah je nameraval povzeti v knjigah, ki jih je vsa leta snoval, vendar jih ni utegnil dokončati. V njegovi bogati zapuščini so kilometri magnetofonskih in filmskih trakov, tisoči diapozitivov, fotografij, člankov, dnevniških zapisov, govorov, intervjujev, načrtov in poročil. O vzponih, odpravah in doživetjih je pisal v Planinskem vestniku, bil je soavtor knjig Makalu (1974) in Na vrh sveta (1979). Večina besedil je zbrana v monografiji Aleš Kunaver (uredila Dušica Kunaver). Za film Vzpon na Trisul je prejel diplomi na festivalu jugoslovanskega dokumentarnega in kratkometražnega filma v Beogradu leta 1962 in na festivalu alpinističnega filma v Trentu leta 1963. Bil je načelnik komisije za odprave planinskih zvez Slovenije in Jugoslavije v tuja gorstva. Dobil je Bloudkovo nagrado (Savenc, 1992). Aleš Kunaver je bil evropski človek, mednarodno priznan in spoštovan, nad

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

vsemi ideologijami, ki človeka oklepajo in mu zastirajo pogled (Kunaver, 1988). Umrli je v helikopterski nesreči leta 1984 (Čop, Jesih, Belak, Kunaver in Sazonov, 2005).

6.1.8.5 Brezna in vrhovi

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1974 v slovenskem jeziku. Avtor je Pavel Kunaver, fotografa pa sta Jože Kovačič in Franc Vogelnik. Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Izšla je pri zbirki Gore in ljudje. Vsebuje 201 stran in meri 22 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Kunaver Pavle, spomini, Julijske Alpe, planinski vzponi. Signatura (UDK) knjige je 929 Kunaver P., 886.3-94, 796.52 (234.323.6) (092) (COBISS).

Povzetek knjige Brezna in vrhovi:

Osmega oktobra leta 1971 je na II. programu ljubljanskega radia v okviru oddaj Odmevi z gora stekla prva oddaja z naslovom »Brezna in vrhovi«. To so bili spomini z gora, iz kraških jam, taborniških srečanj, spomini s sprehodov po nebu, ki jim je bil priča profesor Pavel Kunaver. Ta doživetja je nanizal v petnajstih nadaljevanjih, ki vsako zase po svoje predstavlja tega čudovitega in izjemnega opazovalca, občudovalca narave in zapisovalca vsega, kar je zanimivega doživel na svojih številnih poteh, na katere je vedno rad vabil tudi mladino.

Iz svoje bogate življenjske bere je profesor Pavel Kunaver v pričujoči knjigi izbral najbolj zanimiva, najbolj značilna poglavja, taka, za katera bi lahko rekli, da smiselno zaokrožujejo posamezna področja, na katerih je deloval in jih raziskoval. Tako je prve tekste posvetil predvsem začetnikom svojega planinstva, fantovskim doživetjem in času, ko so začeli svobodneje hoditi po planinah, ko so se začeli ukvarjati z alpinistiko in s smučanjem. Nadaljuje pa z drenovci in z raziskovanjem iz krasa. Posebno poglavje je namenil tudi delovanju med vojnama in razmeram po vojni. Govori tudi o slikanju in pa o svojih obiskih v tujih gorah.

Stil in izraz teh tekstov je preprost, neposreden, prepričljiv, namenjen predvsem najširšemu krogu ljubiteljev narave in vsega, kar je z njo povezano.

Morda je pričujoče delo le preskromno, da bi z vseh plati osvetlilo to našo raziskovalno izjemnost. Je le prvi kažipot, ki naj bi nakazal smer, kako bi kdaj

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

pozneje iz tega velikanskega pisateljevega življenjskega gradiva nekdo izoblikoval podobo z vsemi izjemnostmi in z vso tisto širino, ki je značilna za Pavla Kunaverja (Krišelj, v Kunaver, 1974).

Leta 1979 je izšla knjiga *Moje steze*, ki je druga razširjena izdaja knjige *Brezna in vrhovi*. To je dnevnik in spada med spomine. Avtor je Pavel Kunaver, avtor dodatnega besedila pa je Marijan Krišelj. Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 332 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je v zbirki *Domače in tuje gore*. Predmetne oznake knjige so Kunaver Pavel (1889-1988), spomini, planinski vzponi, Julijske Alpe. Signatura (UDK) knjige je 929 Kunaver P., 886.3-94, 796.52 (234.323.6) (092) (COBISS).

Povzetek knjige *Moje steze*:

Pričujoča knjiga, čeprav nosi drugačen naslov, je druga, razširjena izdaja Kunaverjeve knjige *Brezna in vrhovi*, ki je v zbirki *Gore in ljudje* izšla leta 1974. Del te vsebine je, prav tako kot prvotna zamisel, ki jo je zaokrožil naslov *Brezna in vrhovi*, podlaga radijskim oddajam *Odmevi z gora na ljubljanskem* II. programu, ko so skozi ta programski čas, ki je na voljo planinskim oddajam, prešle vse nove vsebine tega razmeroma obširnega besedila. Zaradi tega tudi to drugo izdajo lahko štejemo za logičen sklep neke zamisli, ki se je porodila ob iskanju zanimivih vsebin za radijsko oddajo, ko je ideja zaživela najprej po radijskih valovih, zdaj pa je dobila še knjižno sklenjeno podobo. V času, ko je bila knjiga *Brezna in vrhovi* razprodana, je avtorju umrla njegova žena, in kakor pravi prof. Pavel Kunaver: »Udarec usode je bil tako močan, da se je spomina na dolgo, čudovito življenje nenavadno razsvetlil. Prikazala se je minula mladost, prehojena pota in steze s šolskimi tovariši, z drenovci in nato z njo in njeno dragoceno pomočjo in sodelovanjem uspešno šestdesetletno prelepo delo z mladino v naravi, v gorah, pod zemljo in celo na zvezdnatem nebu. Ob tem osebno tragičnem dogodku je oživel toliko že v pozabo tonečega, kakor se more to zgoditi le tedaj, ko se končuje glavni in najlepši del življenja.« Iz teh novih spominskih vrelcev je torej nastalo novo gradivo, ki je s pričujočo knjigo zaokrožilo drugo izdajo *Brezen in vrhov*, a ki je ob še živečih in svežih spominih nenadoma postalo potrebno, da avtor knjigo dopolni s podatki in z dejstvi, ki jih je v prvi izdaji izpustil. Tako je

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

profesor Pavel Kunaver vtikal v svojo novo pripoved pisane niti osveženih spominov, predvsem s poudarkom, ki ga je vse življenje dodajala k njegovemu delovanju žena Henrietta. Velika cena njenega požrtvovalnega in modrega sodelovanja, ki ga je mogoče zaslediti tako rekoč na sleherni strani tega obširnega zapisa, daje tudi nov ton in poglobljeno vsebino Kunaverjevi pripovedi. Oddaja Odmevi z gora je v svoj novi ciklus vključila le tiste dele razširjenega zapisa, ki so novi in ki v prvem ciklusu Brezna in vrhovi niso bili objavljeni. To so predvsem zapisi, ki dopolnjujejo spomine in doživetja z mladino, z družino in drugimi, bodisi v gorah, jamah ali drugod, pa tudi avtorjev spomin na nenadno smrt nepozabnega gimnazijskega ravnatelja Kosmatina. Nekoliko obsežnejše je v tej knjigi opisana nesreča, ki se je pripetila v noči od 3. na 4. april 1912 na Stolu, ko je v silovitem viharju omahnil v smrt avtorjev prijatelj dr. Josip Cerk in ga tako pustil na podivjani gori in v noči samega s sedmimi dijaki.

Slikovno gradivo je izbral avtor sam iz svojega bogatega, v večjem delu dokumentarnega arhiva (Krišelj, v Kunaver, 1979).

Podobno kot Brezna in vrhovi nakazuje, iz kako ozkih malomeščanskih razmer se je izvil slovenski alpinizem, kakšno jedro je predstavljala družba Dren in kakšna je bila življenjska zgodba nestorjev slovenskih izletnikov, jamarjev in zvezdoslovcev (Strojin, 1995).

Predstavitev alpinista:

6.1.8.5.1 Pavel Kunaver

Profesor Pavel Kunaver se je rodil 19. decembra 1889 v Ljubljani in umrl leta 1988. »Je starosta slovenskih planincev in tabornikov, eden prvih slovenskih alpinistov, jamarjev in naravovarstvenikov. Pred prvo svetovno vojno je bil član družbe Dren, ki je utirala pot alpinistiki, turnemu smučanju, planinski fotografiji in jamarstvu. Do smrti je ostal zvest tudi astronomiji, amaterski risbi, vzgoji mladine in pisanju. Objavil je več kot deset priročnikov za življenje v naravi, vodnikov za izlete in končno še svoje izbrane spise Brezna in vrhovi ter Moje steze. S svojim dolgoletnim delom predstavlja planinsko legendo in živo kroniko, saj je od vseh slovenskih planincev najdalj spremljal delo SPD (od drugega desetletja dalje). Bil je častni član Zveze društev za varstvo okolja Slovenije« (Strojin, 2009, str. 469). Delal je tudi na RTV. Med obema

vojnama je imel več oddaj, v katerih je poslušalcem govoril o planinah in o krasu. Pavla Kunaverja štejemo med klasike slovenskega planinstva, jamarstva, taborništva; štejemo ga med tiste javne delavce, ki so se z vso resnostjo spoprijeli z nevšečnostmi, ki so trle Slovence že tedaj, ko so nastajale prve oblike organiziranega planinskega delovanja. Njegovo zanimanje se je razširilo tudi na astronomijo, ko ga je najbolj pritegovala skrivnost naše najbližje zvezde – Sonca, in na taborništvo. Zanimalo ga je vse tisto, nad čimer se je navduševala mladina, saj je prav njej posvetil tako rekoč vse svoje življenje. Je slovenski planinski klasicist, za katerega je značilna vsestranskost, predvsem pa neugnana želja po znanju in spoznavanju skrivnosti narave, pa tudi prizadevanje, da bi temu nagnjenju poiskal organizirano obliko in v to organiziranost vpletel trenutek obdobja, v katerem se planinska, jamarska in taborniška dejavnost utrjuje in dopolnjuje.

Njegovo ime srečamo ob vseh velikih mejnikih slovenske planinske, taborniške in jamarske zgodovine. Razpet je od stoletja v stoletje in je tako v njem enkratno združena mogočna pot, ki so jo v svojem razvoju prehodila planinstvo, taborništvo in jamarstvo ter astronomija (Krišelj, v Kunaver, 1974).

Leto 1975

- Makalu (8463 m): Peta najvišja gora, prvenstvena smer čez južno steno. To je bil prvi osemtisočak, ki smo ga preplezali Slovenci. 6. oktobra sta bila na vrhu Stane Belak in Marjan Manfreda. Marjan je dosegel vrh celo brez dodatnega kisika, kar je bil svetovni rekord do leta 1978, ko je Messner to ponovil na Everestu. 8. oktobra sta bila na vrhu Janko Ažman in Nejc Zaplotnik, 10. oktobra Ivč Kotnik in Viki Grošelj, 11. oktobra pa še Janez Dovžan. Zoran Bešlin je moral odnehati le nekaj metrov pod vrhom. Uspelo nam je preplezati prvenstveno smer v 2500 metrov južni steni, za kar smo potrebovali enaintrideset dni (Grošelj, 1987).

To je bil za angleškima vzponoma v južnih stenah Anapurne in Everesta tretji vzpon v veliki himalajski steni (Aljančič, 1992).

6.1.8.6 Planinske zgodbe z Nahuel Huapija

Knjiga je izšla v Avstriji leta 1975 v slovenskem jeziku. Avtor je Vojko Arko (glej stran 51). Izdala jo je Družba sv. Mohorja v Celovcu. Vsebuje 132 strani in meri 19 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-992 (COBISS).

Povzetek knjige:

Knjiga nam nudi prijetno branje. Pisatelj ne opisuje suhoparno, poročevalsko, ampak je snov odel v praznično obleko, da je branje zanimivo kot pripovedka ali roman, da zaživimo z zgodbami in se nam ogreje srce. Pozna se mu, da ima dar pisanja in tega je tudi izkoristil, saj je napisal že mnogo stvari in je priznan predvsem kot planinski pisatelj. Knjigo preliva lepota, prisrčnost in življenjske izkušnje (Zaletel, v Arko, 1975).

6.1.8.7 Stene mojega življenja

Knjiga Stene mojega življenja je izšla v Sloveniji leta 1975 v slovenskem jeziku. Delo ima ilustracije. Avtor je Tone Škarja. Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 109 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je v zbirki Domače in tuje gore. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.3), 886.3-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Knjiga predstavlja Škarjevo zgodnje delo kot uvod k poznejšim številnim himalajskim knjigam, za vsako odpravo in goro posebej. Nastala je iz gradiva nekdanjih radijskih oddaj Odmevi z gora. Naj nekoliko aristokratski naslov ne zavede, saj gre za stene, obrnjene navzven, v svobodo (Škarja, 1987). To je nekakšen alpinistični življenjepis zanimive osebnosti, ki je pustil vidne sledi v naši gorniški zgodovini (Saje, 2007).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Predstavitev alpinista:

6.1.8.7.1 Tone Škarja

Rojen je bil 15. januarja 1937 v Ljubljani. Po poklicu je elektrotehnik. Je alpinist, gorski vodnik in reševalec. V gore je začel hoditi leta 1945. Od leta 1956 je plezal kot član alpinističnega odseka Kamnik. Bil je med prvimi Slovenci, ki so se lotili težkih lednih sten Centralnih Alp in Kavkaza. Leta 1965 je bil član himalajske odprave na Kangbačen, devet let kasneje (leta 1974) pa vodja odprave, ki je ta vrh tudi osvojila. Med drugim je leta 1979 vodil našo največjo alpinistično odpravo na Mont Everest po dotlej še nepreplezanem Zahodnem grebenu. Dolga leta se je tudi organizacijsko posvečal alpinizmu, potem reševanju v gorah in alpinističnim odpravam v tuje gore. Sam ima to za svojo domovinsko in nacionalno dolžnost, medtem ko ga osebno zadovolji predvsem plezanje v lepih alpskih stenah. O doživetjih v gorah je napisal nekaj člankov, ki so objavljeni v Planinskem vestniku. Iz gradiva nekdanjih radijskih oddaj Odmevi z gora pa je leta 1975 nastala knjiga Stene mojega življenja. Sodeloval je pri reprezentančnem zborniku naših himalajskih odprav Na vrh sveta (1979), napisal je jedro knjige Kangbačen (1976) in večino Everesta (1981), je soavtor knjig Na vrhovih sveta (1992) ter soavtor učbenika Hoja in plezanje v gorah (1984) (Škarja, 1987).

V domačih in tujih gorah je Tone Škarja uspešno posegel po himalajskih lovorikah in pomagal Sloveniji k ugledu alpinistične velesile. Udeležil se je enaindvajsetih himalajskih odprav in ogledniških pohodov, večine kot vodja, in zabeležil svojo gorniško pot v sedmih knjigah in vrsti delno potopisnih delno idejnih in realistično ocenjevalnih člankov (Klinar, v Škarja, 2008).

6.1.8.8 Ljubezen po pismih

Knjiga je izšla v Argentini leta 1975 v slovenskem jeziku. Avtor je Vojko Arko (glej stran 51). Delo je ilustrirala Bara Remec. Knjigo je izdalo Slovensko planinsko društvo v Buenos Airesu. Vsebuje 62 strani in meri 19 centimetrov. Izšla je v zbirki Goré (glasilo slovenskih andinistov v Argentini). Predmetne oznake knjige so Andi,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

planinski vzponi, Argentina, Slovenci, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(238.1), 821.163.6-94 (COBISS).

6.1.8.9 Spomini

Knjiga Spomini je izšla v Sloveniji v slovenskem jeziku v dveh zvezkih. Avtor je Janko Mlakar (glej stran 43). Prvi zvezek je izšel leta 1975 in vsebuje 205 strani, drugi pa leta 1980 in vsebuje 273 strani. Delo je dnevnik, ki spada med spomine. Ilustrator je Slavko Pengov. Knjigo je izdala Mohorjeva družba v Celju. Oba zvezka merita 20 centimetrov. Knjiga je izšla pri zbirki Nova Mohorjeva knjižnica. Predmetne oznake so Janko Mlakar, spomini, planinstvo, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 886.3-94, 929 Mlakar J., 796.52(100) (COBISS).

Leto 1976

6.1.8.10 Kangbačen

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1976 v slovenskem jeziku. Avtor je Jože Andlovic, ilustrator pa Brane Sotošek. Izdala jo je Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 237 strani in meri 25 centimetrov. Izšla je v zbirki Potopisi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243), 910.4(235-243), 886.3-94:796.52 (COBISS).

Povzetek knjige:

Zgodilo se je, da pride v Himalajo začetnik in v prvem zagonu doseže vrh, ki ga ni zmogel še nihče. In tedaj pravimo: gotovo je lahek vrh. Pa pride čez leto dni natanko tja močna odprava z izkušnjami v visokih gorah in z izrednimi plezalci – in ne pride na vrh. Tedaj pravimo: odprava je bila zanič. Žal tako ljudje merimo sočloveka. Vsi, ki so hodili na Himalajo proti svojemu najvišjemu in zadnjemu cilju, pa pravijo, da je z njimi vedno hodila nevidna spremljevalka, ki jim je bedela nad koraki. Ime ji je sreča. In ni ga himalajca, ki potihoma ne hrepeni po njej.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Kangbačen je 7902 metra visok himalajski vrh, ki je bil cilj dveh jugoslovanskih odprav. Leta 1965 se je človeški stroj ustavil nekaj pičlih metrov pod vrhom, leta 1974 pa je ta stroj trikrat zapored dosegel vrh. Zato pravimo: odprava leta 1965 ni bila uspešna, odprava leta 1974 pa je bila uspešna. Tako pač ljudje presoјamo himalajske odprave.

Pravimo: odprava je bila neuspešna, ker človek, ki ga je ekspedicijski stroj vgradil v usodno navezo, sto ali petdeset ali morda celo le pet metrov pod vrhom preprosto ni več zmogel še nekaj korakov. Dogaja se, da je neuspešna odprava do tistega usodnega dne potekala natanko tako kot uspešna odprava. Dogaja se, da ljudje pri neuspešni odpravi dajo več od sebe kot pri uspešni odpravi, ki jo krona vrh (Andlovic, idr., 1976).

Predstavitev alpinista:

6.1.8.10.1 Jože Andlovic

Rodil se je 12. novembra 1923 v Trnovem v Ljubljani. Dr. Jožeta Andlovica danes poznamo predvsem kot prekaljenega zdravnika - gorskega reševalca, himalajca in enega izmed pomembnih členov Postaje GRS v Tolminu. Tema dvema dejavnostma se je posvetil šele v zrelih letih, po drugi svetovni vojni. Voјna je močno zaznamovala njegovo mladost in tudi kasnejše življenje.

Med drugo svetovno voјno, na dan maturitetnega izpita so ga Italijani internirali. Med voјno je bil večkrat ranjen. Po osvoboditvi se je vrnil v domovino, nadaljeval zdravljenje in študij medicine. Ustvaril si je družino in se po opravljenem stažu leta 1955 zaposlil kot splošni zdravnik na Mostu na Soči. Po opravljeni specializaciji je od leta 1963 do upokojitve (1980) delal kot kirurg v Splošni bolnišnici v Šempetru pri Gorici. Pomemben del življenja dr. Andlovica je povezan z gorami, v katere je zaljubljen že od otroških let. Od leta 1946 dalje je bil aktiven alpinist, v moštvu GRS pa deluje od leta 1959 naprej. Kmalu je postal kandidat za prvo povojno jugoslovansko odpravo na Manaslu, ki je zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ostala neizpeljana zgodba. Kasneje se je odzval vabilu, da kot alpinist in zdravnik sodeluje na različnih himalajskih odpravah, najprej na Kangbačen (1965), nato na Anapurno (1969) in ponovno na Kangbačen (1974). Leta 1979 je kot inštruktor

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

sodeloval v nepalski šoli za vodnike NMA v Manangu, komaj leto kasneje pa so ga kot vodjo ekipe treh zdravnikov povabili na italijansko - nepalsko odpravo na Everest. Tako vabilo lahko razumemo kot pomembno mednarodno priznanje njegovemu delu na odpravah. Vse svoje himalajske izkušnje je prispeval še za uspeh prve primorske odprave na Aconcaguo (1982). Na odpravah v oddaljena tuja gorstva je našel samega sebe. Uspešno je združil splošno medicinsko in kirurško znanje z dolgoletnimi terenskimi, nenazadnje tudi vojnimi izkušnjami. Unovčil je celo praktično znanje iz zobozdravstva, ki si ga je prostovoljno pridobil v času okrevanja na čeljustni kirurgiji ob koncu vojne. Čeprav je bil že v zrelih letih in so ga, kot sam večkrat pravi, vojna doživetja precej »zmahala«, je z odličnimi psihofizičnimi sposobnostmi uspel uspešno premostiti razliko v letih, ki ga je ločila od večine mlajših članov moštva. Vedno je znal zrelo in s kančkom humorja obvladati tudi najbolj kritične trenutke. Poudariti je treba še nekaj dejstev, ki jih vedno skromni Jože ne obeša na veliki zvon. Ob alpinističnih izkušnjah je meje medicinske strokovne pomoči na odpravah pomaknil z baze do višine nad 6000 m in sodeloval celo v reševalni akciji na višini okrog 7000 m. Njegova zdravniška pomoč v taboru III, ko je omrznjenima Drašlerju in Maležiču po njunem povratku z vrha Anapurne II (1969) nudil vso strokovno oskrbo, je bila tedaj na svetu najvišja »ordinacija«. Vse to je odločilno pripomoglo k uspešnemu napredovanju, še bolj pa k srečnemu povratku moštev v dolino. Na himalajskih odpravah pa ni deloval le kot zdravnik. Njegova udeležba na odpravi na Anapurno IV (7525 m) je bila tudi sicer polna prigod, saj so se himalajci odpravili na daljno, mesec dni trajajočo pot skozi dobršen del Azije kar z dvema kombijema in tovornjakom. Tu je dosegel svoj višinski rekord. Za svoj prispevek na področju gorništv, še posebej himalajizma in gorske reševalne službe, je prejel številna visoka priznanja. Gorski reševalci ga poznajo kot umirjenega inštruktorja medicinske prve pomoči na številnih tečajih, kot resnega izpraševalca na izpitih, iz trenutkov sprostitve pa kot iskriivega pripovedovalca številnih vojnih in gorniških dogodivščin. Himalajci ga cenijo kot zaupanja vrednega in požrtvovalnega zdravnika, obenem pa kot človeka, ki je v najtežjih trenutkih osvajanja daljnih gora deloval kot strelovod, ki je sprejemal razelektritve med (včasih) zaostrenimi odnosi tovarišev. Malo je ljudi, ki bi lahko to njegovo človeško držo presegli, zato ni čudno, da je bil na odpravah v Himalajo tako zaželen, tako s strani članov odprav kot tudi domačinov v krajih, skozi

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

katere so hodili. Neusmiljen tok njegove življenjske reke je bogat, poln izdatne mere sreče: v vojni mu je pomagala preživeti; v tveganih trenutkih na strehi sveta, ob skoraj pobalinskih prigodah na poti ali na povratku z daljnih gora, ga je varno vodila nazaj domov. Vseskozi pa ga prevevata neustavljiv optimizem in strpnost, združena v misli, ki jo je nekoč lepo izpovedal: »Nobene zamere ne čutim do nikogar, človečnost je eno mojih osnovnih vodil« (Rovšček, 2008).

Leto 1977

- Karakorum: Gašerbrum I (8068 m): Osvojeni drugi osemtisočak. Prvenstveni vzpon Andreja Štremflja in Nejca Zaplotnika. Potegnili sta prvenstveno plezalno smer po jugozahodnem grebenu najvišjega vrha Gašerbrumov v Karakorumu, Hidden Peaku. Za njima je poskušal še Drago Bregar, ki pa je na gori umrl (Dobnikar-Šeruga, 1999).

Leto 1978

6.1.8.11 *Himalaja, rad te imam*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1978 v slovenskem jeziku. Avtor je Zoran Jerin (glej stran 64). Izdala jo je Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 411 strani in meri 25 centimetrov. Izšla je v zbirki Potopisi. Predmetne oznake knjige so Jerin Zoran, spomini, alpinizem, plezalni vzponi, Himalaja. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (235.243) (092), 886.3-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Nekje je dežela, kjer še štiri tisoč metrov visoko naletiš na brezo in kjer prav tako visoko štiriletni otroci okopavajo krompir na njivah. Nekje je dežela, kjer so ljudje v stoletjih zgradili na milijone teras, da bi lahko v tej deželi živeli. Nekje je dežela, kjer lahko živijo v isti vasi ljudje treh ali štirih ali celo več različnih si jezikov, da se ne morejo pogovarjati med seboj. Nekje je dežela, čez katero se morajo odprave prebijati tedne in tedne, da bi prišle do snega in ledu najvišjih vrhov našega planeta.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Nekje je dežela, kjer lahko včasih pospešiš korak in prideš v enem dnevu iz kraljestva večnega ledu v kraljestvo banan. Nekje je dežela, ki je tako čudovita v svoji različnosti, da jo moraš vzljubiti. Ta dežela je Himalaja in dežela pod njo. In v tej deželi na robu neba živijo ljudje, ki mislijo enako in hkrati drugače kot ljudje po drugih deželah našega sveta, ljudje, ki živijo še tako, kot so živeli njihovi predniki pred stoletjem in še pred več stoletji, ker čas zanje pogosto stoji, ko bi morali teči z orjaškimi koraki. Knjiga pripoveduje o tej deželi, o teh ljudeh in o avtorjevih nepozabnih trenutkih s sedmih potovanj na Himalajo (Jerin, 1978).

Za razliko od drugih moštveno napisanih himalajskih knjig je to samostojno delo bistrega opazovalca, ki z novinarskim peresom spremlja in zapisuje vse, kar bi sicer ušlo očesu in spominu. To je delo, ki presega zgolj potopisno raven in vnaša v himalajsko literaturo svojevrsten čar (Strojin, 1995).

6.1.8.12 *S prijatelji pod macesni*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1978 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik in spada med spomine. Ima priloge. Avtor je Matjaž Kmecl, fotografa sta Sonja Zalar in Vojko Bizjak, avtor dodatnega besedila pa Tine Orel. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 233 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je v zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so slovenska književnost, Julijske Alpe, planinski vzponi, spomini, Slovene literature, mountaineering, Slovenia. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-992, 796.52(234.323.6) (COBISS).

Povzetek knjige:

Delo je nastalo ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav. Matjaž Kmecl nam je v tej knjigi zbral bogatijo svojih planinskih doživetij in razmislekov, bleščečo in duhovito po vsebini, izvirno po barvitosti, potezi in slogu. Pričevanje o vsem človeškem: sladko hrepenenje, slast življenja z vsemi presenečenji in preizkušnjami – z vsem tem in z drugim nas na svoj neusmiljeno vznemirljivi način sooča ta Kmeclov popotni pogovor o planinskih rečeh in ljudeh, ki zahajajo vanje. Ne nazadnje nas »dene tudi v komedijo« s svojim muzanjem in satiro.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Kaj vse nam Kmecl pove o sebi, o drugih ljudeh, o vsem mogočem. Na videz gre za eno samo igro, za nekakšno otroško veselje nad svojim počtetjem, globoko utemeljeno v človeški naravi. Najdemo pa v njej tudi vse, kar bi radi našli za svoj razvoj, napredek in potrditev. Saj nas gora uči, da se obvladujemo, da posežemo po skrajnih rezervah duha in mišičja, da premagujemo strah. Kako je vse to v svoja gorska pota spretno, obenem pa globokoumno in neprisiljeno vpletel avtor te planinske knjige. Kako je to in ono povečeval, drugo pa izročil posmehu.

Le kaj nas kar naprej vleče gor? Vprašanje, ki se mu tudi Kmecl ne more in ne mara izogniti. V poglavju »Še enkrat Triglav« je avtor podal zelo značilen, globoko premišljen odgovor s priključkom na človeško zgodovinsko modrost vse do freudovske »kompensacije«. Avtor z vsem tem potrjuje svojo razsvetljeno človečnost, ko izpoveduje slavo življenju. Tu gre predvsem za popestritev življenja, za mikavno negotovost, za slo po intenzivnem doživetju, po uživanju v boju s težavami, po samopotrjevanju, po občutku moči in duhovni obogatitvi. Kmeclova planinska knjiga nam odgovarja še na pogosto vprašanje o prihodnosti planinstva.

S prijatelji pod macesni je dragoceno, domiselno, iskrivo sporočilo in dokazilo o globokem človeškem značaju planinstva, to je gibanja v gorski naravi, naši učiteljici in rešiteljici; o našem slovenskem »zlatem, ljubem, zvestem« svetu, o srečni samoti, o človeški preproščini, vse skupaj nekakšna planinska simfonija, in konec koncev res ganljiva izpoved o človeku, njegovih stiskah in njegovih potrebah, o njegovem hrepenenju po sreči in njenem doseganju (Orel, v Kmecl, 1978).

Predstavitev pisatelja:

6.1.8.12.1 *Matjaž Kmecl*

Rodil se je 23. februarja 1934 na Dobovcu pod Kumom. Je literarni zgodovinar, književnik in politik. V esejistiki se posveča problemom in simbolom slovenstva: goram in planinstvu, razmerju med kulturo in politiko (Hladnik, 1991).

Posegel je v sam pripovedni vrh našega gorskega leposlovja. Razkošno branje njegovih razigranih stavkov daje vtis, da tudi bralec poseda nekje s prijatelji pod macesni, ko v naročju drži knjigo s tem naslovom. Morda je prav dr. Matjaž Kmecl, sam profesor literarne teorije, tisti, ki se mu je v spisih najbolj posrečilo razbiti znano

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

fabulo, ki krasi skoraj vsak gorniški spis s trikotnikom odhod v gore – zmagoslavje na vrhu – zaobljuba goram. Posrečilo zato, ker je v pripovedovanje vnesel žlahtno vedrino, kramljanje z bralcem, lahkost bivanja v naravi. Istemu avtorju gre zasluga, da je kot pisec spremnih tekstov k mnogim tudi nepalskim albumom prinesel žlahtni besedi prvenstvo pred tehnično dovršeno fotografijo, kar ni zanemarljivo in le redkemu uspe. Seveda izvrstnih Kmecevih besedil ne manjka niti v Planinskem vestniku, posamezne zgodbe pa so tudi v Slovenskih postnih premišljevanjih iz leta 1987 (Strojin, 1995).

Leto 1979

- Everest (8848 m): Po dveh letih priprav so februarja leta 1979 odpotovali proti Everestu. Ekipa je štela petindvajset plezalcev in šest spremljevalcev (Grošelj, 1987). Odprava na najvišjo goro, »popek planeta«, je bila najdražja in najštevilčnejša ter v vseh pogledih nagnjena k presežkom (Aljančič, 1992). Po petinštiridesetih dneh plezanja in nekaj spodletelih poskusih sta 13. maja malo pred drugo popoldan na vrh stopila Nejc Zaplotnik in Andrej Štremfelj. Dva dni kasneje so bili na vrhu še Stipe Božič, Stane Belak in vodja šerp Ang Phu. Čeprav smo Slovenci s tem vzponom dosegli enega od največjih uspehov v zgodovini osvajanja Himalaje in v športu nasploh, se člani odprave tega niso kaj dosti veselili, saj so izgubili pomembno osebo njihove odprave, šerpo Ang Phu, ki se je med sestopom z vrha smrtno ponesrečil. Preplezana je bila nova smer po zahodnem grebenu na vrh Everesta, ki pomeni vrh v klasičnih odpravah. Kakšno dejanje je to bilo, nazorno kaže zgodovina. Kar trinajst odprav je v naslednjih letih poskušalo ponoviti to smer, vendar brez uspeha. Šele spomladi leta 1984 se je to posrečilo Bolgarom (Grošelj, 1987).
- Gozd – Martuljek: slap Lucifer: Vanja Matijevec, Lado Vidmar in Blaž Oblak so bili prvi, ki so preplezali slap.

6.1.8.13 *Congma je hodil spredaj*

Knjiga *Congma je hodil spredaj* je izšla v Sloveniji leta 1979 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik in spada med spomine. Avtor je Danilo Cedilnik, avtor dodatnega besedila pa Marijan Krišelj. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 122 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je v zbirki *Domače in tuje gore*. Predmetne oznake knjige so Cedilnik Danilo, biografije, alpinizem, alpinistične odprave, plezalni vzponi, Himalaja, Nepal, domoznanstvo, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243), 886.3-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Delo govori o šesti odpravi na Makalu. Pripoved Danila Cedilnika – Dena nima nobene želje, da bi v svoji izrednosti, nenavadnosti izstopala. Taka je, kot jo je bil zapisal tedaj, ko je bil sam na Makaluju, v Himalaji. Sam s svojimi očmi, s svojimi čutili, s svojimi skrbmi in s svojimi željami. Ničesar iz tega ne more več ponoviti. Zapisano je bilo to tedaj in tako je ostalo. Take misli nehote zato izžarevajo imenitno dejstvo – važno je vse, tudi dihanje v tisti samoti. Tako dihanje ob branju sem in tja celo zaslišimo. Drobni dogodki v negotovi naravi so našli prav pomembno mesto, kot so jih našli v njej tisti, ki so odločali o vsem. Sledovi divjadi, topli valovi vetra, vse to sestavlja na videz silno zapleteno bistvo Denovega gledanja narave. V resnici pa se izkaže, da je vse neizmerno preprosto, preprosto tudi tedaj, ko si sam in je tako rekoč samota zelo podobna malodušju. Ker je alpinist, zapiše tudi tisto, kar doživlja. Po svoje značilno. To obdobje je dragoceno, in če torej ta dragocenost najde pot na papir, med liste knjige, potem gre tu le za izpolnjeno dolžnost, za nič drugega. In če so v naši sredi taka doživetja, potem je prav, da zaživijo tudi pred nami, ki nismo bili nikdar na Himalaji in nikdar ne bomo; kaj na Himalaji, doma v skalah, v stenah, ko bi tudi tako mogli spoznati še kakšno življenjsko resnico, ki nam je bila dotlej prikrita. Ta zgodba ni romantična, kot bi morda od sanjača, kot je Den, pričakovali. Zapisano je vse tako, kot je bilo. Kljub temu pa tam daleč, zelo daleč, zaduha pristna, še ne povsem pojasnjena Denova vsakdanost, ki je zavita v tanko tančico romantike. Vse pa hoče biti natančno, kot da bi tako želel zakriti to povedano dejstvo, kot da s to natančnostjo in z obtožujočo krutostjo želi tudi sam v vsakdanjo resničnost himalajskega življenja. Samota, ki je vtkana v to dogajanje, pa ga neprenehoma

odvrača od tega, ga odkriva in se potem zvija, kot bi se zvijala ne pijavka, ki smo ji odrekli gostoljubje. Nenavadnost se meša z vsakdanjostjo. Tako nastopa himalajski krokar v vsej svoji vsakdanji vlogi v povsem Denovi predstavi nenavadnosti. Tako nastopa v teh zgodbah himalajski pes prav tako v vseh nenavadnih dimenzijah Denove zamisli v pripovedovanju. In nosači, šerpe, jak in njegovi kosi mesa. Vse je vsakdanje. Ne more pa prikriti najbolj važnega: vse preži in vse čaka. Čaka tudi odprava. Denova odprava ni odprava velikih daljav, velikih in nepreplezanih sten neznanih vrhov, diagramov, porabljenih kalorij. Denova odprava je odprava v skrivnosti drobnih vsakdanjosti, ki jih poraja v človeku neznana okolica, neznanka jutrišnjega dne. Je odprava v tisto pošastnost nekega časa, ki živi tudi v nepalskem preprostem človeku in se pokaže kdaj pa kdaj v čudnem lesku v njegovih očeh. To je Denov sprehod ob poti, po kateri gre odprava, med ljudmi, ki so ob tej poti, kot je ob poti tista gora tam, ki je najlepša, najvišja, najbolj skrivnostna. Slike so iz grobo sklesanih stavkov, ki želijo pripovedovati o najbolj preprostem življenju, ki mu je bil človek kadarkoli priča. Dana zanima tudi ozračje v himalajskem šotoru. Opiše ga naravnost, razgaljeno, tako kot je, s kosi ledu, z nesmisлом miselnih tokov, s tistim pričakovanjem, ki navsezadnje tudi utruja. Na tiho, v nezavedni daljavi, plava želja po toplem, po dimu, po domačih gorah. Kako nehvaležen je človek v svojih hotenjih. Z enako pravico nastopa v pripovedi vlaga, pa najsi bo to v besedah, v položaju, v katerem se je znašel, med pijavkami, ko ne izbira besed, ki opisujejo nesmiselni boj s to nadlogo. Značilna je močna čustvena navzočnost v vsakem opisu, vsakem vtisu, ki ga avtor želi sporočiti. Vse nepotrebno odvrže. Ostane sam z golim dejstvom, s predmetom, z dogodkom, pa še za to uporabi le najnujnejše stavke, doživeto hlastajoče misli, ki jih stisne med ločila, za katera včasih komajda veš, ali so to klicaji, vprašaji ali samo tri neznanke s pikami (Krišelj, v Cedilnik, 1979).

Naslov knjige je nastal po imenu Šerpe Congma, ki je med vračanjem s Himalaje hodil spredaj pred vsemi.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Predstavitev alpinista:

6.1.8.13.1 Danilo Cedilnik – Den

Rojen je bil leta 1947 v Ljubljani, kjer se je tudi šolal. Zaposlen je bil kot predavatelj likovne vzgoje na osnovni šoli Stane Kosec, živi v Guncljah pri Ljubljani. Poleg slikarstva in grafike se ukvarja tudi s knjižno ilustracijo. Tako so tudi izvirne ilustracije v tej knjigi njegovo delo.

Glavni motiv pisanja in slikanja je Cedilniku življenje v gorskem svetu, ki ga kot gorski vodnik in reševalec dobro pozna. Snov zajema iz naših domačih gora in daljnih gorstev Hindukuša in Himalaje, kjer je sodeloval kot član alpinističnih odprav in inštruktor za nepalske gorske vodnike (Cedilnik, 1984).

6.1.8.14 YU3DRL-9N1YU, Mount Everest Sagarmatha

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1979 v slovenskem jeziku. Avtor je Marijan Krišelj. Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 111 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je v zbirki Domače in tuje gore. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (235.243):621.396, 886.3-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Sedma jugoslovanska odprava je opravila svojo nalogo in osvojila vrh Everesta. V »Himalajskem centru« v radijski hiši v Ljubljani, kjer je imel svoje aparature radioamaterski klub Kričač RTV Ljubljana, smo spremljali celotni potek vzpona na to goro prek radioamaterskih zvez, ki sta jih vzdrževala v Bazi na ledeniku Khumbu Slavko Šetina in Matjaž Culiberg, v Ljubljani pa radioamaterji Janez Majdič, Andrej Pajnič, Miša Krišelj in Srečo Verčon, pomagali pa so jim radioamaterji v Kopru, Kamniku in drugod. Največjo pomoč v teh zvezah pa so ponudili mornarji – Zoran z ladje Ljutomer, Goran z ladje Kamnik, potem pa še Vlado, Slavko in Željko. Tako so povezali dva konca sveta, tistega čisto tam gori, na najvišji točki tako rekoč, pa tega v Ljubljani, kjer so vsak dan popoldne brnele aparature in spremljale zanimive novice iz oddaljenosti 6000 do 8000 kilometrov, pač kolikor je bilo treba do posrednika na ladji.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Iz dogodkov, ki so nastajali ob vzpostavljanju in vzdrževanju neposrednih zvez z našo Bazo pod Mount Everestom, odkoder je 7. jugoslovanska odprava na Himalajo naskakovala vrh, je nastala knjiga z razmeroma skromnim obsegom, zato pa z omembe vrednim namenom – ohraniti zapisano vse tisto najbolj zanimivo, enkratno in tudi dokumentarno, na enem samem mestu. Dogodki, ki so opisani, so resnični, nič ni dodanega, izpuščene so zgolj tiste nepomembne »pomembnosti«, ki bi utegnile potek dogajanja, kot je opisan v knjigi, razpotegniti. Za dopolnilo gradivu je Marijan Krišelj z dovoljenjem uporabil tudi nekaj snovi iz pisem Matjaža Culiberga in sicer le tiste odstavke, ki se nanašajo na radioamaterstvo. Prav tako je uporabil tudi zvočne zapise, ki sta mu jih poslala Matjaž in Slavko in zadevajo izključno akcijo YU3DRL-9N1YU, kakor so jo na kratko po radioamatersko označili. Prav tako je uporabil dnevnik Janeza Majdiča, z njegovim dovoljenjem (Krišelj, 1979).

Predstavitev pisatelja:

6.1.8.14.1 Marijan Krišelj

Rodil se je 15. avgusta 1931 na Visokem pri Kranju, umrl pa leta 2005. »Bil je komparativist svetovne književnosti; vse poklicno življenje je delal na Radiu Slovenija kot novičar, napovedovalec, urednik II. programa, predavatelj na oddelku za novinarstvo FDV. Bil je ustanovitelj, dolgoletni in častni predsednik PD RTV, urednik planinskih Odmevov z gora, ki so izzveneli 800-krat, urednik pripovedi številnih sodelavcev oddaj, ki jih je zbral v petih samostojnih knjigah. Bil je pisec scenarijev za film V kraljestvu Zlatoroga in nanizanke V hribih se dela dan. Slovenskemu uspehu na Everest je posvetil dve knjigi na podlagi neposrednih radijskih poročil z gore ter izdal pesniško zbirko Ostrnice. Kranjskemu PD je posvetil knjigo Gore v ljudeh. O Jakobu nad Preddvorom, pod katerim je bil doma, pa je izdal lično brošurico. Od leta 1980 do 1986 je bil urednik Planinskega vestnika« (Strojin, 2009, str. 468).

6.1.8.15 *Kruta gora: jugoslovanski vzpon na Mount Everest 1979*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1979 v slovenskem jeziku. Avtor je Marjan Raztresen, ki je skupaj z Vikijem Grošljem tudi fotograf knjige. To je prva izdaja v Žepni knjigi. Izdala jo je Cankarjeva založba v Ljubljani. Vsebuje 245 strani in meri 18 centimetrov. Predmetne oznake knjige so alpinistične odprave, Mount Everest, 1979, alpinizem, plezalni vzponi, Himalaja, jugoslovanski vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (235.243) (COBISS).

Povzetek knjige:

Z ljubljanskega letališča Brnik je v torek, 27. februarja 1979, odpotovalo na sto dva dni dolgo potovanje proti Everestu 31 Jugoslovanov, od tega 23 alpinistov, dva zdravnika, dva novinarja, televizijski snemalec, slikar in dva radioamaterja. To je bila 7. jugoslovanska alpinistična himalajska odprava. To knjigo je pisal novinar – reporter Dela Marjan Raztresen sproti, največ na ledeniku Khumbu pod Everestom 5350 metrov visoko nad morjem. Pravzaprav je življenje okrog najvišje gore sveta samo napisalo napeto zgodbo, v kateri govorijo junaki natančno z istimi besedami, kot so govorili v predmonsunskem času leta 1979 v daljni deželi pod najvišjimi gorami sveta. Knjiga o kruti gori, ki sta jo zmagala človeški pogum in volja, torej knjiga o podvigu naših alpinistov (Raztresen, 1979).

6.1.8.16 *Na vrh sveta : jugoslovanske odprave od Trisula do Everesta*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1979 v slovenskem jeziku. Avtorji so Jože Andlovic (glej stran 85), Danilo Cedilnik (glej stran 93), ki je hkrati tudi ilustrator, Aleš Kunaver (glej stran 76), Ante Mahkota (glej stran 56), Matjaž Maležič, Tone Škarja (glej stran 83), ki so tudi fotografi knjige, avtorja dodatnega besedila pa sta Zoran Jerin in Franci Savenc. Knjigo je izdala Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 254 strani in meri 30 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Himalaja, alpinistične odprave, 1960-1979, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (235.243) "1960/1979" (COBISS).

6.1.8.17 *Himalajski dnevnik: drama pod vrhom*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1979 v slovenskem jeziku. Avtor je Ivan Kotnik. Izdala jo je založba Večer v Mariboru. Vsebuje 62 strani in meri 30 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 796.5 (COBISS).

Predstavitev alpinista:

6.1.8.17.1 Ivan Kotnik – Ivč

Rodil se je leta 1951. Že s šestnajstimi leti se je pridružil Šaleškemu alpinističnemu odseku v Velenju. Izkušenega in zanesljivega mentorja je našel v Dušanu Kukovcu. Najprej se je v družbi alpinistov seznanil z bližnjimi stenami v Grintovcih, kamor so se odpravljali iz Klemenče jame in z Okrešlja, nato so prišli na vrsto Julijci, med drugim v Triglavski steni Slovenska, Bavarska, Dolga nemška, Skalaška s Čopovim stebrom in Ljubljanska smer. Paklenica je bila nekoč tradicionalno pomladno shajališče alpinistov od blizu in daleč; v njej je ponovil Klin. Onstran meje ga je pot vodila naprej v prelestne, divje Dolomite, k Trem Cimam. Pozneje so Ivča zamikali trije problemi Alp: v Eigerju je preplezal Japonsko direttissimo, klasično smer v severni steni Matterhorna in Walkerjev steber v Grandes Jorasses. V soseščini Mont Blanca, na katerega se je povzpel po Brenvi, so mu dobro znani številni granitni špiki in ostrice, ki pomenijo vstop v razred vrhunskih alpinistov. Leta 1970 je bil med člani odprave v norveške stene, kjer je preplezal prvenstveno smer v južni steni Romsdalshorna. V Kavkazu se je povzpel na Elbrus in Pik Ščurovski, leta 1983 so se šaleški alpinisti napotili v Cordillero Blanco, leta 1985 je bil član slovenske odprave v Tien-Šan, kjer je v navezah preplezal nekaj zelo zahtevnih smeri. Leta 1988 si je Šaleški AO izbral za cilj Kilimandžaro, na katerega so se povzpeli hkrati po treh smereh. Leta 1975 je bil Ivč Kotnik član 6. JAHO, ki se je čez južno steno povzpela na Makalu. 10. oktobra je z Vikijem Grošljem stal na vrhu tega mogočnega osemtisočaka. Leta 1979 se je velika odprava napotila k Everestu. 16. maja je bil v vršni navezi, vendar je žrtvoval vrh, da je priskočil na pomoč izčrpanim tovarišem, ki so sestopali z vrha. Leta 1981 se je spopadal z velikansko južno steno Lhotseja, dokler niso alpinisti po dveh mesecih izčrpani klonili. Leta 1990 je krenila na pot naša velika, najbrž zadnja,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

himalajska odprava, ki si je izbrala za cilj »usodno goro« Nanga Parbat. Proti vrhu so se vzpenjali čez južno steno, najvišjo, kar jih je; vremenske razmere so Ivču vnovič izničile pričakovanja in upe: na vrh se je povzpela le ena sama naveza, nato pa so bili dnevi odpravi že odmerjeni. Kakor je Ivč Kotnik že od mladih nog zvest goram, ki jih obiskuje po vsem svetu, tako je neutruden tudi pri ubesedovanju: svoja doživetja si zapisuje navadno že kar sproti, na poti h goram, med vzponom, v bazi ali v višinskih taboriščih. Zato je v njegovih zapiskih ohranjena svežina in neposrednost dogajanja na gori in osebnega doživetja (Vogelnik, v Kotnik, 1994).

6.1.8.18 *Sfinga: zadnja skrivnost triglavske stene*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1979 – 1980 v slovenskem jeziku. Avtor je Ante Mahkota (glej stran 56). To je prvi natis knjige. Izdala jo je Cankarjeva založba v Ljubljani. Vsebuje 490 strani in meri 20 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Mahkota Ante, avtobiografije, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Mahkota A., 821.163.6-312.6, 821.163.6-94 (COBISS).

Leta 1991 je izšla druga razširjena in dopolnjena izdaja Sfinge. Ilustrator knjige je Danilo Cedilnik. Izdala jo je založba Mont v Ljubljani. Vsebuje 366 strani in meri 25 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Mahkota Ante, spomini, alpinizem, plezalni vzponi, avtobiografije. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Mahkota A., 821.163.6-312.6 (COBISS).

Leta 1999 je izšla tretja razširjena in dopolnjena izdaja Sfinge. Poleg Anteja Mahkote so fotografi knjige tudi Aleš Kunaver, Silvo Karo, Tone Sazonov in Marjan Keršič. Vsebuje 402 strani in meri 24 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Mahkota Ante, avtobiografije, alpinizem, plezalni vzponi, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Mahkota A., 821.163.6-312.6 (COBISS).

Povzetek knjige:

Sfinga predstavlja višek povojne alpinistične literature (Strojin, 1995). Pisana je kot alpinistični življenjepis, morda kot alpinistična oporoka enega naših največjih

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

alpinistov vseh časov Anteja Mahkote. Kot napet lok se od začetka do konca nizajo in hkrati vsebinsko prepletajo najpomembnejši mejniki in najusodnejši trenutki njegove bogate alpinistične kariere (Košir, v Mahkota, 1999).

Ante Mahkota v svoji Sfingi, tekoče, vešče, z vsemi prijemi izkušenega poklicnega poročevalca do zadnjih podrobnosti in okoliščin odstira dramatična doživetja v nekaterih najbolj razvpih stenah in velikih gorah treh celin. Sijajen obračun z dvajsetletnim gorniškim delovanjem; ne samo osebna izpoved, tudi izpoved generacije, pričevanje o obdobju naše alpinistike, ki se je razmahnila v naših stenah in se zmagovito uveljavila tudi na tujem (Vogelnik, v Mahkota, 1999).

Avtor, ki se je povzpel prav v vrh tedanjih svetovnih alpinistov, doživeto pripoveduje zgodbo svoje gorniške rasti in bo vsakega bralca, ki je vsaj rahlo »okužen« z ljubeznijo do gora, prepričal, da res »ni lepše igre kot živeti za osvajanje nekoristnega sveta« (Ognjišče, v Mahkota, 1999).

Gre za berljivo pripoved o planinskih pustolovščinah slovenskega plezalskega prvaka, ki pa ga – kot je znano – ne zanimajo le pomembna dejanja, ampak tudi poročanje o njih. Tako se bralcu razkrijejo ne le skrivnosti Triglavske stene, ampak tudi skrivnosti teh skrivnosti (Rupel, v Mahkota, 1999).

Druga, razširjena izdaja knjige Sfinga je pisana kot dokument in napet planinski roman. Delo se bere kot napeta fikcija, hkrati pa tudi kot pričevanje o povsem konkretnih ljudeh – vrhunskih slovenskih (in deloma tujih) plezalcih tistega časa. Sfinga je, zato ker se jo da brati večplastno (lahko jo beremo kot dokument o plezalskih dejanjih, kot potopis po goratih predelih Azije, Afrike in evropskih Alp, kot avtobiografsko in planinsko povest), pravzaprav alpinistični roman.

Slovenci imamo Sfingo - prepadni odlom v Triglavski steni. Temu predelu, ki je hkrati tudi metafora za skrivnostni alpinistov boj, je namenjena ta knjiga, v kateri je, tega ne smemo zamolčati, skoraj šovinistično vzvišen do ženske. Krhko soplezalko si je, to izvemo iz te izredno iskreno pisane pripovedi, avtor (glavni junak Sfinge) izbral le zato, da je s tem poudaril svojo pomembnost in moč. Njegovi drugi sodobniki so plezali z bolj ali manj enakovrednimi moškimi partnerji, on pa je to počel z žensko, ki ga, če bi padel, ne bi mogla povleči niti do klina; boljši je zato od njih, je skrivna nota v tej njegovi izbiri.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Tu je tudi tragika, značilna za literaturo romana, kajti Sfinga sploh ni toliko knjiga o uspehih kot neuspehih, neposrečenemu naskakovanju velikih, sanjskih sten. Mahkota bi lahko izbral za to knjigo druge opise, nizal samo svoje uspešne ture, toda knjiga bi pri tem veliko izgubila prav na literarnosti in fabulativni dramatičnosti.

Ni več tistih sten v smislu deviških, nedotaknjenih področij. In vendar je ta knjiga pomembna tudi za mlade plezalce. Nakladanja ni, zato pa je polno dialogov, življenja ljudi, ter konfliktov med njimi (Strehovec, v Mahkota, 1999).

V tretji, razširjeni in dopolnjeni izdaji Sfinge je pripis Mahkote v predgovoru: »Ko sem pred dvajsetimi leti zapisal, da v tej knjigi govori le moja resnica, sem upal, da bodo tudi drugi junaki zapisali svojo. Zdaj to, žal, ni več mogoče.« Tako je pričujočo povest posvetil v spomin na pokojne, ki so skupaj z njim zahajali v gore (Mahkota, 1999).

6.1.9 Deveto desetletje dvajsetega stoletja (1980 – 1989)

Leto 1981

- Lhotse (8611 m) – južna stena: Triindvajset plezalcev in štirje spremljevalci so sestavljali moštvo, ki naj bi spomladi leta 1981 skušalo preplezati južno steno četrte najvišje gore sveta. Vodja odprave je bil Stane Belak. Po triinšestdesetih dneh plezanja (od teh je devetinpetdeset dni snežilo) so Nejc Zaplotnik, Andrej Štremfelj in Pavel Podgornik dosegli najvišjo točko v steni – 8300 metrov. Obupno vreme jim je onemogočilo vzpon na vrh. Vanja Matijevec in Franček Knez sta nato izplezala v sedlo med predvrh in glavni vrh. Kar osem odprav se je imelo namen spopasti z njo, ampak so po branju poročila in gledanju fotografij slednje pričujoče odprave, vse umaknile kandidaturo. Šele jeseni leta 1985 so kot prvi poskusili Poljaki. Eden od članov se je smrtno ponesrečil, dosegli pa so višino 7500 metrov (Grošelj, 1987).
- Daulagiri: Južna stena (8167 m): Vzpon Staneta Belaka, Ceneta Berčiča in Emila Tratnika (Belakova naveza) je dolgo, verjetno vse do Humarja, veljal za najdrznejše dejanje slovenskega himalajizma. Tako kot Humar so se lotili

južne stene, le da so vstopili bolj desno, izstopili pa prav tam. Za njihov vzpon poznavalci še vedno radi uporabljajo epske primere, kot je odisejada, monumentalni boj z goro, potovanje prek oceana v orehovi lupinici. Boj za prvi uspešen vzpon prek južne stene je trajal 24 dni: tri tedne v steni, ki skoraj nima slabe točke in nad katero se znaša najbolj muhasto vreme, kar ga premore nepalska Himalaja. Prišli so do višine 7800 m, od koder so sestopili na sever, saj je čas postajal boj za življenje (Dobnikar-Šeruga, 1999).

6.1.9.1 Everest

Knjiga Everest je izšla v Sloveniji leta 1981 v slovenskem jeziku. To je potopis, reportaža. Avtor in ilustrator je Tone Škarja (glej stran 83), ilustratorja sta tudi Franc Novinc in Bojan Pollak. Izdala jo je Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 341 strani in meri 25 centimetrov. Izšla je pri zbirki Potopisi. Predmetne oznake knjige so Mount Everest, planinski vzponi, 1979, spomini, albumi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243) (093.3), 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Pripovedi plezalcev, osvajalcev himalajskih vrhov, so si, če izpustiš imena, močno podobne. Pritlikavi šotorčki, plamenček butana, ledene noči brez spanca, udirajoči se sneg, koraki, počasni koraki, zmedeni trenutki na vrhu, utrujenost, neskončna utrujenost. Saj drugačne pripovedi ljudi, ki postanejo neustavljivi avtomati, bojevniki s sovražnim jim okoljem in s slabostjo svojega telesa, sploh ne morejo biti. Blizu roba zdržljivosti so še misli bremena. Po takšni pripovedi preišljaš najbrž o tem, koliko bi zmogel ali ne zmogel ti sam. Pripovedi vodij himalajskih odprav so drugačne. Manj dejanj je v njih in več misli, ker so misli njihova osnovna zadolžitev, predpisano breme, ki ga ne morejo niti za trenutek odložiti. Ker misli človek ne more vkleniti v okvir neke gore, so si pripovedi vodij med seboj veliko bolj različne kot pripovedi plezalcev. In vendar ob pripovedi vodje pač precej manj preišljaš, koliko bi zmogel ali ne zmogel ti sam. Najbrž je v deležu vodje premalo romantike, da bi se enačil z njim. Zato se vodij komajda spomnimo. Zgodovina himalajskih odprav ime vodje raje poveže z odpravo, če ni šlo vse po sreči. Pravimo Sutter-Lohnerjeva odprava na

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Kangčendzengo ali Dyhrenfurthova mednarodna odprava na Everest ali pa Herrligkofferjeva evropska odprava na Everest. Kot da vodja pride prav le, če odprava ne pride na vrh.

Everesta je za kateregakoli osemtisočaka pa še za en vrh povrhu. Ravno toliko več organizacije in časa in naporov zahteva tistih dodatnih nekaj sto metrov višine. In še psihološko breme, ki ga nosi najvišji vrh sveta.

Leta pred doseženim Everestom so se zavestni misli o odpravi na Everest skrbno izogibali, čeprav so čutili, da mora priti prej ali slej na vrsto. Sijajna reč je, če se ti Himalaja ne zdi več sovražnik, če se naposled počutiš v njej že kar doma, če splezaš tudi na Trisul in Kangbačen pa na Anapurno in Makalu. Toda če ne splezaš na Everest, ti v vsej tej vrsti nekaj manjka. Kot da se še ne smeš imeti za pravega himalajca. Morda pa vsa ta leta ni bilo poguma, da bi se lotili najvišjega vrha sveta. Pri tem Jerin ne misli poguma plezalcev, ampak na pogum, da se lotiš organizacije takšne odprave, ki pomeni organizacijo in pol, saj je Everest osemtisočak pa še en vrh povrhu. Tako velik vrh zahteva, če nočeš preveč tvegati, razmeroma veliko odpravo. Velika odprava pa velike skrbi. Ko so se naposled odločili za Everest, so člani odprave vsa vprašanja o organizaciji preprosto prepustili vodji. Še dobro, da najdeš človeka, ki je pripravljen voditi tako zapleteno operacijo, kot je himalajska odprava, in prevzeti vso odgovornost zanjo, kar je vedno zoprna reč.

In vendar, če je odprava samohodec, je ta samohodec sam sebi prvi plezalec, višinski nosač, kuhar, zdravnik in tako naprej. V prvem od tega je lahko izjemen, v drugih rečeh pa povprečen. Odgovoren je predvsem samemu sebi, in če mu ne gre po sreči se lahko tolaži, da je zatajil v tisti svoji dejavnosti, v kateri je povprečen in je to krivo neuspeha. Če pa je odprava velika, so vse vloge skrbno razdeljene in je plezalec plezalec, višinski nosač višinski nosač, kuhar kuhar, zdravnik zdravnik. Vsakdo mora opravljati predvsem svojo osnovno nalogo in se, če v tej odpove, ne more z ničemer tolažiti. Zato so odgovornosti v veliki odpravi sicer razdeljene na manjše drobce, so pa veliko bolj izostrene in neusmiljene. Kot da ni že himalajsko okolje samo dovolj neusmiljeno. In kdo naj določi vse te odgovornosti in jih združi v logistiko odprave? Le vodja, ki nosi odgovornost za uspeh odprave. Ker je Everest tako neznansko velika gora, da so se zaradi varnosti odločili za razmeroma veliko odpravo, zahteva ta zapleteno načrtovanje in množico drobnih odgovornosti, ki so jih

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

sicer skrbno razdelili med vse člane, ki pa kljub temu vse skupaj padejo na dušo vodji in pomenijo eno samo veliko breme (Jerin, v Škarja idr, 1981).

Čeprav je Tone Škarja v slovensko knjižno dediščino prispeval nadpovprečno tako po številu del kot po kakovosti in je tudi kot pisec doživel več svojih viškov, pa vendar njegovo delo Everest, predstavlja njegovo življenjsko delo, kot je uspeh te odprave življenjsko delo vseh slovenskih alpinistov na gori sveta.

Dnevniški zapis kot oblika pisanja je ostal standard, ki pa toliko ne moti, ker ga razbijajo dokumentarne slike in risbe akademskega slikarja Franceta Novinca, zemljevidi in tehnične skice. Če smo Slovenci sploh kdaj imeli klasično potopisno raziskovalno literaturo, kot jo ima, na primer, angleški narod, potem smo s himalajsko literaturo na čelu s knjigo o Everestu dobili tudi to (Strojin, 1995).

6.1.9.2 Pot

Knjiga Pot je izšla v Sloveniji leta 1981 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik in ga uvrščamo med spomine. Avtor je Nejc Zaplotnik. To je prva izdaja v Žepni knjigi. Izdala jo je Cankarjeva založba v Ljubljani. Vsebuje 202 strani in meri 18 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Zaplotnik Nejc (1952–1983), spomini, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 929 Zaplotnik N., 796.52(092) (COBISS).

Leta 1983 je izšla druga dopolnjena izdaja te knjige. Avtorja dodatnega besedila sta Mitja Košir in Miha Potočnik. Knjiga vsebuje 233 strani in meri 20 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Zaplotnik Nejc, alpinizem, plezalni vzponi, spomini, avtobiografije. Signatura (UDK) knjige je 796.52, 886.3-94:796.52 (COBISS).

Leta 1985 je izšla tretja izdaja knjige. Avtor dodatnega besedila je Miha Potočnik. Vsebuje 233 strani in meri 20 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Zaplotnik Nejc (1952–1983), spomini, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52(497.4):929 Zaplotnik N. (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Leta 1990 je izšla četrta izdaja knjige. Avtorja dodatnega besedila sta Miha Potočnik in Mitja Košir. Knjigo je izdalo Založništvo slovenske knjige. Vsebuje 233 strani in meri 20 centimetrov. Predmetne oznake so Zaplotnik Nejc (1952–1983), spomini, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (497.4):929 Zaplotnik N., 821.163.6-94 (COBISS).

Leta 1998 je izšla knjiga posvečena Nejcu Zaplotniku z naslovom Pot k očetu: po sledeh Nejca Zaplotnika na Himalajo. Avtorja sta Željko Kozinc in Viki Grošelj (glej stran 109), fotograf pa Joco Žnidaršič. Nejc Zaplotnik je avtor dodatnega besedila. Knjigo je izdala založba Kmečki glas v Ljubljani. Vsebuje 139 strani in meri 25 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Zaplotnik Nejc (1952–1983), biografije, Himalaja, potopisi, alpinizem, plezalni vzponi, domoznanstvo, Nepal, albumi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-992, 796.52(235.243):929 Zaplotnik N., 929 Zaplotnik N., 779:908(541.35) (COBISS).

Leta 2000 je izšel peti ponatis knjige Pot. Avtorja dodatnega besedila sta Viki Grošelj in Mitja Košir. Izdala jo je založba Mladinska knjiga. Vsebuje 188 strani in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Zaplotnik Nejc (1952–1983), spomini, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52(497.4):929 Zaplotnik N. (COBISS).

Leta 2006 je izšla ponovna izdaja knjige Pot. Vsebuje 278 strani in meri 18 centimetrov. Izšla je pri zbirki Žepnice. Predmetne oznake knjige so Zaplotnik Nejc (1952–1983), spomini, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52(497.4):929 Zaplotnik N. (COBISS).

Leta 2007 je izšel prvi ponatis Poti iz leta 2006. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52(497.4):929 Zaplotnik N. (COBISS).

Leta 2009 je izšla prva izdaja knjige Pot. Avtorji dodatnega besedila so Viki Grošelj, Miha Potočnik in Marjan Raztresen. Knjigo je izdala Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 240 strani in meri 25 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Zaplotnik

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišтва

Nejc (1952–1983), spomini, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52(497.4):929 Zaplotnik N. (COBISS).

Leta 2010 je izšel drugi ponatis knjige Pot. Avtorja dodatnega besedila sta Viki Grošelj in Mitja Košir. Predmetne oznake knjige so Zaplotnik Nejc (1952–1983), spomini, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52(497.4):929 Zaplotnik N. (COBISS).

Povzetek knjige Pot:

Nedvomno je najbolje združil plezalne uspehe s književnimi prav Nejc Zaplotnik, prvi Slovenec, ki je stal na najvišji točki sveta in leta 1981 napisal svojo Pot. Pot izraža Nejčevo uboštvo in bogastvo v himalajskih razsežnostih, kjer je naposled ostal tudi sam. Nejčevo pot bere z užitkom tudi kdor ni alpinist, saj odstopa po kakovosti in živahnosti pripovedovanja s preroško slutnjo na koncu, da pripada Himalaji.

S slogom pisanja je Nejc poskušal orisati razvoj »junakove« osebnosti, tako v gorah, kakor tudi v dolini. Prvo poglavje je sila romantično, nato pa se slog vse bolj zapleta, postaja vse bolj svoboden, dokler se v zadnjem poglavju ne umiri v prikazovanju človeških odnosov in doživljanju lepote. Vsebina knjige je prej filozofsko razmišljanje, kakor pa suhoparno poročilo o alpinističnih podvigih. Naredil je konec slikanju alpinista kot nadčloveka in ga prikazal z vsemi slabostmi, z vsemi dvomi in iskanjem (Zaplotnik, 1980, v Zaplotnik, 1983).

Ob drugem ponatisu Poti je Dr. Miha Potočnik zapisal: »Vsaka pot ima svoj začetek in tudi svoj konec. Nejčeva se je nehala – žal – veliko prezgodaj. Imel pa je k naši sreči še toliko časa, da nam je izpovedal vsaj njen nadvse obetavni začetek. Pot je, z literarnega vidika, popolno presenečenje. Ta izpoved je namreč nekaj povsem novega, kakovostno dognanega, še en vrh v naši že dokaj obsežni alpinistični literaturi. Kakor da bi potegnila in zašumela sveža gorska sapica nekje izpod naših gorskih sten in grebenov po kaki slovenski Bistrici in nam znova pripovedovala svoje skrivnostno tajne stvari.«

Ko je izšla prva izdaja knjige, je bila takoj razprodana. Knjigo so brali mnogi, tudi tisti, ki v hribe ne hodijo. In to zato, ker je to pričevanje tako pošteno, odkritosrčno,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

neposredno in povsem človeško. Bralca pritegne in očara, kot bi bral prav dober napet in s privlačnimi dejanji posoljen roman. Kajti to ni samo suho in s strokovno-alpinističnimi ocvirki plezalnega popisa zabeljeno branje, temveč je globoko razmišljanje, čustvovanje, polaganje računa o nečem, kar je za večino ljudi nedosegljivo, celo neodgovorno, po nekaterih predstavah v dolinskih možganih nerazumljivo in povsem nekoristno. To je resnična izpoved.

Ob Nejčevi »Poti«¹ gore gledamo, čutimo, doživljamo, božamo, občudujemo in spoštujemo. Zato je Nejčeva »Pot«² tako čudovita in trajna, čeprav se je veliko prezgodaj končala. Toda tudi taka kot je, bo vedno eden od biserov naše alpinistične književnosti (Potočnik, 1983, v Zaplotnik, 1985).

V najnovejši izdaji Poti najdemo biografijo Nejca, ki jo je zapisal Mitja Košir, spremno besedo Vikija Grošlja in dr. Mihe Potočnika, utrinke Nejca Zaplotnika, odlomke iz romana, ki jih je zapisal Peter Simsen. Na koncu pa je še Nejc Zaplotnik v besedi in sliki, katerega je predstavil Marjan Raztresen (Zaplotnik, 2009).

Povzetek knjige Pot k očetu: po sledih Nejca Zaplotnika na Himalajo:

Mojca Zaplotnik, vdova Nejca Zaplotnika, se je zaobljubila, da bo z njunimi tremi sinovi obiskala grob na Himalaji, takoj ko bodo fantje zmogli naporen vzpon, Nejčev prijatelj Viki Grošelj pa je obljubil, da jih bo vodil h grobu. K cilju so se odpravili jeseni 1996 in Pot k očetu je knjiga o tem romanju. Vsebuje zanimivo, značilno zgodbo o nenavadni slovenski družini in pretresljivi zvestobi očetovemu spominu. V njej so še neobjavljen Nejčev odlomek iz nedokončanega romana, ki je ostal v njegovi zapuščini, pisal pa ga je še nekaj dni pred smrtjo v baznem taborišču pod Manaslujem, spominsko in alpinistično pričevanje Vikija Grošlja, ki je Nejca pokopal, leto potem pa v njegovo čast osvojil Manaslu, in potopis časnika Željka Kozinca o tej odpravi. Knjiga je obenem mala monografija o Nepalju in Himalaji, predvsem po zaslugi fotografskega mojstra Joca Žnidaršiča, tankočutnega opazovalca ljudi in narave (Kozinc in Grošelj, 1998).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Predstavitev alpinista:

6.1.9.2.1 Nejc Zaplotnik

Nejc Zaplotnik se je rodil v Kranju 16. aprila 1952 (Strojin, 2009). Bil je alpinist. Od leta 1975 je ob delu študiral na Visoki šoli za telesno kulturo v Ljubljani. Zaposlen je bil od leta 1972, med drugim od 1975–1980 kot učitelj telesne vzgoje na OŠ Staneta Žagarja v Kranju. Alpinizmu se je posvečal od leta 1969. V Evropi, Afriki in Severni Ameriki je opravil več kot 350 vzponov vseh težavnostnih stopenj, med njimi več kot 30 prvenstvenih, nekaj zahtevnih zimskih ponovitev in več ekstremnih smukov. Med najpomembnejšimi dosežki sta prva zimska ponovitev Trikota in prvenstveni vzpon po Jernejevem stebru v severni steni Dolgega hrbta v Kamniško-Savinjskih Alpah ter prva slovenska ponovitev smeri Salathe v južni steni El Capitana (ZDA). Po novih smereh se je povzpел na Makalu (8463 m, leta 1975), Gašerbrum (8068 m, leta 1977) in Everest (8848 m, v navezi z Andrejem Štremfljem leta 1979 kot prva Slovenca na vrhu). Bil je planinski organizator, vzgojitelj mladih alpinistov, od leta 1970 je sodeloval pri Gorski reševalni službi, 1979 je bil inštruktor na tečaju za gorske vodnike v Nepal. Od leta 1972 je objavlj alpinistične potopise v Planinskem vestniku, kritične misli o alpinizmu v Alpinističnih razgledih in drugod. Napisal je knjigo Pot, ki je izšla v več izvodih. Umril je na Manasluju pod plazom v Himalaji 24. aprila 1983 (Savenc, 2001).

Leto 1982

- Aconcagua: Južno ostenje (6960 m): Jugoslovanska smer (Aljančič, 1992).
- Pik Komunizma (7495 m): Naša ženska odprava prva samostojno na Piku Komunizma (Aljančič, 1992).

6.1.9.3 Gore pod polnočnim soncem: Kalaalit Nunaat - Grenlandija

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1982 v slovenskem jeziku. Avtor je Janez Bizjak. Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 225 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Grenlandija, domoznanstvo, gore. Signatura (UDK) knjige je 908(988), 796.52(239.8) (COBISS).

Povzetek knjige:

S pričujočo knjigo je Janez Bizjak ustvaril svoj avtorski prvenec. Večji del njegove knjige govori o zasavski odpravi, kar je tudi razumljivo, saj je doma iz Trbovelj in je bila to najbolj »njegova« odprava. Natančno in prizadeto opisuje okoliščine, ko so se pripravljali na odpravo, posebej pa seveda piše o vzponih na nekaj deviških gora. Nazorsko nam slika daljno arktično pokrajino, način potovanja, stiske in nevarnosti, opisuje vreme in pomanjkanje, napore in zmage. Pisec nam izčrpno odkriva vpliv te samotne, divje pokrajine na človeka, na plezalca, na odpravo kot celoto.

Bizjak je kot alpinist tudi pozoren opazovalec. Ne prikriva, kakšne so posledice prihoda civilizacije v te daljne kraje, kako je »bela civilizacija« uničila eskimsko življenje, kako pogubno vpliva na mlade Eskime. Vse to je novost v našem gorniškem leposlovju. Odprave na Grenlandijo so porabile razmeroma malo denarja. Zasavski grenlandci so vzeli s seboj le toliko hrane in opreme, kolikor so jo lahko vlekli na saneh – in ne po romantičnih dolinah, temveč po zahrbtnih brezpotjih. In tam so zemljevidi zaradi silno spremenljivih razmer praktično neuporabni.

Knjiga je opremljena z lepimi barvnimi in črno-belimi posnetki in risbami. Bralcu razkriva nov in zanimiv svet (Bizjak, 1982).

Predstavitev alpinista:

6.1.9.3.1 Janez Bizjak

Janez Bizjak je po poklicu arhitekt. Rodil se je leta 1943 v Trbovljah in diplomiral v Ljubljani. Plezati je začel leta 1960. Pri planinskem društvu Trbovlje je bil skoraj dvajset let načelnik alpinističnega odseka. Organiziral in vodil je plezalne tečaje, alpinistične šole in skupinske ture v tuje gore. V šestdesetih letih je v domačih gorah ponovil najtežje plezalne smeri in uspešno plezal v francoskih in švicarskih Alpah in v Dolomitih. Sodeluje v PZ Slovenije v gradbeni podkomisiji in pri urejanju Planinskega vestnika; nekaj let je bil tudi član komisije za alpinizem. Leta 1980 je dobil nagrado Prešernovega sklada za arhitekturo. Sistematično je zbiral podatke o arktičnih gorah.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Bil je na Grenlandiji: leta 1978 je vodil tja prvo slovensko alpinistično odpravo, leta 1980 pa je sodeloval pri mariborski odpravi (Bizjak, 1982).

Leto 1983

- Andi (Osrednji): Aconcagua – Južni vrh: 28. januarja pristop po prvenstveni jugoslovanski smeri čez Južno steno; člani odprave so bili: Peter in Pavel Podgornik, Vlado Gantar, Janez Rejc (Arko, 1987).
- Manaslu (8165 m): Pomladi leta 1983 so se splitski alpinisti prvič odpravili v Himalajo. V južni steni Manasluja so hoteli preplezati novo smer. Zraven so povabili Nejca Zaplotnika in Vikija Grošlja, da bi po svojih močeh prispevali k uspehu. Dosegli so višino 7000 metrov, ko se je zgodila nesreča. Ogromen plaz, ki se je utrgal med taboriščema I in II, je pod sabo pokopal Nejca Zaplotnika in Anteja Bučana. Odpravo, v kateri je sodelovalo štirinajst plezalcev in dva spremljevalca, so prekinili (Grošelj, 1987).
- Andi (Južni): Fitz Roy: Po SV zajedi do vrha severnega stebra. Prvenstvena slovenska smer; 8. decembra zaključili: Franček Knez, Janez Jeglič, Silvo Karo; sodelovala: Stane Klemenc in Jože Belant (Arko, 1987).

6.1.9.4 Himalaja '83: dnevnik Vikija Grošlja z odprave na Manaslu

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1983 v slovenskem jeziku. Avtor je Viki Grošelj. Izdala jo je založba Večer v Mariboru. Vsebuje 58 strani in meri 30 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Himalaja, Alpinistične odprave, Manaslu, 1983. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (COBISS).

Predstavitev alpinista:

6.1.9.4.1 Viki Grošelj

Viki Grošelj je bil rojen 3. junija 1952. Je vrhunski alpinist, himalajec, gorski reševalec in gorski vodnik. Po poklicu je športni pedagog. Kot alpinist je poleg številnih

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

vzponov, ki jih je opravil v domačih in tujih gorah, sodeloval na več kot trideset odpravah v izven-evropska gorstva. V Himalaji je stal na vrhovih desetih od štirinajstih osemtisočakov, kolikor jih je na Zemlji, in sicer: Makalu, 8463 m, južna stena, prvenstvena smer (10. 10. 1975); Manaslu, 8163 m, južna stena, ponovitev Messnerjeve smeri, alpski slog od višine 5700 m naprej (4. 5. 1984); Broad Peak, 8047 m, klasična smer (28. 7. 1986); Gašerbrum II, 8035 m, klasična smer, alpski slog (4. 8. 1986); Čo Oju, 8201m, severna stena, prvenstvena smer (5. 11. 1988); Lotse, 8516 m, klasična smer (30. 4. 1989); Mount Everest, 8848 m, klasična smer (10. 5. 1989); Šiša Pangma, 8046 m, južna stena, delno prvenstvena smer (20. 10. 1989); Kangčendzenga, 8586 m, klasična smer (1. 5. 1991); K2, 8611 m, klasična smer (13. 6. 1993); Čo Oju, 8201 m, klasična smer, prvi slovenski smučarski spust z vrha in najvišji slovenski osemtisočak, presmučan brez uporabe dodatnega kisika (10. 10. 2001).

Na vse vrhove, razen na Makalu, Everest in Kangčendzengo, je splezal brez uporabe dodatnega kisika. Čeprav so jedro njegovega alpinizma vzponi na osemtisočake, je Grošelj tudi prvi Slovenec, ki se je povzpел na vse najvišje vrhove kontinentov, in sicer: Evropa – Mont Blanc, 4807 m (7. 8. 1974), Elbrus, 5642 m, spust s smučmi (14. 5. 1990); Afrika – Kilimandžaro, 5895 m, prvenstvena smer (9. 8. 1985); Južna Amerika – Aconcagua, 6959 m (11. 2. 1986); Severna Amerika – McKinley, 6194 m, spust s smučmi (10. 5. 1987); Avstralija – Mount Kosciuszko, 2226 m (15. 1. 1988); Azija – Mount Everest, 8848 m (10. 5. 1989); Antarktika – Mount Vinson, 4893 m, spust s smučmi (5. 1. 1997).

Julija 2002 je s smučarskim spustom s 7134 metrov visokega Pik Lenina v Pamirju poleg načrtov 8000 plus in Najvišji vrhovi celin dokončal svoj tretji alpinistični projekt Na smučeh od 0 do 8000 metrov, s katerim se je ukvarjal trideset let.

Grošelj je avtor enajstih knjig. Poleg številnih člankov, ki jih je objavil v naših in tujih časopisih, je soavtor več kot dvajsetih knjig. Med drugimi tudi Seven Summits angleške založbe Mitchell Beazley leta 2000 in Die Grossen Wände nemške založbe BLW istega leta, ki sta še posebno proslavili slovenski alpinizem in njegove dosežke v svetu.

Dvakrat je bil član ekipe, ki je prejela Bloudkovo nagrado (1975 in 1979), in dobitnik Bloudkove plakete leta 1984. Grošelj je dobitnik priznanja Planinske zveze Slovenije

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

za najuspešnejšega alpinističnega smučarja za leto 2001. Prejel ga je za spust z 8201 meter visokega Čo Oja.

Leta 2001 je bil pobudnik ustanovitve slovenske sekcije Mountain Wilderness International, mednarodnega združenja, ki se bori za zaščito neokrnjenega gorskega sveta doma in v svetu, za varovanje in ohranitev naravne dediščine v gorah, predvsem pa zadnjih ostankov nedotaknjene gorske divjine. V letih od 2001 do 2004 je bil tudi njen generalni sekretar.

Maja 2002 ga je predsednik Republike Slovenije Milan Kučan odlikoval s častnim znakom svobode Republike Slovenije za izjemne alpinistične dosežke, pomembne tudi za promocijo Slovenije v svetu, in posebej za delo z mladimi ter prispevek h gorskemu reševanju.

Od leta 2005 v sodelovanju s TV Slovenija pripravlja dokumentarno televizijsko serijo Velikani Himalaje, v kateri bo predstavljenih vseh 14 vrhov našega planeta, ki segajo več kot 8000 metrov visoko, in zgodovina plezanja nanje (Grošelj, 2009).

Leto 1984

- Manaslu: Stipe Božić in Edo Retelj iz Splita ter Viki Grošelj in Aleš Kunaver iz Ljubljane so se odpravili na Manaslu v času od 4. aprila do 11. maja. Na goro so šli le dvakrat. Prvič do višine 5700 metrov in s tem opravili nujno potrebno aklimatizacijo. Drugič pa že do vrha. 4. maja sta se nanj povzpela Stipe in Viki. Od baze do vrha so potrebovali 17 dni, od tega je bilo le enajst plezalskih. Tako je Manaslu postal četrti jugoslovanski osemtisočak in prvi, ki je bil osvojen na alpski način (Grošelj, 1987).
- Kilimandžaro: Iztok Tomazin je poletel z zmajem iz njega (Tomazin, 1993).

6.1.9.5 Sledovi ptic

Knjiga Sledovi ptic je izšla v Sloveniji leta 1984 v slovenskem jeziku. Delo je roman. Avtor je Danilo Cedilnik (glej stran 93). Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 143 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je v zbirki Domače in tuje gore.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Predmetne oznake knjige so Cedilnik Danilo, spomini, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100)(092), 886.3-94, 929 Cedilnik D. (COBISS).

6.1.9.6 Vabilo v Julijce

Knjiga je izšla v Italiji leta 1984 v slovenskem jeziku. Avtor je Rafko Dolhar (glej stran 64), avtorji dodatnega besedila in pisci recenzij so Pino Rudež, Martin Jevnikar in Marijan Krišelj. Knjigo je izdalo Slovensko planinsko društvo v Trstu. Vsebuje 167 strani in meri 25 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 796.51 (450.36=863) (COBISS).

Povzetek knjige:

Pričujoče delo je zbornik izpopolnjenih planinskih spisov iz prejšnjih knjig Pot v planine (1965) in Pot iz planin (1974), obogatenih z originalnimi umetniškimi fotografskimi posnetki, ki dajejo knjigi svojevrsten pečat. Izhodišče knjige je fotografija na Peči, na tromeji med Italijo, Jugoslavijo in Avstrijo, stičišču, ki se posebej v željo, potrebo, včasih tudi zahtevo po iskrenem sožitju in medsebojnem spoštovanju vseh treh sosednjih narodov. Na Peči je bila 5. oktobra 1975 otvoritev planinske poti SPDT – Vertikale. Zgornji del Vertikale je poimenovan po dr. Alojzu Dolharju, avtorjevemu očetu, navdušenem alpinistu. In prav po tem delu Vertikale so v knjigi razporejeni planinski spisi s podajanjem alpskega sveta Peči, Visoke Ponce, Vevnice, Mangarta, Višarij, Viša, Montaža in Kanina. Pred nami se vrstijo vsi Zahodni Julijci, pa še kanček sveta pod Škrlatico in obvezni očak Triglav: osrčje naše planinske domovine. V skoraj vsako črtico vpleta pisatelj krajše osebno razmišljanje. Tudi v odmaknjenosti gorskega sveta ni popolne pozabe tegob vsakdanje stvarnosti. Rafko Dolhar nas zvedlja v planinski svet v vseh letnih časih z vedrim pripovedovanjem, včasih s kramljanjem, drugje s podzavestnim nakazovanjem možnih izletniških tur, a vedno z usklajenimi fotografskimi posnetki v potrditev neminljivega čara planin. Podaja nam gorske podobe in doživetja v prepričanju, kot sam pravi, da vsakomur, tako gorniku, ki obiskuje obrasle steze in planinske koč, kot drznemu plezalcu, ki osvaja previsne stene, nudijo gore toliko, da jih je vredno obiskati (Rudež, v Dolhar, 1984).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Iz potopisov spoznamo vso Kanalsko dolino, njene vasi, ljudi in probleme, lepoto Belopeških jezer, Zajzero, Rabeljsko jezero, Ukovško planino in seveda Sv. Višarje, na katerih je bil nešteto krat v lepem in grdem vremenu, pozimi in poleti. Za tem pa opisuje pot v prave planine. Vsi sestavki so osebna doživetja, podaja bolj lirične vtise, impresije, ki se nabirajo v njegovi duši ob pogledu na naravo in jo slika v vseh barvnih odtenkih letnih časov, dnevnih in nočnih ur, ker ima ostro oko za vse menjave in prehode v naravi.

Knjiga, napisana s toplim slovenskim srcem, z očesom za vse naravne lepote in z zaskrbljenostjo za naše probleme, sveže, živahno in doživeto in v izbranem jeziku, je edinstvena v naši zamejski literaturi (Jevnikar, v Dolhar, 1984).

Knjiga je nastala ob 80-letnici ustanovitve Slovenskega planinskega društva v Trstu.

Leto 1985

- Kangčendzenga (zahodni vrh, Jalung Kang, 8505 m): Ta najbolj himalajska od himalajskih gora ima pet vrhov (od tega štiri osem tisočaki) in poetično ime: pet zakladnic velikih snegov. Znana je po svoji »neprijaznosti do žensk«. Ljudstvo Sikkima jo ima za sveto, zato so morali na primer Angleži obljubiti, da se bodo ustavili deset metrov pod vrhom (Škarja, 2008). Ker bi bil vzpon po stebru mogoč, oziroma smiseln le na alpski način, je odprava najprej na klasičen način opremila smer v levem delu ostenja. Po tej smeri je naveza Bergant – Česen naredila prvi vzpon na Jalung Kang s severa. Pri sestopu z vrha pa se je Borut Bergant smrtno ponesrečil in odpravo so prekinili. Vendar je prav takrat Tomo Česen preživel samotno noč na 8300 m in nepoškodovan sestopil. Odprla se je moderna doba našega himalajizma (Aljančič, 1992).
- Himalaja: Daulagiri – prvenstvena prek V stene; Vodja odprave je bil Stane Belak (Peternel, 1995).
- Afrika: V jugovzhodni steni Kiba (1500 m) – najvišjega vrha Afrike – sta Viki Grošelj in Danilo Cedilnik 15. in 16. avgusta preplezala prvenstveno smer in jo poimenovala Jugoslovanska. Smer tehnično ni zelo zahtevna, je pa objektivno zelo nevarna. S tem vzponom sta uresničila še del ideje, ki je zrasla v glavah

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

slovenskih alpinistov, in sicer: preplezati nove smeri na najvišje vrhove vseh celin (Grošelj, 1987).

- Andi-Južni: Cerro Fitz Roy: 5. decembra prvenstvena v spomin Borisa Simončiča. Preplezali Lenarčič, Biščak in Fabjan (Arko, 1987).

6.1.9.7 Zlata naveza: zapisovani pogovori z dr. Mihom Potočnikom

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1985 v slovenskem jeziku. Avtor je Marijan Krišelj (glej stran 94). Knjiga je posvečena Mihi Potočniku (glej stran 66). To je prva izdaja knjige. Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 128 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je v zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Potočnik Miha, spomini, Julijske Alpe, planinski vzponi. Signatura (UDK) knjige je 929 Potočnik M., 796.52(234.323.6)(092), 886.3-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Malokdo izmed živečih planincev je hranil v sebi toliko spominov na najrazličnejša doživetja v gorah, zlasti seveda v stenah, na srečanjih s planinci, na vesele, pa tudi bridke trenutke, na delovanje v planinski organizaciji, na žive, nezapisane odmeve najrazličnejših dogodkov. Vsak pomenek z njim je zanimiv in koristen. Razmišljanja in spoznanja tega zaslužnega moža so prek radijskih oddaj in tudi s pričujočo knjigo postala dostopna vsej javnosti, ne samo planincem. Tudi za planinstvo kakor za druga področja velja, da so v začetku delovali posamezniki, postopoma se je ob njihovem delu krepila organizacija, dokler ni prerasla v množično gibanje. Vsi ti vidiki odsevajo v besedilu, ki ga je za tisk skrbno pripravil Marjan Krišelj.

Knjigo o »Zlati navezi« (gre za simbolično ime naveze Joža Čop – Miha Potočnik – Stanko Tominšek) bogatijo številni, širši javnosti doslej neznani posnetki. Le-ta nam razkrije pomembno poglavje ali kar celo obdobje naše gorniške zgodovine (Krišelj, 1985).

Leto 1986

- Broad Peak (8068 m): tega leta je na osemtisočak, »tolsti« Broad Peak, stopila prva Slovenka, Marija Štremfelj. Odprava je nadaljevala pot na Gašerbrum II (8035 m), 13. osemtisočak, Bogdan Biščak, Viki Grošelj, Pavle Kozjek in Andrej Štremfelj so ga premagali na alpski način (Jelinčič, 2006).
- K2 (8611 m): Ista odprava je opravila tudi prvenstveni vzpon na K2 (Jelinčič).
- Andi (Južni): Cerro Torre: 15. januarja osvojena Maestrijeva smer: Bogdan Biščak, Rado Fabjan in Matevž Lenarčič so v 18 urah opravili prvi slovenski pristop (sicer 20.) (Aljančič, 1992). Naslednji dan preplezana prvenstvena Slovenska Direttissima; na vrhu: Franček Knez, Silvo Karo, Janez Jeglič, Pavle Kozjek, Peter Podgornik, Matjaž Fistravec (Arko, 1987).
- Andi (Južni): Torre Egger (2900 m) – »Psihična vertikala«, prvenstvena smer v jugovzhodni zajedi. Opravili so jo Janez Jeglič, Silvo Karo in Franček Knez (Aljančič, 1992).
- El Mocho (1980 m) – Severna stena: Janez Jeglič, Silvo Karo in Roberto Pe (Aljančič, 1992).

6.1.9.8 Prvi čez steno

Knjiga Prvi čez steno je izšla v Sloveniji leta 1986 v slovenskem jeziku. Avtor je Tone Strojín. Izdalo jo je Planinsko društvo Nova Gorica. Vsebuje 77 strani in meri 20 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.3), 929 Berginc I., 796.52:929 Berginc I. (COBISS).

Povzetek knjige:

Tone Strojín je napisal esej o Ivanu Bergincu, ki je prvi preplezal Triglavsko steno. Ta esej je izšel v spomin 90-letnice Posoške podružnice Slovenskega planinskega društva. Eseg pripoveduje o Trenti, o prvem vzponu na Triglav, pravljici o divjem lovcu in Zlatorogu, pripovedki o Zlatorogu, ter usodni smrti Ivana Berginca (Strojín, 1986).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Predstavitev alpinista, o katerem je napisana knjiga:

6.1.9.8.1 Ivan Berginc – Štrukelj

Rodil se je Na Logu v Trenti 20. aprila 1867, umrl pa 24. maja 1926 prav tam. »Med skromnimi Trentarji je bil to najskromnejši trentarski gorski vodnik, čeprav so ga Trentarji za Jožetom Komancem – Pavrom sami šteli za najbolj sposobnega plezalca. O obeh so dejali, da sta »ta huda«, in kogar so Trentarji tako počastili, je že marsikaj preživel v stenah. Umrl je tragične smrti – ubili so ga ponoči pred njegovo hišo, o morilcih so domačini domnevali, kaj bolj določenega pa ni znano. Ivan Berginc je, kolikor je znano doslej, domnevno prvi sam preplezal Triglavsko severno steno, približno v Slovenski smeri okrog leta 1890 (v trentarskem planinskem muzeju hranijo njegov cepin, ki ga je imel takrat s seboj), torej približno petnajst let pred Nemci, ki so 1906. leta potegnili Nemško smer prek te stene« (Strojin, 2009, str. 455). O svojem podvigu je kasneje pripovedoval Jožetu Komacu, ta pa dr. Henriku Tumi. Prvi je o tem zapisal dr. Henrik Tuma v Planinskem vestniku leta 1914, ki ga napačno omenja (kot Andreja Berginca), vendar kot prvega znanega, čeprav so divji lovci za ta prehod vedeli že davno (Strojin, 1986). »Berginc se je leta 1912 s Trentarji udeležil reševalne akcije v Škrlatici, ko se je ponesrečil dr. Josip Stojc, sicer pa je plezal zvečine sam v divji, neukrotljivi ljubezni do trentarskih gora in njihovih gamsov« (Strojin, 2009, str. 455).

Predstavitev gornika:

6.1.9.8.2 Tone Strojin

Pisec gorniških spominov in razmišljanj, profesor dr. Tone Strojin, se je rodil 22. novembra 1938 v Ljubljani. Po diplomi na Pravni fakulteti v Ljubljani, magisteriju in doktoratu iz pravnih znanosti je služboval v upravi in pravosodju. Bil je univerzitetni profesor na univerzi v Ljubljani. Objavil je vrsto knjig s pravno in sociološko tematiko. Najbolj se je posvetil ekološkemu pravu, kjer velja za prvega, ki se je posvetil temu pravnemu problemu. Poleg knjig je objavil prek 100 člankov in razprav v pravnih in drugih revijah. Z referati je sodeloval na številnih domačih in mednarodnih kongresih

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

in je avtor več samostojnih raziskovalnih nalog na področju varstva okolja. Gostoval je na številnih fakultetah in visokih šolah, na ljubljanski, mariborski in zagrebški univerzi. Od ustanovitve je bil član sveta za proučevanje okolja pri SAZU in podpredsednik Zveze društev za varstvo okolja Slovenije. V PD Ljubljana Matica je bil podpredsednik, tajnik in propagandist, v PZS pa podpredsednik in večletni načelnik kulturnoliterarne komisije. V takratni Planinski zvezi Jugoslavije je bil načelnik za varstvo narave. V Planinskem vestniku in drugih revijah in zbornikih je objavil več kot 110 člankov, razprav,otic in recenzij, zlasti s področja kulture gornišva, etike, zgodovine in portretov znanih gornikov. Vse od leta 1961, z nekajletnim premorom, je član uredniškega odbora. V PZS je zlasti vidno njegovo delo pri preučevanju gorniške zgodovine, organizaciji proslav jubilejev, planinskih srečanj na lokalni, republiški in mednarodni ravni. Organiziral in vodil je gorniške večere in poezije, dneve amaterskega gorniškega filma, razstave gorniških muzejev in okrogle mize, zlasti ob proslavi 200-letnice prvega znanega pristopa na Triglav. Napisal je študije o Gorskem društvu Triglavski prijatelji in Ivan Žan, o Ivanu Bergincu, o dr. Henriku Tumi, o Francu Orožnu, o Jakobu Aljažu in prispeval številne nekrologe. Bil je začetnik izdajanja Obvestil PZS, sodeloval je pri Leksikonu fizične kulture pri JAZU iz Zagreba. Etični naravnosti gornišva je posvetil delo Etika in odgovornost v gorah. V zborniku Triglav, gora naših gora je prispeval več člankov, sodeloval je pri Vodniku po Julijskih Alpah, opisu mladinske krožne poti okrog Ljubljane itd.. Danes ni več odborniško aktiven, odmaknil se je v gore, kjer je najbolj srečen (Strojin, 1998).

6.1.9.9 *Med Šmarno goro in Mont Blancom*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1986 v slovenskem jeziku. Avtor je Janko Mlakar (glej stran 43), urednik je France Vogelnic, avtor dodatnega besedila je Tine Orel, fotograf pa Franc Hribernik. Publikacija ni ilustrirana. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 325 strani in meri 22 centimetrov. Knjiga je izšla pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so alpinizem, spomini, Janko Mlakar. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100)(092), 886.3-94, 929 Mlakar J. (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Leta 1995 je izšla druga pregledana izdaja knjige s fotografom Petrom Janežičem. Publikacija ima ilustracije Danila Cedilnika. Knjiga vsebuje 328 strani in meri 22 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Mlakar Janko (1874-1953), spomini, planinstvo, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100)(092), 886.3-94, 929 Mlakar J. (COBISS).

Povzetek knjige:

V čas med 100. obletnico ustanovitve Slovenskega planinskega društva, v katerem je bil Janko Mlakar vseskozi eden izmed najvidnejših odbornikov, in 100. obletnico izhajanja Planinskega vestnika, kjer so med bralci bili skozi dolgih šestdeset let najbolj priljubljeni Mlakarjevi iskrivi prispevki, vsekakor sodi pričujoča nova izdaja Mlakarjevih planinskih spisov, ki ne bodo nikdar izgubili svoje svežine (Vogelnik, v Mlakar, 1995).

Leto 1987

- Karakorum – Trango: Eden od uspehov slovenskih alpinistov v Karakorumu je tudi nova smer v vzhodni steni Tranga, ki so jo v Brezimnem stolpu potegnili Slavko Cankar, Franc Knez in Bojan Šrot. Podvig je bil zelo cenjen zaradi tehnične zahtevnosti plezanja v granitni zahodni steni (Aljančič, 1992).
- Daulagiri (8167 m): Marjan Kregar, Iztok Tomazin, Stane Belak in Pavle Kozjek so člani prve slovenske odprave, ki si je zamislila zimski vzpon. Uspel je Kregarju in Tomazinu, na vrh »Daule« sta prišla kot 35. (Aljančič, 1992).
- Trisul – zahodna stena: Vlasta Kunaver se je z vrha spustila s padalom in postavila ženski višinski rekord (Aljančič, 1992).

6.1.9.10 *Do prvih zvezd*

Knjiga *Do prvih zvezd* je izšla v Sloveniji leta 1987 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik, ki spada med spomine. Avtor je Viki Grošelj (glej stran 108). Izdala ga je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 153 strani in meri 21 centimetrov. Izšlo je v zbirki *Domače in tuje gore*. Predmetne oznake knjige so Grošelj Viki, spomini,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100)(092), 821.163.6-94, 929 Grošelj V. (COBISS).

Povzetek knjige:

Skozi vsa leta si je Viki Grošelj sproti pisal dnevnik. Tako si je ohranil vrsto pomembnih vtisov, spoznanj in doživetij. Iz te bogate zakladnice je za pričujočo knjigo izbral peščico najrazličnejših dogodkov in jih dokončno oblikoval, tako da pred našimi očmi zaživijo domače gore in njihove stene ter odmaknjeni alpski špiki s svojimi snežišči in ledeniki. V njih si je nabiral pomembne izkušnje, da si je pozneje v navezi z našimi najboljšimi plezalci začel utirati pot čez stene v najvišjih gorah sveta. Osrednje Grošljevo doživetje je južna stena Lhotseja: tedaj je bil na vrhuncu moči in sposobnosti. Za vse člane moštva je bila to skrajno trda šola, ki jih je uvrstila v svetovno plezalsko elito. To ugotovitev potrjujejo uspehi poznejših odprav.

Viki Grošelj pripoveduje o svojih doživetjih toplo in iskreno. Ne gre mu zgolj za iskanje in premagovanje najrazličnejših težavnosti in okoliščin, ki jim je vselej kos. V gore se odpravlja predvsem zato, da bi čim več videl in spoznal ter se od njih kar največ naučil. Gorništvo je zanj šola, v kateri mojstri svoje sposobnosti, hkrati pa se mu v prepadnih ledenih prostranstvih kakor nikjer drugod odpira duhovni pogled. Najdragocenejša vrednota alpinizma ni zmaga na vrhu, temveč vez prijateljstva, sklenjenega in utrjenega v najbolj dramatičnih razmerah, saj tudi v gorah, kakor v življenju sploh, in morebiti v njih še bolj, sreča in tragedija stopata z roko v roki (Grošelj, 1987).

6.1.9.11 *Jalung Kang*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1987 v slovenskem jeziku. Avtor je Tone Škarja (glej stran 83), ilustratorja sta Brane Sotošek in Bojan Pollak, fotograf pa Filip Bence. Knjigo je izdala založba Borec v Ljubljani. Vsebuje 224 strani in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Jalung Kang, Himalaja, alpinizem, potopisi, planinstvo. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (235 Himalaja), 886.3-94 (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Povzetek knjige:

Kot pravi sam avtor, je po vzponu na Everest mislil, da se mu ne more več nič zgoditi, kar bi ta dogodek po silovitosti preseglo. Ko pa se je spomladi leta 1985 vračal z Jalung Kanga brez Boruta Berganta, se mu je svet sprti sesipal v črepinje. »Tokrat bi vse dal, da se pot domov ne bi nikoli nehala. Najraje bi se za zmeraj izgubil v mehkem varnem prostoru, nekje vmes med kruto goro in domovino. Nič mi ni pomenilo, da se vsi drugi vračamo, in uspešen vzpon na Jalung Kang je izgubil vsak blišč. A pot, ki sem ji namenil življenje, je zahtevala, da ji sledim tudi skozi pekel. Spomini iz Himalaje so kot kamni v srcu, je rekel naš zdravnik Damijan. In nekam sem moral z njimi.« In tako je nastala pričujoča knjiga o Jalung Kangu. Zgodba o avtorjevem mišljenju, o tem kar je hotel, kaj delal in kaj se je zgodilo. Zgodba, kjer je prisotna tudi smrt, »ki pa prav zato, ker je neizbežna, daje življenju pravo vrednost, da je lepo in da ga je vredno živeti« (Škarja, 1987).

6.1.9.12 *Pet zakladnic velikega snega*

Knjiga *Pet zakladnic velikega snega* je izšla v Sloveniji leta 1987 v slovenskem jeziku. Avtor je Braco Zavrnik. To je prva izdaja knjige. Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 187 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je v zbirki *Domače in tuje gore*. Predmetne oznake knjige so alpinizem, Himalaja, potopisi, planinstvo, indijska verstva, plezalni vzponi, Zavrnik Braco, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.24), 908(541.35), 294 (COBISS).

Povzetek knjige:

Potopisni knjižni prvenec Braca Zavrnik je nastal ob avtorjevem spremljanju jugoslovanske alpinistične odprave na Jalung Kang v Himalaji spomladi 1985. Odprava se je trudila, da bi kot prva dosegla po severni strani vrh, ki je s svojimi 8505 metri nadmorske višine peti najvišji vrh na svetu in sodi v masiv 8585 metrov visoke Kangčendzeng, tretje najvišje gore sveta. Poimenovali so jo Tibetanci in njeno ime pomeni »pet zakladnic velikega snega«. Iz tu izvira naslov knjige. Odpravo je vodil Tone Škarja. Vrh sta 22. aprila ob 16.30 uri dosegla Borut Bergant in Tomo Česen. Z gore se je vrnil le Tomo Česen. Nekateri stvarni podatki iz zgodovine

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

gorništva v Himalaji in o jetiju so povzeti po knjigi Himalaja in človek Igorja Levstka in Janka Blažeja v izdaji PZS. Motive iz hindujske mitologije je povzel po srbskem prevodu knjige Miti stare Indije ruskih avtorjev Vladimirja G. Ermana in Eduarda N. Temkina (Zavrnik, 1987).

To je nadarjeno delo, pravzaprav skoraj odkritje, ki nas preseneti in očara v sporočilnem in izraznem, še posebej pa izvrstnem pogledu. Svoje novinarske naloge, poročanje s te tragične odprave, ko smo v večnih vesinah »strehe sveta« izgubili Boruta Berganta, je Braco Zavrnik kot reporter tednika 7D in dnevnika Večer korektno opravil. Knjigo pa je glede na globino razmišljanja in obseg raznovrstnih sporočil v njej spisal v rekordnem času, očitno v pravcatem transu navdiha. Tako nastanejo le resnično talentirane knjige še neizpisanih in nerutinskih začetnikov. Kljub stoterim faktičnim, novinarskim podatkom, razsutim po besedilu (opisi krajev, ljudi, potovanj, članov odprave, osnovni dnevniški zapiski kronista odprav), bi se te knjige ne upali brez pridržkov imenovati novinarski potopis. Prej bi šlo za nekakšne esejistične reportaže na tisti žanrski meji (poznamo jo iz Hemingwayevih reportaž, ki so izšle pri Obzorjih, pa seveda pri podobno kot Zavrnik nadarjenem Evaldu Flisarju), ko smo z enim polom svojega doživetja in doživljanja še v časnikarstvu v najboljšem pomenu, z drugim pa že v čistem leposlovju, s pripombo, da spet ne gre za hermetično literarnost izraznih ekshibicij in eksperimentov, marveč za pisanje, ki lepo izraža z mislijo.

Gre torej za »leposlovno premišljevanje« sveta in človeka v njem, pri katerem ni poudarka na komuniciranju novinarskih empiričnih dejstev, količin, časov, razdalj, tudi ne statističnih in socioloških dejstev, temveč na sporočanju subjektivnih poročevalčevih misli, občutkov, čustev, spoznanj – to je torej eminentno samoizpovedovanje v smislu tistega na Slovenskem v sodobnosti dovolj uveljavljenega potopisja, ki ga je pokojni Primož Kozak ob svojem Petru Klepcu v Ameriki opisal približno takole: Ko potujemo v tuje kraje, potujemo v bistvu vedno k sebi in vase.

Zavrnikovo modrovanje ob vzhodnih (tibetanskih in indijskih) religijah, mitih, magijah, filozofijah, legendah in etnologijah ni posredovano posnemovalsko, ampak globinsko podoživljeno, torej ne le kot interpretiranje čtiva, temveč kot premišljevanje naših evropskih duhovnih in civilizacijskih skušenj in zablod, kakor je denimo naš

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

polaščevalski odnos do vsega živega in neživega v stvarstvu (celo do človeka), predvsem pa Zavrnik prav presunja naš površni, nemarni odnos do smrti.

Ta knjiga je potemtakem v čast vsem našim gorniškim odpravam, še posebej pa v čast in spomin Bergantu, ki je ostal v himalajskem domovanju. Večno, slovensko nacionalno gorniško slo pa v tem lepem in modrem potopisu, spisanem v skrajno zadetem funkcionalnem jeziku (lepo, filozofsko in spoznavno ter informativno so ubesedeni v presenetljivo komunikativnem sporočanju), odkriva nenazadnje še to, da naš vrhunski alpinizem pravzaprav ni samo šport, temveč tudi oblika duhovnosti, poezije, samozavedanja in samoprepoznavanja (Forstnerič, v Zavrnik, 1987).

6.1.9.13 *Cerro Shaihueque*

Delo je nastalo v Argentini leta 1987 v slovenskem jeziku. Kratka proza vsebuje ilustracije. Avtor je Vojko Arko (glej stran 51). Izdala jo je založba Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu. Knjiga vsebuje 79 strani in meri 19 centimetrov. Izšla je pri zbirki Gore: glasilo slovenskega planinskega društva. Predmetne oznake knjige so alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 28506112 (COBISS).

Leto 1988

- Čo Oju (8201 m): Sedemčlanska odprava je po še nedotaknjeni severni steni prišla do vrha, Iztok Tomazin pa ga je tudi prvi prečil 2. novembra. Čo Oju, ki leži na meji med Tibetom in Nepalom, je leta 1921 popisala že prva britanska odprava na Everest, gre pa za eno bolj obiskanih gora, saj je lahko dostopna s priročnimi bazami in brez hudih plezalnih problemov (Aljančič, 1992).
- Cerro Torre – južna stena (3128 m): prvi vzpon (Aljančič, 1992).

6.1.9.14 *Aleš Kunaver*

Knjiga Aleš Kunaver je izšla v Sloveniji leta 1988 v slovenskem jeziku. Knjiga je posvečena Alešu Kunaverju (glej stran 76). Urednica in zbirateljica je Dušica

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Kunaver, ilustrator pa Danilo Cedilnik. To je prva izdaja knjige. Izdala jo je založba Obzorja iz Maribora. Vsebuje 335 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Kunaver Aleš (1937-1984), zborniki, slovenski alpinisti, alpinistične odprave, biografije, spomini. Signatura (UDK) knjige je 929 Kunaver A., 796.52 (497.12):929 Kunaver A., 886.3-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Dušica Kunaver, Aleševa žena, je opravila neprecenljivo delo, ko je z ogromno energijo, odgovornostjo in spoštovanjem pregledala in uredila Aleševe zapise in dnevnike z njegovih odprav. Njen izbor je osnova knjige in tudi njen najzanimivejši del, saj nam članki, izvlečki iz dnevnikov, bežne misli kažejo Alešev način mišljenja in izredno sposobnost opazovanja, njegovo logično in analitično pisanje pa ima tudi literarno vrednost in je zato še pomembnejše.

Vzporedno z Aleševimi besedili je avtorica vključila v knjigo članke in odlomke knjig, razmišljanja in druga krajša besedila Aleševih soplezalcev, članov odprav, prijateljev, ki s svojim osebnim pogledom in spomini osvetljujejo najpomembnejše dogodke na njegovi poti in vodilno vlogo, ki jo je imel dolga leta, zlasti pri osvajanju himalajskih vrhov in sten.

Tretji del knjige pa so, kot nežno vezivo, osebni pogledi Dušice na posamezne dogodke, njeno sodoživljanje velikih odprav in plezanja težavnih sten, predvsem pa nam na teh straneh zarisuje podobo človeka, kakršen je bil javnosti manj znan, kvečjemu nekaterim najbližjim prijateljem sliko razmišljajočega in čutečega človeka, asketa, ki se razdaja okolici in družini, podobo svojega moža in očeta njunih otrok. Žlahtno vezivo, ki je v tej gori člankov in dokumentov nujno potrebno, saj nam šele dokončno oblikuje celostno sliko Aleša Kunaverja. Sestavljena iz mnogih drobcev je res nenavadna, polna kontrastov, ko pa jih zlijemo v celoto, dobimo čudežno harmonijo.

Vidimo podobo direktorja v veliki tovarni, ki vedno skoraj teče po hodnikih in dvoranah, da bi bolje izkoristil čas, ali pa sedi s poslovnimi partnerji in v različnih jezikih, ki jih izvrstno obvlada, soodloča o pomembnih projektih. Naslednji dan pa se spremeni v poglavarja neandertalske družine v gamsji votlini nekje v gorah, ko z

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

otroki praktično raziskuje del človeške zgodovine, o kateri so brali v knjigi in je treba izdelati celo kamnito sekuro. Vidimo iznajditelja, ki sklonjen nad kupom načrtov ustvarja superlahko letalo, s katerim naj bi Slovenci ponovno vstopili v letalsko industrijo, ali pa zagledamo poraščen in upadel obraz vodje odprave, ki razločno in počasi narekuje v radijski oddajnik odločitve v višinska taborišča, odločitve od katerih so včasih odvisna tudi življenja soplezalcev in prijateljev, vodja odprave, ki se odpove vrhu osemtisočaka iz občutka dolžnosti in z neverjetno vztrajnostjo nekaj dni skoraj brez hrane in tekočine čaka na navezo nekje na plazovitih pobočjih Manasluja. Tu je tudi lik filmskega snemalca in predavatelja, pobudnika in arhitekta šole za nepalske gorske vodnike v Manangu.

Tako imamo pred seboj delo, ki ga je bilo nujno potrebno opraviti, saj smo imeli Slovenci le malo tako izjemnih ljudi. In nihče ne bi bil mogel opraviti tega bolje, z večjo skrbjo in odgovornostjo, z večjim spoštovanjem, kot je to naredila Dušica Kunaver.

V tej dragoceni knjigi nam kot nekakšen slovenski guru dopoveduje, da se ne smemo nič več stiskati skupaj in skrivati, da bi se ohranili. Nasprotno: danes moramo mi »mali« biti agresivni proti »velikim« in jim pokazati, kaj vse znamo in zmoremo (Cedilnik, v Kunaver, 1988).

Predstavitev avtorice:

6.1.9.14.1 Dušica Kunaver

Rodila se je v Ljubljani 29. junija 1937. Je samostojna kulturna publicistka, profesorica angleščine in ruščine v pokoju, zbirateljica ljudskega izročila in etnološkega gradiva, avtorica in izdajateljica poljudnoznanstvenih in leposlovnih knjig ter pedagoških priročnikov (Dušica Kunaver, 2009). Diplomirala je leta 1964 na Filozofski Fakulteti v Ljubljani. V letih 1965–1987 je v Ljubljani poučevala angleščino na več osnovnih in srednjih šolah, delavskih univerzah in na Zavodu za tehnično izobraževanje, odtelej predava učiteljem in staršem na šolah po Sloveniji. Za učenje angleščine je napisala več učbenikov in izvirnih obšolskih učnih gradiv (Zorko, v Voglar, 2002). Njen književni opus danes obsega že več kot 70 del, katera so razdeljena na štiri glavna področja: slovensko ljudsko izročilo, alpinizem, pedagogika

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

in angleščina. Na področju alpinizma obsega naslednja dela: Aleš Kunaver; Od Triglava do treh vrhov sveta; S Triglava na vrhove sveta, v sodelovanju z Gornjesavskim muzejem Jesenice; Nepal v mitih, legendah in praznovanjih; Čopov steber – dvakrat prvič; Trisul – varuh boginje; Makalu – prvič prvi v Himalaji; Lhotse – južna stena; Dežela šerp. Poleg naštetega pa je objavila tudi nekaj 100 člankov v različnih časopisih in revijah. Njen mož Aleš Kunaver je bil eden najbolj znanih slovenskih alpinistov in himalajskih pionirjev. V zakonu so se jima rodili trije otroci: Vlasta (dr. medicine), Brigita (mag. slavistike in umetnostne zgodovine) in Primož (mag. strojništva). Aleš je 2. novembra 1984 tragično umrl med fotografiranjem Julijcev iz helikopterja, doma pa je ostalo veliko njegovih zapiskov, fotografij in filmov. Iz te bogate dediščine je Dušica Kunaver v samozaložbi izdala več knjig s področja alpinizma. Leta 1995 je prejela nagrado Republike Slovenije na področju šolstva za življenjsko delo, leta 2002 pa priznanja Zavoda za šolstvo in Andragoškega centra (Dušica Kunaver, 2009).

6.1.9.15 *Smisel in spoznanje: Patagonija*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1988 v slovenskem jeziku. Avtor je Matevž Lenarčič, ilustrator pa Janez Vogelink. To je prva izdaja knjige. Vsebuje 150 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Andi, Patagonija, Argentina, alpinizem, potopisi, planinstvo, Latinska Amerika, domoznanstvo, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(82 Andi), 886.3-992 (COBISS).

Povzetek knjige:

Po celi vrsti pomembnih knjig o naših odpravah v Himalajo, v katerih nam avtorji opisujejo predvsem potek odprave, je pričujoča knjiga ena od redkih alpinističnih knjig, ki je drugačna predvsem v dveh dejstvih. Lenarčič opisuje čisto drug, skoraj neznan konec sveta, doslej opisan le v krajših besedilih in nekaj predavanjih, in kar je še pomembnejše, avtorjev pristop k tej snovi je osvežujoče nov, mnogo bolj oseben, kot smo večinoma vajeni v tovrstni literaturi, razmišljajoč, resen in prepričljiv. Zanj je bila odprava predvsem želja po nekem cilju in le skupni cilj spoprijateljiti plezalce

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

(brez skupnega cilja prijateljstvo počasi premine v lep spomin), odprava je pustolovščina, v kateri skoraj popolnoma ohraniš individualnost, je intimen odnos med prijatelji, ki sami odločajo o cilju in poti ter tudi le sami ovrednotijo svoj uspeh.

Na pragu Antarktike, v divjem in lepem svetu Patagonije napiše, da šele zavedanje smrti da smisel življenju. Zato hodi po robu, kjer je smrt neprestano navzoča. Od tega roba beži, vso energijo, znanje in voljo vloži v to, vendar se vedno znova odloča za rob, saj je prav na robu življenja zavedanje največje, najgloblje in tveganje je le hlepenje po življenju. Patagonske ostrice so resnično pravi rob.

V slovenski alpinistični literaturi imamo vrsto dobrih opisov plezanja v najtežjih stenah na svetu in doma. Lenarčič je obdržal to visoko raven, vendar pa je tudi tu samosvoj in izviren, doživljanje je močno, tako da nas potegne s seboj v svojo pustolovščino. Skoraj nezemeljski vrhovi Patagonije mu dajejo bogat okvir, da nam naslika vso težavnost in tveganje plezanja v njihovih prepadnih stenah, kot dober opazovalec in čustven človek pa večkrat dopolni sliko z opisi nenavadne lepote, ob kateri ostrmi in komaj najde prave besede. Zlasti so izvrstno in globoko doživeto opisani sestopi ob slabem vremenu, beg od roba v življenje.

Tako imamo pred seboj zelo resno in bogato delo z alpinistično tematiko, ki nam na samosvoj in zanimiv način približa daljno Patagonijo, Argentino in Južno Ameriko, pa pisatelja in njegove prijatelje. Knjiga razkriva nove širine modernega alpinizma, poleg športnih vrednot predvsem njegove kulturne in moralne razsežnosti. Odprava v Patagonijo je obogatila udeležence, da se lahko v najhujših trenutkih odločajo za težjo pot – da se ne odzivajo nagonsko in živalsko, temveč se zavestno odločajo za človečnost (Cedilnik, v Lenarčič, 1988).

Predstavitev alpinista:

6.1.9.15.1 Matevž Lenarčič

Rodil se je leta 1959 v Trbovljah. Na ljubljanski univerzi je študiral biologijo, diplomiral je leta 1985, zaposlil se je na Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine v Celju. Ukvarja se z varovanjem naravnih znamenitosti ter s posegi industrije in kmetijstva v okolje.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

S plezanjem se je začel ukvarjati leta 1976, ko je postal član trboveljskega alpinističnega odseka. Leta 1978 se je udeležil 1. zasavske odprave na Grenlandijo. Spomladi 1981 je bil z biologi na Cejlonu in v Nepal. Pozimi 1982/1983 je odšel z Borisom Simončičem v Patagonijo. Jeseni 1983 je odšel s slovensko alpinistično odpravo pod južno steno Anapurne. Pozimi 1985/1986 je z Bogdanom Biščakom in Radom Fabjanom vnovič odšel v Patagonijo; povzpeli so se na Fitz Roy in Cerro Torre. Poleti 1986 se je pridružil naši odpravi v Karakorum. Povzpел se je na osemtisočak Broad Peak. Pozimi 1987 je plezal v zaledenelih slapovih na Norveškem (Cedilnik, v Lenarčič, 1988).

Leta 2004 je Matevž Lenarčič obletel svet z ultralahkim letalom. Pot je začel in uspešno zaključil v Ajdovščini, polet pa je potekal preko petnajstih držav (Lenarčič, 2009).

Leto 1989

- Kumbakarna ali Jannu (7710 m): Tomo Česen je prvi preplezal severno steno (Dobnikar-Šeruga, 1999).
- Gangapurna (7455 m) – Severna stena: Rok Kolar in Stanko Mihev sta stala na vrhu Gangapurne, pri čemer sta načrtala prvenstveno Direktno smer v severni steni (Dobnikar-Šeruga, 1999).
- Lotse: Viki Grošelj je ponovil klasičnih vzpon na vrh (Dobnikar-Šeruga, 1999).
- Šiša Pangma (8027) – Slovenski steber: Vrh, na katerega so kitajske oblasti dolgo branile. Cilj odprave je bil prvi slovenski pristop in prvenstvena smer preko JZ-stene. Slovenski steber je uspel Pavletu Kozjeku, Andreju Štremfiju, Filipu Bencetu in Vikiju Grošlju (Dobnikar-Šeruga, 1999).
- Everest: Makedonska odprava pod vodstvom Jovana Poposkega je v pomladanski sezoni imela za cilj ponovitev klasične smeri. V 14-članski odpravi je sodeloval Viki Grošelj, ki je s Stipetom Božičem (HR), Ilijevskim (MAK) ter šerpama Sonamom in Adživo dosegel vrh (Grošelj, 2009).

6.1.9.16 *Prehodil bi svet za en sam nasmeh*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1989 v slovenskem jeziku. Delo je (avto)biografski roman. Avtor je Viki Grošelj (glej stran 108). Knjigo je izdala Državna založba Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 133 strani in meri 24 centimetrov. Predmetne oznake so Grošelj Viki, avtobiografije, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Grošelj V., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Leta 1974 je Viki Grošelj prvič stopil na Mont Blanc. Pravi, da takrat ni niti v sanjah slutil, kam vse ga bo še zanesla pot. In tega ni vedel niti leta 1979, ko je bil na Everestu. Ni vedel, da bodo magične točke, ki na posameznih celinah segajo najvišje, postale njegov življenjski izziv. Šele na Kilimandžaru leta 1985 se mu je utrnila vabljiva misel: splezati na najvišje vrhove celin, spraviti na papir vtise, doživetja, uspehe in razočaranja, čudenja nad daljnimi svetovi in jih urediti v zaokroženo celoto, ki bo nekoč morda postala knjiga.

S to željo so poti do novih vrhov postale krajše. Leta 1986 je bil na Aconcagui, leta 1987 na Denaliju (Mount McKinley) in leta 1988 na Mount Kosciusku, najvišjem vrhu Avstralije. Skozi mesece in leta, ki so sledila, se je misel o tej knjigi porajala vedno znova, se oblikovala kot želja, kot pustolovščina, kot izziv, kot potreba. Vrhovi celin pa so vendarle samo vodilo, ki uokvirjajo to zgodbo. Zgodbo o življenju, ki ga živi, o spoznanju, ki ga učijo in o sanjah, ki se lahko uresničijo (Grošelj, 1989).

6.1.9.17 *Korak do sanj: ameriški dnevnik*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1989 v slovenskem jeziku. Avtor je Iztok Tomazin, ilustrator pa Danilo Cedilnik. To je prva izdaja knjige. Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 194 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake so alpinizem, dnevniki, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(73):929 Tomazin I.(092), 929 Tomazin I.(092), 886.3-94 (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Povzetek knjige:

Leta 1978 sta se Iztok Tomazin in Borut Bergant odzvala na vabilo ter v ZDA obiskala območja, kjer se je tedaj razmahnilo prosto plezanje. V družbi slovitih mojstrov te nove panoge gornišva sta štirideset dni potovala iz kraja v kraj ter preplezala dolgo vrsto razvpitih smeri na velikih balvanih, krušljivih stolpih, v temačnih kanjonih in divjih gorskih stenah. S svojimi uspehi sta se postavila ob bok prvi generaciji ameriških plezalcev.

Doživetja iz ameriških sten so bila tako močna in med najlepšimi v Tomazinovem življenju, da je po desetih letih čutil nujo, vse skupaj premisliti, na podlagi dnevnikov zapisati in še enkrat odsanjati. Štirideset dni, ki so tako polni, da presegajo štirideset let ali pa kar celo človeško življenje.

V knjigi Korak do sanj ne gre zgolj za plezanje. Čedalje težavnejše stene so le neustavljiva pot k popolnosti, ki jo asketski Tomazin išče v svojem nenavadno polnem življenju, pa naj bo to v medicini, v plezanju, v letenju,... To ni samo plezanje, to je eno samo hlastno, nikdar premerjeno iskanje sebe, odkrivanje neznanega sveta človeka, poseganje do meja med bivanjem in nebivanjem, med zmago življenja in izničenjem. Avtor nam upodablja plezanje skozi drug objektiv, iz neke točke v sebi, od znotraj; prosto plezanje je skoraj neslišno, nobenega zabijanja klinov, le drsenje kože ob skalo; oprimek nad njim postane središče misli, središče sveta, razboleli prsti na roki so le podaljšek do skrajnosti napetih živcev, dotikanje hrapave skale postane skoraj erotično in popolna ubranost z naravo, ki jo Iztok doživlja nekako religiozno, stopnjuje intenzivnost doživljanja do komaj predstavljenih meja. Plezanje ni osvajanje nekoristnega sveta: Tomazin ogromno tvega, da bi življenje, ki ga tako polno živi, še natančneje spoznal, da bi življenje oplemenitil in osmislil.

»Ritem potovanja in plezanja se stopnjuje v vedno težje stene, čez šesto, sedmo, osmo stopnjo, hitimo od gora do gora, usoda iskanja novih sten nas premetava, vendar smo na vrhu le za hip potešeni, saj vemo, da je vedno nekje pred nami in v nas še višja pregrada, da na svetu ni najtežje smeri«.

Na koncu pa nas Iztok po prečuti jasni himalajski noči popelje s svojim zmajem izpod Daulagirija v Kali Gandaki, najglobljo sotesko sveta, kjer se zdramimo iz sanj (Cedilnik, v Tomazin, 1989).

Predstavitev alpinista:

6.1.9.17.1 Iztok Tomazin

Dr. Iztok Tomazin, eden izmed naših najbolj vsestranskih gornikov – alpinist, prosti in športni plezalec, letalec z zmajem, jadralni padalec, gorski in letalski reševalec, ekstremni smučar, amaterski fotograf in pisatelj z več samostojnimi publikacijami – se je rodil v Križah pri Trziču 30. januarja 1960. Je zdravnik splošne medicine in akupunkturist (Tomazin, 1989).

Z alpinizmom se ukvarja od leta 1974, od leta 1978 pa je v vrhu našega alpinizma, obenem je tudi utemeljitelj modernega prostega plezanja v Sloveniji. Ukvarja se z vsemi zvrstmi alpinizma: prostim plezanjem, zimskim in letnim plezanjem, visokogorskim alpinizmom, plezanjem slapov, alpinističnim smučanjem, visokogorskim zmajarstvom in padalstvom. Opravil je veliko število plezalnih vzponov vseh težavnosti v Himalaji, v gorah Evrope, Azije, Afrike in Severne Amerike (Tomazin, 1993).

Iztok Tomazin je imel poseben način zbiranja 8000-metrskih vrhov. Lahko bi rekli, da je osvajal himalajske orjake na športen način, namreč do vrha na plezalni način, navzdol ekstremno s smučmi ali s padalom oziroma z zmajem (Strojin, 1995).

Iztok Tomazin je alpinist, himalajec, gorski vodnik, literat, predvsem pa gorski reševalec, eden od najaktivnejših in najbolj izkušenih zdravnikov Gorske reševalne zveze Slovenije (Tomazin, 2007).

6.1.10 *Devetdeseta leta dvajsetega stoletja (1990–1999)*

Leto 1990

- Lotse – južna stena (8516 m): Spomladi je Tomo Česen prvi preplezal južno steno Lotseja. Po besedah Reinholda Messnerja je stena veljala za problem prihodnosti, problem leta 2000. Tomovo dejanje je bilo po njegovem mistični podvig (Ravnihar, 1993).

- Bagirati 3 (6454 m): Janezu Jegliču in Silvu Karu je istega leta uspelo potegniti novo direktno smer v Zahodni steni Bagiratija III v Indiji (Ravnihar, 1993).
- Everest: Štirinajst člansko slovensko-italijansko odpravo je vodil Tomaž Jamnik. Slovenski člani so bili še Tatjana Gregori, Dušan Jelinčič, Lenart Vidali, Davor Zupančič, Žare Guzelj, Janez Jeglič, Silvo Karo in zakonca Štremfelj. 7. oktobra so Janez Jeglič, šerpa Lakpa Rita, Marija in Andrej Štremfelj osvojili vrh Everesta po smeri prvopristopnikov. Marija in Andrej Štremfelj sta postala prva zakonca na vrhu najvišje gore planeta (Grošelj, 2009).
- Nanga Parbat (8126 m): Ta izjemno lepa gora je zavrnila veliko odprav: baze so nizko, premagati je treba velike višinske razlike. Slovenska odprava je bila prepričana, da Marije Frantar in Jožeta Rozmana, ki sta šla na vrh ne bodo več videli, a sta se po dveh dneh oglasila. Frantarjeva je bila 8. ženska na tem vrhu (Dobnikar-Šeruga, 1999).
- Mt. Cook (3766 m): Idrijčan Slavko Svetičič je v manj kot mesecu dni v skupini Mt. Cooka ob več zahtevnih ponovitvah preplezal tudi tri prvenstvene smeri. Za tisto v južni steni Mt. Cooka sodijo, da je najtežja kombinirana smer Nove Zelandije (Aljančič, 1992).

6.1.10.1 Poti v brezpotja

Knjiga Poti v brezpotja je izšla v Sloveniji leta 1990 v slovenskem jeziku. Avtorica je Staza Černič. To je prva izdaja knjige. Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 148 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so alpinizem, potopisi, planinstvo. Signatura (UDK) knjige je 796.52, 886.3-992 (COBISS).

Povzetek knjige:

Poti v brezpotja zajemajo široko paleto doživetij: od prvih mladostnih romanj po nadelanih poteh in pristopov na domače vrhove, včasih tudi v viharju in slabem vremenu, do vzponov na najvišje evropske vršace. Na enem izmed njih je avtorica

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

doživela dramo, ki se je zgolj po naključju srečno razpletla za vse naveze in reševalce (Černič, 1990).

Predstavitev alpinistke:

6.1.10.1.1 *Staza Černič*

Je alpinistka naše prve povojne generacije. Gore je začela obiskovati že pred vojno, kot študentka kemije se je dejavno včlanila v Planinsko društvo Ljubljana Matica. Leta 1947 se je udeležila zimskega alpinističnega tečaja v Grintovcih. Od takrat naprej si je neustavljivo prizadevala izpopolniti svoje zmožnosti, zato si je izbirala čedalje zahtevnejše cilje, vrhove in stene.

Leta 1951 je vodila skupino francoskih skavtov – med njimi so bili tudi alpinisti – po Julijcih. Naslednje leto se je odzvala njihovemu vabilu ter odpotovala v francoske Alpe, v Oisans (Ecrins) jugovzhodno od Grenobla, drugi najvišji gorski masiv v Franciji, mnogo obsežnejši od montblanškega. Tri naveze so se odločile za severozahodno steno Zahodne Ailefroide, ki jo štejejo za najmogočnejšo v vsem masivu. V stanovitem lepem in toplem vremenu so se odpravili v osrednji steber, kjer jih je na 3600 m ujela noč. Zjutraj so se znašli vklenjeni v led, ki jim je onemogočil izstop iz stene, pa tudi sestop. Trije dnevi brez hrane in trije bivaki so minili, preden so lahko poklicali pomoč in sporočili, kje so. Velika reševalna akcija je odmevala po vsej Franciji. Stazo Černič je to dramatično doživetje še bolj navezalo na ledene alpske vršace. V poznejših letih se je povzpela na Aiguille du Plan, Le Moine, Mont Blanc, Aiguille d'Argentiére in Monte Roso.

V povojnem obdobju so bili naši alpinisti skoraj izključno navezani na domače stene, le redkim se je posrečilo priti na tuje. Staza Černič je bila ena izmed prvih obiskovalk alpskega eldorada. Njen pomen za naše gorništvo je toliko večji, ker si je sproti pisala dnevnik in so bili njeni prispevki v Planinskem vestniku med najvidnejšimi in najbolj brani. Ob prvih zahtevnejših vzponih v tujih gorah in po številnih imenitnih dosežkih v domačih stenah so začeli zoreti za tisti čas drzni načrti, dokler ni leta 1960 odšla na dolgo pot naša prva himalajska odprava.

Kakor je Staza Černič s svojimi gornškimi uspehi na eni strani povzela in nadaljevala izročilo predvojnih alpinistov, tako je na drugi strani s svojo pisano besedo zapolnila

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

vrzel v povojnem gorniškem leposlovju. Njeni spisi še zmerom dihajo prvotno svežino in toplino, v njih se izpoveduje duša pravega gornika, ki v trdih preizkušnjah sil in zmožnosti zori za čedalje večja doživetja v prostranstvu visokih gora (Černič, 1990).

6.1.10.2 *Zvezdne noči*

Knjiga *Zvezdne noči* je izšla v Italiji leta 1990 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik, ki spada med spomine. Avtor je Dušan Jelinčič, avtor dodatnega besedila pa Marijan Krišelj. Knjigo je izdalo Založništvo tržaškega tiska v Trstu. Vsebuje 343 strani in meri 20 centimetrov. Izšla je pri zbirki *Leposlovje*. Predmetne oznake so Broad Peak, Himalaja, plezalni vzponi, alpinistične odprave. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52 (235.243)"1986" (COBISS).

Leta 2006 je izšla druga spremenjena in predelana izdaja knjige. Izdala jo je založba *Sanje* v Ljubljani. Vsebuje 283 strani in meri 17 centimetrov. Izšla je pri zbirki *Sanje*. Predmetne oznake knjige so Jelinčič Dušan, *Zvezdne noči*, Himalaja, alpinistične odprave, 1986, spomini, potovanja v Karakorum, K 2, Broad Peak, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52(235.243)"1986" (COBISS).

Leta 2007 je izšel prvi ponatis druge izdaje knjige. Predmetne oznake so Jelinčič Dušan, *Zvezdne noči*, alpinizem, plezalni vzponi, Himalaja, alpinistične odprave, 1986, spomini, Karakorum, K 2, Broad Peak. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.526(235.243) (COBISS).

Povzetek knjige:

Zvezdne noči je romansirana zgodba ene najuspešnejših jugoslovanskih alpinističnih odprav v Himalajo, med katero so njeni člani množično osvojili dva osemtisočaka v Karakorumu in opravili prvenstveno smer na drugo najvišjo goro na svetu K2. Med drugim se je na Broad Peak povzpelo kar dvanajst članov, med srečneži je bil tudi Dušan Jelinčič. Tedaj je kot prvi alpinist iz Furlanije–Julijske krajine osvojil osemtisočak, 8047 metrov visok Broad Peak. Leta 1986 je odšla v Karakorum slovenska odprava, ki se je vrnila z zavidljivimi dosežki, alpinizem pa je

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

doživel tudi eno največjih himalajskih tragedij, ko je v eni sami sezoni na K2 umrlo 13 alpinistov (Jelinčič, 2006).

Dušan Jelinčič je svoja doživetja strnil v pričujoči knjigi. V njej so pretehtano nanizani samo tisti utrinki, ki so se mu najgloblje zarezali v dušo in ga silili v izpovedi. Sleherna izmed mnogih črtic je zaokrožena celota, ki nam ob prebiranju zbuja najgloblja čustva in najtišje misli. S to knjigo je Dušan Jelinčič načel novo poglavje gorniškega leposlovja (Vogelnik, v Jelinčič, 1992).

S knjigo *Zvezdnate noči* so v Italiji spoznali sodobno slovensko literaturo. Knjiga je namreč imela izreden uspeh pri bralcih, saj je doživela štiri ponatise, osvojila pa je prestižne literarne nagrade, med katerimi omenimo največjo evropsko nagrado za planinsko literaturo ITAS v Trentu in *Bancarella sport*, torej športno nagrado četrte največje literarne nagrade v Italiji, leta 1997 pa mednarodno nagrado Giuseppe Acerbi. O knjigi so pozitivno pisali vsi največji italijanski časopisi, ki so govorili o slovenskem literarnem čudežu (Jelinčič, 2006).

Predstavitev alpinista:

6.1.10.2.1 Dušan Jelinčič

Eden najbolj branih slovenskih pisateljev, ki se je rodil v Trstu leta 1953. Diplomiral je na Filozofski fakulteti iz sodobne književnosti in modernih jezikov v Trstu. Je časnikar pri slovenskih radijskih in televizijskih poročilih ustanove RAI. Piše prozo, esejistiko, razprave, literarne in gledališke kritike za slovenski ter italijanski tisk, radio in televizijo.

Leta 1986 se je udeležil alpinistične odprave "Karakorum 86", ki se je vrnila z zavidljivimi dosežki in se kot prvi plezalec iz dežele Furlanije–Julijske krajine povzpел na vrh himalajskega osemtisočaka Broad Peaka. Leta 1990 se je z mednarodno odpravo "Alpe-Jadran" podal na Mount Everest, leta 2003 pa je preplezal himalajski osemtisočak Gašebrum II (Jelinčič, 2006).

6.1.10.3 *Trenutki*

Knjiga *Trenutki* je izšla v Sloveniji leta 1990 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik, ki spada med spomine. Avtor knjige je Jani Kokalj, avtor dodatnega besedila pa Benjamin Gracer. To je prva izdaja knjige. Knjigo je izdala samozaložba v Ljubljani. Vsebuje 147 strani in meri 24 centimetrov. Predmetne oznake so Kokalj Jani (1955–1997), spomini, alpinizem, avtobiografije. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Kokalj J., 821.163.6-94, 929 Kokalj J. (COBISS).

Povzetek knjige:

Pričujoče delo vsebuje spomine na trenutke v Pakistanu, v Nepalju in doma. To so predvsem spomini na naravo in na ljudi, ki smo navsezadnje tudi njen del. Doživetja in pričujoče legende so iz občutkov Janija Kotalja. Njegovo besedišče presega meje planinske ali potopisne literature, kjer gre predvsem za opise gora, dežel, poti in ljudi ter posameznih ali skupnih doživetij, opremljeni z bogatimi mislimi ali verzi znanih mož. Kokalj srečen, da je ohranil v sebi otroško dušo, skuša prav s tem delom in z močjo volje in znanja odraslega, doumeti in čutiti svet kot celoto, v kateri je vse, tudi najmanjše – ali prav to – pomembno, nadvse dragoceno. Še več: skuša biti resnični del tega stvarstva – narave, ker globoko v sebi doživlja tragično nemoč modernega – civilizacijskega bivanja. Odtujenega bivanja (nebivanja), ki ga presega z ljubeznijo do življenja in z nepotešljivo žejo (nemirom): piti trenutke večnih lepot iz sončnega studenca – za vsako ceno... Zato »zbiralec trenutkov« ni le kronist ali potopisec, temveč v enaki meri ali še bolj tudi pesnik in filozof. Naj so njegove lirične in filozofske meditacije na poteh doživetij in osebnih preizkušenj zapisane še tako obrobno in včasih presenetljivo preprosto in tako prisrčno naivno, niso vrinjene, da bi morda poživile nekatere dokaj vsakdanje resničnosti. Skupaj z izbranimi legendami govore o piščevem velikem naporu, ki ga vlaga v odkrivanje, razvijanje in ohranjanje sebe, svojega bistva, identitete. Zato so potovanja zanj preizkus srčnosti in iskanje bivanjskega smisla v neizumetničeni naravi. Njegovi opisi ljudi na poteh so bežni, le tu in tam v slogu odprav ali poklicno včasih tesnejši, vendar odkrije v življenju domačinov marsikaj, kar se mu zdi, da bi po poklicni in splošno človeški etiki sodilo tudi v naše življenje. Kotaljevo besedno zbiranje trenutkov pa ni samo dragoceno pričevanje, je tudi literarni obet, v kolikor bo ostal zvest besedi in sebi,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

svoji otroški duši, o kateri pravi: Navadil sem se nanjo in nočem je izgubiti (Gracer, v Kokalj, 1990).

Predstavitev alpinista:

6.1.10.3.1 Jani Kokalj

Rodil se je 29. maja 1955 v Topoljah v Selški dolini. V mladosti so se z družino večkrat preselili (Škofja Loka – Zali Log v Selški dolini – Železniki – Škofja Loka – Ševlje – Ljubljana). Kot študent Medicinske fakultete se je že po prvem letniku poročil in komaj dvajsetleten postal oče. Med študijem se mu je rodil še drugi otrok. Kljub temu je uspešno zaključil študij medicine in kot mlad zdravnik začel leta 1980 delati na Jesenicah. Leta 1982 je dobil stalno mesto v Kranjski Gori, kamor se je preselil z ženo in tremi otroki. Ves se je vživel v Zgornjesavski dolini, vzljubil je njene prebivalce, spoznal skoraj vse skrite koticke dežele Kekca in Pehte, se priključil pevskega zboru in gorski reševalni službi ter ostal zvest svojemu poslanstvu vse do svoje prezgodnje smrti. Kot zdravnik je reševal življenja tako v objemu gora kot tudi v dolini. Leto 1985 je bilo zanj v mnogočem prelomno. Prvič se je odločil za pot v Himalajsko pogorje kot zdravnik alpinistične odprave na Nanga Parbat. Vzhod, predvsem Nepal, ga je dobesedno prevzel. Hitro, zmaterializirano življenje Zahoda, hlepenje po več in več ga ni zadovoljevalo. Vanj se je zalezla neizmerljiva razsežnost neba pod osem tisočaki. Drugič se je v ta del sveta podal leta 1989, ko je bil s Tomom Česnom pod Jannujem, leto kasneje pa še pod Lotshejem. Vse te nove vtise in doživetja je želel deliti tudi z drugimi. In tako se je lotil pisanja. Tako je nastal njegov prvenec *Trenutki*.

V letu 1991 se je njegovo življenje v koreninah zamajalo. Hud udarec je doživel z nepričakovano smrtjo najmlajše hčerke Veronike, katere smrti ni nikoli prebolel. V iskanju novega smisla življenja je na enem od potovanj srečal Paula Solomona. V njegovo življenje je vstopilo mnogo novih prijateljev, humanitarna potovanja pa so mu dala nov elan. Projekt *Burma živi* zdaj tudi v Sloveniji. Leta 1994 se je ponovno poročil in v kratkem času so se mu rodili trije otroci. Vedel je, da bo treba za nekaj časa potovanja opustiti. Je pa v tem času dokončal novo knjigo *Šerpe umirajo počasi* in jo posvetil hčerki Veroniki in prijateljema Marjanu in Tomažu.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Jani se je skoraj dve desetletji ukvarjal z gorskim reševanjem. Spoštovali so ga kot medicinskega strokovnjaka in enega najbolj izkušenih zdravnikov v letalskem reševanju. O reševanju v gorah je nekoč dejal: "Pri vseh reševanjih, kjer smo reševalci nemočni, se vsakogar od nas dotakne, tako ali drugače, piš smrti. Drugače je, ko ljudi žive vračamo v dolino." Njega se je piš smrti dotaknil 10. junija 1997 med urjenjem, da bi pomagal drugim.

V 42 letih življenja je Jani doživel in ustvaril toliko, kot bi živel dvakrat več. Bil je eden redkih ljudi, ki upajo pokazati svetu svoj pravi obraz brez mask in prenarejanja. Koliko vrst ljubezni je bilo v njegovem življenju: rad je imel ljudi, svoje domače, ljubil je svoj poklic, gore, morje... Veliko stvari je počel v svojem življenju, predvsem pa je bil vedno človek – topel in čuteč (Panjtar, 2010).

6.1.10.4 *Ledeno Sonce*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1990 v slovenskem jeziku. Delo je potopis in reportaža. Avtor je Marjan Manfreda. Izdala jo je Prešernova družba v Ljubljani. Vsebuje 269 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Vrba. Predmetne oznake so Manfreda Marjan, avtobiografije, alpinizem, plezalni vzponi, spomini. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52 (100):929 Manfreda M. (COBISS).

Povzetek knjige:

Planinski in alpinistični zapisi Marjana Manfrede sodijo med tisto vrsto pripovedovanja o gorskih doživetjih in alpinističnih podvigih, ki se ne zadovoljijo le s prikazovanjem zunanega napetega, vznemirljivega dogajanja, ampak se posvetijo tudi razmišljujočim prvinam takega pisanja. Avtor se ne brani opisati nešteti muk in stisk, ki jih je doživljal pri posameznih vzponih, ne boji se priznati, kako bi se bil marsikdaj raje umaknil kot nadaljeval, ne boji se povedati, da so ga v trenutkih razočaranja polile solze, ko cilja zaradi takšnih ali drugačnih okoliščin ni mogel doseči. Že uvodna zgodba Prva hoja na Triglav osvoji bralca s svojo neposrednostjo in razgibanostjo, potem sledimo raznovrstnim zapisom o Manfredovih plezanjih po gorstvih Evrope in Azije do zadnje zgodbe, ki ji je avtor dal naslov Prag večnosti: tu je ob tragični bratrančevi smrti razkril strastno in hkrati usodno plezalčevo navezanost

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

na takšno izzivanje gora, pa naj ga te še tolikokrat opomnijo in prisilijo, da neprestano sestopa na rob med življenjem in smrtjo (Manfreda, 1990).

Predstavitev alpinista:

6.1.10.4.1 Marjan Manfreda

Marjan Manfreda, znan pod vzdevkom Marjon, je eden izmed veljakov slovenskega alpinizma, zapisal pa se je tudi v zgodovino svetovnega alpinizma. S svojim vzponom na osemtisočak Makalu leta 1975 je bil namreč prvi človek, ki se je povzpел na tako visok vrh brez uporabe dodatnega kisika. V njegovi alpinistični karieri pa se je nabrala še kopica drugih dosežkov, največ v Alpah, Himalaji in Andih (Podergajs, 2006).

6.1.10.5 Sam

Knjiga Sam je izšla v Sloveniji leta 1990 v slovenskem jeziku. To je dnevnik, ki spada med spomine. Avtor je Tomo Česen, fotografi pa Janez Skok, Jani Kokalj, Xavier Murillo, Nejc Zaplotnik in Mario Colonel. Knjigo je izdala založba Didakta v Radovljici. Vsebuje 159 strani in meri 32 centimetrov. Predmetne oznake so Česen Tomo, spomini, alpinizem, plezalni vzponi, avtobiografije. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Česen T., 821.163.6-94, 929 Česen T. (COBISS).

Leta 1991 je izšel prvi ponatis knjige iz leta 1990. Predmetne oznake knjige so Česen Tomo, alpinizem, plezalni vzponi, spomini, avtobiografije. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Česen T., 886.3-94, 929 Česen T. (COBISS).

Povzetek knjige:

»Sam si zamisliš, sam plezaš, sam odgovarjaš. Vržeš kamen – svojo željo – in mu slediš: Vse kar boš storil, je tvoje.« Smeri Toma Česna so njegove. Ker so to mejni kamni alpinizma, so tudi last človeštva.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Pričujoče delo vsebuje eseje Toma Česna o stenah, njegovem hrepenenju, o zmagi in porazu na Jalung Kang, o ledeni trilogiji (Eiger-Grandes Jorasses-Matterhorn), o K2 – beli piramidi črnega granita, o Jannu ter o Lhotse. Na koncu so predstavljene gore Jalung Kang, Matterhorn, Grandes Jorasses, Eiger, Broad Peak, K2, Jannu, Lhotse ter njegovi najpomembnejši vzponi (Česen, 1995).

Predstavitev alpinista:

6.1.10.5.1 Tomo Česen

Rodil se je 5. novembra 1959 v Kranju. Že v rani mladosti ga je pot zanesla v gore in s 16 leti med alpiniste. Na stotine preplezanih kilometrov ga je vodilo od Julijcev, preko Dolomitov in Centralnih Alp do Andov in Himalaje. Postopoma si je nabiral dragocene izkušnje, sprva v navezi, kasneje pa vse pogosteje sam, zanašajoč se le na lastne sposobnosti in voljo. V ekstremno težkih smereh plezalnih vrtcev, v zasneženih stenah Julijcev, v odbijajočih vesinah skrajnih težav Centralnih Alp in v brezmejnih razsežnostih himalajskih vrhov se je razvil v izrednega alpinista, ki sodi v sam vrh svetovne alpinistične elite. Vzporedno s svojim alpinističnim razvojem pa se je izoblikoval v odločno, načelno in samosvojo osebnost, katero ceni vsa svetovna alpinistična javnost. S solo vzponom preko južne stene Lhotseja je kronal prizadevanja in napore generacije slovenskih alpinistov, ki se je pred dobrim desetletjem precej pred časom spopadla s steno, katero je Messner ocenil za problem prihodnjega tisočletja. To dejanje predstavlja korak naprej v pojmovanju skrajnih meja možnega v alpinizmu (Božič-Skok, v Česen, 1995).

Leto 1991

- Kangčendzenga (8586 m): Odprava je znana po osvojenem težavnem jugozahodnem grebenu Južne Kangčendzenge (8476 m), prek katerega sta na južni vrh prispela Marko Prezelj in Andrej Štremfelj. To je bila najtežja smer v masivu. Odpravo je zaznamovala huda nesreča: zaradi izčrpanosti sta na gori, tik pod vrhom, umrla Marija Frantar in Jože Rozman (Škarja, 2008a).

6.1.10.6 Štirikrat osem tisoč

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1991 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik in spada med spomine. Avtor in fotograf knjige je Viki Grošelj (glej stran 108), avtor dodatnega besedila pa Tone Škarja. Knjigo je izdala Prešernova družba v Ljubljani. Vsebuje 211 strani in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Grošelj Viki, spomini, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Grošelj V., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Pričujoče delo je pripoved o štirih težkih osemtisočakah v manj kot letu dni. Kako je mogoče zdržati to »noro« ali noro dirko, kako se po vsakem vrhu spet hitro pobrati in si lizati rane že v naslednji etapi, kako si iz nesmisla znova in znova zgraditi smisel, pa mu spet ne prodati duše ali zanj zgubiti življenja, ohraniti se zase in za svoje, to je žareča nit te knjige, žareča, ker se v tem tempu res ne more ohladiti. Kruta knjiga. Zmaga, smrt, tovarištvo, ljubezen, življenje, počitek, vse je navidez relativno. Cilj, ki ga Grošelj nosi v celicah je vrh osemtisočaka, a prav zmagoslavja je v tej knjigi najmanj. Štirikrat osem tisoč so tri odprave, štirje vrhovi v enem samem nezadržnem loku skrajno napete pustolovske zgodbe z romantično, lepo in tragično podzgodbo v eksotičnem – lepem in trdem – okolju.

Štirikrat osem tisoč je najbolj napeta zgodba njegovega življenja, je pa tudi lep kos najbolj epske dobe naših himalajskih odprav (Škarja, v Grošelj, 1991).

Leto 1992

- Menlungtse (7181 m): Marko Prezelj in Andrej Štremfelj sta kot prva osvojila vrh. Vzpon je bil opravljen na alpski način (Perčič, 2007).

6.1.10.7 Bela obzorja

Knjiga Bela obzorja je izšla v Sloveniji leta 1992 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik, ki spada med spomine. Avtor je Viki Grošelj (glej stran 108). Knjigo je izdala

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Državna založba Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 141 strani in meri 24 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Grošelj Viki, spomini, turno smučanje, ekstremno smučanje, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.92:796.57 (092), 796.52(100):929 Grošelj V., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

»Razmišljam o Himalaji, o svojih ciljih, o zmagoslavjih in tragedijah, ki se odigravajo tako tesno ob meni. Kaj je bistvo življenja, kaj je le igra in zabava?« se sprašuje Viki Grošelj v tej svoji peti knjigi. Pošteno prehoditi svojo pot, ostati zvest zavezi, bi se dalo preprosto odgovoriti. Bi, če ne bi bil človek tako usodno spet z življenjem drugih, in drugi ne z njegovim. Ali če ne bi nenadoma nastopili dogodki, ki pretresajo in spravijo pod vprašaj smisel smrtno nevarnega plezanja na najvišje gore sveta in sploh iskanja človekovih skrajnih meja. Kaj je vzpon na Kangčendzengo z zmago in smrtjo vred drugega kot neprijetna igra, ko nastopi vojna... »Bolečina ob izgubi prijateljev je v dramatičnih dogodkih sama začela izgubljati ostrino,« je zapisal Grošelj. In tako se tistega poletja 1991 ni več dalo razmišljati o pravih ciljih. Razmišljal je o Stipetu, tovarišu z večine odprav, kako se s kamero podaja v prve bojne linije dalmatinskega zaledja. In ob redkih srečanjih je zaznal, kako se je Stipe spremenil, kako mu je vojna zbrisala značilni, vedri nasmeh, ki mu ga tragedije v gorah, katerih priča je tudi bil niso; vsaj za dolgo ne. Igra nasmeha ne zbrše, življenje ga lahko.

Morda je pričujoča knjiga odgovor na vprašanje, nekaka kompenzacija tiste res temne teže življenja, ki jo je v najostrejši luči pokazala vojna. Kajti tudi alpinizem je v skrajni obliki nekakšna vojna, boj za osebne in nacionalne cilje, osvajanje »nekoristnega«, ki je zapoznelcem zgodovine ob koncu dobe »koristnih« osvajanj edino še ostalo. To je značilna obremenitev majhnih in ambicioznih ljudstev, tudi Slovencev. Naj bo znanstvenik, umetnik, športnik, naj to počne še tako sebi v potrebo, zadovoljstvo ali zabavo, vedno mora biti prepričan, da je to dobro tudi za Slovenijo. Sicer bi imel slabo vest in potem bi imel pol manj od tega. Tako misli, pa če ima prav ali ne. In po tihem zavida onim velikim, kjer predvsem dežela sama skrbi za svoje ljudi in ne obratno.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

»Bela obzorja« so pripoved o igri na snegu, o čisti igri brez ambicij, kjer je čisti užitek vsak zavoj s smučmi, vsak lok, ki ga izbriše že prvi plaz, piš vetra, toplota sonca, kjer ne gre za nobene »večne« črte, ki naj pričajo o nekem dejanju, kjer gre za čisti izraz srca, ki ostaja mlado in igrivo do konca. Kjer gre zares za radost bivanja v samem srcu življenja. Kjer ni nobenih težkih zmag in črnih porazov, nobenih življenjskih vzponov in padcev, kjer gre le za svobodo trenutka. Uspeh je stvar vrednotenja predvsem drugih, a sreča je izključno tvoje lastno občutje: »Potem bom pripel smuči in počasi odsmučal proti koči... Vem, da me bo ta kratki vzpon očaral in osrečil. Natanko to je tisto. In zato je življenje tako lepo (Škarja, v Grošelj, 1992)«.

Smučanje, modni šport z milijoni privrženecv ob koncu našega stoletja, z žičnicami in vsem tistim, kar jim ponuja turistična industrija, ima seveda zelo malo skupnega s početjem romantičnih zanesenjakov, ki so nekoč s smučmi na nogah odkrivali zasneženi gorski svet. Pisati knjigo o takem smučanju, kjer so najbolj dramatični trenutki iskanje parkirnega prostora ali drenjanje v vrstah za žičnico, bi bilo izguba časa. Viki Grošelj piše o smučanju, ki je še ohranilo čar avanture. Ve namreč, da sta za resnično doživetje in užitek v njem potrebna tudi napor in garanje in da sta obe stvari pravzaprav povezani, odvisni druga od druge. Še več, njegovi ekstremni smučarski podvigi v domačih in tujih gorah so tveganje na meji možnega, vrhunski dosežki. Igra, v kateri je zastavek lastno življenje in v kateri je napaka tudi nepreklicen konec. Temu bi lahko rekli zasvojenost z nevarnostjo ali večna želja po potrjevanju samega sebe v nevarnosti. To so občutki, vredni naporov in prenašanja smuči na ramenih, tudi če je časovno razmerje med smučanjem in hojo ena proti dvanajst – v korist hoje, se razume.

Grošljeva knjiga je več kot samo pripoved o velikih dosežkih slovenskega ekstremnega smučanja in več kot opisi popotnih doživetij. Začne z idiličnimi začetki – smučanje na klančku za domačo hišo, z doma narejenimi smučmi. Vrh doseže v opisih sijajnih smukov po severni steni Krna, z vrha McKinleya in Elbrusa in na koncu nas pretrese z opisom tragedije na Kangčendzengi v Himalaji. Osebna izpoved, obenem pa tudi dokument nekega sveta in časa, ki ju ni več (Zupan, v Grošelj, 1992).

6.1.10.8 *Biseri pod snegom*

Knjiga *Biseri pod snegom* je izšla v Sloveniji leta 1992 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Dušan Jelinčič (glej stran 133), avtor dodatnega besedila je Franc Vogeljik, fotograf pa Janez Jeglič. To je prva izdaja. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 150 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je v zbirki *Domače in tuje gore*. Predmetne oznake so Mount Everest, alpinistične odprave, 1990, plezalni vzponi, Jelinčič Dušan, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243):929 Jelinčič D., 886.3(450.36)-94 (COBISS).

Leta 2009 je izšla nova in dopolnjena izdaja te knjige. Izdala jo je založba Sanje v Ljubljani. Knjiga je dnevnik, ki spada med spomine. Vsebuje 246 strani in meri 18 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Mount Everest, alpinistične odprave, spomini, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243.1), 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Leta 1990 se je Dušan Jelinčič udeležil mednarodne Alpe Adria Sagarmatha expedition 1990, ki se je napotila k Everestu. Ko je bila nova varianta smeri na Zahodni greben že opremljena z vrvmi, so jih okoliščine prisilile, da so se preusmerili na klasični pristop čez Južno sedlo. 7. oktobra so se trije člani odprave in šerpa povzpeli na vrh, drugim navezam pa vreme ni bilo naklonjeno in so se morale obrniti. *Biseri pod snegom* so Jelinčičevo pričevanje o tej odpravi. Spet je skrbno spremljal njen potek in obdiral samo tisto, kar je resnično doživel in prečustvoval, povrhu pa je zmogel dovolj poguma za odkritosrčnost. Posebna vrednota nove gorniške knjige, ki prihaja med nas, je zaupnost, ki nam odpira globlji vpogled v vsakdan odprav, v veliko igro, ki se začne ob prihodu v bazo in konča, ko se moštvo izvije iz ledenega objema gore. Jelinčič ima tekočo, izbrušeno govorico. Prenekatera stran v tej prikupni knjigi je pretkana s poetičnostjo. V poeziji pa, kakor vemo, sta čustvo in spoznanje zlita v ubrano celoto. To je knjiga, v kateri tenkočutno in prosojno Jelinčič popisuje nove izkušnje na najvišji gori sveta. Kakor vsi člani odprave si je tudi Jelinčič zastavil najvišji cilj in je do zadnjega trenutka gojil upanje, da bo dosegel vrh, nazadnje pa se je moral ukloniti in sprejeti boleč poraz. Dosegel je meje krhkega

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

človeškega bitja, onstran katerih ni mogoče več odvrniti pogube (Vogelnik, v Jelinčič, 1992).

Z novo izdajo Biserov pod snegom je Jelinčič poklonil nov, sicer nekoliko zapoznel dar Slovenskemu planinskemu društvu iz Trsta ob stoletnici obstoja, poleg seveda spominskega napisa, ki ga je odnesel na vrh osemtisočaka Gašerbrum II. Po uspehu italijanskega prevoda Zvezdnatih noči si je najuglednejša italijanska založba za planinsko literaturo, turinska založba Vivalda, zagotovila pravice za objavo prevoda Biserov pod snegom. Knjiga je doživela izreden uspeh, saj je bila nekaj tednov na širši lestvici najbolje prodajanih leposlovnih del v Italiji, z njo pa se je avtor predstavil celo na popularni italijanski oddaji. Knjigo so recenzirali v najugodnejših vsedravnih radijskih in televizijskih kulturnih oddajah (Jelinčič, 2009).

6.1.10.9 *Takrat me počakaj, sonce*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1992 v slovenskem jeziku. Avtor je Milan Romih. Knjigo je založila samozaložba v Črešnjevcu. Vsebuje 115 strani in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Romih Milan, alpinizem, plezalni vzponi, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100) Romih M., 886.3-94 (COBISS).

6.1.10.10 *Sneg na zlati veji*

Knjiga je izšla v Italiji leta 1992 v slovenskem jeziku. Avtor je Igor Škamperle, avtor dodatnega besedila pa Tomo Virk. Knjigo je izdalo Založništvo tržaškega tiska v Trstu. Vsebuje 223 strani in meri 21 centimetrov. Knjiga je izšla v zbirki Devin. Signatura (UDK) knjige je 886.3-311.2 (COBISS).

Povzetek knjige:

Delo bi lahko uvrstili tudi v gorniški potopis, čeprav že po zunanosti opazimo, da ne gre za alpinistično-potopisno kroniko ali filozofsko razpravo o alpinizmu. Tu gre za razvojni roman, saj spremlja »junakov« razvoj od otroštva do dozorelosti in vstopa v družbo. Pripoved se suče okrog treh sklopov: religioznega čustvovanja, ljubezni in

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

avanture alpinizma. In prav v slednjem se vsa tri občutja (religiozno, ljubezensko in nekaj več, kar je v alpinizmu) združijo v enoto. Avtorjeva religiozna razsežnost je močneje poudarjena na koncu knjige, ko skupaj s soplezalci spozna, da se jim je na Gori zgodila ljubezen, ki jo enači z alpinizmom. Poudarek je na popisu notranjega doživljanja ne le alpinizma, ampak vsega, kar je z njimi v neki nevidni, težko umljivi zvezi. Škamperletov končni dosežek je prav tista (skozi alpinistično izkušnjo) pridobljena modrost, ki zaznamuje junake razvojnih romanov. To modrost najdemo v žargonu budizma in se glasi: če hočeš spoznati svet, spoznaj najprej sebe. Avtor spozna, da je človek sicer nenehno na poti, vendar je hkrati vedno tudi že na cilju. Iz tega spoznanja se junak dela odpira novim obzorjem, stopa na nove poti in se spušča v drugačne, nič manj vznemirljive avanture – avanture duha in podobno kot Henrik Tuma in Klement Jug pred njim je pokazal, da sta avantura alpinizma in avantura duha dve stvari, ki sta med seboj nerazdružljivo prepleteni (Virk, v Škamperle, 1992).

Predstavitev alpinista:

6.1.10.10.1 Igor Škamperle

Rodil se je v Trstu 21. novembra leta 1962. Je sociolog, pisatelj in alpinist. Leta 1990 je diplomiral iz primerjalne književnosti in sociologije kulture na Filozofski fakulteti v Ljubljani in leta 1988 doktoriral na oddelku za sociologijo. Leta 1991 se je tu zaposlil, od leta 1999 je docent. Piše tudi eseje o alpinizmu, sociologiji kulture in primerjalni religiozologiji ter prevaja. V osemdesetih je bil zelo dejaven kot alpinist. Opravil je 10 prvenstvenih in 100 zelo zahtevnih vzponov v slovenskih gorah, italijanskih Dolomitih, Zahodnih Alpah in na Škotskem. Pomembni so še vzponi v ZDA, Južni Ameriki in odprava v Himalajo. Je soavtor alpinističnega vodnika Zaledeneli slapovi iz leta 1997 (Virk, 1999).

Leto 1993

- K2 (8611 m): Odprava z mednarodno zasedbo, od tega osem Slovencev, se je po klasičnem pristopu povzpela na »goro gora« v Karakorumu. Vikiju Grošlju in Zvonku Požgaju je uspel 33. pristop na vrh, odprava pa je zahtevala tudi žrtev: tik pod vrhom je umrl Boštjan Kekec (Grošelj, 1995).
- Šiša Pangma (8027 m): štiričlanska slovenska alpinistično-smučarska odprava v tibetansko Himalajo; vzpon na vrh in spust z vrha s smučmi je prinesel slovenski višinski rekord tistega časa (Tomazin, 1994).

6.1.10.11 *Katedrala Lotse – izpolnjena želja*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1993 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Tomaž Ravnihar, fotograf pa Marjan Bažato. Izdala jo je Cankarjeva založba v Ljubljani. Vsebuje 109 strani in meri 20 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Lotse, alpinistične odprave, 1990. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)"1990", 886.3-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Tomaž Ravnihar je posnel film o podvigu Toma Česna na Lotse. Film verjetno bolje prikazuje duh vzpona, kot si je lahko predstavljal prej. Kako pričarati plezalca, ki ga ogromna stena dobesedno požre, ko ga kamera le še kdaj pa kdaj uzre, a le z najmočnejšim teleobjektivom, ko je edini stik s človekom na vrhu kratka radijska zveza in ko je čakanje na njegovo vrnitev le strmenje v steno, ovito v oblake pršečega snega, ugibanje in rotenje, nato pa preprosto postava, ki se izvije iz vznožja meglene katedrale in se vrne v življenje?

V knjigi Tomaž Ravnihar tke svojo zgodbo, zgodbo filmarja in gornika, kako se mu je iz vsakdanjega dela in pohodov po gorah počasi porodila želja narediti nekoč film, ki bi bil sinteza, vrh njegovih izkušenj, idej in dela, kjer bi združil elementarno naravo s prvinskim nagonom človeka po doseganju nemogočega. In kako je ideja sčasoma postajala oprijemljiva, kako so jo srečne okoliščine oživljale, kako je »beseda

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

postajala telo«, tako da je iz mističnega vzpona Toma Česna naredil film, ki je prav tako po svoje »mističen«, čaroben.

Kot je Česnov vzpon stkan iz mnogih dogodkov prej in je film posnet s koreninami v vsem Ravniharjevem življenju gornika in snemalca, je knjiga veren prikaz, kako so se sestavljali kamenčki, kamni in skale v neko piramido, idealno ponazoritev človekovih najglobljih in najčistejših teženj. Tako je vzpon dobil še zadnjo, najbolj trajno razsežnost – knjigo. Ravniharjev tekst je dovolj zanimiv, zabaven in napet za površnega bralca, ima pa dovolj filozofske globine tudi za zahtevnega. Seže do razmišljanja o poslednjih rečeh. Od snemalcev, ki so spremljali alpinistične podvige, še nihče ni napisal kaj podobnega. Pogled skozi objektiv kamere je drugačen od običajnega gledanja. Omejen je s časom in zornim kotom, a v teh okvirih skrajno precizen. To se zgodbi pozna, pravzaprav je sestavljena iz kadrov in kadrov o kadrih. Kot bi snemal film o snemanju filma. Za Česna in za Ravniharja je Katedrala Lotse neponovljiva in nepresegljiva izkušnja v življenju in ta nostalgичni ton je čutil tudi ob najbolj himničnih trenutkih (Škarja, v Ravnihar, 1993).

6.1.10.12 Čo Oju – Turkizna boginja

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1993 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Iztok Tomazin (glej stran 129). Izdala jo je Prešernova družba, Vrba v Ljubljani. Vsebuje 252 strani in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Tomazin Iztok, spomini, Čo Oju, alpinistične odprave, 1988. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243):929 Tomazin I., 886.3-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Jedro te knjige so gore, ljudje na njih in med njimi osebna avtorjeva doživetja. Tomazin je bil hkrati zdravnik in alpinist. Odkrivanje še nepreplezane stene, iskanje smeri, sodelovanje in hkrati prikrito tekmovanje, vse to se prepleta v zgodbo, ki pelje proti vrhu, na katerega se prvemu uspe povzpeti prav Tomazinu. Pisec je pogledal v odpravo tudi globlje, med komaj vidne nitke, ki se spredejo med posamezniki, ki so kolektiv odprave. Tako je odprava videti kot laboratorij, kjer je laže videti, kako poteka tudi tisto pravo, vsakdanje življenje (Tomazin, 1993).

6.1.10.13 *Nebo nad Afriko: polet z zmajem s Kilimanjara*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1993 v slovenskem jeziku. Avtor je Iztok Tomazin (glej stran 129), fotografa sta Božidar Šinkovec in Stane Klemenc, avtor dodatnega besedila pa Tomo Virk. Knjigo je izdala založba Didakta v Radovljici. Vsebuje 115 strani in meri 25 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Tomazin Iztok, spomini, letenje z zmaji, zmajarstvo, Kilimanjaro, 1984. Signatura (UDK) knjige je 886.3-94, 797.553(236.73):929 Tomazin I. (COBISS).

Povzetek knjige:

To je knjiga vsestranskega »lovca na sanje«, alpinista, ekstremnega smučarja, jadralnega padalca in alpinističnega pisatelja. Pripoveduje o eni najdrznejših avtorjevih avantur. V začetku osemdesetih let je namreč Tomazin dosegel nekaj, kar ni pred njim uspelo še nikomur. Z zmajem je poletel s skoraj 6000 m visokega Kilimandžara, se s spretnim manevriranjem celo dvignil nad njegov vrh, tam dalj časa jadral in nato v slabem vremenu preletel štirideset kilometrski pas neprehodne afriške džungle. Dejanje, ki je bilo na skrajni meji človeških zmožnosti in za katerega je poleg znanja, poguma, moči in sreče potrebna tudi skoraj umetniška intuicija. Svojo avanturo nam avtor ponuja v izbrušenem slogu ter s preišljeno kompozicijsko dramaturgijo, ki izdaja nadarjenega pisca. S to literarnostjo daleč presega povprečno alpinistično in avanturistično potopisje ter nam pomaga zaslutiti končni domet knjige, ki ni le v opisu zunanje avanture, ampak v poskusu vzbuditve enkratnega notranjega doživetja. Na sledi Ikarja in v duhu J. L. Galeba v prostem poletu zajadra v tisto neomejeno svobodo, ki po svoji breztežnosti presega tudi »neznosno lahkost bivanja« in omogoča – skoraj dobesedno – »dotikanje neba«. Tja mu po zaslugi sugestivnega pisanja – vsaj v domišljiji – lahko tudi sami sledimo (Virk, v Tomazin, 1993).

Leto 1994

- Langšiša Ri (6427 m): Odmeven je bil podvig Vanje Furlana, ki se je sam in prvi po severozahodni steni povzpел do vrha (Dobnikar-Šeruga, 1999).

6.1.10.14 *Dotik neba*

Knjiga *Dotik neba* je izšla v Sloveniji leta 1994 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Ivan Kotnik (glej stran 96). Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 169 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je v zbirki *Domače in tuje gore*. Predmetne oznake knjige so Kotnik Ivan, spomini, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Kotnik I., 886.3-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Knjiga *Dotik neba* odraža stopničasto pot alpinista od trnja do zvezd pod himalajskim nebom. Pričujoča knjiga je njegov prvenec. Izbral je prgišče najbolj zanimivih in vznemirljivih gorniških dogodivščin in hkrati najglobljih doživetij na poti h goram, v stenah in na vrhovih. Niso mu bili prikrajšani niti viharji niti neurja v stenah, pa tudi ne boleče ugašanje upov, odpovedi in hudi pretresi. In ker zajema *Dotik neba* nekaj izbranih strani iz velikih poglavij našega alpinizma in ekspedicionizma, je nepogrešljivo branje za tiste, ki si hočejo ustvariti o našem gorništvu zaokroženo podobo (Vogelnik, v Kotnik, 1994).

6.1.10.15 *Pustolovščina v Tibetu: smučanje z osemtisočaka*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1994 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Iztok Tomazin (glej stran 129). Knjigo je založila Cankarjeva založba v Ljubljani. Vsebuje 190 strani in meri 20 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Tomazin Iztok, spomini, Šiša Pangma, alpinistične odprave, 1993, plezalni vzponi, ekstremno smučanje. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243):929 Tomazin I., 886.3-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Pričujoče delo je četrta knjiga dr. Iztoka Tomazina. Pripoveduje o štiričlanski slovenski alpinistično-smučarski odpravi v tibetansko Himalajo iz leta 1993, vzponu na edini v celoti tibetanski osemtisočak Šiša Pangmo, smučanje z njegovih pobočij (slovenski višinski rekord tistega časa) in vsem, kar običajno spremlja tovrstne

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

podvige. Toda tudi pričujoča Tomazinova knjiga nikakor ni le poročilo o vrhunskem alpinističnem dosežku in zapletih v zvezi z njim, ampak dosti več: literarno dovršena, zanimiva, dramaturško napeta in s humorjem zabeljena pripoved, ki skuša za zunanji dogodki raziskati predvsem tisto, »kar je očem nevidno«. Ne le v popisu alpinističnih brezpotij, ampak tudi v premišljevanju o duhovni poti, ki bi človeka privedla do globljega uvida, se je Tomazinove izjemno spretno napisane »tibetanske« knjige nedvomno dotaknil čar dežele, o kateri pripoveduje na njenih straneh z neprikritim navdušenjem (Virk, v Tomazin, 1994).

Leto 1995

- Anapurna (8091 m): Leto, ko smo se Slovenci končno pridružili eliti alpinističnih narodov, ki so osvojili vseh 14 osemtisočakov na planetu, ki domujejo v Nepal, Kitajski, Pakistanu in Indiji. Zanimivo je, da smo Slovenci kot zadnji osemtisočak tega leta osvojili Anapurno, ki pa ji je zgodovina namenila vlogo prvega osemtisočaka, na katerega je stopil človek. Davo in Andrej Karničar sta opravila tudi prvi uspeli smučarski spust z vrha. Njun je bil 31. pristop, Tomažu Humarju pa je uspel 32. pristop na vrh (Dobnikar-Šeruga, 1999).
- Karakorum je zahteval novo slovensko žrtev: Slavc Svetličič je umrl med poskusom prvenstvenega vzpona na Gašebrum IV (Dobnikar-Šeruga, 1999).

Istega leta je prav na svoj rojstni dan ob sestopu s Pisanga zdrsnil Drago Žlof (Dobnikar-Šeruga, 1999).

6.1.10.16 K2: grenko zmagoslavje

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1995 v slovenskem jeziku. Avtor je Viki Grošelj (glej stran 108), avtor dodatnega besedila je Tone Škarja, prevajalec je Sergej Prešern, urednik pa Xavier Eguskitza. Knjigo je izdala založba Co Libri v Ljubljani. Vsebuje 151 strani in meri 25 centimetrov. Predmetne oznake knjige so K2 (gora), alpinistične odprave, 1993, Karakorum. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.241)"1993", 886.3-94 (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Povzetek knjige:

Gora K2 je med osematisočaki druga najvišja, a najtežja in najnevarnejša. Kot senca je spremljala naše alpiniste vsaj že na Everestu in ves čas po njem, torej petnajst let. Kot da ne bi bili zares potrjeni himalajci, dokler ni dosežen tudi K2. Danes je K2 tudi za Slovence preplezana gora. Po desetletju načrtov, po novi smeri v razu »rame« leta 1986, po drznem poskusu Jamnikove odprave 1988, po odobreni, a odpovedani odpravi 1992, je bil 13. junija 1993 po dramatičnem vzponu dosežen predzadnji osematisočak za Slovenijo, doslej naš najvišji vrh brez dodatnega kisika.

Duh odprave K2 je bil duh najboljših slovenskih let v Himalaji. Zvonko Požgaj je takrat dosegel svoj prvi osematisočak, Viki Grošelj že desetega, Stipe Božič je dosegel vrh in pri tem tudi snemal. Na odpravi pa smo izgubili Boštjana Kekca, ki se z gore ni vrnil. Poleg njih so sestavljali odpravo tudi Davo Karničar, Rado Nadvešnik, Boris Sedej ter zdravnik Damijan Meško. Odpravo je vodil Tomaž Jamnik. Pričujoče delo je posvečeno Boštjanu Kekcu (Škarja, v Grošelj, 1995).

Leto 1996

- Ama Dablam (6882 m): Vanja Furlan in Tomaž Humar sta potegnila novo smer v severozahodni steni in dosegla vrh (Požgaj, 1998).
- Med trekingom, ki ga je sam organiziral, je umrl Marin Gasparini, to pa ni bila zadnja žrtev tega leta: Kumbakarna je vzela Žigo Petriča in Bojana Počkarja (Dobnikar-Šeruga, 1999).

6.1.10.17 Anapurna: zadnji slovenski osematisočak

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1996 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Viki Grošelj (glej stran 108), fotografa sta tudi Davo Karničar in Tone Škarja, pisca besedila na spremnem gradivu sta Zoran Jerin in Franci Savenc. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 138 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.24) (COBISS).

Povzetek knjige:

Ob 45-letnici prvega pristopa na Anapurno so se slovenski alpinisti, ki so si leta 1960 začeli v Himalaji nabirati prve izkušnje, pridružili peščici tistih narodov, ki se jim je posrečilo osvojiti vse osemtisočake v Himalaji in Karakorumu. V pičlih dvajsetih letih, odkar so se čez južno steno povzpeli na vrh Makaluja (1975), so uresničili veličastno zamisel prav na Anapurni, ki sicer ne spada med himalajske »prvake«, vendar je po mnenju izkušenih odpravarjev ena izmed najtežavnejših gora na našem planetu; to mnenje potrjuje dejstvo, da se nobeni izmed naših odprav od leta 1983 do 1993 ni posrečilo stopiti na njeno teme. Šele leta 1995 se je naposled odlično moštvo po zametenih stopinjah prvih pristopnikov prebilo čez vse njene ledene okope; a ne samo to: brata Karničar sta se prvič na smučeh spustila čez njeno severno ostenje prav do vznožja.

Viki Grošelj je natančno dve leti mlajši od prvega pristopa na vrh Anapurne. Težavno in drago plačano zmago najboljšega tedanjega moštva alpinistov na svetu je vodja odprave M. Herzog ovekovečil v svoji klasični knjigi; njen slovenski prevod je v Grošljevem nahrbtniku poromal v Himalajo. Viki Grošelj si nikdar dolgo ne pomišlja, kadar je treba poprijeti za pero; tudi leta 1995 je spremljal vsak korak odprave ter si sproti zapisoval vse prijetne in dramatične trenutke od odhoda iz domovine do vrnitve v Katmandu. Neposrednost in iskrenost njegovega pričevanja dopolnjujejo še krajši in daljši povzetki vseh naših prejšnjih odprav na Anapurno, tako da pred našimi očmi zaživijo prizadevanja vseh moštev, ki so si utirala pristop k njenemu vrhu, omenjene pa so tudi druge odprave, s katerimi so naše prihajale v neposreden stik.

Grošljevo besedilo dopolnjuje pregledno napisan potek odprave na Anapurno s kratkim povzetkom v angleščini, ki ga je prispeval vodja odprave Tone Škarja. Na Anapurni se je v petinštiridesetih letih zvrstilo mnogo tujih odprav, katere je Grošelj upošteval v pričujoči knjigi. Vse pomembne gorniške dogodke doma in po svetu budno spremlja ter si jih vestno zapisuje naš neutrudni gorniški kronist Franci Savenc. H Grošljevi knjigi je prispeval zelo pregledno kroniko vseh odprav na Anapurno do leta 1995. Šele iz jedrnatih povzetkov poteka vseh odprav je razvidno, kaj se je v petinštiridesetih letih dogajalo na tej gori in kako poredkoma se je navezam nasmehnila zmaga. V posebnih preglednicah so kronološko nanizani vsi pristopniki na Anapurno, tudi po posameznih državah, ob koncu pa še imena vseh

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

tistih, ki so se z velikimi upi odpravili proti vrhu, vendar se niso nikoli vrnili v izhodišče. Nikjer si nista zmagala in poguba tako blizu kakor na najvišjih gorah sveta. Uvodna beseda k pričujoči knjigi pa je nastala izpod peresa gorniškega poročevalca Zorana Jerina, ki je zvesto spremljal naše himalajske odprave v Nepal v prvem obdobju, ko se je ta dežela šele začela odpirati svetu in je popotnik lahko še na vsakem koraku odkrival njeno tisočletno prvobitnost (Vogel, v Grošelj, 1996).

6.1.10.18 *Alpinizem, samoljubje, ljubezen*

Knjiga *Alpinizem, samoljubje, ljubezen* je izšla v Sloveniji leta 1996 v slovenskem jeziku. Avtor je Davo Karničar. Delo je dnevnik in spada med spomine. Vsebuje ilustracije. Knjigo je izdala založba Didakta v Radovljici. Vsebuje 87 strani in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Davo Karničar, spomini, alpinizem, ekstremno smučanje. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100)(092), 821.163.6-94, 929 Karničar D. (COBISS).

Povzetek knjige:

V knjigi je zapis Karničarjevih doživetij in razmišljanj v tridesetih letih življenja pod ostenji Grintovcev. Knjiga govori o spontani otroški dobi, zavedanju in prvih iskanjih, izzivih, izkušnjah, hrepenenju, odpovedih, porazih, uspehih, o odpravah na Matterhorn, K2, in Anapurno (Karničar, 1996). Knjiga je nabita s čustvi, da večkrat zmanjka prostora za smučanje in plezanje. V njej je pa predvsem polno ljubezni (Grošelj, v Karničar, 1996).

Predstavitev alpinista:

6.1.10.18.1 *Davo Karničar*

Rojen 26. oktobra 1962 na Zgornjem Jezerskem. S smučanjem se ukvarja, odkar ve zase, saj je zrasel v znani gorniški družini Karničarjev. Tekmovalec v alpskem smučanju, član jugoslovanske reprezentance med letoma 1975 in 1982. Alpinist postal leta 1980 in doslej opravil več kot 1200 alpinističnih vzponov in alpinističnih

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišтва

smučarskih spustov. Z bratom Drejcem je opravil prvi slovenski smučarski spust z osemtisočaka in sicer z Anapurne (8091 m), kar je bil vse do Everesta slovenski višinski smučarski rekord (Karničar, Golob in Golob, 2000).

Davo Karničar je s projektom 7 vrhov/7 summits začel leta 2000, ko je kot prvi človek na svetu smučal z najvišje gore sveta Mount Everesta. Sledili so mu najvišji vrh Afrike (Kilimandžaro, 5894 m), nato Elbrus (5462 m) kot najvišji vrh Evrope, Aconcagua (6969 m) kot najvišji vrh Južne Amerike, pa najvišji vrh Avstralije Mt. Kosciusko (2230 m), maja leta 2004 je uspešno presmučal strmino šestega vrha Mt. McKinleya (6193 m), najvišjega v Severni Ameriki, novembra 2006 pa je zaključil projekt z uspešnim neprekinjenim smučanjem z Mount Vinsona (4897 m) in tako postal prvi človek na svetu, ki je opravil neprekinjeno smučanje z vseh sedmih najvišjih vrhov celin. S projektom 7 Summits se je Davu Karničarju, in seveda s tem tudi Slovencem, uspelo še enkrat vpisati v svetovno zgodovino. Prvo neprekinjeno smučanje z najvišjih gora kontinentov je vzbudilo veliko zanimanja po vsem svetu in Slovence utrdilo v perspektivi raziskovalnega in športnega naroda (Gavarnič, 2006).

Leto 1997

- Everest: 22. maja je Franc Pepevnik (Aco), po smeri prek severnega grebena osvojil vrh Everesta. 23. maja je bil Pavle Kozjek prvi Slovenec, ki je prišel na Everest brez dodatnega kisika. Osvojil ga je po smeri prek severnega grebena (Grošelj, 2009).
- Nuptse (7742 m): Tomaž Humar in Janez Jeglič sta preplezala zahodno steno, vendar se Jeglič z gore ni vrnil; najverjetneje ga je odnesel veter (Dobnikar-Šeruga, 1999).
- Antarktika – najvišji vrh Mount Vinson (4897 m): Stipe Božič, Viki Grošelj, Stane Klemenc in Rafko Vodišek so opravili prvenstveno smer na robu stene in jo poimenovali Slovenska (Grošelj, 1997).

6.1.10.19 *Stena in smrt: planinčevi zapiski*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1997 v slovenskem jeziku. Delo je (avto)biografski roman. Avtor je Klement Jug (glej stran 37), avtor dodatnega besedila pa Aleš Učakar. Knjigo je izdala založba Karantanija v Ljubljani. Vsebuje 211 strani in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Jug Klement (1898–1924), avtobiografije, Slovenija, planinstvo, alpinizem, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (497.4):929 Jug K., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

»Dr. Klement Jug je pisal vsak dan sproti njegove zapiske iz plezalnih tur od 16. julija 1924 do 10. avgusta 1924. Dan po tem, 11. avgusta 1924, je dr. Jug odšel zjutraj sam, le plezalsko opremljen v Triglavsko steno, od koder se ni več vrnil nazaj. Šele 15. avgusta 1924 so ga našli njegovi prijatelji pod navpično steno mrtvega, strahovito razbitega. Njegovi zapiski nam kažejo kar demonično strast, ki ga je vodila postopoma v čim bolj nevarne položaje in mu nudila užitek le v premagovanju skrajnih težavnosti in nevarnosti« (Tominšek, v Jug, 1997, str. 190).

6.1.10.20 *Veliki dnevi*

Knjiga *Veliki dnevi* je izšla v Sloveniji leta 1997 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik in spada med spomine. Avtor je Stane Belak, urednik je Bine Mlač, avtor dodatnega besedila pa Marko Prezelj. Knjigo je izdala založba Sidarta v Ljubljani. Vsebuje 136 strani in meri 30 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Belak Stane (1940–1996), spomini, alpinizem, planinski vzponi, avtobiografije. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (100):929 Belak S., 821.163.6-94, 929 Belak S. (COBISS).

Predstavitev alpinista:

6.1.10.20.1 Stane Belak - Šrauf

Rodil se je 13. novembra leta 1940, smrtno se je ponesrečil pod Mojstrovko, ko ga je zasul plaz 24. decembra 1995. Bil je alpinist, gorski vodnik in reševalec ter inštruktor nepalskih gorskih vodnikov; po poklicu pa tehnik (Strojin, 2009). Staneta Belaka so prijatelji poznali pod imenom Šrauf, saj je vedno vrtal, »šraufal«, nekam v višave (Čop idr., 2005). Opravil je prek tisoč plezalnih vzponov, od tega več kot 60 prvenstvenih. V bilanci so težje prvenstvene smeri in prve ponovitve (Šite, Frdamane police, Velika Črna stena v Triglavu, Rakova špica), zimski vzponi (Čopov steber, Rdeča zajeda v Rakovi špici, Rjavina, Prusik-Szalayeva smer v Triglavu, Dibonov raz v Široki peči idr.), ledne in kombinirane smeri v Centralnih Alpah (Grandes Jorasses – grebensko prečenje, Bonattijev steber v Druju, Freney v Mont Blancu – Harlinova smer, severni steni Eigerja in Matterhorna idr.), odprave od Hindukuša, prek Andov do himalajskih osematisočakov, torej neverjetnih 21 odprav med leti 1968 in 1995, med njimi na 18 odpravah himalajec s pristopom na vrh ali kot vodja odprave. Poleg Makaluja (kot prvi Slovenec na vrhu prvega slovenskega osematisočaka leta 1975), Everesta, K2, Šiša Pangme in drugih ima Daulagiri za Staneta osrednje mesto (Strojin, 2009). Petkrat je vodil odpravo na ta himalajski osematisočak in v njegovi južni steni s prijatelji doživel petnajst dni trajajočo epopejo. Bil je tudi inštruktor v slovenski alpinistični šoli za nepalske gorske vodnike v Manangu (Čop idr., 2005).

6.1.10.21 Antarktika: južno od vsega

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1997 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Viki Grošelj (glej stran 108), ilustrator je Gregor Markelj, kartograf je Mateja Rihtaršič, fotograf pa Stipe Božič. To je prva izdaja knjige. Izdala jo je založba Modrijan v Ljubljani. Vsebuje 169 strani in meri 27 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Antarktika, alpinistične odprave, 1996–1997, spomini, plezalni vzponi, ekstremno smučanje, albumi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(239.9)"1996/1997", 910.4(99)"1996/1997", 821.163.6-94 (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Povzetek knjige:

Knjiga govori o odpravi petih mož (Viki Grošelj, Stane Klemenc, Rafko Vodišek, Stipe Božić in Joško Bojić) na Antarktiko in sicer na najvišji vrh Mount Vinson. Z letališča Brnik so poleteli 30. decembra 1996. Vrh najvišje gore pa dosegli 5. januarja 1997. Delo je polno prečudovitih fotografij, ki dokumentirajo celoten potek dejanj (Grošelj, 1997).

6.1.10.22 *Andi, beli vrhovi zelene celine*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1997 v slovenskem jeziku. Avtor je Tine Mihelič, fotograf pa Franci Horvat. Knjigo je izdala založba Didakta v Radovljici. Vsebuje 175 strani in meri 25 centimetrov. Predmetne oznake knjige so alpinizem, Andi, spomini, planinstvo, plezalni vzponi, albumi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52 (238)(092) (COBISS).

Povzetek knjige:

Na avtorjevi gorniški poti, kot tudi sam pravi, ga gorstvo Andov in dežela rdečega človeka spremljata kot svetla stalnica. Na andskih poteh je prebil pomemben del življenja, ki mu je podaril vrsto čudovitih in nepozabnih dogodivščin. S to knjigo se je prvič v življenju lotil doživljajskega pisanja, ki pa je tudi nekakšna kronika slovenskega andinizma. Ta dejavnost v slovenskem pisanju do tedaj še ni bila prepričljivo predstavljena.

Tako je avtor zapisal o knjigi: »Vsakdo, ki je imel srečo, da so se mu uresničile sanje iz otroštva, si lahko predstavlja moje občutke, ko sem stopil v deželo Andov. Krajina, ljudje in druga bitja, ki so dotlej sestavljala moj pravljичni svet, zaviti v nežno tančico nestvarnega in nemogočega, vse to je nenadoma oživel in zažarelo v čarobnih barvah. Občutek gibanja na meji med pravljico in stvarnostjo me bo odtlej spremljal na vseh andskih poteh in mi lajšal duhovno zblizanje z deželo. Obiski Andov so postali del mojega življenja. Potrebujem jih tako kot zrak in vodo. O tem govori pričujoča knjiga« (Mihelič, 1997).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Predstavitev alpinista:

6.1.10.22.1 Tine Mihelič

Rodil se je leta 1941 v Mariboru in umrl leta 2004 pod Pihavcem. »Bil je violinist v simfoničnem orkestru Slovenske Filharmonije. Opravil je okoli tisoč alpinističnih vzponov, od tega več kot 50 prvenstvenih. Sodeloval je na I. slovenski alpinistični odpravi v južnoameriške Ande leta 1964 in pozneje še večkrat. Je pisec več izdaj planinskega vodnika Julijske Alpe pri Planinski založbi in številnih člankov v planinski periodiki. Je avtor vodnikov: Bohinjske gore in Julijske Alpe – severni pristopi v založbi Sidarta Ljubljana. Skupaj z Rudijem Zamanom je izdal alpinistične opise stotih izbranih alpinističnih tur Slovenske stene (druga izdaja, 2003) in Andi – beli vrhovi zelene celine leta 1997, oboje pri Didakti z njemu lastno skrbnostjo in izbrušenimi opisi. Bil je turni smučar, svetovalec pri scenarijih gorniških nadaljevank na RTV itd.« (Strojin, 2009, str. 471).

Leto 1998

6.1.10.23 Ama Dablam – odsanjane sanje

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1998 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik, ki spada med spomine. Avtor je Zvonko Požgaj, avtor dodatnega besedila pa Viki Grošelj. Knjigo je izdala Planinska zveza Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 126 strani in meri 26 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Požgaj Zvonko, spomini, Ama Dablam, alpinistične odprave, 1996, Himalaja, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)"1996":929 Požgaj Z., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

To je resnična pripoved o treh možeh in eni steni. Odvijala se je spomladi leta 1996, pod in na eni najlepših gora na svetu, 6828 metrov visokem Ama Dablamu. Vanji Furlanu in Tomažu Humarju se je po več dneh izjemno težavnega plezanja uspelo prebiti na vrh. Zvonko Požgaj, njuna edina zveza z dolino, je vsa dogajanja spremljal

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

iz baznega tabora, ju preko oddajnika usmerjal in vzpodbujal, obenem pa skrbno zapisoval vse, kar se je dogajalo v tistih dramatičnih dneh. Vzpon je bil v tujini označen kot največji dosežek svetovnega alpinizma za leto 1996. Znano, čeprav še vedno nedoumljivo je tragično dejstvo, da Vanje Furlana ni več med nami. Pričujoče delo je še zadnji dosežek te odprave. Tekoče berljiv tekst Zvonka Požgaja in odlične fotografije so že sami po sebi dovolj za izdajo zanimivega knjižnega dela. A ne gre samo za to. Ta knjiga je dostojen poklon enemu največjih dosežkov slovenskega alpinizma v svetovnem merilu in spoštljiv spomin na enega najboljših slovenskih alpinistov – Vanje Furlana (Grošelj, v Požgaj, 1998).

Predstavitev alpinista:

6.1.10.23.1 Zvonko Požgaj

Rodil se je leta 1969 v Ljubljani. Po poklicu je elektrotehnik. Svojo alpinistično kariero je pričel z osemnajstimi leti pri Alpinističnem odseku Železničar. Kot perspektiven alpinist je že v prvih letih preplezal več težavnih smeri v Centralnih Alpah. Svoj vrhunec je dosegel v letu 1993 z vzponom na drugi najvišji vrh na svetu K2. Na njem je stal kot prvi Slovenec in verjetno s triindvajsetimi leti najmlajši mož, ki se je kdajkoli povzpел na to goro. Tragičen vzpon je zahteval smrtno žrtev, od njega pa vseh deset prstov na rokah in še nekaj na nogah. Kljub temu se nevarnemu športu ni odrekel in še vedno pleza. Alpinizem mu je postal način življenja. Ob tem se ukvarja tudi s fotografijo in svoje umetniške diapozitive predstavlja na predavanjih (Požgaj, 1998).

Leto 1999

- Gjačung Kang (7952 m): Prvi vzpon slovenskih alpinistov po severni steni Gjačung Kang (Dobnikar-Šeruga, 1999).
- Daulagiri – južna stena: Tomaž Humar se je povzpел na vrh po južni steni (Dobnikar-Šeruga, 1999).

6.1.10.24 Lotosov cvet

Knjiga Lotosov cvet je izšla v Sloveniji leta 1999 v slovenskem jeziku. To je dnevnik in spada med spomine. Avtor je Marijan Krišelj (glej stran 94), fotografa sta Tone Škarja in Viki Grošelj, avtor dodatnega besedila pa Matjaž Culiberg. Knjigo je izdala Planinska zveza Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 172 strani in meri 23 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Krišelj Marijan, spomini, Mount Everest, alpinistične odprave, 1979, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 769.52(235.243)(092) (COBISS).

Povzetek knjige:

Snov za knjigo Lotosov cvet je poiskal v zapiskih, ki jih je hranil dolga leta in se nanašajo na Sedmo odpravo na Mount Everest (1979), ko so alpinisti utrli pot na vrh te najvišje gore na svetu po tako imenovanem Zahodnem grebenu. Zgodba sloni na resničnih dogodkih in je v avtorju dolgo zorela. Moralo je miniti dvajset let do tistega odmevnega dogodka, ko je zamisel dozorela in se prelila v pripoved, ki jo sporoča ta knjiga. Pred bralcem je torej zgodba, ki so jo zapisovali pravzaprav vsi, ki so takrat živeli s to goro, hkrati pa ta dokumentarno-reportažni zapis predstavlja tudi nekakšen dolg, ki je bil skrit v posnetkih neposrednih pogovorov s te gore, ki sta jih takrat kot udeleženca te odprave, radijska tehnika in radioamaterja, posnela Slavko Šetina in Matjaž Culiberg za potrebe oddaj v radijskih programih, predvsem v oddaji Odmevi z gora. Tako lahko štejemo, da je to »dokumentarni zapis dogodkov izpred dvajsetih let«, ki so sicer prikazani kot zgodba, v resnici pa se je to dejansko tudi dogajalo. Vmes pa so vpletene misli, ki jih je bil z avtorjem posnel vodja te odprave Tone Škarja, takoj po tistem, ko se je vrnil s Himalaje v domovino in so to vsebino tistikrat deloma lahko spoznali tudi radijski poslušalci. Tako je ta pripoved nekaj povsem svojevrstnega, kar ugotavlja tudi Danilo Cedilnik - Den, ko pravi, da je v nekaterih besedah prisotna stiska, obup, obžalovanje, trma, življenje. Spoznanje, da izgubljaš prste, da se led plazi po žilah proti srcu in možganom, da se spreminjaš v drobne kristale in postajaš del Gore – ki je vendarle zrasla iz živih bitij – vse to razberemo iz kratkih, hlastnih, pogosto nerazumljivih stavkov. Najnežnejše misli je pisatelj začutil med neizgovorjenimi besedami in razumel je tudi tišino. Da, veliko je vmes težke, gostobesedne tišine. Celo kretnje in izraz na obrazu so se videli skozi to zvočno

kuliso. Ob magnetofonskem traku, ki je posnel skoraj vse glasovno dogajanje na gori, je avtor prodril do najglobljih skrivnosti med ljudmi in goro Cha Pu Nga. Tako je na izjemno neposreden način, morda bolje kot bi to mogli s filmom, prikazal dogajanje na odpravi. V zgodbi o veliki zmagi in smrti, trpimo skupaj z alpinisti in spremljevalci, skozi njihove besede in molk še enkrat podoživljamo to enkratno, napeto pustolovščino v svetu, kjer je pekel čisto blizu nebesom – rajskim vrtovom in kot bralci napeto čakamo in v mislih sooblikujemo razplet, čeprav je konec že davno znano dejstvo.

Če povzamem besede Toneta Škarje, govori knjiga o himalajski odpravi na povsem drug način kot katera koli doslej. Če v najpogostejših opisih odprav avtorji pripovedujejo neko resnico, seveda predvsem svojo, ali drugi posredujejo vtis, prikazan čimbolj umetniško, nam Krišelj stke pretresljivo, lepo in tragično resničnost. Razbira jo iz počasi razpirajočih se listov lotosa, najprej zunanjih, potem pa vse bolj tistih, ki so bližje središču; skozi dejstva se vse bolj bližamo bistvu, jedru skrivnosti, biseru v lotosovem cvetu. Knjiga Lotosov cvet je dragocen spomenik našemu alpinizmu, spomin še živim in že mrtvim alpinistom, je obenem nek poseben vrh naše himalajske literature in je predvsem nadvse zanimivo in napeto branje za zelo različne vrste bralcev, pa naj ostanejo na vznemirljivi in viharini površini zgodbe, ali pa če se potopijo globoko v skrivnostne vrtince, ki jih je na površini komaj zaznati« (Krišelj, 1999).

6.1.11 Prvo desetletje enaindvajsetega stoletja (2000–2009)

Leto 2000

- Everest: 7. oktobra so šerpa Ang Dorjee, Davo Karničar, Franc Oderlap in šerpa Pasang Tensing po smeri prvopristopnikov dosegli vrh. Karničar je opravil prvi neprekinjen smučarski spust v zgodovini z vrha do baze. 9. oktobra so Matej Flis, Tadej Golob, Grega Lačen osvojili vrh po smeri prvopristopnikov (Grošelj, 2009).

6.1.11.1 Z Everesta

Knjiga Z Everesta je izšla v Sloveniji leta 2000 v slovenskem jeziku. To je dnevnik in spada med spomine. Avtorji so Davo Karničar (glej stran 152), Tadej Golob in Urban Golob, ki je hkrati tudi fotograf. Avtor dodatnega besedila je Pavle Kozjek. Knjigo je izdala založba Mythos v Ljubljani. Vsebuje 188 strani in meri 27 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Karničar Davo, spomini, ekstremno smučanje, Mount Everest, alpinistične odprave, 2000, ekstremni športi, smučanje, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243):929 Karničar D., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Odkar je britanska odprava leta 1953 z uspešnim vzponom na vrh kronala dolgoletna prizadevanja za osvojitve najvišje gore na svetu, so na Everestu nastale še številne nove smeri. Med njimi tudi slovenska po zahodnem grebenu (1979). Skoraj je ni več pomembnejše naravne razčlembe, ki pelje proti vrhu, da plezalci v njej ne bi pustili svojih sledi. Toda osvajalci Everesta se niso ustavili zgolj pri vzponih na goro, pa čeprav po novih in vedno težjih smereh. Z Everesta je v zadnjem času uspešno poletel jadralni padalec, njegov vrh so preleteli s toplozračnim balonom, doživel pa je tudi nekaj smučarskih poskusov. Najbližje uspehu sta bila Francoz Pierre Tardivell, ki je leta 1992 smučal z višine kakih 8600 metrov in Italijan Hans Kammerlander, ki je pomladi 1996 smučal z vrha, vendar ga je pomanjkanje snega na severni strani gore, kamor se je spustil, že kmalu prisililo, da je snel smučiči in potem velik del poti opravil peš. Tega leta se je Everesta lotil tudi Davo Karničar. V silovitem viharju, ki je nepričakovano zajel goro na dan vzpona, je omrznil in se komaj rešil v dolino. Toda sklenil je, da znova poskusi. Čez štiri leta je dobil novo priložnost in jo izkoristil. 7. oktobra 2000 je kot prvi Zemljan opravil popolno smučanje z Everesta: z vrha do baznega tabora (Karničar idr., 2000).

O Everestu bi marsikdo, ki spremlja dogajanje v Himalaji, lahko dejal: tej gori se kaj posebno novega res ne more več zgoditi. Čomolungma, Boginja mati Zemlje, je na svojih plečih doživela vse, za kar so živeli in umirali osvajalci nekoristnega sveta: prvi vzpon na vrh, številne nove smeri, solo ponovitve, zimske vzpone, hitrostne rekorde... Še bi lahko naštevali. Nekateri cilji so bolj vabljivi in zaželeni od drugih tudi zaradi tega, ker jih opisujemo z besedico »naj«. Slovenski delež pri ustvarjanju

zgodovine najvišje gore sveta je bil že doslej zelo opazen - predvsem odprava leta 1979 je po Zahodnem grebenu začrtala eno najtežjih in najbolj vidnih smeri. Nekaj pa je mogočna gora kljub vsemu dočakala šele ob prehodu v novo tisočletje: smučarski spust z njenega vrha. Izziv ni bil skrit ali premajhen, prav nasprotno od tega. Podobno, kot je izjavil Messner ob svojem prvem vzponu brez dodatnega kisika: skušnjava je bila še posebno velika, ker se je to skoraj vsem zdelo nekaj nemogočega. Tudi zato so se že pred leti med plezalno opremo v taborih odprav marsikdaj znašle tudi smuči. Everest pa se je vse do oktobra leta 2000 uspešno upiral poskusom, da bi ga »v enem kosu« presmučali od vrha do tal, do baznega tabora. Za spust z osemtisočaka je treba imeti marsikaj. Najprej seveda znanje in moč priti gor, potem vzdržljivost in vrhunsko tehniko smučanja za pot nazaj. Davo je vse to imel, poleg trdne volje in vztrajnosti, da bi dosegel športni cilj svojega življenja. V gorah nad Jezerskim so se rojevale ideje in oblikovali cilji, vedno višji in težji in nekje v ozadju je počasi nastajala podoba najvišje gore sveta. Po spustu z Anapurne, ki sta ga opravila skupaj z bratom Drejcem, je bila želja izrečena tudi na glas in odtlej so bili načrti posvečeni enemu samemu cilju. Viharna pomlad leta 1996 je z Everesta še enkrat prinesla že znano sporočilo, da v Himalaji za uspeh – pogosto pa tudi za golo preživetje – potrebujemo vsaj tiho privoljenje narave: proti njej smo ob vsem napredku, znanju in tehniki le slabotni predstavniki človeškega rodu. Toda velikih ciljev ni mogoče doseči brez vztrajnosti in prepričanja, da so ti namenjeni in da jih zmoreš doseči. Davo je bil o svojem poslanstvu prepričan in ta knjiga govori o njegovi izpopolnitvi. Govori pa tudi o plezalski ekipi, ki ga je pri tem podpirala in hkrati dodala Everestu nekaj novih slovenskih zastavic: o njihovem doživljanju gore in odprave ter o občutkih, ki so himalajcem poznani, pa vendar vedno znova drugačni. Brez idealiziranja in olepševanja, s katerim si plezalec pod vrhom osemtisočaka ne more prav nič pomagati (Kozjek, v Karničar idr., 2000).

Predstavitev alpinistov:

6.1.11.1.1 Tadej Golob

Rojen 16. septembra 1967 v Mariboru, do leta 1987 je živel v Lenartu. Od takrat pa v Ljubljani. Je novinar in urednik Grifa, revije za zanimive športe v naravi. Alpinist je

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

postal leta 1989 in se do leta 2000 udeležil sedmih himalajskih odprav. Pred odpravo SI.MOBIL extreme ski Everest 2000 je že stal na vrhu osemtisočaka in sicer leta 1989, ko je priplezal na Daulagiri (8167 m) (Karničar idr., 2000).

6.1.11.1.2 Urban Golob

Rojen leta 1970 v Ljubljani. Po izobrazbi je geograf in sociolog, sicer pa je samostojni ustvarjalec v kulturi (fotograf in glasbenik) (Karničar idr., 2000).

V srednji glasbeni šoli je igral tolkala in plezal. Kasneje je študiral geografijo in sociologijo kulture, vmes bobnal pri Vladu Kreslinu in Malih bogovih ter plezal. Po diplomi se je preživljal z glasbo, novinarstvom (bil je urednik fotografije pri reviji Grif) in seveda plezal. Zadnja leta je predvsem fotograf, ki med drugim objavlja v več tujih plezalnih in »outdoor« revijah, sprehaja psa in pleza (Golob, 2004).

Do leta 2000 se je udeležil treh himalajskih odprav. Njegov medijsko najuspešnejši podvig je bilo dvotedensko zimsko prečenje slovenskih Alp od Tolmina do Maribora, ki ga je februarja 1998 opravil v korist Sklada za pomoč otrokom z rakom in krvnimi boleznimi (Karničar idr., 2000).

6.1.11.2 Vrnite mi moje sinove z gore

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2000 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik in spada med spomine. Avtor je Ciril Praček, avtor dodatnega besedila pa Pavle Šegula. To je prva izdaja knjige. Izdala jo je samozaložba v Jesenicah. Knjiga vsebuje 283 strani in meri 24 centimetrov. Izšla je pri zbirki Med gorskimi reševalci. Predmetne oznake knjige so Praček Ciril (1913–2000), spomini, alpinizem, plezalni vzponi, gorska reševalna služba, gorske nesreče, reševanje. Signatura (UDK) knjige je 796.52(497.4):929 Praček C., 614.8:796.52(497.4), 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Konec leta 1998 je Ciril Praček končal rokopis njegove nove knjige s pomenljivim naslovom Vrnite mi moje sinove z gore. Knjiga je po svoji vsebini deloma dopolnilo predhodnice priročnika Med gorskimi reševalci. Avtor je pet poglavij deloma dopolnil

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

z novimi pričevanji in osvežil spomin na nekatere dogodke, ki se večkrat omenjajo, a so že zelo pozabljeni. Na novo pa najdemo zelo zanimive opise. Tako akcijo Ujetniki Špikove stene, Akcija Velo polje, ki je skoraj zanesljivo rešila življenja Aleša Kunaverja, Staneta Belaka in Toneta Sazonova – brez nje bi najverjetneje preprosto utonili v snežnem morju ali plazovih. Nov je tudi opis in komentar akcije Iskanje v Travnški grapi ter opisa akcij Veliki Oltar in Po padle v Triglavsko steno in nič manj zanimivo samoreševanje Tik pred pogubo v Prusik-Szalajevi smeri. Kot za reševalce bo verjetno tudi za laike zelo zanimivo poglavje o iskanju in spravilu mrtvih alpinistov iz Travnika. V njem nam da na ogled celotno poročilo vodje akcije, ki je po eni strani dosleden in zelo sistematičen opis vsega, na kar je treba pomisliti ob zapleteni in spočetka kar nič jasni tragediji v gorah, po drugi strani pa tudi najmanj domiselnemu laiku dokaže, da delo gorskih reševalcev niti najmanj ni varno, lahko in da kljub prostovoljnemu značaju ni prav nič slabše in manj strokovno, kot če bi reševali poklicni reševalci.

Zanimiva in zelo poučna so poglavja o Cirilovih turno-smučarskih potepih in doživetjih v zasneženih Julijskih Alpah in zamejskih gorah. Številne zgodbe iz Centralnih Alp, Dolomitov, Visokih Tur in drugod nam predstavljajo doživetja Cirila – gorskega vodnika, njegove utrinke s poti po osrednjem območju Triglavskega narodnega parka, kjer je z Maksom Medjo in Nikom Tancerjem pozimi zbiral podatke o snežnih razmerah in plazovih. Deležni smo tudi lahkotnega opisa ene njegovih prvenstvenih tur v Prisojniku in bolj med vrsticami, tudi nekaj besed o njegovih domačih, o otroštvu v Podbrdu, prihodu v Bohinjsko Bistrico, prvih korakih na smučeh in prihodu na Jesenice, kjer je začel svojo pravo smučarsko, gorniško, alpinistično in reševalsko pot.

Zgodbe izkazujejo njegovo privrženost in globoko občudovanje narave, ne manjka jim hudomušne samozavrkljivosti, občudovanja in priznanja sotrpinom reševalcem in alpinistom pa nekaterim sodobnikom, katerim so in bodo hkrati tudi večni spomenik. Ti spomini seveda ne morejo biti popolni – taka je že narava spominske literature. Vendar pa zbirka Med gorskimi reševalci omogoča, da se z novimi knjigami pomanjkljivosti odpravijo.

Ciril je postal gorski reševalec leta 1932, v času ko je slovenska Gorska reševalna služba štela 20 let, on pa komaj dve leti manj. Prav gotovo je eden zelo redkih še

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

živih veteranov GRS, ki mu je »Veliki gospodar usode«, katerega v svojih spisih rad omenja, pogosto pogledal skozi prste in mu do današnjih dni naklonil živ spomin in do nedavnega kolena, ki še lahko vijugajo in mu vodijo smuči po belih vesinah. Posamezna poglavja so pravzaprav bila posamezni članki in se zato kakšen podatek ali poudarek večkrat ponovi, kar pa vendarle ne zmoti pripovedi, pač pa nam morda le še bolj osvetli namen Cirilove pripovedi (Šegula, v Praček, 2000).

Predstavitev alpinista:

6.1.11.2.1 Ciril Praček

Ciril Praček je bil rojen 27. marca 1913 v Podbrdu v Baški grapi. V otroštvu se je z družino preselil v Bohinjsko Bistrico, od tam pa leta 1924 na Jesenice, kjer je tudi leta 2000 umrl. V Bohinjski Bistrici je dobil prve smuči, začel hoditi v osnovno šolo in si pridobil nekaj osnov smučarskih veščin. Na Jesenicah se mu je odprlo okno v svet. Bil je gimnazijski maturant, ki je opravil še štiri semestre študija na Filozofski in Ekonomski fakulteti v Ljubljani. Koncem leta 1932 se je zaposlil v tedanji KID, kasnejši Železarni Jesenice, kjer se je po dolgih 43 letih dela marca 1975 podal v zasluženi pokoj.

Bil je navdušen telovadec, smučar in gornik. Kot odličen mlad smučar se je že leta 1931 znašel med najboljšimi slalomisti, smukači in športniki stare Jugoslavije in ostal med njimi še tudi po drugi svetovni vojni. Mnogo časa je posvetil trenerski dejavnosti. Že v stari Jugoslaviji je postal državni smučarski trener Smučarske zveze Jugoslavije. Trener in učitelj smučanja je bil tudi pozneje v povojni Jugoslaviji kot član Združenja vaditeljev, učiteljev in trenerjev smučanja pri SZS (ZVUTS). V svojem domačem klubu je še leta 1996 uril mladino. Bil je član jugoslovanske predvojne in povojne olimpijske reprezentance. Tekmoval je na olimpijadi v Garmisch-Partenkirchnu v Nemčiji leta 1936 in v St. Moritzu v Švici leta 1948. V Zakopanih je leta 1939 na svetovnem prvenstvu dosegel visoko 7. mesto – uvrstitev, ki jo je šele po 43 letih prvi presegel Bojan Križaj. Kot član Turistovskega kluba Skala na Jesenicah se je v družbi takratnih vodilnih gorenjskih plezalcev pričel ukvarjati z alpinizmom in postal član Gorske reševalne službe. Že leta 1932 je sodeloval v prvi zahtevnejši reševalni akciji na Mežakli, kjer se je pri plezanju smrtno ponesrečil

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Stanko Narad. Tej akciji je do poznih let sledilo še mnogo drugih. Izogibal se ni niti organizacijskega dela, dolga leta je pisal kroniko Postaje GRS Jesenice in kot poznavalec Triglavskega pogorja s tovariši zbiral podatke o snežnih razmerah in plazovih.

Kot dober in razgledan alpinist je spoznal stene in vrhove naših in tujih gora in o tem dolga leta redno poročal v časopisih. Opravil je nešteto plezalnih in drugih vzponov ter se posvetil tudi gorskemu vodništvu.

V svojem dnevniku ima zapisanih 11 prvenstvenih vzponov – 1934: SS Velike Martuljske Ponce (III), 1942: SS Škrnatarice (IV) in Z raz Velike Martuljske Ponce (IV), 1943: Varianta v Razu Kukove špice in Centralna smer v Mali Martuljski Ponci z vstopom iz Špikove grape, 1967: SV steber Velike Martuljske Ponce (IV), 1968: Z steber v Vrhu kraj sten, Prisojnik, 1969: Z stena v Vrhu kraj sten, Prisojnik (IV+) in J stena Gamzovca, 1970: V greben Male Mojstrovke (IV), 1972: SS Prisojnika do polovice (IV).

Poleg pokalov in odličij za svoje športne nastope je od države in družbenih organizacij prejel tudi naslednja odlikovanja in priznanja – državni odlikovanji: red Zasluge za narod s srebrnim vencem in red Republike z bronastim vencem; državni športni odličji Slovenije: Bloudkovo plaketo in nagrado; občinsko nagrado Občine Jesenice; zlato plaketo ob 30-letnici samoupravljanja; planinska odlikovanja: Svečano listino Planinske zveze Slovenije, srebrni in zlati znak Planinske zveze Slovenije, zlati znak Planinske zveze Jugoslavije, častni znak Planinskega društva Jesenice; odličja GRS: častni znak GRS, priznanje ob 75-letnici GRS; zlato značko Smučarske zveze Jugoslavije; zlato značko ZVUTS pri Smučarski zvezi Slovenije za 50 let dela kot učitelj smučanja; Gregorčičevo plaketo.

Pomembno je njegovo literarno delo. Napisal je veliko člankov in razprav v Planinski vestnik in razna druga glasila. Že leta 1948 je napisal priročnik Smučanje, leta 1952 priročnik Slalom, leta 1962 knjigo spominov Med gorskimi reševalci, leta 1972 vodnik Turni smuki – Julijske Alpe in leta 1985 s soavtorjem Mirom Črnivcem vodnik Turni smuki.

Vse to dokazuje, da je bil Ciril vseskozi nadvse prizadeven, marljiv, uspešen in hkrati tudi tih mož, ki je okolju, v katerem je deloval, dal veliko več, kot bi bila njegova dolžnost (Šegula, v Praček, 2000).

6.1.11.3 Prvi na smučeh z Everesta

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2000 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik in spada med spomine. Avtorica in fotografinja je Maja Roš. Poleg nje je fotograf tudi Dordži And, urednik pa Jure Eržen. Knjigo je izdala založba Slon v Ljubljani. Vsebuje 127 strani in meri 31 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Karničar Davo, spomini, ekstremno smučanje, Mount Everest, alpinistične odprave, 2000, ekstremni športi, smučanje, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.92(235.243):929 Karničar D., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

»Gospod, odkril sem najvišjo goro na svetu!« je v začetku 19. stoletja zavpil uradnik TZU Indije. Goro, ki je dotlej nosila ime Peak XV, so poimenovali po očetu indijske geodezije siru Georgeu Everestu. Istega leta kot je Davo Karničar osvojil Everest in napisal knjigo Z Everesta, je tudi Maja Roš, novinarka iz Tolmina, napisala zgodbo o Davu Karničarju in njegovem smučarskem spustu z vrha Everesta. V knjigi je polno fotografij, ki prikazujejo cel potek priprav na njegov podvig (od prvih začetkov s smučmi, ko je bil še otrok, pa do osvojitve Everesta).

Pred Karničarjem je z najvišje točke Zemlje poskušalo smučati več mož. Najpogosteje so omenjeni trije: v sedemdesetih letih se je z Everesta pognal Japonec in naraščajočo hitrost ukrotil šele s padalom, ki ga je rešilo pred gotovo smrtjo. Francoz Pierre Tardivel si je leta 1992 pripel smučič na Južnem vrhu, Italijan Hans Kammerlander pa je leta 1996 smučal z vrha na severno stran, vendar je nato tisoč višinskih metrov prehodil. Davo je 7. oktobra leta 2000 uresničil svoj veliki sen. Stal je na najvišji mogoči točki, na vrhu 8848 metrov visokega Everesta. V štirih urah in štiridesetih minutah je presmučal tri kilometre in pol višinske razlike. Odprava SI.MOBIL ski Everest 2000 je štela deset članov, v Nepalju so se jim pridružili še štirje višinski nosači (Roš, 2000).

6.1.11.4 Strmine njunega življenja: plezalna naveza Mira Marko-Debelak – Edo Deržaj

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2000 v slovenskem jeziku. Avtor je Tone Strojin (glej stran 115), prevajalec Marjan Golobič, pisec recenzij pa Stojan Burnik. Knjigo je izdal Olimpijski komite Slovenije, Združenje športnih zvez: Slovenska olimpijska akademija v Ljubljani. Knjiga vsebuje 151 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki Pomembne osebnosti slovenskega športa. Predmetne oznake knjige so Mira Marko Debelak (1904–1948), biografije, Edo Deržaj (1904–1980), alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(497.4):929 Marko-Debelak M., 929 Deržaj E. (COBISS).

Povzetek knjige:

Mira Marko Debelak Pibernik Deržaj je bila ena od najbolj zanimivih osebnosti v zgodovini slovenskega alpinizma. Bila je prva v vrsti ženskih alpinistk, ki so danes dokazale, da so nekaj posebnega in izjemnega, tudi v svetovnem merilu. Vrhunske slovenske alpinistke se zagotovo uvrščajo med tiste pripadnice lepšega spola, ki so najboljši in najbolj inteligenten način prispevale k eksistencialni enakopravnosti z moškimi, ob tem pa prevzele še vlogo ljubečih mater in žena ter ohranile žlahten šarm svoje prislovične ženskosti. Mira Marko se je rodila 26. decembra 1904 v Sarajevu. Ljubezen njenega življenja je bil Edo Deržaj, s katerim se je poročila leta 1938. Zakaj je nosila še drugo »moško« ime Marko, ni povsem pojasnjeno. Nekateri to razlagajo z neko domnevno dvojnostjo v njenem značaju. Mira naj bi bila v vsakdanjem družinskem življenju žena in mati, Marko pa naj bi nakazoval neko enačenje z moškimi v alpinistični dejavnosti. V gore je začela zahajati leta 1923. (Mašera, v Kugy, 2008).

Predstavitev alpinistke, o kateri je knjiga napisana:

6.1.11.4.1 Mira Marko Debelak (Pibernik)-Deržajeva

Rodila se je 26. decembra 1904 in umrla 27. septembra 1948. Bila je odlična alpinistka. Njen je prvi prvenstveni vzpon po severni steni Špika leta 1926 (Direktna

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

smer, v navezi z dr. Stankom Tominškom), smer skozi Okno v Triglavski severni steni, Mojstrovka, Škrlatica, Mangart, Viš, Montaž itd.. Ima prvenstvene vzpone tudi v Karnijskih Alpah, v Dolomitih in celo na Škotskem. Pisateljvala je v Planinski vestnik. Prevedla je Kugyjevo knjigo Aus dem Leben eines Bergsteigers (Iz mojega življenja v gorah). Napisala je Plezalno tehniko in skupaj s Fanny S. Copeland turistično-propagandni vodnik po Julijcih. Zbirala je triglavske pripovedke in drugo narodno blago. V Avstriji, Nemčiji, Angliji in na Škotskem je imela več kot 30 predavanj za alpiniste. Bila je članica Avstrijskega akademskega alpskega kluba. Skupaj z Edom Deržajem sta bila naša najkompletnejša plezalna naveza v t. i. kulturnem alpinizmu. Posebno vredna je njena Kronika Triglava, ki podaja pregled dogodkov skozi več kot dvestoletno zgodovino dogajanj na Triglavu (Strojin, 2009).

6.1.11.5 *Planinski spisi*

Knjiga Planinski spisi je izšla v Sloveniji leta 2000 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik. Avtor le-tega je Henrik Tuma, avtor dodatnega besedila in urednik je Vladimir Habjan, avtor dodatnega besedila je tudi Branko Marušič. Knjigo je izdala založba Tuma v Ljubljani. Vsebuje 414 strani in meri 24 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Tuma Henrik (1858–1935), spomini, alpinizem, plezalni vzponi, avtobiografije. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.323.6):929 Tuma H., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Tumovi planinski spisi so izredno obsežni in bi bili, objavljeni v celoti, zajetna publikacija. Zato je bil potreben izbor. Prednost so dali potopisom in opisom, saj nekatera druga besedila (najbolj seveda jezikoslovna) za branje niso tako prijetna. Žal je bil – zaradi obilice gradiva – tudi tu potreben izbor. Tako med objavljenimi potopisi in opisi ne bomo našli poglavij Triglavska skupina in Beneška Slovenija ter nekaterih drugih člankov. Od člankov drugih zvrsti so v izbor uvrstili izredno zanimiva članka Turistika izza mladih let in Alpinizem ter gospodarski članek Planina Zapotok. Tumovi (izbrani) planinski spisi so prišli – petinštirideset let po njegovi smrti – na slovenski knjižni trg. S prebiranjem planinskih spisov bomo Tumo bolje spoznali, ne

samo tako, kakor nam je nekako najbolj poznan – kot strogega in resnega (zapisovalca podatkov)–, pač pa tudi kot človeka, ki zna gorski svet, naravo in tamkajšnjega človeka dobro razumeti in globoko doživeti. V spisih bomo našli nekaj izredno lepih Tumovih razmišljanj, v katerih komentira nekatere dogodke ali občuduje naravo in gorski svet. Prav tako bomo ugotovili, da so Tumova besedila še vedno zelo aktualna. Planinske pripovedi – pa čeprav nekatere stare sto let in napisane morda v bolj »okornem jeziku«, nam pričarajo čas, razmere in dogajanje ne samo v gorah, pač pa tudi v naši deželi pred in po prvi svetovni vojni. Besedilo Tumovih planinskih spisov je bilo za objavo le malo posodobljeno. Popravki se nanašajo večinoma na posodobitve datumov, enotno izpisovanje naslovov in okrajšav, odpravljeni so bili nekateri arhaizmi (sonce namesto solnce, kadar namesto kedar idr.), prav tako so današnji rabi prirejani nekateri toponimi, ki so zapisani po današnjih pravopisnih pravilih. Še vedno pa ostaja v Tumovih spisih nekaj besed, ki jim nismo našli ustreznega današnjega pomena, vendar ga pazljivi bralec lahko razbere sam. Vnesene spremembe ne vplivajo na vsebino besedila, pač pa omogočajo boljšo razumljivost in lažjo berljivost. Narekovaji, ki so jih v Tumovih časih uporabljali ob imenih, so izpuščeni, saj danes samo motijo. Na koncu so dodane »Urednikove opombe«, ki prispevajo k večji razumljivosti besedila, predvsem gre za »današnje videnje« Tumovih poti. V opombah so navedene današnje oblike nekaterih krajevnih imen, ki jih navaja Tuma, saj je vseh preveč, niti se niso do danes vsa ohranila. Tudi Tumove slike, skice in zemljevidi, objavljeni med besedilom ter nekateri današnji posnetki gora, po katerih je hodil in plezal Tuma, bodo bralcu v pomoč pri včasih napornem razvozlanju nekaterih danes neobičajnih Tumovih poti. V Prilogah na koncu knjige je navedena vsa Tumova planinska in alpinistična publicistika, urejena po zvrsteh, seznam slik, skic in zemljevidov, poskušali so povzeti vse Tumove prvenstvene plezalne smeri in zbrali vse do leta 2000 objavljeno gradivo o Tumi, ki se nanaša na njegovo planinsko in alpinistično delovanje (Habjan, v Tuma, 2000).

Predstavitev alpinista:

6.1.11.5.1 *Henrik Tuma*

Rodil se je 9. julija 1858 v Ljubljani in umrl 10. aprila 1935. » Kot 18-letnik je postal učitelj v Postojni. Službo je izgubil zaradi jasno izražene slovenske zavesti. Kot zasebni učitelj je doštudiral gimnazijo in pravo, služboval na sodišču v Gorici, bil deželni poslanec, leta 1897 prestopil v odvetništvo. Spomladi 1898 se je vpisal v socialdemokratsko stranko in sodeloval v delavskem gibanju na Goriškem do 1924, ko se je preselil v Ljubljano, kjer je pozneje postal ideolog alpinizma in zastopal stališče TK Skala nasproti takratnemu odboru SPD. Bil je tudi predsednik Društva prijateljev prirode. Že kot dijak je prehodil mnoge gore (Italija, Štajerska, Koroška, Julijske Alpe) in postal odličen alpinist. Kot samohodec je opravil tudi nekaj prvenstvenih plezanj, med drugim z Jožetom Komacem leta 1910 prvi dokumentiran pristop po Slovenski smeri čez Triglavsko steno. Pozneje je svoje pohode v gore posvetil iskanju in ugotavljanju gorskih ledinskih imen (od 1907 naprej) in s tem opravil doslej edinstveno delo neprecenljive vrednosti. V založbi SPD je izdal Imenoslovje Julijskih Alp leta 1929. V založbi TK Skala je leta 1930 izšla njegova knjiga Pomen in razvoj alpinizma, v kateri je teoretično obdelal alpinizem. Knjiga je danes žal že skoraj pozabljena in mladini neznana. Napisal je še več, večinoma danes (ne)znanih del. Znana je njegova obširna korespondenca« (Strojin, 2009, str. 480).

Tuma je bil pobudnik in začetnik mnogih dejavnosti v gorah, ki jim je šele enaindvajseto stoletje prineslo polno veljavo in ceno. Danes se lahko pridružimo mnenjem, ki pravijo, da je dr. Henrik Tuma s svojim delom postal legenda. Ne mine namreč leto, da se o njem ne bi kje pisalo, se ga obravnavalo ali vsaj citiralo. Njegovo ime nosi večina plezalnih smeri, ki jih je kot prvi preplezal, po njem ima ime stolp v argentinskih Andih (Tumov stolp/Torre Tuma, 2550 m) in planinska kočica na Slavniku. V Novi Gorici na Erjavčevi ulici stoji spomenik Henriku Tume (Habjan, v Tuma, 2000).

Leto 2001

6.1.11.6 *Moje gore*

Knjiga *Moje gore* je izšla v Sloveniji leta 2001 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik. Avtor in fotograf je Milenko Arnejšek, fotograf je tudi Matevž Lenarčič, ilustrator pa Silvo Kragelj. Knjigo je izdala Planinska zveza Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 256 strani in meri 25 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Arnejšek Milenko, spomini, alpinizem, planinski vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(497.4):929 Arnejšek M., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

V pisanju je malo zgodovine, nekaj dogodkov drugih plezalcev, večina pa je pisateljevo osebno doživljanje. Knjiga ima štiri dele. Prvi del je osebni. Ima misli, ki se med seboj povezujejo in »govorijo«. Imajo vprašanja in odgovore. Na koncu tega dela je ljubezen. To vseobsegajoče gonilo človeka ti da rešitev in smer. Ne samo do gora, vzponov, dosežkov, temveč tudi za dušo. Drugi del govori o klasičnih vzponih. Poleg tehničnega opisa, ki vsebuje ime gore, dostop, sestop, lego stene, število raztežajev, orientacijski čas plezanja in opremo, je posebna pozornost posvečena osebnemu doživljanju in ključnim, tudi najlepšim mestom. Slednja opisujeta avtorjev pogled na smer, ključno mesto pa opisuje najzahtevnejši del smeri, ki je tudi najlepši. Tretji del govori o psu v gorah. Medsebojna zvestoba, prilagajanje in zaupanje so dogodki, ki izpopolnijo gorski izlet. Četrty del so predstavljeni prvenstveni vzponi. Ti so vrhunec plezalske poti. Pri njih nastopa tisto najlepše, kar krasi plezalni vzpon. In dostikrat pride pri opisovanju do pretiravanj. Avtor ni uporabil romantično vznesenega opisovanja. Iz vseh delov se razpozna filozofija plezalca. Delo je subjektivno, saj je povezano z resničnim. Pot, ki jo je Prle prehodil v gorah, je kratka, vsega ni hotel uresničiti, je pa dolga v iskanju (Arnejšek, 2001).

Predstavitev alpinista:

6.1.11.6.1 Milenko Arnejšek – Prle

Njegova želja spoznati gore je zrasla po divjih dvajsetih (okoli 1960 in naprej) letih, ko je v sedemdesetih letih skusil skoraj vse »civilizacijske« dobrine: igranje v rock ansamblu, podzemno (underground) sceno, gledališko in umetniško ljubljansko subkulturo, hotele in zabavišča v tujini, slovita zimska središča, kjer je igral v nočnih lokalih, hotele s petimi zvezdicami in beznice s sumljivimi obiskovalci s pištolami pod rameni ali noži v nogavicah, pijance, narkomane, zvodnike, prostitutke in milijonarje, vsak večer liter ali več pijače, droga, celonočne zabave posteljnega značaja, divjanje dvesto na uro z dobrimi avtomobili,... in stalno iskanje nove zabave ter izpolnitve smisla beganja. Sam pravi, da je zahajanje v gore njegov odgovor na sedemletno divjanje skozi večno zabavo. V blišču odrskih luči, v vonju – bolje – smradu barov, v mešanici parfumov, znoja in tobačnega, če ne kakšnega dima, v norenju do ranih ur in besnemu tuljenju zvočnikov je spoznal, da to ni zanj in da njegov smisel življenja ni v uživanju in kazenju samega sebe lačni množici, temveč biti sam in z naravo ter njenim sporočilom (Arnejšek, 2001).

6.1.11.7 *Ni nemogočih poti*

Knjiga *Ni nemogočih poti* je izšla v Sloveniji leta 2001 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik. Avtor je Tomaž Humar, fotograf je Stane Belak, prevajalca sta Peter Purg in Ana Barič, pisatelja dodatnega besedila sta Reinhold Messner in Carlos Carsolio. Knjigo je izdala založba Mobitel v Ljubljani. Vsebuje 207 strani in meri 30 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Humar Tomaž (1969–2009), spomini, alpinizem, alpinisti, plezalni vzponi, Himalaja, albumi. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (100):929 Humar T., 821.163.6-94, 929 Humar T. (COBISS).

Leta 2005 je izšla druga izdaja knjige s prevajalko Ano Barič. Predmetne oznake knjige so Humar Tomaž (1969–2009), spomini, alpinizem, alpinisti, plezalni vzponi,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišтва

Himalaja, albumi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Humar T., 821.163.6-94, 929 Humar T. (COBISS).

Leta 2010 je izšla druga dopolnjena izdaja te knjige. Knjiga vsebuje 239 strani in meri 30 centimetrov. V tej izdaji sta prevajalki tudi Stana Anželj in Alenka Ropret. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Humar T., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Leta 2001 po zmagovitem vzponu na Daulagiri in katastrofalnem padcu z domače strehe, zaradi katerega so mu zdravniki napovedovali, da ne bo nikoli več hodil, je Tomaž Humar izdal avtobiografijo z naslovom *Ni nemogočih poti*, v kateri je opisal najpomembnejše vzpone svoje kariere. Skozi sočno in neposredno pripoved dobimo vpogled v življenje enega najboljših alpinistov našega časa.

Dopolnjena izdaja iz leta 2010, poleg omenjenih besedil prinaša tudi pregled pomembnejših Humarjevih vzponov od leta 2002 dalje ter dve novi besedili Humarjevih prijateljev in plezalskih kolegov Carlosa Carsolia in Reinholda Messnerja, ki sta napisala tudi uvoda k prvotni izdaji (Humar, 2010). V knjigi je opisan tudi njegov prvenstveni solo vzpon prek južne stene Daulagirija (8167 m) iz leta 1999, za katerega je prejel Bloudkovo nagrado (Savenc, v Voglar, 2002).

V svoji knjigi je zapisal: »Resnice življenja ne iščem v zemeljskih nagradah, na katerih se nabira prah. Moj življenjski sen je večni boj za notranji mir in srečo, prežet z ljubeznijo, ki je ustvarila svet« (Humar, 2001).

Predstavitev alpinista:

6.1.11.7.1 Tomaž Humar

Rodil se je v Ljubljani 18. februarja 1969. Bil je alpinist. Od leta 1987 je bil član alpinističnega odseka Kamnik, od leta 1993 pa alpinistični inštruktor in gorski reševalec. Med drugim je leta 1998 opravil prvo neameriško solo ponovitev Reticent Wall v El Capitanu, v Himalaji 1994 prvo ponovitev Japonske smeri s slovensko varianto na Ganeš 5 (6986 m), leta 1995 vzpon na Anapurno (8091 m), 1996 prvi vzpon prek severozahodne stene na alpski način na Bobaje (6808 m), 1996 z Vanjo

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Furlanom prvenstveni vzpon prek severozahodne stene Ama Dablama (6828 m, nagrada Zlati cepin), 1997 prvenstveno smer na vzhodni vrh Lobuče (6119 m), nova smer v jugovzhodni steni Pumorija (7165 m) in prvi vzpon prek zahodne stene na Nuptse W2 (7742 m). Leta 1999 je opravil prvenstveni solo vzpon prek južne stene Daulagirija (8167 m) in po grebenu dosegel višino 8000 m (Savenc, v Voglar, 2002). Goram je bil predan že od mladih let. V svojem življenju je opravil več kot 1500 vzponov, med njimi 70 prvenstvenih doma in po svetu.

V plezanju in gorah je videl nekaj več. V gore je bežal, podiral je meje razumnega, spremenil je načine razmišljanja pri marsikom, tudi pri alpinistih. Videl je umetnost življenja v vertikali. Eno izmed njegovih življenjskih vodil je bil rek »Karkoli delaš, delaj s strastjo!« Tomaž je pri svojih alpinističnih podvigih izgubil nekaj prijateljev in znancev. V mednarodnem merilu je bil njegov verjetno največji uspeh vzpon po južni steni na Daulagiri leta 1999, po kateri ga pozna alpinistični svet. Alpinistično življenje mu je za nekaj let prekinila poškodba obeh nog, ko je doma padel iz strehe, a s pomočjo vrhunskih zdravnikov mu je uspelo okrevati in po dolgem času se je spet odpravil v Himalajo, čeprav je imel desno nogo malce krajšo in levi gleženj delno nemobilan. Leta 2005 je na gori Nanga Parbat doživel nesrečo, za katero je marsikdo dvomil, da jo bo prebrodil, saj je zaradi slabega vremena moral ostati v steni kar šest dni. Za reševanje s helikopterjem je bil previsoko, klasično reševanje pa je preprečevalo vreme. Ko jim je vendarle uspelo, je bil Humar že čisto izčrpan, a je preživel in to ga je kasneje le okrepilo ter mu dalo nov zagon za nadaljevanje njegove življenjske strasti. Takrat se je tudi pokazala zahrbtnost mnogih, ki niso verjeli vanj in mu očitali nastopaštvo. Dobil je veliko nagrad za svoje podvige, med njimi leta 1996 najuglednejšo nagrado – Zlati cepin. Pred smrtjo ni imel bojazni. Večkrat je omenil, da je njegova želja ostati v Himalaji tudi po smrti. Ponesrečil se je 10. novembra 2009 ob povratku z gore Langtang Lirung, visoke 7227 metrov (predvidevajo, da ob padcu, pri katerem si je zlomil nogo in hrbtenico). Našli so ga po petih dneh, na višini okoli 5600 metrov. O usodnem padcu so pisali tudi tuji mediji. Mnogi evropski plezalci so Humarja klicali »tisti norec iz Slovenije«, pišejo na uradni spletni strani Mounteverest.net ter dodajajo, da norca in genija loči le tanka črta. Imeti tako močno voljo, vztrajnost, ljubezen in strast kot jo je imel Tomaž Humar do alpinizma, je občudovanja vredno. Reinhold Messner je za Humarja dejal, da je

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

izjemen alpinist tisti, ki je alpinizem v velikem slogu spet pripeljal tja, kjer je bil na primer v času velikega Jerzija Kukuczke.

Po svoji nesreči iz leta 2005 se je odmaknil iz medijev. Na odprave se je podajal izključno sam. V zahvalo pakistanski vojski, ki ga je takrat rešila in mu je, kot je dejal, podarila še en rojstni dan, pa je odprl fundacijo. Hotel je zbrati dovolj sredstev, da bi v dolini pod južno steno Nange Parbat v vasi Tashering odprl bolnišnico, ki bi olajšala življenje 3500 prebivalcem.

Gozdni Joža, kot se je sam poimenoval, nikoli ni plezal za nagrade, je zatrjeval, čeprav teh ni bilo malo. Leta 1996 je dobil Zlati cepin za vzpon na Ama Dablam, istega leta pa je bil tudi razglašen za slovenskega alpinista leta. Čez tri leta je dobil častni znak Republike Slovenije in Bloudkovo nagrado ter bil nominiran za Zlati cepin za vzpon na Daulagiri. Leto kasneje je poleg legendarnega Reinholda Messnerja in Edmonda Hillaryja v Italiji prejel encian za življenjsko delo. Leta 2004 je bil že drugič nominiran za Zlati cepin, tokrat za vzpon na Aconcagua, najvišji vrh Andov.

(Humar, v McDonald, 2009).

6.1.11.8 *Križemkražem po gorah*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2001 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik. Avtor je Pavle Šegula, avtor dodatnega besedila pa Jože Dobnik. Knjigo je izdala samozaložba P. Šegula v Škofji Loki. Vsebuje 407 strani in meri 24 centimetrov. Izšla je pri zbirki Med gorskimi reševalci. Predmetne oznake knjige so Šegula Pavle, spomini, planinstvo, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.5 (497.4):929 Šegula P. (COBISS).

Povzetek knjige:

Pripovedi v teh spominih so sprehod skozi zgodbe Pavletovega življenja, ki jih je v gorah doživljal s tovariši in sam, ali pa kako drugače zadevajo gorski svet. Kot sam pravi v svojem delu: »Beležke, dnevniki in vtisi oživljajo davno minule prigode in jih sestavljajo v bolj ali manj verno podobo dogodkov, ki so se nekoč zgodili. Preteklost pride spet do veljave: smo na poti v gorah s še živečimi ali že preminulimi tovariši. Spet občutimo napor hoje, slast vzpona, ponos ob premagovanju težav, uživamo v

razgledih. Pred nami so gore in vrhovi, zremo v doline. Vrstijo se pričakovanja, upanja, dvomi, strah pred nevihto, srh ob pregledu v globino, presunjenost ob nesreči. Dihamo gorski zrak, se znojimo, zmrzujemo. Veselimo se zelenih trav in gozdov, oglašanja živine, poskočnih gamsov, v dalje strmečih kozorogov, plašnih svizcev, oglašanja orla in kanje, se naježimo ob srečanju s kačo. Uživamo večere v kočah, slepita nas sonce in sneg, očara lesket sreža na beli odeji, prebijamo se čez ledeniške razpoke, upiramo se navalu vetrov, rinemo skozi metež, prislušujemo bobnenju plazov, vdani v usodo prenašamo moč, se palimo v sončni pripeki...«

In na podlagi tega je nastalo delo, polno zgodb, ki so se primerile Pavlu Šeguli in še mnogim drugim. Le-te so lahko tistim, ki se jim še bodo pripetile, v veselje ali v opozorilo. Da bi videli, s čim se utegnejo srečati, in v svarilo pred nevarnostmi. So pa hkrati tudi zabava, opomin in šola varne hoje v gore.

Le-te so tudi pripoved o doživljanju domovine, ki se vsa širna kaže z visokih stojišč, da bi se za vselej ugnezdila v zavest. Tako utrjeno domoljubje več velja, ni samo beseda! Pripovedi o domačih in tujih svetovih premagujejo ozko zaverovanost v domače dvorišče. Šele prek lastne in tuje izkušnje se človek zave, kako dvomljive vrednosti je črno-bela hvala ene same, četudi domače lepote, če je ne primerja z drugimi. Če ne upošteva celote, različnih okusov, drugače izbrušenih vidikov in utemeljitev. Šele potem ugotovi, da je na nek način povsod lepo, da nikjer ni najlepše in postane bolj svetovljanski. Šegula je v gore zahajal spontano. Raje je imel visoke gore, veselje pa je našel na slehernem hribu. V svojem opisovanju svojih doživetij je vedno hotel biti odkrit, saj kot pravi: »Hvaliti se tako in tako nisem imel z ničemer, kar bi izstopalo iz povprečja. Če nisem junak v vsakdanjem življenju, sem bil to še manj na gori. Ni me sram napisati, da me je bilo strah, da sem bil srečen, ganjen, hvaležen. Priznati, da sem bil sebičen, da sem počel neumnosti, ogrožal tuja in svoje življenje. Z odprtim srcem podana pripoved je kljub preprosti in vsakdanji vsebini lahko zanimiva in dopadljiva tudi zahtevnejšim dušam« (Šegula, 2001).

Stran za stranjo odkriva svetle in tudi temne strani Pavletovega življenja in njegovega sobivanja z gorami. Prepletajo se lepi trenutki sreče na vrhovih domačih in tujih gora. S toplimi besedami se spominja prijateljev reševalcev, alpinistov in planincev, s katerimi ga je povežalo skupno delo v planinski organizaciji in skupna pota v gorah. Žalostni so njegovi spomini na v gorah ponesrečene prijatelje, globoka so njegova

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

razmišljanja o smislu človekovega življenja, o civilizaciji, ki ugonablja človekov obstoj, in ko se »ob pogledu na negibnost zvezdnega neba, večnost, zdijo vse človeške zdrahe, vse strasti, vse pehanje, vse krivice, ki jih kak človek prizadene kakemu drugemu človeku ali narod drugemu narodu, popolnoma neumestni in odveč.« Pavle je večkrat doživil srečo v gorah z ženo in otrokoma, na njih je mislil v gorah Kavkaza in Pamirja, ko v mrzlih večerih ni mogel zaspati. Njegove zgodbe so zapis o nekem času, ki ga ni več, so tudi spomin na gore, ki so vabile, pa jih mnogi niso mogli obiskati, ker je bilo potrebno dovoljenje državne oblasti. Mladi rod tega ne ve, Pavletova knjiga pa bralce seznanja tudi s temnejšimi stranmi naše preteklosti. Najlepše strani knjige so tiste, ki jih je Pavle posvetil Storžiču. To je njegova gora, njegova ljubljenska med slovenskimi gorami. Med zgodbami o Storžiču je tudi presunljiva pripoved o smrtni nesreči prijatelja Marjana, ki je zdrsnil po strmini, pokriti z globokim snegom. Pavle se ne boji povedati in napisati tega, kar misli. Ničesar ne spreminja, ne olepša. Pošteno pove, kar je doživel in kako gleda na življenje in na svet. To je njegova odlika. Taka je tudi njegova knjiga. Če se bomo poglobili v Pavletovo pripoved, se bomo veliko naučili o varovanju pred nevarnostmi v gorah. Njegova razmišljanja pa nas bodo obogatila, pa tudi vzpodbudila k lastnemu razmišljanju (Dobnik, v Šegula, 2001).

Predstavitev alpinista:

6.1.11.8.1 Pavle Šegula

Pavle Šegula se je pri PZS, kot član Komisije za gorsko reševalno službo, ukvarjal z varstvom pred snežnimi plazovi in reševanjem ter bil je načelnik Komisije za odprave v tuja gorstva. Iz Planinskega društva Ljubljana Matica se je včlanil v Planinsko društvo PTT Ljubljana in postal aktiven član. Vodil je visokogorske izlete, zlasti na Koroško, pozimi predaval o nevarnostih v gorah in varni hoji, sodeloval pri vzgoji mladih planincev in napisal veliko člankov s planinsko vsebino v časopisu Signali in v glasilu Podjetja za PTT-promet Ljubljana, kjer je bil tudi glavni tehnični urednik.

Pavle Šegula je napisal več pomembnih strokovnih knjig, med drugimi leta 1978 priročnik za planinsko vzgojo in samovzgojo Nevarnosti v gorah, leta 1986 priročnik za planince, smučarje in druge Sneg, led, plazovi, leta 1995 šest jezični slovar Sneg

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

in plazovi. Uredil je dva jubilejna zbornika Gorske reševalne službe pri PZS. Objavil je veliko prispevkov v Planinskem vestniku, časniku Delo in drugod, zapaženi pa so bili tudi njegovi nasveti na radiu in televiziji Slovenije o varni hoji in nevarnosti v gorah. Pri vsem tem obsežnem publicističnem delu pa je skrbno vodil zapiske o vsem, kar je doživel v gorah (Dobnik, v Šegula, 2001).

Leto 2002

6.1.11.9 Čo Oju – 8201 m: prva odprava slovenskih policistov v Himalajo

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2002 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Viki Grošelj (glej stran 108), avtorja dodatnega besedila sta Franc Ekar in Marko Pogorevc. To je prva izdaja knjige. Knjigo je izdala Planinska zveza Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 146 strani in meri 26 centimetrov. Predmetne oznake knjige so policija, alpinistične odprave, 2001, Čo Oju, spomini, Himalaja, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.24):351.74(497.4)"2001"(092), 821.163.6-94 (COBISS).

Leto 2003

6.1.11.10 Ledene sanje: odprave na vse celine sveta

Knjiga Ledene sanje je izšla v Sloveniji leta 2003 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik. Avtor in fotograf je Stane Klemenc, fotografi so tudi Silvo Karo, Mladen Berginc, Rafko Vodišek in David Brezigar, avtor dodatnega besedila pa je Tone Škarja. Knjigo je izdala Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 155 strani in meri 31 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Klemenc Stane, spomini, alpinistične odprave, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(497.4):929 Stane K., 821.163.6-94 (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Povzetek knjige:

Lepota te knjige je z besedami in predvsem fotografijami neizbrisljiva sled Stanetove poti po zemeljski obli, obenem pa zastor, ki skriva resnično dramo te poti na odru življenja in v globini srca. Tisto dvodnevno razstavljanje, čiščenje in sestavljanje fotoaparata v senci Everesta, na videz le natančno delo, je bilo v resnici ena sama ljubezen (Škarja, v Klemenc, 2003).

Predstavitev alpinista:

6.1.11.10.1 Stane Klemenc

Rodil se je 20. decembra leta 1950 v Ljubljani. Strokovno se je podkoval v Srednji fotografski šoli. Po začetni štiriletni zaposlitvi pri Foto Gradu (»vajeništvo«) je delal pri Ljudski pravici, Ljubljanskem dnevniku in ČGP Delu, vodil Dia studio v Ljubljani. V gore je začel hoditi pri dvajsetih letih, plezati pa leto dni kasneje s kamniškimi in domžalskimi alpinisti. Prve resne odprave se je udeležil leta 1974, pozneje (1975–2002) pa še dvajsetih (večino je vodil ali opravil sam). Izkušnje so ga pripeljale v Gorsko reševalno službo in Združenje gorskih vodnikov Slovenije. Je avtor ali soavtor fotografij v okrog petdesetih knjigah in številnih koledarjih (Klemenc, 2003).

6.1.11.11 Na smučeh od 0 do 8000 metrov

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2003 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik. Avtor in fotograf je Viki Grošelj (glej stran 108), avtor dodatnega besedila pa Željko Kozinc. Knjigo je izdala Prešernova družba v Ljubljani. Knjiga vsebuje 215 strani in meri 24 x 27 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Grošelj Viki, spomini, turno smučanje, alpinizem, ekstremno smučanje. Signatura (UDK) knjige je 796.92:796.57 (092), 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Knjiga pripoveduje zgodbe o posebnem veselju, razpetem čez ves svet, v šir in navpik, o veselju na smučinah. To ni le knjiga o igrivem zavijanju v celcu, o čarnih

turnih smukih ali o nevarnostih, v katerih mora avtor Viki Grošelj tvegati življenje, če hoče preživeti, ampak pričevanja o čistem veselju njegovega srca in o srečni, svobodni samoti na nikoli dotlej dotaknjenih snežnih pobočjih po svetu. »Smučanje je pesem, poezija, življenje z veliko začetnico,« prizna Viki v sedmem poglavju. Vendar gre v tej knjigi še za posebno izbrano, edinstveno smučarsko izkušnjo. Prepletena je z življenjem uspešnega alpinista in pisatelja, z njegovim zrelim pogledom na iskanje skrajnih meja med bivanjem in smrtjo, do katerih so ga pripeljale njegove pustolovske poti. Smuk po snegu ali robljenje po ledu je tu le igrivejši, mehkejši stik z gorami. Viki Grošelj je prvi med našimi gorniškimi pisci, ki je smučarijo kot neločljiv del svoje alpinistike razpel čez ves svet, bolje rečeno čez vso biosfero. Nemara je tudi prvi športni pedagog na svetu, ki je veččine smučanja preizkusil na vseh svetovnih višinah. S tem je dogradil še eno podobo gorskega sveta, pa tudi samega sebe. Dopolnil je podobo gorništva, katere glavni simbol je sicer tisto globoko zadovoljstvo utrujenega človeka na vrhu: ki se mu mogočna negibna narava potem, ko je v njej preizkusil vso svojo iznajdljivost, vzdržljivost, zagrizenost, znanje, razsodnost in pogum, prvobitna in prijazna, naseli v duši. Viki Grošelj je to podobo z vrha obogatil z dodatnim simbolom – z dvema »dilocama« in s palicama, ki nadomestita cepin.

Svoje smučarske pustolovščine, ki so prepredale vse njegovo športno življenje, je namreč pisateljsko iznajdljivo pripravil kakor pojedine na bogati gostiji. Svet si je po vertikali razkosal na deset krožnikov, na deset izbranih smučarskih »kipnikov«, na deset knjižnih poglavij in jih kakor kroge Budovih nebes naložil pred nas v tej svoji deseti popotniški knjigi kot novo spričevalo svoje odličnosti, spisano že z njegovimi vzponi na deset najvišjih gora na svetu, visokih čez 8000 metrov, in z vzponi na najvišje vrhove vseh kontinentov. V ta recept je vložil vso svojo dolgo gorniško kariero, eno najbolj uspešnih v svetovnem alpinizmu.

Deseta Grošljeva knjiga se nam kaže kot desetnica. Od vseh njegovih knjižnih hčera mora najdlje po svetu, že v prvem poglavju kar na zaledenelo morje Arktike. Od severnega tečaja, od ledene plošče na nadmorski višini nič, potuje v vse smeri sveta, pa zmeraj le na jug, vse više in više. Dolgo se mudi v avtorjevi domači deželi, na čarnih snežnih planjavah Grintovca in Krna, kjer se mladi smučar kakor junec zaganja po ozebnikih, a kamor se vrne tudi kot zrel petdesetletnik, ne iz nostalgije, pač pa iz želje po dopoljnjeni pustolovščini. Kakor se višajo snežna prostranstva, nas

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

knjiga desetnica nazorno, včasih z duhovitimi opažanji, včasih z epskimi zamahi, pelje skozi daljne eksotične dežele, govoreč o ljudeh, dogodkih in bistvu. V nekem trenutku ugledamo desetnico v obliki narobe obrnjenega trikotnika. Čisto spodaj ima eno točko, ki predstavlja le njo samo. Nad to točko sta dve novi točki, ki predstavljata svetlobo in temo, nebo in zemljo, notranji dualizem vsakega bitja. Nad njima tri točke predstavljajo tri ravni sveta, fizično, psihično in spiritualno. Nad temi štiri pike simbolizirajo zemljo z njenimi štirimi stranmi neba, štirimi elementi, štirimi letnimi časi... Na tem četverem vrhu je Grošljeva dežela prizemljena v čarnem svetu duha. Iz nje se desetnica sme vrniti domov, v tople bralčeve roke. Knjiga ni prav nič podobna nesrečni in krivično kaznovani soimenjakinji iz slovenske ljudske književnosti. Oživlja nam občutek preproste, a čvrste, mišične proze, kar je značilno za njegova dela. Tudi prozni in smučarski stil imata nekaj skupnega. Tudi v knjigi naletimo na črte, ki se gole in trde vlečejo naravnost, na videz v neskončnost, potem pa se iznenada obrnejo v smer, ki je nihče ne pričakuje. Tako dobrim piscem uspe, da nas vznemirijo, spravijo v smeh ali pa tudi v zamišljenost nad tistim, kar jih je pognalo v zavoje, paralelne poti in skoke. Grošljeva proza je anekdotična in bliskava, pravi odraz potovanja, ki znajo biti včasih večidel monotona in utrujajoča, pogostokrat pa ponujajo doživetja, ki v naveličanih glavah zbudajo nove iskrice, prerrojene misli in razjasnjene sanje. Grošelj tu ustvarja svoj najboljši mogoči način pripovedovanja, ki je predvsem slikovit, včasih fantovsko nabrit, a tudi humorno ležeren. Pisatelj nam v svojem slogu zna izpričevati resničnost v presenetljivih podrobnostih, ki presegajo naš nezanesljivi sebični spomin (Kozinc, v Grošelj, 2003).

Leto 2004

6.1.11.12 Na beli steni

Knjiga Na beli steni je izšla v Sloveniji leta 2004 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik. Avtor in fotograf je Urban Golob (glej stran 163), fotograf je tudi Andrej Karničar. Knjigo je izdala založba Sanje v Ljubljani. Vsebuje 94 strani in meri 24 centimetrov. Izšla je pri zbirki Sanje. Predmetne oznake knjige so Golob Urban,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

avtobiografije, planinstvo, Slovenija. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52(497.4):929 Urban G. (COBISS).

Povzetek knjige:

Na beli steni je preplet dveh avtobiografskih zgodb: zgodbe o odpravi in vzponu na še neosvojeni himalajski Peak 41 in zgodbe o Urbanovem otroštvu, ki se je pričela na zdravniškem pregledu, ko so ga »zaradi male bule v ustih« prvič zadržali v bolnišnici. Sledile so operacije, obsevanje ter leto in pol kemoterapije. Po tretji operaciji se je stanje počasi izboljševalo. V Chamonixu pod Mont Blancom si je rekel: »Če pridem na vrh, se začnem ukvarjati z alpinizmom.« Še istega leta se je vpisal v alpinistično šolo (Golob, 2004).

Na beli steni je ena od izjemnih, drugačnih knjig o alpinizmu, nastala iz hude življenjske preizkušnje – in presenetljivo, polna pozitivnega sporočila (Zupan, v Golob, 2004).

Leto 2005

6.1.11.13 Čopov steber: dvakrat prvič

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2005 v slovenskem jeziku. Avtorji so Joža Čop (glej stran 73), Paula Jesih, Stane Belak (glej stran 155), Aleš Kunaver (glej stran 76) in Anton Sazonov, urednika pa Dušica Kunaver (glej stran 123) in Brigita Lipovšek. Knjigo je izdala samozaložba D. Kunaver v Ljubljani. Vsebuje 194 strani in meri 21 x 26 centimetrov. Izšla je pri zbirki Prvi slovenski himalajci in bara sab Aleš. Predmetne oznake knjige so alpinizem, zgodovina, Triglav, alpinisti, Slovenija, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52 (234.323.6 Triglav)(092), 792.52(497.4):929 (COBISS).

Povzetek knjige:

Dober mesec po koncu druge svetovne vojne sta se predvojna prvaka slovenskega alpinizma, Paula Jesih in Joža Čop, pognala v steno svojih sanj, v Centralni steber Triglavске stene. Triglavska stena je tedaj dobila smer, ki bo vedno kraljevala našim

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

goram, Osrednji triglavski steber je tedaj dobil novo ime – Čopov steber in slovenski narod je dobil legendo za vse čase. Rod slovenskih alpinistov, ki je nasledil Jožo Čopa, je čakala težka naloga – zimski vzpon v Čopovem Stebru. V najtežjih zimskih razmerah je trem alpinistom uspelo preživeti osem dni v Steni in doseči njen rob. Zgodba o tem vzponu vsebuje tudi eno najlepših dejanj slovenske gorske reševalne službe. Sedemdeset reševalcev se je zgrnilo v nevarne, plazovite triglavske strmine v pomoč trem prijateljem v Steni. Trda izkušnja iz »zimskega Čopa« je opogumila naše alpiniste, da so štiri leta pozneje vstopili v steno himalajskega osemtisočaka Makaluja in se po njej povzpeli v svetovni alpinistični vrh. Vendar vsa pota v veliki in visoki svet vodijo iz naših domačih slovenskih gora. V njih bo legendarni steber v Triglavu večno pripovedoval zgodbo o tovarištvu, požrtvovalnosti in vzdržljivosti svojih prvopristopnikov (Čop idr., 2005).

Predstavitev alpinistov:

6.1.11.13.1 *Paula Jesih*

S Paulo Jesih je slovenski ženski alpinizem prvič segel v svetovni vrh. Rodila se je v Ljubljani leta 1901. Zagledala se je v gore, se pridružila skalašem in v navezah z najboljšimi alpinisti svojega časa zarisovala številne prvenstvene smeri v naših gorah. Leta 1926 je s soplezalci preplezala varianto skozi Okno v Triglavski steni. To je bil Paulin prvi vrhunski podvig. V času med 1926 in 1933 je s prijatelji skalaši plezala prvenstvene smeri, ki še danes veljajo za smeri visoke težavnosti: severno steno Jalovca, Ferdamane police, Široko peč, Debelo peč, severno steno Travnika itd.. V času teh edinstvenih vzponov Evropa ni imela plezalk, ki bi se lahko merila s Slovenkama Paulo Jesihovo in njeno sodobnico Miro Marko Debelakovo. Za svoj čas sta bili ti dve naši plezalki nekaj izjemnega, bili sta edini ženski na svetu, ki sta v letih med obema vojnama neodvisno od vodnika ali moškega soplezalca bili sposobni vrhunskih vzponov. Leta 1933 je Paula v severni steni Velike Mojstrovke doživela padec in se odtlej ni več lotevala najtežjih vzponov, nikdar pa ni prenehala sanjati o Centralnem triglavskem stebru. Izza žice, s katero je bila med vojno obdana okupirana Ljubljana, je bil Triglav še toliko bolj oddaljen, zato pa toliko bolj zelen cilj. Nestrpna Paula Jesih in Joža Čop sta zato vstopila v Steno le dober mesec po koncu

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

vojne. Imela sta s seboj vrv iz konoplje in nekaj sposojenih klinov. Po koncu vojne so Pauli poddržavili njeno lastnino, nekaj kinodvoran v Ljubljani in Celju, vendar oblast ni pozabila na Pauline medvojne zasluge za Osvobodilno fronto. Ponudili so ji mesto direktorice vse slovenske kinematografije, a užaljena Paula je to ponudbo odklonila in se umaknila v samoto (Čop idr., 2005). Umrla je leta 1976 (Strojin, 2009).

6.1.11.13.2 Anton Sazonov - Tonač

Rojen je bil leta 1937. Eden najboljših alpinistov v pionirskem obdobju slovenskega himalajizma. Član šestih odprav v tuja gorstva, vodja odprave v zahodno steno Trisula, dolgoletni vodja ljubljanskih gorskih reševalcev.

Tonač je svoja šolska leta, tudi šolanje na Industrijski šoli, preživel v Kranju in bil sprva tudi član kranjskega Alpinističnega odseka. Že zelo zgodaj je začel s težkimi plezalnimi vzponi v Julijcih (Aschenbrennerjeva, Ljubljanska, Zajeda Šit, severni raz Jalovca in drugi številni vzponi, med katerimi je vrsta prvenstvenih). Tudi v Centralnih Alpah ima v svojem spisku vrsto vzponov, med njimi mu je kot najlepše ostalo v spominu petdnevno prečenje Chamoniških Igel z Brankom Pretnarjem. Po letu 1964 se je začelo obdobje Tonačevih odprav v tuja gorstva. Leta 1964 je bil na Spitzbergih (Svalbard), leto pozneje je bil član 2. jugoslovanske himalajske odprave na Kangbačen. Po povratku z zimskega vzpona v Čopovem stebru leta 1968 se je udeležil odprave na šesttisočake Hindukuša. Naslednjega leta 1969 je bil Tonač član odprave na Anapurno II, na prvi slovenski sedemtisočak, ki je pomenil tudi prvi mednarodni uspeh našega alpinizma. Leta 1971 je bil član mini odprave na Mt. Kenyo v Afriki, pet let pozneje (1976) pa je bil vodja nadvse uspešne odprave v zahodno steno Trisula. Več kilometrov široka stena je s tem dobila svojo klasično smer. V masivu Trisulov je bilo to že drugo področje, ki so ga osvojili slovenski alpinisti. Ves čas svojega službovanja do upokojitve je bil zaposlen v Tovarni pisalnih strojev – TOPS. Z ženo Malči ima dve hčerki – Ajdo in Nežo.

Kadar ni bil na odpravah, je bil Tonač alpinistični inštruktor v alpinističnih šolah in gorski vodnik, ki je vodil slovenske planince na številne alpske štititisočake, med drugim na Mont Blanc in Matterhorn. Predvsem pa je Tonač Sazonov zaslužen kot gorski reševalec in inštruktor GRS. Bil je tudi dolgoletni načelnik ljubljanske postaje Gorske reševalne službe (Čop idr., 2005).

6.1.11.14 Klic gora

Knjiga *Klic gora* je izšla v Sloveniji leta 2005 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik. Avtor je Tine Mihelič (glej stran 157), pisatelja dodatnega besedila pa sta Pavle Kozjek in Andrej Mašera. Knjigo je izdala založba Sidarta v Ljubljani. Vsebuje 286 strani in meri 23 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Mihelič Tine (1941–2004), spomini, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929 Mihelič T., 821.163.6-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Zgodba zagnanega in nadarjenega plezalca se iz poglavja v poglavje stopnjuje: od naših gora v Dolomite in preko Alp vse do Andov, ki so bili v Tinetovi mladosti še skoraj nepopisan list. Te gore so bile njegova velika ljubezen. Opisoval je doživetja iz Bolivije in Peruja. Danes že legendarne zgodbe iz bolivijske Kraljevske verige, Alpamaya in Chacarajaja, so zgodbe o začetkih slovenskega andinizma. Vmes ostro zareže dramatična epizoda Dru, kot bližnje srečanje z onostranstvom, svetom na drugi strani nevidne črte. Vendar kot pravi Tine: »V svojem hribolazenju nisem iskal herojstva in zgodba o Druju, je pravzaprav zgodba o preživetju v situaciji, v katero sem zabredel nekoliko po sili razmer, pa seveda tudi zaradi mladeniške prepotentnosti« (Kozjek, v Mihelič, 2005).

6.1.11.15 Preizkušnje

Knjiga *Preizkušnje* je izšla v Sloveniji leta 2005 v slovenskem jeziku. Delo je (avto)biografski roman. Avtor je Miro Štebe. Knjigo je izdala založba Didakta v Radovljici. Vsebuje 151 strani in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Štebe Miro, avtobiografije, alpinizem, planinski vzponi. Signatura (UDK) knjige je 821.163.6-94, 796.52(100)(092) (COBISS).

Povzetek knjige:

V pričujoči knjigi je toliko usodnih prelomnic, ki jih pripoveduje z nemilo usodo zaznamovani človek, da bi ji v slovenski gorniški literaturi komaj našel podobno. O

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

lastnih padcih je najtežje govoriti, pa naj gre za kakršnekoli že, zato velja s toliko večjim spoštovanjem jemati v roke to knjigo. Ko se nam z vsakim prebranim listom razkriva avtorjevo življenje, ki nam ga brez olepševanj in lakiranj ponuja odprtega srca in duše kot na dlani, se nehote začnemo spraševati, kako bi sami ravnali v takih preizkušnjah. Zato knjige nič več zgolj ne beremo, ampak vedno bolj stopamo z avtorjem v neposredni dialog, tisti, ki to zmorejo, pa celo v izmenjavanje izkušenj. Zastavljamo si morda najzahtevnejše vprašanje – kako bi ravnali sami?

Pričujoča knjiga je posvečena njegovemu sinu Matevžu (Košir, v Štebe, 2005).

Predstavitev alpinista:

6.1.11.15.1 Miro Štebe

Rodil se je leta 1953 v Loki pri Mengšu. Ko je bil še otrok, so se preselili v Trzin in od takrat je njegovo življenje tesno povezano z življenjem tega kraja. Po gimnaziji se je odločil, da bo postal univerzalni nevednež, kot včasih tudi rečejo novinarjem, ki o vsaki stvari nekaj vedo, pa o nobeni ne vedo vsega in ves čas postavljajo vprašanja. Že med študijem je začel sodelovati z različnimi novinarskimi redakcijami: Domžalskim slamnikom, Mladino, Tribuno, ITD-jem, honorarno pa je delal tudi v zunanjepolitični redakciji na nacionalni televiziji. Poseben pečat je nanj pustilo sodelovanje pri urejanju trzinskega krajevnega časopisa *Odsev*. Izdajali so ga mladi Trzinci in čeprav je izšlo le nekaj števil, je takrat resnično spoznal, kolikšno moč imajo informacije in kako ljudi bolj zanima, kaj se dogaja v njihovem okolju kot pa v daljni, skoraj eksotični tujini. Radovednost pa Miru Štebetu ni dala miru in v študentskih časih si je privoščil nekaj vznemirljivih potepanj, največ z avtoštopom, po sosednjih državah, pozneje pa tudi po severni Afriki in Aziji vse do Indije. V tistih časih se je začel ukvarjati tudi z alpinizmom. Čeprav se je kmalu uvrstil med perspektivne mlade alpiniste in je postal alpinistični inštruktor in gorski reševalec, odmevnejših rezultatov ni dosegel. Pristopil je sicer po prvenstveni smeri na Vzhodni Tiričmir (7692 m), najvišji vrh Hindukuša in se kot prvi človek povzpel na 10 še neosvojenih vrhov Grenlandije, a so mu prodor med najboljše vedno onemogočile poškodbe. Potem ko je leta 1979 diplomiral, se je redno zaposlil kot novinar v dnevno-informativni redakciji Radia Slovenija, kjer je delal na poročilih, nato je bil 16

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

let dnevni urednik Teleteksta, v zadnjem obdobju pa dela kot novinar dnevno-informativnega programa Televizije Slovenije. S svojimi prispevki sodeluje pri lokalnih kronikah, TV-tedniku, Slovenskem magazinu in pri drugih oddajah, pripravil je serijo oddaj Zimska planinska šola, na radiu je več let pripravljala redno tedensko oddajo Novice iz planinskega in alpinističnega sveta, sodeluje pa tudi z drugimi novinarskimi hišami. S posebnim veseljem je v Trzinu sedem let urejal občinsko glasilo Odsev, saj je tako po svoje prispeval k temu, da je Trzin postal samostojna občina in da so se občani lažje vključevali v življenje občine. Sodeloval je tudi pri izdaji nekaterih knjig in celi vrsti drugih publikacij. Pri 35 letih se je poročil in v zakonu z ženo Andrejo so se mu rodili trije sinovi: Matevž, Nejc in Žan Gal. Pravi, da so njegovi fantje največ, kar je dosegel v življenju. Žal pa je najstarejšega sina, Matevža, tragično izgubil, ko je bilo fantku pet let (Štebe, 2005).

Leto 2006

- Davo Karničar je v jutranjih urah na torek, 28.11.2006 končal projekt 7 vrhov/7 summits in kot prvi človek na svetu opravil neprekinjeno smučanje z vseh sedmih najvišjih vrhov celin. Projekt je zaključil z uspešnim neprekinjenim smučanjem z Mount Vinsona (4897 m) (Gavarnič, 2006).

6.1.11.16 Trisul – varuh boginje

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2006 v slovenskem in angleškem jeziku (besedilo je v slovenščini, nekaj prispevkov je tudi v angleščini). Avtorji so Aleš Kunaver, ki je tudi fotograf (glej stran 76), Vanja Matijevec, ki je tudi fotograf, Anton Sazonov (glej stran 185), Vlasta Kunaver, ki je tudi fotografinja, Sandi Marinčič, ki je tudi fotograf, in Lado Vidmar, ki je tudi fotograf, avtorica dodatnega besedila je Brigita Lipovšek, urednik pa je Danilo Cedilnik. Knjigo je izdala samozaložba D. Kunaver v Ljubljani. Vsebuje 136 strani in meri 21 x 27 strani. Izšla je pri zbirki Prvi slovenski himalajci in bara sab Aleš. Predmetne oznake knjige so Trisul, alpinistične odprave, slovenski alpinisti, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243) (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Povzetek knjige:

Pričujoče delo je opis treh slovenskih odprav na Trisul – leta 1960, 1976 in 1987. Trisul ima v zgodovini slovenskega alpinizma posebno mesto. Z domačega Triglava, z gore starodavnega domačega božanstva, je vodila prva slovenska himalajska pot na himalajski Triglav, na goro trizobega orožja, ki ga je nekega davnega dne hindujski bog Šiva zapičil poleg gore, kjer domuje njegova družica v podobi mile, nežne Nande Devi. Ob prvi odpravi na Trisul so slovenski alpinisti dobili prve himalajske izkušnje, tu so prvič spoznali razsežnosti Himalaje in osvojili prve himalajske vrhove. Druga odprava na Trisul je po težki zahodni steni dokončala cilje prve odprave. Tretja slovenska odprava na Trisul pa je v zahodno steno Trisula načrtala spomin na »bara saba« – na »vodjo« Aleša, ki je na Trisulu, na prvi slovenski himalajski poti, ustvaril vizijo, ki je slovenski alpinizem pripeljala v svetovni vrh (Kunaver, 2006).

Leto 2007

6.1.11.17 Dežela šerp – 1962

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2007 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Aleš Kunaver (glej stran 76), avtorica dodatnega besedila in urednica je Dušica Kunaver, urednica je tudi Brigita Lipovšek, fotograf pa tudi Zoran Jerin. Knjigo je izdala samozaložba D. Kunaver v Ljubljani. Delo vsebuje 84 strani in meri 21 x 26 centimetrov. Knjiga je izšla pri zbirki Prvi slovenski himalajci in bara sab Aleš. Predmetne oznake knjige so Kunaver Aleš (1935-1984), potovanja, 1962, Nepal, potopisi. Signatura (UDK) knjige je 908(541.35) (COBISS).

Povzetek knjige:

Leta 1962, dve leti po vrnitvi prve slovenske himalajske odprave na Trisul, sta dva člana te odprave, alpinist Aleš Kunaver in novinar Zoran Jerin, odšla na pot po vzhodnem Nepal. O tej poti je Jerin napisal knjigo, Kunaver pa posnel film. Leta 1962 je dežela Šerp še živela svoje starosvetno, od sveta izolirano življenje, saj je komaj 12 let poprej Nepal po dolгих stoletjih odprl svoje meje. Kunaver je film posnel

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

in napisal zanj besedilo, a med montažo se je zaradi nepojasnjenih razlogov izgubil. Štirideset let pozneje se je čudežno našel in je sedaj na ogled s skoraj polstoletno zamudo. Vrednost filma pa ni le v prikazu prvobitne podobe dežele Šerp, ampak je pomemben tudi za zgodovino slovenskega in svetovnega alpinizma. Osnovna naloga, ki jo je imel Kunaver na poti po Nepalju leta 1962, je bila: ogled ciljev za prihodnje slovenske himalajske odprave. S travnika pod samostanom Tjangboče se je zato zagledal v trojico osemtisočakov, v južno steno Lotseja in v stene njegovih dveh sosedov, Makaluja in Everesta. V naslednjih devetnajstih letih so se slovenske prvenstvene smeri načrtovale v stenah vseh treh osemtisočakov in vizija, ki je zrasla na travniku pod Tjangbočejem, se je uresničila (Kunaver, 2007).

Knjiga in film sta dragocen dokument, ki opisujeta kulturo in navede različnih plemen Nepala in slikoviti obraz vseh teh krajev, ki jih je prehodil Aleš s svojim sopotnikom, Zoranom Jerinom, tedaj v letu 1962 (Shrestha, v Kunaver, 2007).

6.1.11.18 Tragedija v Turski gori

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2007 v slovenskem jeziku. Avtor je Iztok Tomazin (glej stran 129), pisatelja dodatnega besedila pa Tomo Virk in Matija Horvat. Knjigo je izdala samozaložba distribucija Didakta v Križah. Vsebuje 254 strani in meri 24 centimetrov. Izšla je pri zbirki Med gorskimi reševalci. Predmetne oznake knjige so gorske nesreče, reševanje. Signatura (UDK) knjige je 614.8:796.52(497.4) (COBISS).

Povzetek knjige:

10. junija 1997 se je zgodila najhujša nesreča v zgodovini slovenskega gorskega reševanja, ki je pretresla slovensko in mednarodno javnost. Med vajo reševanja s helikopterjem nad Okrešljem se je smrtno ponesrečilo pet odličnih gorskih reševalcev: Mitja Brajnik, Luka Karničar, dr. Jani Kokalj, Rado Markič in Boris Mlekuž. Knjiga »Tragedija v Turski gori« je posvečena njihovem spominu in zahtevnemu poslanstvu slovenskih gorskih reševalcev. Iskrene in pretresljive pripovedi ter razmišljanja udeležencev in očividcev ter drugih z nesrečo prizadetih ljudi nas ob pomoči bogatega fotografskega gradiva popeljejo v svet gorskega

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

reševanja. Prikazujejo dramatične dogodke pred nesrečo, med njo in po njej. Med 40 sodelavci so gorski reševalci, zdravniki, člani posadke helikopterja in svojci ponesrečenih (Tomazin, 2007).

Leto 2008

6.1.11.19 *Aljaska: izkušnje v snegu in mrazu*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2008 v slovenskem jeziku. Avtorji so Miha Kuhar, Matej Bizjak, Janez Kavar, Miha Larisi, Rajko Lotrič, Klemen Medja in Marko Prezelj, fotografi pa Miha Kuhar, Miha Larisi, Marko Prezelj, Bruno Toič, Jure Noč in Miha Arh. Knjigo je izdala založba Defensor v Ljubljani. Vsebuje 95 strani in meri 30 centimetrov. Predmetne oznake knjige so alpinizem, vojaško usposabljanje, Aljaska, alpinistične odprave, 2006, slovenska vojska, gorske enote, vojaško urjenje, planinstvo. Signatura (UDK) knjige je 796.52(739.8)"2006", 355.54:356.114(497.4) (COBISS).

Povzetek knjige:

Knjiga govori o vojaški alpinistični odpravi na vrh Denalija. To je dnevniški zapis odprave iz leta 2006.

6.1.11.20 *Lhotse – južna stena*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2008 v slovenskem in angleškem jeziku (besedilo je v slovenščini, delno tudi v angleščini). Avtor in fotograf je Aleš Kunaver (glej stran 76), urednici in avtorici dodatnega besedila sta Dušica Kunaver in Brigita Lipovšek, ilustrator pa Danilo Cedilnik. Knjigo je izdala samozaložba D. Kunaver v Ljubljani. Vsebuje 185 strani in meri 21 x 25 centimetrov. Izšla je pri zbirki Prvi slovenski himalajci in bara sab Aleš. Predmetne oznake knjige so slovenski alpinist, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)"1981",796.52(235.243):929 Kunaver A. (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Povzetek knjige:

Lho-tse pomeni južna gora, gora, ki stoji južno od najvišje gore sveta. Skupaj z Everestom in Makalujem Lhotse oblikuje »tretji Zemljin pol« – tam se naša Zemlja najvišje dviguje proti nebu. Skoraj dvajset let (1973–1990) je bila južna stena Lhotse največji alpinistični izziv na svetu, stena, v kateri so leto za letom zveneli klini najboljših alpinistov sveta. Aleša Kunaverja je ta stena »začarala« že leta 1962. Postavil jo je na obzorje slovenskemu alpinizmu in tja vodil svoje odlične prijatelje. Kot sam pravi, je tri tisoč metrov skale in ledu lahko izziv, prijatelj, sovražnik in še marsikaj. Zanj so bile to sanje od tedaj, ko je to steno prvič videl. Leta 1981, po vzponih v južni steni Makaluja in v zahodnem grebenu Everesta, je čas za vstop v južno steno Lhotseja dozorel. Četudi so plazovi in viharji že davno izbrisali sledove bitk za vsak meter te mogočne stene, je vendar po njenih navpičnih strminah neizbrisno načrtana smer, ki se pod vrhom razdeli v dve smeri: ena vodi na rob stene na zahodnem grebenu (1981), a druga po steni na vrh gore (1990). Slovenska trilogija na tretjem Zemljinem polu je s tem končana. Tri prvenstvene smeri v stenah treh osemtisočakov (Makalu – Everest – Lhotse) nosijo slovenska imena in pripadajo narodu, zapisanemu goram. Kljub divjosti stene, je osem naših alpinistov leta 1981 snemalo v steni. Prinesli so domov filmsko gradivo, kakršnega svetovna alpinistična dediščina tistega časa ne premore. Po 27 letih je iz tega gradiva nastal film, priložen tej knjigi (Kunaver, 2008).

6.1.11.21 *Kangčendzenga: gora usode*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2008 v slovenskem jeziku. Avtor je Tone Škarja (glej stran 83). Izdala jo je založba Didakta v Radovljici. Vsebuje 224 strani in meri 25 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Kangčendzenga, alpinistične odprave, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)(092) (COBISS).

Povzetek knjige:

Ta knjiga je daleč od namigovanja na »polbogove v herojski borbi z goro«, je zgled gorniškega realizma. Vešče in domala umetniško napisana, je trezen in izjemno nazoren prikaz himalajskih privlačnosti in osornosti, usodnih zasukov in bleščečih

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

uspehov, človeške ponigliivosti in muhavosti – in seveda zavzetosti in askeze ter krhkosti. Šestdeset Slovencev je garalo po labirintih Kangčendzenge in iskalo pot k njenim vrhovom, mnogi od njih so v navalu mladostnega zagona že prestopili usodno črto, trije prav na tej gori, »ki ne vrača svojih žrtev«, kot pravi avtor. Tudi domačini so samo ljudje, koleriki in sangviniki, polni vročih želja, ki bi se radi izkopali iz svoje preplete garaške obrobnosti. Ne vedo za pasti in temne plati bogatega in navidezno preskrbljenega zahodnjaškega življenja, malikujejo podobo, ki jo prinašajo odpravarji. Sredi tega človeškega okvira se dviga donebesna gora, trda in mrzla, ena najhujših lepotic zemeljske krogle, gora, ki hkrati nagrajuje in si jemlje krvni davek, zapeljiva in pogubna kot starogrška sirena. A tu ni umika. Izziv je premočan. »Raje en dan lev, kot vse življenje ovca!« si prišepetava viharliška mladost (Klinar, v Škarja, 2008).

Leto 2009

6.1.11.22 *Everest: sanje in resničnost*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2009 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Viki Grošelj (glej stran 108), avtor dodatnega besedila pa Danilo Türk. Delo ima ilustracije. Knjigo je izdala založba Didakta v Radovljici. Vsebuje 195 strani in meri 27 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Mount Everest, alpinistične odprave, zgodovina, albumi, plezalni vzponi, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)(091)(084.12) (COBISS).

6.1.11.23 *Ožarjeni kamen*

Knjiga Ožarjeni kamen je izšla v Sloveniji leta 2009 v slovenskem jeziku. Delo je dnevnik. Avtor je Franček Knez, avtorja dodatnega besedila pa Rok Zavrtnik in Urban Golob. To je prvi natis knjige. Izdala jo je založba Sanje v Ljubljani. Vsebuje 200 strani in meri 21 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Knez Franček, spomini, slovenski alpinisti, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796, 796.52(497.4):929 Knez F. (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Povzetek knjige:

V knjigi nas Franček Knez popelje na vrhove gora, katere je osvajal. Pripoveduje o njegovih plezalnih začetkih (Klek, 1973) do osvajanja najvišjih vrhov kot član odprav (Broad Peak, Lhotse,...). Knjiga je obdana z njegovimi mislimi (frazami).

Franček Knez je ob pisanju pokazal, da je plezanje pravzaprav pesnjenje. Brez besed, v samoti in tišini, neustrašnih potez, polnosrčno išče in ustvarja pot, ki snuje najlepše, ki ima moč povezati misel in srce, sanje in resnico, zemljo in nebo. Franček Knez nam je na teh straneh zaupal le delček svojega sveta. In kakor je iskal belih cvetov, ki jih je najvišje zasadil njegov oče, tako, ne brez zadreg, iščemo sol življenja – med vrsticami te knjige in v neskončnih gorah (Zavrtanik, v Knez, 2009).

Predstavitev alpinista:

6.1.11.23.1 Franček Knez

Je eden največjih plezalcev in alpinistov našega časa, ki je preplezal osupljivo veliko prvenstvenih vzponov v najtežjih stenah doma in v gorstvih po vsem svetu, kar je domala neponovljiv dosežek. Podatki so zgovorni: nanizal je prek 5000 vzponov in več kot 700 prvenstvenih smeri v Himalaji, Karakorumu (Trango), Andih (Chacrara, Chopicalqui) in Patagoniji (Fitz Roy, Torre Egger, Cerro Torre), pa v ZDA (El Capitan), zahodnih Alpah, Dolomitih in predvsem v domačih gorah, štiriintrideset med njimi samo v Severni triglavski steni. Leta 1982 je v takrat (in še danes) neverjetnem času šestih ur preplezal razvpito severno steno Eigerja, kjer je štiri leta kasneje dodal še novo smer. Ker ima svoje smeri tako v Matterhornu kot v Grandes Jorasses, je eden redkih alpinistov, ki so pustili svoje prvenstvene sledi v vseh »treh problemih Alp« (Golob, v Knez, 2009).

6.1.11.24 Življenje alpinista

Knjiga Življenje alpinista je izšla v Sloveniji leta 2009 v slovenskem jeziku. Avtor in fotograf je Pavle Kozjek, poleg njega je fotograf tudi Filip Bence, pisatelja dodatnega besedila pa sta Marjan Žiberna in Miha Lamprecht. To je prva izdaja in prvi natis

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

knjige. Izdala jo je založba Didakta v Radovljici. Vsebuje 278 strani in meri 27 centimetrov. Knjiga vsebuje tudi video DVD. Predmetne oznake knjige so Kozjek Pavle (1959–2008), monografije, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 929 Kozjek P., 796.52(081) (COBISS).

Povzetek knjige:

V pričujoči knjigi je zbran izbor njegovih zapisov o podvigih, ki so najprej odmevali v domačih, kasneje pa tudi v svetovnih alpinističnih krogih. Prvi del knjige sestavljajo besedila, ki jih je napisal po vrnitvah z odprav, začenja pa se z opisom tri dni trajajočega zimskega vzpona v Široki peči, enega od tistih, s katerimi si je Pavle s soplezalci utrl pot v družbo himalajcev. Te zapise, zapise enega najboljših slovenskih alpinistov, dopolnjujejo spomini njegovih soplezalcev. Spomini na skupne ure, ki so jih prebili privezani na isti vrvi, na bivake v dolgih, ledeno mrzlih nočeh, na skupne poglede z osvojenih vrhov, spomini na poležavanja na sončnih tratah vrh preplezanih sten. V drugem delu knjige so zbrane Pavletove plezalske kolumne, ki dajejo še boljši vpogled v to, kakšna je bila njegova plezalska in siceršnja etika (Žiberna, v Kozjek, 2009).

Predstavitev alpinista:

6.1.11.24.1 Pavle Kozjek

Pavle Kozjek se je rodil v Ljubljani 15. januarja 1959. »Smrtno se je ponesrečil 15. avgusta 2008 na pakistanski gori Mustag Tower (7273 m); v tridesetletni plezalni karieri se je udeležil 17 alpinističnih odprav, splezal na 4 osemtisočake, 3 sedemtisočake in vrsto šesttisočakov, zbral okrog 1100 vzponov, od teh mnogo sam. Čeprav je plezal na vseh koncih sveta, je plezal najraje v Andih in italijanskih Dolomitih. Kot prvi Slovenec je leta 1987 priplezal na vrh Everesta (8848 m) brez dodatnega kisika; med njegovimi največjimi uspehi je tudi prvenstveni vzpon na alpski način v južni steni Šiša Pangme (8017 m) in prvenstvena smer v vzhodni steni Cerro Torre. Bil je tudi pisec, filmski snemalec, avtor številnih dokumentarnih filmov, maratonec in vsestranski športnik, predvsem pa eden najboljših alpinistov zadnjih let, tako v slovenskem kot v svetovnem merilu« (Strojin, 2009, str. 467–468).

6.2 Pregled leposlovja (napisanega v tujem jeziku) po letnicah izida knjige

6.2.1 Prvo desetletje dvajsetega stoletja (1900–1909)

Leto 1909

- Denali (McKinley) 6187m: Osvojila Tom Lloyd in William Taylor (Caf, 2005).

6.2.2 Drugo desetletje dvajsetega stoletja (1910–1919)

V tem desetletju ni uvrščena nobena literatura, ki bi ustrezala pogojem.

6.2.3 Tretje desetletje dvajsetega stoletja (1920–1929)

V tem desetletju ni uvrščena nobena literatura, ki bi ustrezala pogojem.

6.2.4 Četrto desetletje dvajsetega stoletja (1930–1939)

Leto 1931

- Matterhorn (4477 m) – Severna stena: uspešen vzpon na prvega od »treh zadnjih problemov Alp«; prva sta ga preplezala brata Toni in Franz Schmid v dneh od 31. julija – 1. avgusta (Aljančič, 1992).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Leto 1935

- Grandes Jorasses – Severna stena; preplezala sta jo Martin Meir in Rudolf Peters (Caf, 2005).

Leto 1936

- Nanda Devi (7816m): Osvojila Tilmann in Odell (Caf, 2005).

Leto 1937

6.2.4.1 Svizec z ovratnico

Knjiga Svizec z ovratnico je izšla v Sloveniji leta 1937 v slovenskem jeziku. Izvirnik je bil napisan v francoščini. To je dnevnik in spada med spomine. Avtor je Eugène Rambert, prevajalec Pavel Debevec, ilustrator Rajko Šubic, grafični oblikovalec pa Pavel Göstl. Izdala jo je Planinska matica v Ljubljani. Vsebuje 112 strani in meri 22 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 821.133.1 (COBISS).

6.2.4.2 Iz mojega življenja v gorah: Julijske Alpe

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1937 v slovenskem jeziku. Izvirnik je bil napisan v nemščini. To je dnevnik in spada med spomine. Avtor je Julius Kugy, prevajalec pa Mira Marko Debelak-Deržaj. Izdala jo je Planinska matica v Ljubljani. Vsebuje 230 strani in meri 22 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Kugy Julius (1858–1944), alpinisti, Julijske Alpe, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(497.12 Jul.Alpe), 830(436)-94 (COBISS).

Leta 2008 je izšla nova izdaja knjige. Delo vsebuje priloge (pisma). Ilustrator je Edo Deržaj, prevajalca sta Boris Golec in Mira-Marko Debelak-Deržaj, avtorji dodatnega besedila so Peter Hawlina, Andrej Mašera in France Avčin. Izdala jo je Planinska

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

zveza Slovenije v Ljubljani. Knjiga vsebuje 230 strani in meri 23 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Kugy Julius (1858–1944), spomini, planinstvo, Julijske Alpe. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.323.6)(092), 821.112.2(436)-94, 929Kugy J. (COBISS).

Povzetek knjige:

Pričujoča knjiga je nastala v dobi od božiča 1916 do novega leta 1917. Avtor je svojo visokogorsko dejavnost zaključil z letom 1918. To delo ni knjiga o gorskem športu, niti vodnik ali kažipot. Skuša le podati gore take, kot so Kugyja osrečevale v življenju. To je knjiga njegovega življenja, njegove ljubezni, zvestobe in hvaležnosti do gora (Kugy, 2008).

To delo daleč presega osebno biografijo, saj so iz prve roke zajete in opisane takratne politične, zgodovinske in družbene razmere na Slovenskem, Tržaškem in Goriškem (Strojin, 1995).

Predstavitev alpinista:

6.2.4.2.1 Julius Kugy

Veletrgovec v Trstu (1858–1944), je bil v svojem času med največjimi klasičnimi alpinisti, ki so hodili z vodniki. Obiskal je skoraj vse predele celotnih Alp. V Julijske Alpe je zahajal od leta 1880 s Trentarjema Andrejem Komacem, poznejšim vodnikom in divjim lovcem Kravanjo, ki je prvi pristopil na Škrlatico. Alpinistične uspehe so mu omogočili le najboljši vodniki, s katerimi se je vedno obdajal. Njegova zasluga pa je, da jih je v Julijskih Alpah znal najti in da so se ob njem lahko razvili. Kugy je bil povsem nemško vzgojen (Režek, 1959).

V zadnjih letih je prišlo na dan še nekaj zapiskov o Kugyjevih vojnih letih in doživetjih, ki jih je avtor sam testamentarno zapečatil za objavo nekaj desetletij po svoji smrti. Sedaj so ti teksti dostopni in primerno dopolnjujejo pripoved o Kugyjevem doživljanju prve svetovne vojne in deloma druge. Kljub vsemu pa popolne Kugyjeve biografije še nimamo, čeprav o njegovem življenju vemo marsikaj iz njegovih knjig. Zadnja njegova knjiga, ki je bila objavljena pod naslovom Vojne podobe iz Julijskih Alp šele po njegovi smrti leta 1995, predstavlja deveto poglavje njegove prve knjige Iz

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

življenja gornika. Prevod teksta, katerega originalnega naslova sicer ne poznamo, je priskrbel Lilijana Avčin, izdala pa ga je založba Kres v Ljubljani. Nekaj podatkov o Kugyjevih vojnih dogodivščinah najdemo tudi v knjigi Ingomarja Pusta 1915–1918 il fronte di pietra (1980), Hannsa Heindla V uroku Julijscev (2003) in v Mazzolijevi študiji Kugy v prvi svetovni vojni (2007) (Dolhar, 2008).

Leto 1938

- Eiger (3970 m) – Severna stena: Drugi izmed »treh zadnjih problemov Alp«; Prvi so jo preplezali Fritz Kasperek, Heinrich Harrer, Ludwig Vörg, Andreas Heckmair od 21. do 24. julija (Caf, 2005).
- Grandess Jorasses – Walkerjev steber (4208 m): Tretji izmed »treh zadnjih problemov Alp«; Prvi so ga preplezali Cassin, Esposito in Tizzoni od 4. do 6. avgusta (Caf, 2005).

6.2.5 Peto desetletje dvajsetega stoletja (1940–1949)

Leto 1943

6.2.5.1 Pilatus

Knjiga Pilatus je izšla v Sloveniji leta 1943 v slovenskem jeziku. Izvirnik je bil napisan v nemščini. Delo je roman. Avtor je Heinrich Federer, ilustrator je Janez Trpin, prevajalec pa Pavel Robič. Izdala jo je založba Konzorcij »Slovenca« v Ljubljani. Vsebuje 206 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Slovenčeva knjižnica. Signatura (UDK) knjige je 830-311.2 (COBISS).

Povzetek knjige:

Henrik Federer, švicarsko-nemški pisatelj, nam v pričujoči knjigi pripoveduje zgodbo o pastirju, lovcu in gorskemu vodniku Maksu Omlisu. V njegovem življenju so lahka in

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

težka poglavja s tako pisanimi obrazi, da je težko razločiti, ali je junak te zgodbe vedno isti. Gore, zelene planine, živina, o katerih avtor pripoveduje, so vedno iste. Predvsem pa preži proti nebu z vsake strani vedno ista, divja, lepa glava gore Pilatus. In z njo je tesno povezano, in kakor zlepljeno, celotno življenje Maksu Omlisa, ki se od nje ni mogel ločiti, čeprav je še tako daleč blodil in taval. Siva, stara gora ima glavno besedo v njegovem življenju. Bila je njegova prijateljica in sovražnica, bila je njegova zibelka in postala njegov nagrobni spomenik (Federer, 1943).

Leto 1944

- Aconcagua (6960 m): Na najvišji vrh S in J Amerike se je povzpел Tibor Sekelj. Vzpon je ponovil leta 1945. S tem vzponom si je pridobil naziv jugoslovanskega višinskega rekorderja vse do leta 1975 (Aljančič, 1992).

6.2.5.2 Gore in ljudje

Knjiga Gore in ljudje je izšla v Sloveniji leta 1944 v slovenskem jeziku. Izvirnik je bil napisan v nemščini. Delo je roman. Avtor je Heinrich Federer, prevajalec pa Karel Mauser. Izdala jo je založba Konzorcij »Slovenca« v Ljubljani. Vsebuje 328 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Slovenčeva knjižnica. Signatura (UDK) knjige je 830-3 (COBISS).

6.2.6 Šesto desetletje dvajsetega stoletja (1950–1959)

Leto 1950

- Anapurna I (8091 m): 3. junija je bil osvojen prvi od štirinajstih osem tisočakov. Osvojila sta ga Maurice Herzog in Louis Lachenal, predstavnika francoske povojne generacije izjemnih alpinistov (Grošelj, 1996).

Leto 1952

6.2.6.1 Trije zadnji problemi Alp

Knjiga *Trije zadnji problemi Alp* je izšla v Sloveniji leta 1952 v slovenskem jeziku. Izvirnik (*Die drei letzten Probleme der Alp*) je bil napisan v nemščini. Avtor dela je Anderl Heckmair. Izdala jo je Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 127 strani in meri 20 centimetrov. Izšla je pri zbirki Globus. Signatura (UDK) knjige je 796.52(092.9), 796.52(234.3) (COBISS).

Povzetek knjige:

Avtor je svojo sposobnost za pripovedovanje izpričal z nenavadno zanimivim pisanjem, saj nas drži ves čas v napetosti, da lahko čutimo z njim ne le zaradi nevarnosti ob vzponih, temveč tudi zaradi preprostega, neposrednega podajanja, brez nepotrebne pretiravanja, ki pa je ravno zato tako zgovorno in še posebej napeto, da nas priklene na knjigo, iz katere se nam z vrstico za vrstico odkriva njegova zavzetost za gore, o katerih bi dejali, da jih ima za še večje in za bolj veličastne vsakokrat, ko jih s svojo vztrajnostjo in spretnostjo premaga. To je delo resničnega alpinista, ki suče pero, kakor svoj cepin, s preudarkom, trezno, brez bahaštva in gre naravnost proti svojemu cilju, ne da bi iskal dramatične učinke ali prazno slavo, temveč brez vsakršnega spakovanja daje besedo srcu in čustvom. »Trije zadnji problemi Alp«, ki jih je Heckmair pomagal rešiti, so eno izmed klasičnih del alpinistične literature. Knjiga je lep zgled žilavosti in odločnosti (D' Arcis, v Heckmair, 1952).

To delo sta prevedla Ivo Lukman in Janko Moder (Strojin, 1995).

Ta knjiga je prvič izšla leta 1949 v nemškem jeziku. V njej avtor popisuje »boj« za tri najbolj slavne alpske stene – s knjigo so se kot pojem »trije zadnji problemi Alp« dokončno uveljavile po vsem svetu (čeprav je bilo še veliko različnih problemov tudi kasneje) (Aljančič, 1992).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Predstavitev alpinista:

6.2.6.1.1 *Anderl Heckmair*

Njegovo pravo ime je bilo Andreas Heckmair. Rodil se je v Nemčiji leta 1906 in umrl 1. februarja leta 2005 (Andreas Heckmair, 2010). Bil je bavarski alpinist, kateremu se je odprla pot do slave zaradi njegovega vzpona čez severno steno Eigerja; med drugimi je premagal severno steno Matterhorna in severno steno Grandes Jorasses (Heckmair, 1952). Sodeloval je tudi pri odpravah v Ande in Himalajo.

Leto 1953

- Mount Everest (8848 m): 29. maja sta Edmund Hillary in Norgay Tenzing osvojila najvišji vrh sveta (Zorn, v Glavnik idr., 2005).
- Nanga Parbat (8126 m): 3. julija je kot prvopristopnik osvojil vrh Herman Buhl iz Avstrije (Osemtisočak, 2010).

Leto 1954

- K2 (8611 m): 31. julija sta Achille Compagnoni in Lino Lacedelli osvojila vrh kot prvopristopnika (Osemtisočak, 2010).
- Čo Oju (8201 m): 19. oktobra so kot prvopristopniki osvojili vrh Joseph Joechler in Herbert Tichy iz Avstrije in Pasang Dawa Lama iz Nepala (Osemtisočak, 2010).

Leto 1955

- Makalu (8463 m): Prvi so to veličastno goro, znano po črnem piramidnem vrhu, osvojili Francozi 15. maja (Aljančič, 1992), in sicer Jean Couzy in Lionel Terray (Osemtisočak, 2010).
- Kangčendzenga (8586 m): 25. maja sta vrh osvojila George Band in Joe Brown iz Anglije kot prvopristopnika (Osemtisočak, 2010).

Leto 1956

- Manaslu (8163 m): 3. maja sta kot prvopristopnika osvojila vrh Toshio Imanishi iz Japonske in Gyalzen Norbu iz Nepala (Osemtisočak, 2010).
- Lhotse (8516 m): 18. maja sta vrh osvojila kot prvopristopnika Fritz Luchsinger in Ernst Reiss iz Švice (Osemtisočak, 2010).
- Gašerbrum II (8035 m): 8. julija ga je osvojila avstrijska naveza – Josef Larch, Fritz Moravec in Hans Willenpart (Osemtisočak, 2010).

6.2.6.2 Anapurna

Knjiga Anapurna je izšla v Sloveniji leta 1956 v slovenskem jeziku. Izvirnik je bil napisan v francoščini. Avtor dela je Maurice Herzog, prevajalec je Lilijana Avčin, avtor dodatnega besedila pa je Lucien Devies. Izdala jo je Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 250 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Globus. Predmetne oznake knjige so alpinizem, alpinistične odprave, Anapurna, potopisi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.24), 910.4(235.24) (COBISS).

Povzetek knjige:

Pričujoče delo je nastalo v ameriški bolnišnici v Neuillyju, kjer je avtor preživel bridke trenutke. Knjiga pripoveduje o možeh, ki so se znašli iz oči v oči z neusmiljeno naravo. Strani izražajo njihove muke, upe in veselje. Pisatelj se je zavestno držal čim bliže resnici, poskušal je prikazati s človeškega vidika dogodke in nenavadno okolje. Vir celotne pripovedi je spomin na vse dogodke, ki so se mu zgodili na Anapurni.

Le-te je črpal iz dnevniških zapiskov Marcela Ichaca, Louisa Lachenala ter njegovih spremljevalcev na odpravi. Med branjem se nam bodo priljubili šerpe, ti trentarji izpod Himalaje. Le-ti stoje v gorniških vrstah vedno ramo ob rami s »sahibi«, njim enakovredni ne samo v telesni vzdržljivosti in v prenašanju naporov, temveč tudi v hrabrosti, iznajdljivosti, požrtvovalnosti in drugih najboljših in najplemenitejših človeških vrlinah (Herzog, 1956).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Anapurna je eno izmed temeljnih klasičnih del, ki z leti ne izgine v pozabo, ampak njegova vrednost še narašča zaradi veličine dejanja, avtorjeve iskrenosti, predanosti cilju in nenazadnje zaradi izjemnega prevoda Lilijane Avčin (Grošelj, 1996).

Predstavitev pisatelja:

6.2.6.2.1 Maurice Herzog

Rodil se je v Lyonu v Franciji 15. januarja 1919. Je francoski alpinist in športni upravitelj. Leta 1950 je vodil odpravo na Anapurno in z Louisom Lachenalom kot prvi preplezal nad višino 8000 metrov in dosegel vrh. Po vrnitvi je napisal knjigo o ekspediciji z naslovom Anapurna (Maurice Herzog, 2010).

Leto 1957

- Broad Peak (8051 m): 9. junija osvojila avstrijska naveza Herman Buhl, Kurt Diemberger, Marcus Schmuck in Fritz Wintersteller (Osemtisočak, 2010).

6.2.6.3 Rekord na Himalaji

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1957 v slovenskem jeziku. Izvirnik je bil napisan v francoščini. Delo je dnevnik in spada med spomine. Avtorja sta Raymond Lambert in Claude Kogan, prevajalec pa Lilijana Avčin. Knjigo je izdala založba Tiskovni svet »Polet« v Ljubljani. Vsebuje 184 strani in meri 20 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Himalaja, alpinistične odprave, 1954, dnevniki, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)"1954", 821.133.1-94 (COBISS).

Leto 1958

- Karakorum: Gašerbrum I (8068 m): Jugo zahodni greben najvišjega vrha Gašerbrumov v Karakorumu (Hidden Peak). Vrh Hidden Peaka, ki mu domačini pravijo Bleščeča gora, sta prva dosegla Američana Andrew Kaufaman in Pete Schoening 5. julija tega leta (Dobnikar-Šeruga, 1999).

6.2.6.4 Vihar nad Aconcaguo

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1958 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Tempestad sobre el Aconcagua) je bil napisan v španščini. Avtor dela je Tibor Székely (Sekelj), prevajalec pa Niko Košir. Izdala jo je založba Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 203 strani in meri 20 centimetrov. Izšla je pri zbirki Globus. Predmetne oznake knjige so Andi, Aconcagua, alpinistične odprave. Signatura (UDK) knjige je 796.52(238.14) (COBISS).

Povzetek knjige:

Aconcagua je najvišja gora v neznanski gmoti Andskega pogorja, ki jo pozna ves svet. Da bi prišli na Aconcaguin vrh, so mnogi drzni raziskovalci in planinci prenašali vse mogoče napore in pri tem jih je nekaj celo izgubilo življenje. Tragično je končal tudi znameniti andinist Jorge J. Link, potem ko je večkrat zmagovito stopil na vrh tega zaledenelega velikana. Ime J. Linka je neločljivo povezano z zgodovino Aconcague in dokaj visoko na tej gori je tudi zavetišče, ki nosi njegovo ime. To ime bo ostalo zapisano v spominu in srcu vseh, ki so kdaj imeli priložnost živeti skupaj z najslavnejšim človekom, kar se jih je kdaj koli spoprijelo z andskim velikanom. Toda potem, ko se je ta znameniti planinec spet in spet povzpel na več kot sedem tisoč metrov visoki vrh, mu je razbesneli vihar – vihar v Aconcagui, ki proti njegovi divji sili nista nič zalegli ne hrabrost ne izkušnje, nenazadnje vzel življenje. Z njim je za vedno zaspala v Aconcaguinem večnem ledu tudi njegova pogumna in nežna žena Adriana. In Tibor Sekelj, pisec knjige, je doživel neprijetno čast, da je bil skupaj z nekaterimi drugimi andisti priča tega tragičnega konca. Mi pa imamo prav zaradi tega naključja pred seboj knjigo o tej veliki tragediji. Spisal jo je človek, ki ve, o čem piše, in v njej je

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

za potomce ohranjena zgodba o junaškem vzponu, ki je terjal štiri življenja. Piscu niso potrebni slogovni okrasji in izmišljene zgodbe, zakaj že resnica sama je dovolj zgovorna, da je Vihar nad Aconcaguo ena od najzanimivejših knjig, kar jih je bilo napisanih o hoji po gorah. Vrh tega je knjiga dragocen dokument za študij južnoameriškega goropisja in za poznavanje ljudi, pokrajine, živalstva v tem oddaljenem kotičku zemlje, ki resda ni elegantno svetovljanski kot razvpite morske plaže in kopališča, nudi pa obiskovalcem opojno slast tveganja, pustolovščine in heroizma, ki – naj še toliko govore o tem – še ni povsem izginil iz sveta (Sekelj, 1958).

Predstavitev alpinista:

6.2.6.4.1 Tibor Sekelj

Rojen je bil leta 1912 v Spiški Suboti (ČSFR), umrl pa leta 1990 v Subotici. Leta 1934 je diplomiral iz prava v Zagrebu, pet let pozneje pa odšel v Južno Ameriko. Na Aconcagui je bil prvič 13. februarja 1944 med 3. Linkovo odpravo, drugič pa 25. februarja 1945, ko je z vojniki raziskoval vzroke smrti zakoncev Linke. Med njegovimi knjigami je za gornišvo najpomembnejše prav Vihar nad Aconcaguo (Sekelj, 1958).

6.2.6.5 Prvi v navezi

Knjiga Prvi v navezi je izšla v Sloveniji leta 1958 v slovenskem jeziku. Izvirnik (*Le premier de la cordée*) je napisan v francoščini. Avtor je Roger Frison-Roche, prevajalec pa Emilijan Cevc. Izdala jo je Cankarjeva založba v Ljubljani. Vsebuje 218 strani in meri 20 centimetrov. Izšla je pri zbirki Nova ljudska knjižnica. Signatura (UDK) knjige je 821.133.1-311.2, 796.526(092) (COBISS).

Leta 1978 je izšel ponatis te knjige. Vsebuje 249 strani in meri 21 centimetrov. Signatura (UDK) knjige je 821.133.1-3 (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Predstavitev alpinista:

6.2.6.5.1 Roger Frison-Roche

Rojen je bil 10. februarja 1906 v Parizu. Roger Frison-Roche je bil francoski alpinist, pisatelj, časnikar. Pri nas je poznan predvsem po prevodih njegovih knjig: Prvi v navezi in Nazaj v gore ter filmih. Umrli je 17. decembra 1999 v Chamonixu (Štupar, 2010).

Leto 1959

6.2.6.6 Vzponi v Everestu

Knjiga Vzponi v Everestu je izšla v Sloveniji leta 1959 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Avant-premières a l'Everest) je napisan v francoščini. Avtorji so Gabriel Chevalley, René Dittert in Raymond Lambert, prevajalec pa Lilijana Avčin. Pričujočo knjigo je izdala založba Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 276 strani. Izšla je pri zbirki Globus. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235) (COBISS).

Povzetek knjige:

Pričujoče delo govori o dveh ekspedicijah na Mount Everest v letu 1952 pod vodstvom Švicarske ustanove za alpinistična raziskovanja. Cilj teh odprav je bil, da bi našli pristop na vrh Mount Everesta po južni poti in da bi obenem omogočili ženevski misiji izvršiti tam znanstvene študije. Pričujoči tekst do podrobnosti ustreza resnici in opisuje veličastno okolje, v katerem se je odigravala bitka s sovražnimi elementi. Stran za stranjo drži knjiga bralca v napetosti, ko z občutkom izpoveduje napor, pred katerega so jih vsak dan postavljali trdi življenjski pogoji na Everestu. Zavzetje Everesta, kar se je posrečilo britanski ekspediciji, je ena najlepših strani sodobne zgodovine. V dobi, ki je na žalost vsa prenasočena z materialističnimi težnjami, izpričuje, da ima človek še vedno smisel za večje vrednote. Ko gora v dragocenih trenutkih dviga človeka nad vsakdanje življenje, mu odgrinja svet, ki bi ga brez tega truda pač nikoli ne spoznal. Docela neplačan trud, prostovoljno sprejeto tveganje,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

energija, postavljena na razpolago skupnosti za skupno stvar, ki ni v zakupu skupine posameznikov ali enega samega naroda, ampak last dediščine človeštva. Če so znanstvena odkritja pridobitve v blagor vseh, so prav tako zmage ali porazi v Himalajo prinesli svoje deleže k večjemu spoznanju. Doprinašajo k vzajemnosti, ki družī vse odprave in predstavljajo predvsem zmago duha nad materijo (Wyss, v Chevalley, Dittert in Lambert, 1959).

6.2.7 Sedmo desetletje dvajsetega stoletja (1960–1969)

Leto 1960

- Daulagiri (8167 m): 13. maja so osvojili vrh Kurt Diemberger in Albin Schelbert iz Avstrije, Peter Diener in Ernst Forrer iz Švice, Nawang Dorje in Nima Dorje iz Nepala (Osemtisočak, 2010).

Leto 1961

6.2.7.1 Gora ni hotela

Knjiga *Gora ni hotela* je izšla v Sloveniji leta 1961 v slovenskem jeziku. Izvirnik (*La montagne n'a pas voulu*) je napisan v francoščini. Avtor je Saint-Loup, prevajalec pa Lilijana Avčin. Knjiga je izšla pri Cankarjevi založbi v Ljubljani. Vsebuje 161 strani in meri 20 centimetrov. Izšla je pri zbirki Nova ljudska knjižnica. Predmetne oznake knjige so Alpe, gorništvo, planinski vzponi, nesreče, šport. Signatura (UDK) knjige je 796.522(234.4), 840-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

To je knjiga znanega francoskega alpinista in pisatelja, ki zavzema posebno in nenavadno mesto v alpinistični literaturi. *Gora ni hotela* nam pripoveduje o srečnih naključjih, ko si gora ni hotela vzeti svoje žrtve: torej pravo nasprotje literature, ki

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

govori o alpinističnih tragedijah. Gora ni hotela žrtev v francoskih Alpah. Tako ni hotela planinca Moriceta, ki je strmoglavil v globoko ledeno preseko, planincev Greloza in Vallueta, ki ju je snežni plaz odnesel 700 metrov globoko, Bellina in Rouillona, ki sta strmoglavila v 500 metrov globok prepad, šestindvajset mladincev, ki jih je zajel plaz kamenja in planinca Laboura, ki je teden dni preživel v ledenem prepadu. Gora ni hotela svoje žrtve tudi pri nas: pisatelj Saint Loup je namreč za našo izdajo knjige pripravil poseben prispevek, ki govori o srečnem izidu nesreče na Triglavu. Gora ni hotela našega znanega planinca in smučarskega tekmovalca Pogačnika, ko se je smučal po ledeniku in v megli zapeljal čez rob Triglavske stene: strmoglavil je 90 metrov globoko, se s smučmi vred zaril v ozko snežišče in ostal živ. Gora ni hotela je torej knjiga nenavadne napetosti, polna poetičnih opisov divjih gorskih vrhov in trdožive človekove borbe z naravo, ki ni zmeraj samo slepa sila, temveč zna biti človeku tudi dobra in naklonjena (Mikeln, 1961, v Saint-Loup, 1961).

Leto 1963

- Matterhorn (S stena) Bonnatijeva smer: prvi ženski vzpon Catherine Destivelle (Mahkota, 1999).

6.2.7.2 Nazaj v gore

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1963 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Retour à la montagne) je napisan v francoščini. Delo je družbeni roman. Avtor je Roger Frison-Roche (glej stran 207), prevajalec pa Silvester Škerl. Knjigo je izdala Cankarjeva založba v Ljubljani. Vsebuje 245 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Mozaik. Signatura (UDK) knjige je 840-311.2 (COBISS).

Leto 1964

- Šiša Pangma (8027 m): 2. maja jo je osvojila kitajska naveza in sicer 10 plezalcev pod vodstvom Hsu Činga (Osemtisočak, 2010).

Leto 1965

6.2.7.3 Kakteje, Indijanci in andski vrhovi

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1965 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Kakteen, Indios, Andengipfel) je napisan v nemščini. Avtor je Fritz Rudolph, prevajalec pa Jože Košar. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 380 strani in meri 18 centimetrov. Izšla je pri zbirki Križem sveta. Predmetne oznake knjige so alpinizem, alpinistične odprave, Andi, Čile, domoznanstvo, potopisi. Signatura (UDK) knjige je 910.4(83), 796.52(238) (COBISS).

Povzetek knjige:

Leta 1961 je krenila iz Vzhodne Nemčije tehnično izvrstno opremljena ekspedicija na petnajst tisoč kilometrov dolgo pot v čilske Ande in na Ognjeno zemljo. V odpravi so bili univerzitetni profesor-zgodovinar, publicist in fotograf, športni učitelj, avtomehanik in pionirski funkcionar. Člane odprave, njihov novi štiritonski kamion in bogato opremo je prepeljala v Latinsko Ameriko poljska poltovorna ladja. Čeprav so imeli velike težave s potnimi listi, vizumi in posebej še z nasprotovanjem in spletkami zahodnonemških diplomatskih zastopnikov pri južnoameriških oblasteh, so z vztrajnostjo premagali vse ovire in naposled po precejšnjih peripetijah dosegli cilj – Čile. V Čile so prišli kot tujci, vendar so se kmalu na široko odprla vrata ne samo v andske gore, temveč tudi v družbo in domove čilskih parlamentarcev, senatorjev in poslancev različnih strank, inženirjev, ekonomistov, pisateljev in umetnikov. Tako pričujoča knjiga ni le goli opis zanimivih gorniških tur in prvih vzponov na andske vrhove, temveč hkrati tudi živa podoba političnih, gospodarskih, socialnih in kulturnih razmer v tej južnoameriški deželi. Odprava je prekrizala vso deželo od severa do skrajnega juga. Srečevala se je z nešteto ljudmi, ogledala si je življenje v manjših mestih, letoviščih in pristaniščih, prišla celo v naselja že redkih Indijancev in se z inquilini (dninarji z veleposestev) in cabaleri zabavala na rodeu. Čilenci združujejo v sebi odločnost španskih konkvistadorjev in ponos nepremagljivih indijanskih Aravkancev. Oboje prihaja do izraza pri rodeu, kjer huasi (pastirji na konjih) kažejo svoje spretnosti. Slikovit je opis poti iz Puerta Montta na Ognjeno zemljo. Popotovali

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

so na stari tritonski potniški ladji brez trdnega voznega reda. Pluli so mimo neobljudenih otokov, celih otočnih verig, ob fjordih in strmih obalah, dokler niso prišli v Puento Arenas ob Magellanovi ožini. Ognjena zemlja, najjužnejša čilska provinca, je dežela petih milijonov ovac in najbogatejših naftnih ležišč v Južni Ameriki. Tu v mrzlem pasu, kjer divjajo ledeni viharji in blizu gorečih plamenic zemeljskega plina poganjajo v nebo vrhovi z večnim snegom in ledom, so Čilenci osredotočili svojo petrolejsko-kemijsko industrijo. Na poti domov si je odprava ogledala še Kubo. Bilo je to, kakor pravi avtor, šest tednov ubijajoče vročine, divjih ploh, sprehodov po elegantnih bulvarjih, šest tednov hladnih kopeli, obiskovanja kmečkih koč in bivanja v šestindvajsetnadstropnem hotelu, šest tednov srečavanja s trdno vero v zmago njihove, kubanske poti v lepše življenje: venceremos, zmagali bomo! To je živahno napisana knjiga, ki nas seznanja z naravnimi lepotami in razgibanim življenjem Latinske Amerike (Kolar, v Rudolph, 1965).

Leto 1966

6.2.7.4 Delo, glasba, gore

Knjiga *Delo, glasba, gore* je izšla v Sloveniji leta 1966 v slovenskem jeziku. Izvirnik (*Arbeit, Musik, Berge - ein Leben*) je napisan v nemščini. Avtor je Julius Kugy (glej stran 298), prevajalca sta Lilijana Avčin in France Avčin, fotograf je Janko Ravnik, grafični oblikovalec pa Janez Vidic. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 246 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki *Domače in tuje gore*. Signatura (UDK) knjige je 796.52(092.3), 929 Kugy J.(092.3) (COBISS).

Povzetek knjige:

Knjiga je izšla oktobra leta 1925. Avtor pravi, da so *delo, glasba in gore* trojica, s katero se da dobro živeti. Knjiga govori o Julijskih Alpah. Kugy je napisal spominsko delo zase in za svojo družino. Po pozitivni kritiki je nastalo pričujoče delo. To knjigo so Kugyju narekemale *gore*, on je le pisal, vse opisoval, kar so mu one povedale v petdesetih letih. V spremni besedi je zapisal dodatek k svoji knjigi o gorah, dodatek k marsikateri pripovedi iz njegove knjige (Kugy, 1966).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišтва

Leto 1967

6.2.7.5 Nanga Parbat

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1967 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Achttausend drüber und drunter) je napisan v nemščini. To je dnevnik. Avtor je Hermann Buhl, prevajalec pa Lilijana Avčin. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 353 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Buhl Hermann, spomini, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(436)(092), 929 Buhl H. (COBISS).

Predstavitev alpinista:

6.2.7.5.1 Hermann Buhl

Rodil se je 21. septembra 1924. Velja za enega najboljših avstrijskih plezalcev po drugi svetovni vojni. V himalajskem plezanju je uporabljal alpski stil. Njegova največja dosežka sta prvi vzpon na Nanga Parbat (solo brez uporabe dodatnega kisika) leta 1953, prvi vzpon na Broad Peak leta 1957. Pred uspešno ekspedicijo na Nanga Parbat je umrlo 31 ljudi na odpravah na to goro. Buhl je edini, kateremu je uspelo narediti solo vzpon na osemtisočaka. Buhl je umrl 27. junija 1957 blizu gore Čogolisa. Njegovega trupla niso nikoli našli (Hermann Buhl, 2010).

Leto 1968

6.2.7.6 Iz življenja gornika

Knjiga Iz življenja gornika je izšla v Sloveniji leta 1968 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Aus dem Leben eines Bergsteigers) je napisan v nemščini. Avtor je Julius Kugy (glej stran 298), prevajalca pa sta Lilijana in France Avčin. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 389 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišтва

Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Kugy Julius, spomini, Alpe, planinski vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.3)(093), 830-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Ta knjiga je nastala v času od božiča 1916 do novega leta 1917/18. To je knjiga o gorah, ki so igrale osrečujočo vlogo v življenju Juliusa Kugyja (Kugy, 1924, v Kugy, 1968).

6.2.7.7 Srebrni bogovi

Knjiga Srebrni bogovi je izšla v Sloveniji leta 1968 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Die silbernen Götter) je napisan v nemščini. Avtor je Mathias Rebitsch, prevajalec pa Lilijana Avčin. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 168 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so alpinistične odprave, Andi, Inki, arheološka raziskovanja. Signatura (UDK) knjige je 796.52(238), 910.4(238), 910.3:902, 903/904(8) (COBISS).

Povzetek knjige:

V delu je Mathias Rebitsch opisoval doživljanje dveh odprav v Ande. V prvem delu je govoril o italijansko-švedsko-avstrijski raziskovalni odpravi iz leta 1952. V drugem delu pa o avstrijsko-švedski odpravi iz leta 1955–1956.

6.2.7.8 Tenzing, zmagovalec Everesta

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1968 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Man of Everest, Tenzing's autobiography told to James Ramsay Ullman) je napisan v angleščini. Avtor je Norgay Tenzing, urednik je James Ramsey Ullman, prevajalec pa Marijan Lipovšek. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 219 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Tenzing Norgay, avtobiografije, Mount Everest, plezalni vzponi, 1953. Signatura (UDK) knjige je 929 Tenzing N., 796.52(235.243 Mount Everest)(092) (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Povzetek knjige:

Tenzingov opis življenja je prišel v svet nekoliko let po vzponu na Everest. Ameriški pisatelj in časnikar James Ullman je v razgovorih s Tenzingom dobil pregledno sliko tega zanimivega življenja. Ker jezik Šerp, kot pravi Tenzing, nima pismenih oblik, je Tenzing lahko samo pripovedoval svojo zgodbo v dokaj dobri angleščini, a če kaj le ni bilo razumljivo, so si pomagali z razlago in s tolmačem, Tenzingovim prijateljem Raindranathom Mitro. Njegova pripoved je kot celota čisto nenavadna, ker je tako preprosta, pa zadeva človeško bistvo v vseh vprašanjih in dogodkih, ki jih opisuje. Njegov notranji lik je ostal nedotaknjen spričo vseh nevarnosti, ki jih prinaša s seboj slava. O prevajanju Tenzingovega življenjepisa ni kaj reči. Tenzingov jezik je preprost. Ullman je z veliko spretnostjo in spoštovanjem do snovi slogovno to tudi upošteval. V uvodni besedi Ullman z veliko prizadetostjo, razumno in občutljivo pripoveduje svoje misli o Tenzingu in o njegovem mestu, ki ga ima med gorniki na svetu. Za slovenski prevod so težave večidel le v ustreznih zapisih pokrajinskih (ledinskih) imen, imen krajev in oseb (Tenzing, 1968).

Predstavitev alpinista:

6.2.7.8.1 Norgay Tenzing

Eden od dveh prvopristopnikov na Everest je bil šerpa, domačin, ki so ga mnogi imeli le za nosača (z njim je prišel na vrh Edmund Hillary). Slava, ki je obdala Tenzinga po uspelem vzponu na Everest, je bila zaslužena. Na vrh ni prišel kot nosač tovora, temveč kot enakopravni član odprave, ki ga je izbral John Hunt ravno zaradi izjemnih telesnih in duševnih odlik, ki jih je imel. Tenzing je bil povezan s himalajizmom od vsega začetka. Leta 1935, ko je bilo znanje o Himalaji razmeroma pičlo, se je že udeležil kot šerpa nosač angleške odprave na Everest. In potem je na Everest in na druge himalajske velikane hodil vse življenje. Čeprav jezik Šerp nima pismenih oblik, je Tenzing znal govoriti angleško, saj se je naučil na odpravah; vojna leta je preživel v družbi indijsko-čitralskih skavtov, pri katerih so bili častniki večinoma Angleži, vodil je angleško menzo, kjer je bil sprva kuhar, pozneje pa vodja vsega obrata. Poleg tega je poučeval v gorništvu vojaške alpince in imel neprestano opraviti z angleško govorečimi ljudmi (Tenzing, 1968).

6.2.8 Osmo desetletje dvajsetega stoletja (1970–1979)

Leto 1970

- Nanga Parbat – Rupalska stena (8125 m): 27. junija Günther in Reinhold Messner preplezata vršni del Rupalske stene. Prisiljena sta sestopiti na zahodno stran (Mummaryjevo rebro); to je prvo in doslej edino prečenje Nanga Parbata. Gütherja in Messnerja ob vznožju stene pokoplje plaz (Messner, 2006).

6.2.8.1 Deset velikih sten

Knjiga Deset velikih sten je izšla v Sloveniji leta 1970 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Deset velkých stěn) je napisan v češčini. Avtor in fotograf dela je Radovan Kuchar, prevajalec je Franc Vogelnic, drugi fotograf pa Vilém Heckel. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 160 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Kuchař Radovan, spomini, Alpe, Kavkaz, Hindukuš, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(437):929 Kuchař R., 885.0-94 (COBISS).

Leto 1971

6.2.8.2 Iz minulih dni

Knjiga Iz minulih dni je izšla v Sloveniji leta 1971 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Aus vergangener Zeit) je napisan v nemščini. Delo je dnevnik. Avtor je Julius Kugy (glej stran 298), prevajalec pa Lilijana Avčin. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 210 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Kugy Julius (1858–1944), spomini, Julijske Alpe. Signatura (UDK) knjige je 929 Kugy J., 830-94, 796.52(234.323.6)(092) (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Leto 1972

- Manaslu – Južna stena (8156 m): prvenstveni vzpon Reinholda Messnerja (Messner, 2006).

6.2.8.3 Himalaja

Knjiga Himalaja je izšla v Sloveniji leta 1972 v slovenskem jeziku. Izvirnik je napisan v nemščini. Avtor je Herbert Tichy, prevajalec pa Tine Orel. Knjigo je izdala Državna založba Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 173 strani in meri 29 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Himalaja, Nepal, domoznanstvo. Signatura (UDK) knjige je 908(235.243) (COBISS).

Leto 1973

6.2.8.4 Pet stoletij Triglava

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1973 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Fünf Jahrhunderte Triglav) je napisan v nemščini. Avtor je Julius Kugy (glej stran 298), prevajalec in avtor dodatnega besedila je Marijan Lipovšek, fotografa pa Janko Ravnik in Jaka Čop. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 418 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.3), 82(100)-94:796.52, 929 Kugy J. (COBISS).

Leta 1979 je izšel ponatis te knjige. Predmetne oznake knjige so Triglav, planinski vzponi, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.323.6 Triglav)(082), 82(100)-94 (COBISS).

Leto 1974

- Aconcagua – Južna stena (6959 m): Prvenstveni vzpon v direktni varianti je uspel Reinholdu Messnerju (Messner, 2006).

6.2.8.5 Osvajalci nekoristnega sveta: od Alp do Annapurne

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1974 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Les conquérants de l'inutile) je napisan v francoščini. Avtor je Lionel Terray, prevajalec pa Tine Orel. Knjigo je izdala Državna založba Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 392 strani in meri 20 centimetrov. Predmetne oznake knjige so alpinizem, Francija, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(44)(092), 929 Terray L. (COBISS).

Povzetek knjige:

V svoji knjigi nam je povedal, kako je mogoče nadarjenemu alpinistu uspelo vsestransko obvladati gorski svet. Odlika knjige je v sproščenosti in odkritosrčnosti, v poštenem odnosu do sebe in do drugih, v preprostem odkrivanju resnice o stvari (Orel, v Terray, 1974).

Predstavitev alpinista:

6.2.8.5.1 Lionel Terray

Rodil se je 25. julija 1921 v Franciji. Bil je svetovno znani francoski plezalec, eden najuspešnejših plezalcev vseh časov. Z alpinizmom se je začel ukvarjati leta 1942. Po vojni se je rodila zlata doba francoskega alpinizma, ki se je med drugim izkazala tudi z velikimi ekspedicijami. Do Terraya ni bilo himalajca s tolikimi in takšnimi vzponi v najvišjih gorah našega planeta: Anapurna 1950, Fitz Roy 1952, Huansan 1952, Makalu 1954, Chacaraju 1956, Jannu 1960. V letu 1962 je zmožel tri uspešne ekspedicije: Jannu, vzhodni Chacaraju in Nilgiri. Bil je poklicni gorski vodnik. Delal je kot direktor na žičnicah na chamoniškem področju. Skrbel je za nadzor in vzdrževanje smučarskih prog in za športne naprave. Bil je tudi smučarski učitelj,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

sijajen filmar, dober predavatelj in spreten publicist. Francija se je Terrayu za velika dejanja večkrat oddolžila z visokimi odlikovanji. Umrl je 23. septembra 1965 (Orel, v Terray, 1974).

Leto 1975

- 16. maja je Japonka Džunko Tabei postala prva ženska, ki je stopila na najvišji vrh sveta (Mount Everest, 2010).

Leto 1976

- Mount McKinley – »Stena polnočnega sonca« (6193 m): Prvenstvena smer Reinholda Messnerja (Messner, 2006).

6.2.8.6 *Božanski nasmeh Monte Rose*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1976 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Dr. Julius Kugy im göttlichen Lächeln des Monte Rosa) je napisan v nemškem jeziku. Avtor je Julius Kugy (glej stran 298), prevajalec pa Marijan Lipovšek. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 420 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Monte Rosa, planinski vzponi, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.311.4), 82(100)-94 (COBISS).

Leto 1977

6.2.8.7 *Anton Ojcinge : življenje gorskega vodnika*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1977 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Anton Oitzinger : ein Bergführerleben) je napisan v nemščini. Avtor je Julius Kugy (glej stran 298), prevajalec je Marijan Lipovšek, fotograf pa Gino Buscaini. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 192 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišтва

Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Ojcinger Anton, biografije, Julijske Alpe, planinski vzponi. Signatura (UDK) knjige je 929 Ojcinger A., 796.52(234.323.6):929 Ojcinger A. (COBISS).

Leto 1978

- Mount Everest (8848 m): 8. maja se Reinhold Messner in Peter Habeler kot prva povzpeta nanj brez dodatnega kisika (Messner, 2006).
- Nanga Parbat: Messner po Diamirski steni opravi prvi solo vzpon in hkrati tudi prvi solo vzpon na osemtisočak (Messner, 2006).

Leto 1979

6.2.8.8 Everest

Knjiga Everest je izšla v Sloveniji leta 1979 v slovenskem jeziku. Izvirnik je napisan v nemščini. Avtor je Reinhold Messner, prevajalec pa Bogomil Fatur. Knjigo je izdala Državna založba Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 228 strani in meri 24 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Mount Everest, alpinistične odprave, 1978, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)"1978" (COBISS).

Predstavitev alpinista:

6.2.8.8.1 Reinhold Messner

Alpinist in pustolovec. Rodil se je leta 1944 v Brixnu, v Južni Tirolski. Vse od svoje mladosti je šel dlje od drugih, do skrajnih meja in jih prestavljal, predvsem v sebi in zase. Najprej je svoje življenje posvetil in podredil stenam. Kmalu, leta 1970, je na Nanga Parbatu doživel velik poraz, ko je ob sestopu izgubil brata. To breme pa ga ni odvrnilo od ciljev. Uspeli so mu številni prvenstveni vzponi in osvojil je vseh štirinajst osemtisočakov. Bil je tudi prvi, ki se je povzpел na Everest. Postal je najpomembnejši alpinist svojega časa, eden najpomembnejših vseh časov. Pozneje je višine zamenjal

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

za drugačne pustolovščine in prečkal Antarktiko, Tibet, puščavo Gobi. Po krajši politični karieri se zadnja leta posveča gorskemu muzeju (otvoritev Messnerjevega gorskega muzeja »Dolomiti« v letu 2002) ter ohranjanju kulturne in goriške dediščine (Messner, 2006).

6.2.9 Deveto desetletje dvajsetega stoletja (1980–1989)

Leto 1980

- Mount Everest (8848 m): 17. februarja je Krzysztofu Wielickiju in Leszoku Cichyu uspel prvi zimski vzpon na Everest (Osemtisočak, 2010).
- Mount Everest (8848 m): 20. avgusta Reinholdu Messnerju uspe prvi samostojni vzpon nanj brez dodatnega kisika (Messner, 2006).

6.2.9.1 Moje gore

Knjiga *Moje gore* je izšla v Sloveniji leta 1980 v slovenskem jeziku. Izvirnik (*Le mie montagnes*) je napisan v italijanščini. Delo je dnevnik. Avtor je Walter Bonatti, prevajalec pa Vito Smolej. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 254 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki *Domače in tuje gore*. Predmetne oznake knjige so Bonatti Walter, avtobiografije, alpinizem, Alpe, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(45)(092), 929 Bonatti W. (COBISS).

Povzetek knjige:

Bonatti je v knjigi opisal nekaj obdobij svojega življenja v letih od 1949 do 1961, in sicer vzpone v Dolomitih, v lednih in granitnih stenah, prvenstvene vzpone ali vzpone po že preplezanih stenah, vzpone, ki jih je opravil sam ali s tovariši, poleti, pozimi, vzpone vseh težav in višin ter na raznih celinah (Bonatti, 1980).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Čeprav v svoji knjigi pogosto z zaničevanjem govori o vsakdanjosti, o svoji neprilagojenosti na »dolino«, je vendarle stal trdno na zemlji (Simončič, v Bonatti, 1980).

Predstavitev alpinista:

6.2.9.1.1 Walter Bonatti

Walter Bonatti je verjetno najbolj kompleten alpinist v zgodovini. Pokazal je nedoseženo mojstrstvo v vseh elementih alpinističnega udejstvovanja: v skali, snegu, ledu in mešanem svetu. Bonatti se ne kaže kot nežen, rahločuten ljubitelj gorske prirode, čeprav je to do neke mere vendarle bil. V gorah je iskal predvsem akcijo, drzno dejanje mu je pomenilo največ. Svoje mojstrstvo je dosegel na metodičen, premišljen način. Bonatti spada med najbolj inteligentne alpiniste v zgodovini. Pri njem ni sledu obešenjaške drznosti Hermanna Buhla, a je le-tega vendarle po rezultatih prekosil. Bonatti ni nikoli ničesar prepustil naključju, morda se je prav zaradi tega vedno uspel izvleči iz stiske. Drži se ga vzdevek »mož, ki se vedno vrne«. Bonatti razpolaga z nekaterimi fiziološkimi posebnostmi, ki so dane le redkim, kdor pa jih ima, je že po naravi neprimerno odpornejši od večine. Čutiti je bilo, da se Walter spet vrača v gore. Seveda ne več kot osvajalec, temveč kot ljubitelj, uživač, kot stari, a verjetno še ne ostareli mojster, ki ima toliko povedati mladim.

Svoje najbolj odmevne besede pa je Bonatti spregovoril že v herojski dobi svojega alpinističnega udejstvovanja. Knjiga *Moje gore* ni nastala v kaki pisarni, temveč neposredno »na fronti«. Bonatti jo je napisal v času, ko je dosegel vrhunec mojstrstva. Zato je ta knjiga še posebno dragocena, kajti napisal jo je človek, ki ima resnično kaj povedati in čigar beseda bo v svetu alpinizma vedno veljala kot ena izmed najtehtnejših. Prav bi bilo, da bi tudi Slovenci kot alpski narod z bogato razvito alpinistično dejavnostjo prisluhnili tej besedi (Simončič, v Bonatti, 1980).

Leto 1981

6.2.9.2 Ni zmage brez tveganja

Knjiga *Ni zmage brez tveganja* je izšla v Sloveniji leta 1981 v slovenskem jeziku. Izvirnik (*Nothing venture, nothing win*) je napisan v angleščini. Avtor je Edmund Hillary, prevajalec je Maja Kraigher, pisca recenzij pa sta Mitja Košir in Zoran Senkovič. Knjigo je izdala Državna založba Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 362 strani in meri 23 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Hillary Edmund (1919–2008), spomini, Himalaja, alpinizem, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)(092), 821.111(931)-94 (COBISS).

Predstavitev alpinista:

6.2.9.2.1 Edmund Hillary

Rodil se je 20. julija leta 1919 v Aucklandu v Novi Zelandiji. Malo je ljudi, ki bi si izpopolnili življenje s tako raznolikimi dejavnostmi kakor Edmund Hillary – raziskovalec in osvajalec novih svetov, kar ga je zmeraj vleklo v neznane kraje, v prostranstva in višine, čeprav je bil, kakor sam pravi v svojem delu, zmeraj rad doma. In kadar je bil doma, bi težko prišli do konca naštevanju vsega, s čimer se je ukvarjal. Zato je njegov življenjepis pester in zanimiv; iz samega pisanja pa je čutiti avtorjevo širino in odprtost, dobršno mero samokritike in seveda tudi dovolj ambicije, brez katere se ne bi bilo mogoče povzpeti na Everest ali se prebiti do južnega tečaja. Njegovi alpinistični dosežki so veliki. Leta 1951 se je udeležil neuspešne novozelandske odprave na Mount Everest in se leta 1953 pridružil še britanski. Kot član te odprave je 29. maja 1953 kot prvi človek stopil na vrh Everesta skupaj s Šerpo Tenzingom Norgajem. To je dosežek, po katerem ga pozna ves svet; njemu samemu pa je to pomenilo samo kamenček, čeprav resda bolj bleščeč od drugih, v mozaiku brezštevilnih ciljev, zmag in porazov, ki jih je doživel (Hillary, 1981).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

V naslednjih himalajskih odpravah v letih 1956, 1960–1961 in 1963–1965 je stopil še na vrhove desetih gora. Kot član Transantarktične odprave britanske zveze držav je 4. januarja 1958 stopil tudi na Južni tečaj (Edmund Percival Hillary, 2009).

Leta 1953 je postal vitez poveljnik reda Britanskega imperija, leta 1978 član reda Nove Zelandije in 23. aprila 1995 vitez reda hlačne podveze. Veliko svojega življenja je posvetil pomoči nepalskim Šerpam prek Himalajskega sklada (Himalayan Trust), ki ga je tudi ustanovil. Z njegovimi prizadevanji so zgradili številne šole in bolnišnice v tem oddaljenem delu Himalaje. To je označil za svoj najpomembnejši dosežek. Bil je tudi častni predsednik Ameriške himalajske ustanove, ki izpolnjuje podobno poslanstvo. Nepalska vlada mu je v počastitev 50. obletnice pristopa na Everest podelila častno državljanstvo. Sir Edmund Hillary je bil prvi tujec, ki je dosegel tako čast. Obenem je bil edini Novozelanec, še za časa življenja, upodobljen na novozelandskem bankovcu (za 5 novozelandskih dolarjev). Umrl je 11. januarja 2008 (Edmund Percival Hillary, 2009).

6.2.9.3 Pustolovščina Everest: skozi šerpovsko deželo k Čomolungmi

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1981 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Abenteuer Everest) je napisan v nemščini. Delo je dnevnik. Avtor je Toni Hiebeler, prevajalec in avtor dodatnega besedila pa je Franc Vogelник. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 177 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Hiebeler Toni, biografije, Mount Everest, plezalni vzponi, alpinizem, Nepal, domoznanstvo. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243 Mount Everest), 796.52(436):929 Hiebeler T., 908(541.35), 929 Hiebeler T. (COBISS).

Povzetek knjige:

Knjiga razodeva vse odlike in hibe Hiebelerjevega pisanja. V uvodnem delu dokaj natančno povzema vso zgodovino osvajanja najvišje gore sveta, od prvih tipanj do neuspešne mednarodne himalajske odprave leta 1971, ki je dosegla jugozahodno steno Everesta, na vrh pa ni prišla, v drugem pa opisuje svoje romanje proti Everestu, začeni z vtisi v Katmanduju pa do nepreklicne odločitve, da predčasno

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

zapusti odpravo. V prvem delu spoznavamo neustavljivo strast zagnancev, ki niso marali odnehati pred vrhom, pa so jih k temu prisilile strahotne razmere, v drugem pa svetovne gornike pred obličjem mogočne gore, ki lahko, kadar se zgane, uniči tudi najmočnejšega moža. V začetku je povzetek zgodovine Everesta, zatem pa drastična, večinoma surova, le včasih lepa neposredna izkušnja. V tem okviru se zrcalijo razmere, ki so vladale do šestdesetih let, pa so se pozneje precej spremenile. Knjiga osvetljuje boj za pristop na Everest od tipajočih poskusov in prvih velikih uspehov do iskanja ekstremno težavnih pristopov. Brez olepševanja se vrstijo pred našimi očmi poglavja te gorniške epopeje, bodisi da je šlo za najboljše gornike, kar jih je premogel svet, in brezhibno organizirane odprave, četudi, žal, brez ustreznih izkušenj, ali pa za zaletave pustolovce, katerih usoda se je dopolnila na gori ali pa so kakor po čudežu odnesli celo kožo. Odkritosrčno slika razmere na poti proti najvišji gori sveta in nakazuje okoliščine, v katerih so naposled morali odnehati tudi najbolj zagnani in vztrajni. Vendar se z gore kljub porazu nihče ne vrne domov razočaran, reven, oropan. Nasprotno, doživetje gore, najsi je bila človekovim hotenjem naklonjena ali pa se je z njimi surovo poigrala, spremlja in prevzema gornika do zadnjega dne. Kot pravi sam pisatelj: »Doživeti srečo v gorah ne pomeni vedno, da je treba brezpogojno doseči kak vrh« (Vogelnik, v Hiebeler, 1981).

Predstavitev alpinista:

6.2.9.3.1 Toni Hiebeler

Rodil se je 5. marca 1930 in umrl 2. novembra leta 1984 skupaj s svojo ženo in alpinistom Alešem Kunaverjem ter pilotom Gorazdom Šturmom v helikopterski nesreči v Vršah nad Blejsko Dobravo (Dušica Kunaver, 2009).

Njegov oče je bil v prostem času gorski in smučarski vodnik, občasno vodja smučarske šole in bil njegov zgled. Kasneje ga je Toni Hiebeler tudi prekosil na vseh področjih. Že v osnovni šoli se je odločil, da postane gorski vodnik. Od svojega devetega leta je v gorah rasel od pastirja in nosača do gorskega vodnika. Z ekstremnim plezanjem se je začel ukvarjati pri 17 letih. Hiebeler je plezal v Alpah, na Norveškem, v Romuniji, v Tatrah, v polabskih peščenjakovih stolpih, v kanadskih gorah in v ZDA, v Karakorumu in Himalaji. Celih trideset let je bil predavatelj –

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

»potujoči planinski pridigar«. Bil je tudi smučarski tekač, obiskoval je s kajakom divje vode, ukvarjal se je z zmajarstvom ter bil navdušen fotograf (Vogelnik, v Hiebeler, 1981).

Leto 1983

6.2.9.4 Na meji smrti

Knjiga *Na meji smrti* je izšla v Sloveniji leta 1983 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Grenzbereich Todeszone) je napisan v nemščini. Avtor je Reinhold Messner (glej stran 219), prevajalec in avtor dodatnega besedila pa Franc Vogelnik. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 137 strani in meri 22 centimetrov. Izšla je pri zbirki *Domače in tuje gore*. Predmetne oznake knjige so Messner Reinhold, spomini, biobibliografije, alpinizem. Signatura (UDK) knjige je 796.52(436):929 (COBISS).

Povzetek knjige:

V tistem času je človek v svoji raziskovalni vnemi prodril na področje, ki sta si ga bili lastili religija in mistika, človekova izkušnja pa mu je bila povsem tuja: doživetje smrti. Reinhold Messner je v pričujoči knjigi zbral svoje izkušnje in izkušnje mnogih gornikov, ki zadevajo okoliščine na meji smrti: vzpon na višino nad 8000 metrov brez dodatnega kisika in doživetje padca. Ob tem prihaja do osupljivih ugotovitev: človekovo telo zapade v nadčutno stanje, v katerem ni nobenih bolečin. Postane breztežno, preplavi ga toplota, smrti se ne boji več. Občutki izginejo, skrbi in bojazni se razpršijo. Med padcem se vse zgodi – kakor v sanjah – v nekaj sekundah in vendar ta čas zadostuje za kompleksna spoznanja, za zapletene miselne procese, za relativizacijo človekovega jaza; pojem časa je stopnjevan. Reinhold Messner razmišlja o teh vprašanjih. Na podlagi številnih primerov, avtentičnih poročil gornikov, ki so preživeli padec in opazovanj na meji smrti, prihaja do senzacionalnih vzporednic. Kaže, da padec gornika nikakor ne ohromi, temveč ravno nasprotno – zbudi mu željo po čedalje težavnostnih vzponih. Je mar gornišvo zasvojenost? V pričujoči knjigi Reinhold Messner ne zastavlja vprašanja, kakšno naj bo gornišvo,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

temveč se sprašuje po vzrokih. Ne padec ne poškodba, tudi skrajni napori ne morejo gornika odvrniti od tega, da se ne bi loteval čedalje težavnejših vzponov v zmerom večjih višinah. Na podlagi njegovih ugotovitev in zbranega gradiva dobiva gornišvo popolnoma novo razsežnost – gotovo najbolj zanimivo. »Medtem sem kot gornik dosegel vse. Več, kot sem kdaj hotel doseči. Če mi ne gre več za vrhove, za uspehe – odkod tedaj izvirajo motivacije? Mar terja moj jaz, ki ga je izzvala meja smrti, vedno novo »snov«, sem mar odvisen, zasvojen?« To vprašanje mu ni dalo miru. Tako je nastala pričujoča knjiga (Messner, 1983).

Leto 1984

- Manaslu (8163 m): Prvi zimski vzpon je uspel 12. januarja poljski navezi Macie Berbek in Ryszard Gajewski (Osemtisočak, 2010).

6.2.9.5 *Beli pajek: zgodovina Eigerjeve severne stene*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1984 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Die weisse Spinne) je napisan v nemščini. Avtor je Heinrich Harrer, prevajalec je Marijan Lipovšek, pisec recenzij je Milan Vošank. Knjigo je izdala založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 232 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Eiger, švicarske Alpe, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.3 Eiger), 796.52(494:234.3) (COBISS).

Povzetek knjige:

Naslov knjige izvira iz dela Eigerjeve stene, ki je na zunaj podoben velikanskemu pajku. Pajek v Eigerjevi steni je bel. Telo je iz ledu, iz večnega snega. Tudi njegove sto metrov dolge noge in lovke so bele. Heinrich Harrer je spisal knjigo pred letom 1958, ko je bila nesreča iz leta 1957 še vsem ne le v spominu, temveč v zavesti vseh navzoča kot nerazrešena, res skrivnostna uganka. Razumljivo je, da Harrer, pripadnik nemškemu narodnemu, kulturnemu in gorniškemu krogu, kljub nespornemu prijateljstvu z nekaterimi odličnimi italijanskimi in francoskimi gorniki, z načinom opisovanja – a ne z besedami – dopušča možnost, da je Corti neposredno

zakrivil nesrečo nemške naveze, ki je bila – ne z njim, temveč poleg njega – v steni: Nothdurfta in Mayerja. Nihče ju ni več videl, potem ko sta pustila svojo bivaško vrečo (rdeč šotorček) Cortiju in sama plezala naprej proti vrhu skozi poči. Harrer posveča tej nesreči v svoji knjigi dve celi poglavji, skupaj kar več kot 36 strani. Vidi se, kako je bil prizadet, kako so bili prizadeti vsi, ki so bili ali rojaki ali neposredni sorodniki Nothdurfta (o Mayerju je manj govora) ali njegovi gorniški tovariši. Iz vsega poteka vzpona se pač lahko vidi, da je Corti marsičesa kriv, toda ne za izginotje dveh nemških plezalcev. Bilo je nedopovedljivo nesrečno naključje, da sta se dva izvrstna nemška plezalca srečala s častihlepnim Cortijem, ni pa pojasnjena Nothdurftova slabost, ki ga je – po Cortijevih besedah – napadla že drugi dan plezanja. Vendar o tem ni mogoče soditi, saj Harrer dovolj obširno pripoveduje o tem. Štiri leta po gorski nesreči so gorski vodniki med Eigerjem in »Malim Eigerjem«, tam kjer se snežišče izgubi v ozkem ozebniku in v skalovju, našli trupla Nothdurfta in Mayerja, še pravilno navezana, ležeča na skalah ob žlebu. Brez poškodb, »kakor da bi legla k počitku«. Tudi pozneje italijanske naveze z Eigerjem niso imele posebne sreče. Nad vse nenavaden, skoraj posmeh zbudajoč, je opis prvega ali vsaj glavnega plezalca prve italijanske naveze, ki je zmogla Eigerjevo steno. Med trojico najbolj znanih gora nad Bernom (»Berner Oberland«) je bil Eiger vse do tridesetih let prejšnjega stoletja najmanj ugleden, saj s svojimi 3970 metri ne dosega slovite meje štiritisočakov. Medtem pa sta njegova soseda, Monch in Jungfrau, nekaj več kot sto metrov višja in štejeta – zlasti Jungfrau kot najvišja – za osrednji gori te skupine. V marsikateri gorniški glavi je strašila misel na Eigerjevo silovito steno. To je bila stena, vsem čisto odkrita pred očmi, in plezalske zmage nad drugimi Eigerjevimi stenami so bile znane in priznane predvsem v plezalskih krogih. Ta knjiga živo in pretresljivo opisuje zgodovino bojev za zmago nad to steno, res zgodovino življenja in smrti – brez pretiravanja, brez nepotrebne solzavosti rečeno. Niso nam na voljo vsi podatki o žrtvah, ki jih je vzel Eiger. Toda do leta 1974 je Toni Hiebeler, prvi zmagovalec te stene (v navezi štirih) po prvotni smeri pozimi (1961) in pisec knjige »Eigerwand« (Eigerjeva stena), naštel devetintrideset smrtnih nesreč. Niso na voljo vsi sezname vzponov po letu 1976, namreč od tistih naprej, ki jih je zapisoval Hiebeler. Njegova knjiga o Eigerju je izšla z letnico 1976. Sicer ne gre za doseženi čim krajši čas vzpona, temveč za zmožnost, ki jo plezalec s tem pokaže. O drugih izjemnih

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

dosežkih in uspehih slovenskih plezalcev so navedbe objavljene v pregledu tujih in naših vzponov, kolikor jih je bilo mogoče dobiti na voljo. Brez pomena bi bilo razčlenjevati Harrerjevo pripoved, ki je jasna, nazorna a hkrati prizadeta. Bralec bo pač sam opazil, kako se zgodovina v vedno pojavljajočih se stališčih ponavlja. Eigerjeva stena se bo vzdigovala v gorah nad Bernom še v časih, ki jih v njihovi podobi sploh ne moremo pomniti. V njenih silnih strminah so se bile bitke, nekatere so se sklenile z zmago, druge pa s smrtjo. Ljudem – plezalcem pa so dale vse, kar si obetajo od gora. Poleg doživetja čudovitega gorskega sveta tudi tisto, za kar si prizadeva sodobni človek: večjo razsežnost lastne zavesti (Lipovšek, v Harrer, 1984).

Predstavitev alpinista:

6.2.9.5.1 Heinrich Harrer

Rodil se je 6. julija 1912. Bil je avstrijski alpinist, geograf in pisatelj. Umrli je 7. januarja 2006. Med leti 1933 in 1938 je v Gradcu študiral geografijo in šport, leta 1939 pa je postal član nemške alpinistične odprave v Himalajo. Tam je bil po izbruhu druge svetovne vojne interniran in je vojno do leta 1944 preživel v Indiji. Tega leta je pobegnil iz internacije in se napotil v Tibet. V glavno mesto Tibeta Lhaso je prispel več kot dve leti kasneje in si tam kmalu našel močne zaveznike. Kmalu je postal dober prijatelj Dalai Lame in dobil celo mesto v tibetanski vladi. Leta 1952 je spremljal Dalai Lamo na begu pred Kitajci. Istega leta je napisal kultno knjigo *Sedem let v Tibetu*, po kateri je leta 1997 posnet tudi film (Heinrich Harrer, 2009).

Leto 1985

- Daulagiri (8167 m): Prvi zimski vzpon na to goro je 21. januarja uspel poljski navezi. Vrh sta osvojila Jerzy Kukuczka in Andrzej Czok (Osemtisočak, 2010).
- Čo Oju (8201 m): Prvi zimski vzpon na to goro je 12. februarja uspel poljski navezi. Vrh sta osvojila Maciej Berbeka in Maciej Pawlikowski (Osemtisočak, 2010).

6.2.9.6 Gora za golega človeka

Knjiga Gora za golega človeka je izšla v Sloveniji leta 1985 v slovenskem jeziku. Izvirnik (*Montagne pour un homme nu*) je napisan v francoščini. Avtor je Pierre Mazeaud, prevajalec pa Franc Vogelnik. To je prva izdaja knjige. Izdala jo je založba Obzorja v Mariboru. Vsebuje 266 strani in meri 21 centimetrov. Izšla je pri zbirki Domače in tuje gore. Predmetne oznake knjige so Alpe, planinski vzponi, Mazeaud Pierre, spomini. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.3)(092), 840-94, 929 Mazeaud P. (COBISS).

Povzetek knjige:

To je iskreno, jasno, živo, strastno napisana izpoved ekstremnega plezalca o velikih, svetlih, radostnih, pa tudi strahotnih doživetjih v visokih gorah v obdobju, ko je francoski alpinizem stal na čelu svetovnega gorništva (Mazeaud, 1985).

Predstavitev alpinista:

6.2.9.6.1 Pierre Mazeaud

Rodil se je leta 1929 v Lyonu. Bil je profesor prava na univerzi, poslanec, leta 1973 minister za šport in mladino, leta 1976 pa član državnega sveta. Z gorami se je zblížal po očetovi zaslugi. V Chamonixu 1947 je odkril »prave gore« in se navdušil za velike plezalce: Lionela Terraya, Louisa Lachenala, Gastona Rebuffata. Začel si je nabirati prve izkušnje pri plezanju. Redno je začel hoditi na treninge v plezalni vrtec v Fontainebleau, kjer je srečaval pariško plezalsko elito, pa tudi svojega strica, soimenjaka. Leta 1949 in 1950 je plezal v montblanških gorah. Vojaščino je služil v gorah, leta 1953 pa je prvič obiskal Saussois in se seznanil z vodilnimi plezalci tistega časa. Začel je redno obiskovati gore in se lotevati znanih težavnih pa tudi prvenstvenih smeri. Leta 1958 je spoznal sijajnega plezalca Pierra Kohlmana in se z njim spoprijateljil. Naslednje leto se je po temeljitih pripravah četvero mladih francoskih plezalcev pod vodstvom Reneja Desmasona, najboljšega francoskega alpinista, odpravilo v Dolomite, kjer so v severni steni Zahodne Cine po »najbolj nenavadni, najbolj strahotni tekmi v vsej zgodovini alpinizma« (nedaleč od njih so

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

plezali Italijani in Švicarja) preplezali skrajno težavno direttissimo in jo imenovali po rajnem Jeanu Couzyju. Iste leta je Mazeaud v navezi z različnimi plezanci preplezal vrsto smeri v zahodni steni Druja, Aiguille du Midi, Aiguille du Peigne, Grands Charmoz, leta 1961 pa severni ozebni Cengala. Poleti se je s tremi francoskimi plezanci odpravil v osrednji Freneyski steber v Mont Blancu. Pridružili so se jim še trije Italijani. Hoteli so zmagovito skleniti uspešno reševanje zadnjih problemov v granitu, vendar so se dnevi od 11. do 16. julija 1961 sprevrgli v eno od najhujših tragedij v svetovni zgodovini gorništv. Mazeaud je počasi okreval, krizo so mu pomagali prebroditi najslovitejši alpinisti tistega časa, predvsem iz drugih dežel: Italijani, Nemci, Angleži in Američani. Z njimi se je vnovič začel odpravljati v gore, zlasti v masiv Mont Blanca, v Walkerjev steber, pa tudi v Dolomite, v Veliko Cino in Civetto, napotil pa se je tudi v Hoggar na Takoubo, »zadnji deviški vrh v vsej Afriki«. Leta 1971 so ga povabili, naj se pridruži mednarodni odpravi na Mount Everest. Po krivdi vodje odprave Normana G. Dyhrenfurtha je odprava doživela polom. Ob predčasnem odhodu iz baznega taborišča se je Mazeaud zarotil, da se bo vrnil k najvišji gori sveta in ne bo odnehal, dokler ne bo stal na njenem temenu. Leta 1978 je vodil francosko-nemško odpravo, ki se je odločila za klasični pristop po ledeniku Kumbu in čez Južno sedlo. 15. oktobra ob 14.05 je stal na vrhu. To je bila najuspešnejša odprava na Everest sploh, saj se je v treh dneh zvrstilo na vrh 15 članov odprave. Obenem pa je bila to prva francoska zmaga nad Čomolungmo. O tem priča knjiga Everest 1987. Leta 1982 je vodil francosko-nemško odpravo na Nanga Parbat, drugo v tem letu. Po dramatičnem spopadu z izredno težavnimi razmerami se je 14. julija prebil na vrh Hans Engl sam, še v težavnejših okoliščinah kot Hermann Buhl trideset let poprej. Tudi o tej odpravi je napisal knjigo Nanga Parbat montagne cruelle. Pierre Mazeaud je eden izmed najboljših plezalcev vseh časov. S skrbnim, vztrajnim treningom se je izuril za reševanje zadnjih, najtežavnejših problemov v stenah poleti in pozimi. Poleg tega je kakor malokdo razgledan v francoski in svetovni gorniški literaturi (Mazeaud, 1985).

6.2.9.7 Čudovite gore

Knjiga Čudovite gore je izšla v Sloveniji leta 1985 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Beautiful mountains: in the Yugoslav Alps) je napisan v angleščini. Avtorica je Susan Fanny Copeland, prevajalec je Marijan Lipovšek, ilustrator pa Edo Deržaj. Knjigo je izdala Državna založba Slovenije v Ljubljani. Vsebuje 159 strani in meri 23 centimetrov. Predmetne oznake knjige so planinstvo, gorništv, Alpe. Signatura (UDK) knjige je 796.52(234.4), 820-94:796.52 (COBISS).

Povzetek knjige:

Spisi in pesmi, ki sestavljajo to zbirko, so nastajali sami po sebi v letih, ko je avtorica hodila po alpskem svetu Slovenije. Kakršnokoli vrednost te slike v besedah pač imajo, hvala za to, kot sama pravi, gre veliko bolj kot njej sami, tistim mladim navdušenim gornikom in tovarišem, ki so jo nesebično jemali s seboj in ji razkrivali zaklade svojih gor. Eden od njih, Edo Deržaj, je poskrbel za ilustracije, ki besedilo ne samo dopolnjujejo, temveč omogočajo tistim, ki tega odmaknjenega dela evropskih Alp še ne poznajo, da si lahko predstavljajo, kaj vidimo mi, ki tu živimo, v teh naših gorah. Te črtice niso bile nikdar mišljene kot tehnični napotek in tehnični opis vzponov, četudi so gore in gorniki, o katerih pripovedujejo, resnične gore in v resnici živeči gorniki te dežele. Toda za informacijo tistim bralcem, ki se zanimajo za alpinistične podatke, so dodane opombe z navedbo knjižnih gorskih vodnikov za Vzhodne Alpe. Na koncu je dodala še topografski besednjak s pravilnim slovanskim zapisom krajevnih imen tistega časa, ki so v besedilu prevedena ali prirejena (Copeland, 1985).

Leto 1986

- Reinhold Messner je prvi osvojil vse osem tisočake (Zorn, v Glavnik idr., 2005).
- Kangčendzenga (8586 m): Prvi zimski vzpon sta 11. januarja naredila Jarzy Kukuczka in Krzysztof Wielicki iz Poljske (Osem tisočak, 2010).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Leto 1987

- Anapurna (8091 m): Prvi zimski vzpon na vrh je 3. februarja uspel poljski navezi Jerzy Kukuczka in Artur Hajzer (Osemtisočak, 2010).

Leto 1988

- Lhotse (8516 m): Prvi zimski vzpon na vrh je 31. decembra uspel Krzysztofu Wielickiju iz Poljske (Osemtisočak, 2010).

6.2.10 *Devetdeseta leta dvajsetega stoletja (1990–1999)*

Leto 1998

6.2.10.1 *Izginul: osebni obračun z Mount Everestom*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1998 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Into thin air: a personal account of the Mount Everest disaster) je napisan v angleščini. Delo je dnevnik. Avtor je Jon Krakauer, prevajalec pa Marcello Potocco. Knjigo je izdala založba Učila v Trzinu. Vsebuje 312 strani in meri 24 centimetrov. Predmetne oznake knjige so plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)(092), 821.111(73)-94 (COBISS).

Leta 2004 je izšla nova izdaja te knjige. Vsebuje 359 strani in meri 20 centimetrov. Izšla je pri zbirki Žepna knjiga. Predmetne oznake knjige so Krakauer Jon, spomini, Mount Everest, alpinistične odprave, 1996, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)(092), 821.111(73)-94 (COBISS).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Povzetek knjige:

Marca 1996 so Jona Krakauerja uredniki revije *Outside* poslali v Nepal, da bi pisal o vodenem vzponu na Mount Everest, katerega udeleženec je bil tudi sam, deloma po njihovi in deloma po njegovi lastni želji. Na najvišjo goro sveta se je vzpenjal kot član komercialne odprave pod vodstvom znanega gorskega vodnika Roba Halla. 10. maja so dosegli vrh. Ko je Jon začel popoldan sestopati z vrha, je dvajset drugih plezalcev še trmasto vztrajalo pri osvajanju najvišje gore sveta. Med napornim vzpenjanjem nihče ni opazil, da se je nebo nevarno pooblačilo. Šest ur pozneje in 900 metrov niže se je Krakauer povsem onemogel sesedel v svoj šotor. Bil je na varnem. Naslednje jutro je izvedel, da se šest njegovih soplezalcev ni vrnilo v tabor štiri. Zašli so v snežnem metežu in se pri $-70\text{ }^{\circ}\text{C}$ ter divjem vetru borili za življenje. Ko se je vihar končno polegel, so štirje umrli, preživeli pa so se spraševali, ali so res storili vse, da bi jim pomagali. V nekaj dneh je iz štirih različnih odprav izgubilo življenje devet plezalcev, do konca meseca pa so umrli še trije ljudje. O poteku odprave je Jon pisal z velikimi težavami, saj so ga dogodki močno prizadeli in pretresli. Pet tednov po prihodu iz Nepala je Jon Krakauer oddal rokopis zahtevanega članka, ki je bil objavljen v septembrski številki revije *Outside*. Ampak izkušnja z Everestom je preveč pretresla njegovo življenje in Jon je začutil skrajno potrebo, da do zadnje podrobnosti izpiše sleherni dogodek, ne da bi ga pri tem omejevalo število vrstic in znakov. In tako je nastala slednja knjiga (Krakauer, 1996, v Krakauer, 2004).

Novinar Krakauer, soudeleženec tragedije, v knjigi razmišlja tudi o tem, kaj je na Everestu tako privlačnega, da človek pozabi na trpljenje, prezre skrbi najbližjih in se prostovoljno poda v smrtno nevarnost (Krakauer, 2004).

Predstavitev alpinista:

6.2.10.1.1 *Jon Krakauer*

Rodil se je 12. aprila 1954. Je ameriški pisatelj in alpinist, znan predvsem po planinskem pisanju. Njegovi gorniški dosežki so se začeli leta 1977, ko je tri tedne preživel na Aljaski, leta 1992 je bil v Andih. Njegov najbolj priznan vzpon je bil voden vzpon na Mount Everest leta 1996 (Jon Krakauer, 2010).

Leto 1999

6.2.10.2 Everest – gora brez milosti

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 1999 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Everest - mountain without mercy) je napisan v angleščini. Delo je dnevnik. Avtor je Broughton Coburn, prevajalca sta Erik Majaron in Marcello Potocco, avtorja dodatnega besedila sta Tim Cahill in David Breashears. Knjigo je izdala založba Učila v Trstu. Vsebuje 256 strani in meri 31 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Mount Everest, alpinistične odprave, 1996, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)(092) (COBISS).

Povzetek knjige:

Leta 1953 sta sir Edmund Hillary in Tenzing Norgaj kot prva človeka stopila na vrh Mount Everesta in si naš planet ogledala z njegove najvišje točke. Od takrat si je veliko število drugih alpinističnih odprav skušalo povzpeti do nevarnih višin. Mnogim je uspelo. Toda, čeprav je nanjo moč splezati, »matere, Boginje sveta« ni mogoče osvojiti. Le redkim je to tako jasno kot Davidu Breashearsu, prvemu Američanu, ki je dvakrat dosegel vrh Everesta. Bil je pravi veteran filmskega snemanja v Himalaji, saj je imel za seboj že devet odprav, ko je sprejel vodstvo projekta, ki se je kasneje izkazal za njegovo najbolj izzivalno snemalno izkušnjo. MacGillivray Freeman Films je odpravi, ki so jo sestavljali plezalci iz več držav, organiziral snemalni studio za filme v velikem formatu. Njihov cilj je bil nesti posebej prirejeno, 21 kilogramov težko filmsko kamero na streho sveta in se z nje vrniti s prvimi metri filmskega traku, posnetimi v tem spektakularnem formatu. Breashears je vedel, da je Everest celo v najboljših pogojih velik zalogaj – toda v maju 1996 je gora pokazala, kako strašna je lahko. V delu je sijajno ilustriran opis življenja in smrti v sovražnem okolju ekstremnih višin, kjer človek ne more dolgo preživeti. David Breashears, njegovi plezalci in ekipa so dokumentarno zabeležili doživetja. Avtor Broughton Coburn je spremljal vsak korak napredovanja odprave proti srečanju z zgodovino – in nenadoma je tu prizorišče nesreče, ki je pritegnilo svetovno pozornost. Coburn je bil osebno navzoč pri najbolj tragičnem dogodku v vsej zgodovini gore. 10. maja je snežni vihar

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

zahteval osem življenj, med njimi tudi življenje dveh vodij odprav, ki sta sodila med najboljše na svetu. To je kronika o sodelovanju in pogumu ljudi, ki so rešili več plezalcev, ujetih na smrtonosnih, od vetra bičanih pobočjih. Everest je tudi pripoved o zmagi. V prizadevanju, da bi presegli telesne in čustvene posledice katastrofe na gori, se Breashears in njegova odprava odločijo sprejeti izziv in doseči svoj cilj. Everest jih je s svojo nezaslišano močjo naučil ponižnosti; hkrati so se svojega dosežka tudi veselili. Privlačne fotografije, ki so jih posneli člani te pogumne ekipe, odsevajo sijaj in veličino najvišjih gora na svetu, prav tako pa govorijo o krutem davku, ki ga pogosto zahtevajo. Na straneh knjige se vrstijo strokovna mnenja priznanih znanstvenikov, izkušnje prvorazrednih pustolovcev iz prve roke in zapisi plezalcev odprave, med drugim Džamlinga Norgaja, sina Tenzinga Norgaja, ki je šel po stopinjah svojega očeta in uresničil svoje sanje. Neverjetna se zdi pripoved dr. Becka Weathersa, ki so ga, potem ko je na Everestu čudežno preživel noč brez zavetja, rešili s helikopterjem, katerega polet se uvršča med najvišje polete rešilnih helikopterjev v zgodovini. Knjiga Everest s podrobnimi zemljevidi in preko sto tridesetimi dramatičnimi fotografijami zajema kulturo, zgodovino in pustolovščine, ki obdajajo to monolitno ikono (Coburn, 1999).

6.2.11 Prvo desetletje enaindvajsetega stoletja (2000–2009)

Leto 2002

6.2.11.1 Po poteh mojega očeta: Šerpov vzpon na Everest

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2002 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Touching my father's soul) je napisan v angleščini. Delo je dnevnik. Avtorja sta Jamling Tenzing Norgay in Broughton Coburn, prevajalec je Marcello Potocco, avtorja dodatnega besedila pa sta Bstan-dzin-rgya-mtsho in Jon Krakauer. Knjigo je izdala založba Učila International v Trzinu. Vsebuje 264 strani in meri 24 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Norgay Jamling Tenzing, spomini, Mount Everest, alpinistične

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

odprave, 1996. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)"1996", 929 Norgay J.T. (COBISS).

Leta 2004 je izšla nova izdaja knjige. Vsebuje 310 strani in meri 20 centimetrov. Izšla je pri zbirki Žepna knjiga. Predmetne oznake knjige so Norgay Jamling Tenzing, spomini, Mount Everest, alpinistične odprave, 1996. Signatura (UDK) knjige je 796.52(235.243)"1996", 929 Norgay J.T. (COBISS).

Povzetek knjige:

Sin Tenzinga Norgaya, ki je skupaj z Edmundom Hillaryjem leta 1953 prvi osvojil Everest, se je po 43 letih podal po očetovi poti. Priča je bil največji tragediji na najvišji gori sveta, ki pa jo je doživljal kot pripadnik ljudstva Šerp, ki Zahodnjakom omogoča osvajanje Himalaje. Čeprav je živel v Indiji in Združenih državah Amerike, je davna tradicija budističnih prednikov s presenetljivo močjo oživela v njegovem srcu, ko se je znašel ob vznožju gore. Vzpon doživlja kot romanje, na katerem si prizadeva poravnati svoj odnos z očetom. Ta je umrl, ko je on šele stopal v neznano obdobje odraslosti. To je zgodba o Čomolungmi, kakršne še nismo brali, pripoved o šerpah, ki so tvegali neprimerno več kot njihovi delodajalci (Norgay, 2002).

Predstavitev alpinista:

6.2.11.1.1 Jamling Tenzing Norgay

Rojen je bil 23. aprila 1965 in je indijsko-nepalska Šerpa. Je sin Norgaya Tenzinga. Jamling Tenzing Norgay je kasneje sledil očetovim stopinjam in se povzpel na Everest leta 1996 z ekipo ki jo je vodi David Breashears. Po vzponu je nastal leta 1998 tudi film Everest. V letu 2003, v okviru 50. obletnice prvega vzpona, se je ponovno povzpel na Everest s Petrom Hillaryem, sinom Edmunda Hillaryja (Jamling Tenzing Norgay, 2010).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Leto 2005

- Šiša Pangma (8027 m): Prvi zimski vzpon je uspel 14. januarja Piotru Morawskemu iz Poljske in Simoneu Moru iz Italije (Osemtisočak, 2010).

Leto 2006

6.2.11.2 *Dotik praznine*

Knjiga *Dotik praznine* je izšla v Sloveniji leta 2006 v slovenskem jeziku. Izvirnik (*Touching the void*) je napisan v angleščini. Avtor in fotograf je Joe Simpson, avtor dodatnega besedila je Chris Bonington, fotografa sta tudi Simon Yates in Richard Hawking, prevajalec pa je Iztok Osojnik. Knjigo je izdala založba Sidarta v Ljubljani. Vsebuje 200 strani in meri 24 centimetrov. Predmetne oznake knjige so alpinizem, Andi, spomini, plezalni vzponi, alpinistične odprave, gorske nesreče. Signatura (UDK) knjige je 796.52(238)(092), 821.111-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Mlada, a izkušena angleška plezalca Joe Simpson in Simon Yates v perujskih Andih opravita prvenstveni vzpon v zahodni steni 6356 metrov visoke Siule Grande. Zahtevnemu vzponu sledi sestop po izredno nevarnem grebenu. Zgodi se nesreča, ki se konča z grdo zlomljeno Joejevo nogo. Plezalca izmučena in v vedno slabših razmerah sestopata dalje. Med spuščanjem čez steno se znajdetata v položaju, ki grozi, da se bo končal s padcem naveze čez steno. Simon se odloči in prereže vrv, od tega trenutka dalje pa se prava drama šele začne. Vsak izmed plezalcev doživlja svoj pekel – Simon s svojim občutkom krivde med nadaljevanjem sestopa in v samoti baznega tabora, Joe pa v enem najbolj neverjetnih bojev za preživetje v zgodovini alpinizma. Knjiga je pretresljiva in izredno spretno napisana, že kmalu po izidu pa je postala tudi svetovna uspešnica. Po knjižni predlogi je večkratni dobitnik oskarjeve nagrade Kevin McDonald posnel dokumentarec, ki je tako kot knjiga prejel vrsto nagrad. Leta 1989 je njegova knjiga prejela prestižni knjižni nagradi NCR Book Award in nagrado Boardman – Tasker (Simpson, 2006).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Predstavitev alpinista:

6.2.11.2.1 *Joe Simpson*

Rodil se je leta 1960 v Angliji. Študiral je angleški jezik in filozofijo, vendar je študij kmalu obesil na klin in se posvetil alpinizmu. Njegov seznam prvenstvenih smeri zajema tudi vzpone v Andih in Karakorumu. Odprava na Siulo Grande v perujskih Andih bi se zelo lahko končala s tragičnim izidom, vendar ga kljub temu ni odvrnila od alpinizma; po tej izredno boleči izkušnji se je kmalu zopet vrnil v Himalajo. Poleg plezanja se ukvarja tudi z jadralnim padalstvom in je aktiven član okoljevarstvene organizacije Greenpeace. Danes je uspešen pisatelj in predavatelj (Simpson, 2006).

Leto 2008

6.2.11.3 ***Poljubi ali ubij: izpovedi serijskega plezalca***

Knjiga *Poljubi ali ubij* je izšla v Sloveniji leta 2008 v slovenskem jeziku. Izvirnik (*Kiss or kill*) je napisan v angleščini. Delo je napisano na podlagi dnevnika in spominov. Avtor je Mark Twight, prevajalec je Iztok Osojnik, avtor dodatnega besedila pa Marko Prezelj. Knjigo je izdala založba Sidarta v Ljubljani. Vsebuje 271 strani in meri 23 centimetrov. Predmetne oznake knjige so Twight Mark, spomini, alpinisti, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929Twight M., 821.111(73)-94 (COBISS).

Povzetek knjige:

Knjigo je avtor začel sestavljati v Franciji leta 1993. *Poljubi ali ubij* predstavlja izbor prispevkov, ki so nastali v letih 1985–2000. Vsi so že bili objavljeni. Vsak poseg v knjigo je v celoti avtorski in kot pravi avtor sam, ne pomeni zglajene pene, kakršno ponujajo uredniki plezalnih revij, ki pogosto zelo neradi prizadenejo svoje naročnike in oglaševalce. Vsak esej je bil leta 2000 na novo napisan in opremljen s komentarji, v katerih Mark opisuje vzroke za pisanje in dogodke, ki so sledili objavi. Avtor je izbiral take spise, ki nudijo prodoren vpogled v njegovo zasebno življenje tako

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišтва

človeka kot alpinista. Njegovo čustveno razkrivanje v medijih je bilo za nekatere pretirano, je pa pozitivno in pretresljivo vplivalo na druge, kot je sam dojel. In prav tem drugim je knjiga namenjena. Njegova plezalna pot odseva usodo številnih poklicnih športnikov: pozna tako uspehe kot neuspehe ter krivuljo učenja, vzporedno s procesom postajanja. Včasih je ta razvoj od njega terjal soliranje težkih smeri in spuščanje v skrajno tveganje, zato da bi lahko jasno videl, kot sam pravi. Izbor pomeni spominsko knjigo, v kateri je svoje potovanje k zrelosti popisal kot plezalec, in posledično kot človek (Twight, 2008).

Pojasnitev naslova knjige: »Besede, ki jih zakriči Exene Cervenka v pesmi z naslovom *We're desperate* (Obupani smo). Bile so njegova mantra. To kar pravi ali počne, bodisi ljubiš ali pa sovražiš. Tudi sam je poskušal živeti v skladu s to vse–ali–nič filozofijo. Ampak kot sam pravi, mu ni uspevalo« (Twight, 2008).

Predstavitev alpinista:

6.2.11.3.1 *Mark Twight*

Je eden od vodilnih ameriških alpinistov. Njegove vznemirljive pripovedi so prevedli v pet jezikov in jih objavili po vsem svetu. Njegovi članki v mnogih revijah po vsem svetu so ga jasno označili. Twight je prvi sam preplezal Češko smer v Piku Komunizma in najhitreje sam opravil s smerjo Slipstream, skoraj tisočmetrskim lednim slapom v Skalnem gorovju (v dveh urah in štirih minutah, večina navez potrebuje dvanajst ur). Opravil je prvenstveni vzpon Deprivation v Mount Hunterju na Aljaski, splezal pet izredno težkih prvenstvenih smeri v francoskih Alpah in v šestdesetih urah neprekinjenega plezanja ponovil »Slovaško direktno smer v Mount McKinleyu (naveze pred njimi so rabile sedem dni). Dela kot tehnični svetovalec firme Patagonija in distributer Grivelove opreme za ledno plezanje v Severni Ameriki. Pri Ministrstvu za obrambo pomaga razvijati oblačila za mrzle podnebne razmere in v Specialnih vojaških oddelkih ZDA uči plezanje in prehranjevanje v težkih razmerah (Twight, 2008).

6.2.11.4 *Nevarna igra: plezalčeva odiseja od Llanberisa do velikih sten*

Knjiga je izšla v Sloveniji leta 2009 v slovenskem jeziku. Izvirnik (Deep play) je napisan v angleščini. Knjiga je napisana na osnovi dnevnika in spominov. Avtor je Paul Pritchard. Knjigo je izdala založba Sidarta v Ljubljani. Predmetne oznake knjige so Pritchard Paul, spomini, alpinisti, plezalni vzponi. Signatura (UDK) knjige je 796.52(100):929Pritchard P. (COBISS).

Povzetek knjige:

Nevarna igra je iskrena in pretresljiva pripoved o popolni predanosti alpinizmu, analiza plezalskega duha z močnim čustvenim nabojem. Postavljena je v obdobje thatcherizma, obdobje zapiranja rudnikov in tovarn ter posledično naraščajoče brezposelnosti, ki je najbolj prizadela prav socialno okolje, kateremu je pripadal tudi Pritchard. Izhod iz brezizhodnosti življenja s skromno socialno podporo za brezposelne je Paul poiskal v ekstremnem alpinizmu, trdem in neizprosнем kot je bilo življenje samo v tistih letih. Brez denarja in prihodnosti se je s prijatelji posvetil plezanju težkih in nevarnih smeri s sprotnim nameščanjem varovanja. V Severnem Walesu so takrat opravili nekaj zgodovinsko pomembnih prvih prostih ponovitev in prvenstvenih vzponov, ki so tedaj pomenili korak naprej v razvoju angleškega prostega plezanja. S temi izkušnjami in znanjem je bil prehod iz domačih klifov v velike stene sveta le še vprašanje časa, prvenstvene smeri v stenah Torres del Paine, Yosemitev, Garwhalske Himalaje, Karakoruma in Baffina pa logično nadaljevanje njegove alpinistične kariere. Knjiga je zbirka razmišljanj o ljudeh in krajih, izkušnjah ob spopadanju z umrljivostjo, pripovedi o pustolovščinah, kjer je plezanje na goro samo polovica doživetja. Avtorjevo rahločutno prepoznavanje značaja svojih prijateljev je zajeto v pripovedih o drugih plezalcih: Pepeju Chaverriju, Silvu Karu, Philipu Lloyd, Teu Plazi in ostalih. Paul Pritchard je za svoj knjižni prvenec prejel Boardman-Taskerjevo nagrado, najprestižnejšo britansko nagrado za gorniško literaturo (Pritchard, 2009).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Predstavitev alpinista:

6.2.11.4.1 Paul Pritchard

Paul Pritchard se je rodil leta 1967 v Boltonu (Lancashire) in je bil eden od vodilnih britanskih plezalcev v osemdesetih in devetdesetih letih. Plezati je začel pri šestnajstih letih v njegovem rodnem mestu. Leta 1990 se je začel ukvarjati z gorništvom in kasneje preplezal veliko zahtevnih smeri. Leta 1998 se mu je življenje drastično spremenilo, ko se je med plezanjem v Tasmaniji hudo poškodoval. Utrpel je hemiplegijo, ohromitev desne polovice telesa, ki ga je prikrajšala k zaznavanju in gibanju ter povzročila težave z govorjenjem in mišljenjem.

Napisal je tri knjige: *Deep play* iz leta 1997, ki govori o začetkih njegovega plezanja (le-ta je izšla tudi v slovenskem jeziku, glej *Nevarna igra*), *Totem pole* iz leta 1999, ki govori o nesreči, ki se mu je pripetila in o njegovem okrevanju, ter *The longest climb* iz leta 2005, ki nadaljuje zgodbo o njegovem okrevanju (Paul Pritchard, 2009).

6.2.11.5 Tomaz Humar

Knjiga *Tomaz Humar* je izšla v Sloveniji leta 2009 v slovenskem jeziku. Izvirnik (*Tomaz Humar*) je napisan v angleščini in je izšel leto poprej. Avtorica je Bernadette McDonald, prevajalka je Marjeta Gostinčar Cerar, avtor dodatnega besedila pa Reinhold Messner. To je prva izdaja knjige. Izdala jo je založba Mladinska knjiga v Ljubljani. Vsebuje 328 strani in meri 25 centimetrov. Predmetne oznake knjige so *Humar Tomaz, biografije, Nanga Parbat, alpinistične odprave, 2005, alpinizem, plezalni vzponi, slovenski alpinisti. Signatura (UDK) knjige je 929 Humar T., 796.52(497.4):929Humar T., 796.52(235.243.4)"2005" (COBISS).*

Leta 2010 je izšel prvi ponatis prve izdaje te knjige (COBISS).

Povzetek knjige:

Napeta, ganljiva in navdihujoča zgodba o človeku, za katerega dobi življenje resničen smisel šele z bližino smrti. Ta knjiga odkriva mnogo neverjetnih skrivnosti – o tem,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

kaj žene plezalce, da se preizkušajo na najvišjih vrhovih, o tekmovalnosti v plezalski srenji, o neverjetnih plezalcih v Sloveniji, ki so mimogrede tudi najboljši na svetu, predvsem pa o zapleteni osebnosti enega najzanimivejših in najbolj skrivnostnih ekstremnih alpinistov današnjega časa – Tomaža Humarja (Messner, 2008, v McDonald, 2009).

»Morda me je Tomaž v dveh letih pisanja te knjige z najinimi sprehodi po gorah res utrudil, vendar mi je tudi odprl dušo in srce ter mi zaupal svoje sanje in razočaranja. Upam le, da je knjiga zgovoren odsev njegove neizmerne strasti do življenja« (McDonald, 2008, v McDonald, 2009).

6.3 Nekoč – danes

6.3.1 V gorah

6.3.1.1 Cilji

Cilji postajajo vedno bolj zahtevni. K napredku so največ pripomogli: boljša telesna in duševna pripravljenost, kvalitetnejša in lažja oprema, nova spoznanja o preživetju človeka na velikih nadmorskih višinah, predvsem pa drugačen odnos in pristop do bivanja in delovanja človeka v gorah. Preseženi so bili številni omejujoči predsodki in strahovi. Najzanimivejše je odkrivanje novega – plezati tam, kjer ni uspelo še nikomur, ali vsaj na način, kakršen še ni bil uporabljen (Tomazin, 1993).

6.3.1.2 Tehnika

6.3.1.2.1 Odprave

V začetkih osemdesetih let (dvajsetega stoletja) so se alpinisti udeleževali klasičnih odprav. Le-te so bile skrbno načrtovane, delovale so zapleteno in počasi, imele so veliko število udeležencev (plezalcev in šerp). Tovor (potrebna oprema) so alpinisti prenašali s pomočjo šerp. Napenjanje vrvi, postavljanje in oskrbovanje višinskih taborov, pa spet počivanje, ponovno vzpenjanje in vračanje je marsikateremu alpinistu prinašalo breme (Tomazin, 1993). Za takšno plezanje so porabili ogromno časa in padec sposobnosti za skalno plezanje po dolgotrajnih odpravah v Himalajo je bil katastrofalen. Kljub temu da se boriš in delaš veliko stvari, močno oslabiš in to je bistven problem. Plezalsko padeš tako nizko, da moraš plezalno formo začeti graditi skoraj z dna. Počutiš se kot po kakšni bolezni in le z veliko truda se spet postavljaš na noge. Velika odprava ima resne težave s homogenostjo. Težko je najti pravo harmonijo; poleg tega velika skupina tudi ni posebej dinamična. Več je nepredvidljivih težav in veliko bolezni (Knez, 2009). Težave je povzročala tudi okrnjena ustvarjalnost in omejenost posameznih članov odprave, zapletena taktika, počasno napredovanje in nesorazmerje med vloženim trudom in možnostjo uspeha (Tomazin, 1993). Tomazin (1993) pravi, da se je »kot večina mlajših članov te odprave počutil kot malo pomemben člen gosenice, ki je počasi lezla proti vrhu najzahtevnejše stene, kar se jih je do takrat lotil človek«.

V devetdesetih letih (dvajsetega stoletja) je nastopila želja po plezanju z majhno skupino prijateljev ali sam, želja po uspehu, ki je odvisen predvsem od svojih sposobnosti, ne pa tudi od taktiziranja, naključja ali odločitve nekoga drugega, je prinesla tudi v Himalajo alpski način vzpenjanja. Le-ta je hitrejši, lepši in vrednejši, pred alpinista postavlja precej večje zahteve od klasičnega načina odprav. Vendar ima le-ta tudi slabosti. Ko si dobro aklimatiziran, si oprtaš nahrbtnik z vsem potrebnim za zahtevni vzpon in večdnevno preživetje in potem zapezaš proti vrhu v enem mahu, brez predhodnega poizkušanja, brez nadelovanja smeri in pritrdjevanja vrvi, brez pomoči šerp in umetnega kisika. Ime alpski način vzpona izhaja iz plezarije v

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

domačih gorah in vsepovsod v Alpah in pomeni začetek nove dobe osvajanja najvišjih gora (Tomazin, 1993).

Mark Twight (2008) smatra alpski stil kot vstajo proti grabežljivi plezalni kulturi, proti zbirateljem, katerim je vrh ali ocena nadomestilo za doživetje. On pleza zaradi svojih razlogov, zaradi načina, kako ga doživetja spreminjajo. Zagovornikom ekspedicijskega načina plezanja sporoča: »Kadar izražamo našo vero v vaši cerkvi ali na vaših ikonah, tega ne veste, ker za sabo ne puščamo sledi. Trenutno mednarodno razpoloženje bi vam lahko pomagalo razumeti, da vam takrat, ko prinesete svojo vero v mojo cerkev in trajno iznakazite moje ikone, želim poslati kroglo v glavo (str. 14).«

Sodobni alpinizem je britanski in srednjeevropski izum. K njemu so veliko prispevale ZDA, Japonska in predvsem dežele onstran nekdanje železne zaves, odločilni korak naprej v njegovem razvoju pa so naredili slovenski alpinisti. To pomembno vlogo v vrhunskem alpinizmu zadnjega desetletja zgovorno ponazarjajo dosežki. Nove smeri, ki so bile preplezane v zadnjih desetih letih, so se zdele še v osemdesetih letih prejšnjega stoletja neosvojljive. Samo najboljši si drznejo lotiti »najhujših izzivov«, drame, neuspehi in tragedije pa so v tej igri žal neizogibni (Messner, v McDonald, 2009).

Obstajata dve skrajnosti alpinizma. Puristi prisegajo zgolj na svoj slog. Zanje je vsak drugačen korak napačen. Če si en sam korak za njimi, te bodo imeli za šibkega in manjvrednega. Če pa si drzneš narediti korak naprej od tako imenovanega »čistega sloga«, bodo rekli, da si preveč častihlepen, preveč populističen, preveč duhoven ali preveč neodgovoren. Kot pravi Humar (v McDonald, 2009) s purističnim slogom ni nič narobe, dokler se držiš svojih pravil. Težave se pojavijo, ko postaneš materialistično usmerjen; v tistem trenutku duh umre in zaživi kompromis. Druga stran purizma pa je nekaj, kar je Humar označil za »posiljevalski slog« – njegovi zagovorniki se ne menijo za mnenja, etiko in naravo. Plezajo, da bi dosegli cilj, vrh in uspeh, pri čemer ne izbirajo sredstev. To je bolj podobno vojaškemu slogu kot pa tako imenovanemu klasičnemu himalajskemu slogu. Če stene ne morejo preplezati z desetimi ljudmi, jih pripeljejo dvajset, in če to ni dovolj, jih pripeljejo še več. A ne gre le za plezalce: pritorijo tudi jeklenke kisika, kilometre vrvi, težke šotore in na tone opreme. Kaj pa

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

okolje, etika in spoštovanje matere narave? Po mnenju Tomaža Humarja se noben od teh dveh slogov ni skladal z duhom časa, v katerem živimo. Kljub temu bi bilo za vse nas bolje, če bi se več ukvarjali z lastnimi vzponi in manj s tujimi. Če bosta oba sloga v prihodnosti napredovala, tekmovala in izigravala drug drugega, se bomo kaj kmalu znašli v položaju, ki ga je Tiziano Terzani v svoji knjigi Pisma proti vojni opisal z besedami: »Ko se začne vojna, je prva žrtev resnica!« (Humar, v McDonald, 2009).

Jerin (1965) je mnenja, da se nam pri hoji pljuča sama od sebe prilagodijo večjemu naporu, ko se vzpenjaš in noge se samohotno zmečajo, ko se spuščáš. V tem je vsa umetnost hoje. Sama organizacija pa je lahko zelo stresna. Hudo pa je vsak dan premišljati o vremenu, ki grozi, o hrani, ki je zmanjkuje, o nosačih, ki se kujajo, vsak dan postaviti šotor in ga spet podreti, vsak dan čakati nosače, vsak dan hoditi po poti, ki ji povsem ne verjameš, zgubiti višino, ki si jo pridobil v dolgih urah (Jerin, 1965).

6.3.1.2.2 Priprave na odpravo

Himalaja z najvišjim vrhom sveta je bila do leta 1950 nedosegljiva gornikom. Dostop so ovirale politične oblasti (razlaga: na severni strani se nahaja Tibet, ki je zapiral meje ob vsakovrstnih prilikah. Angleži so se morali dolgo časa pogajati, da so jim Tibetanci dovolili prehod. Na južnih pobočjih je dovolila prehod na Tibet le državnica Sikkim. Takrat so edino Nemcu Kurtu Roecku dovolili potovanje skozi deželo na južna pobočja Mount Everesta) (Kozak, 1927).

V sredini dvajsetega stoletja so ceste in letališča olajšale dostop do zaželenih ciljev. Če podam za primer področje v Nepalju Dardžiling – Namče Bazar, ki je bilo do leta 1950 razmeroma slabo znano področje, čeprav se je človek lotil te poti prej kot med Katmandujem in Namče Bazarjem. Šele leta 1950 so se prebili do gorske trdnjave Šerp pod Everestom iz Daržilinga, dve leti zatem pa še od Katmanduja. S cesto od indijske meje do Katmanduja in z letališčem v glavnem mestu pa je prišla v modo predvsem pot čez Katmandu. Na pot iz Dardžilinga pa so že skoraj pozabili (Jerin, 1965).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

V šestdesetih letih so se lahko tja odpravili le najboljši gorniki (Hiebeler, 1981).

V sedemdesetih letih se je stvar spremenila. Do vznožja Mount Everesta se je lahko odpravil vsak podjeten ljubitelj gora. Pot k Čomolungmi je zanimivo počitniško popotovanje za vsakogar. Takrat si iz Münchna, Hamburga ali Pariza prispel v osmih ali desetih dneh v kaotično divjino ledenika Khumbu. Že od leta 1973 je bilo moč priti na cilj že v štirih dneh, če si izkoristil vse možnosti letalskega prometa (tudi polet iz Katmanduja do Khumjunga na višini 4000 metrov, ki pred tem ni bil mogoč). Ampak kljub temu je treba tu poudariti, da ni vse tako enostavno kot piše, saj je tak hiter izlet k vznožju Everesta lahko tudi smrtno nevarna zadeva, saj je treba prekoračiti višino 5500 metrov, ki brez aklimatizacije povzroča hudo nevarnost (Hiebeler, 1981).

Pot priprav je velikokrat posuta s številnimi razočaranji: nenaklonjenost iz strani okolja, v katerega so namenjene odprave, slabe gospodarske razmere, zavračanje napisanih prošenj in ponudb za sodelovanje. Žal je denar ena bistvenih postavk vsake himalajske odprave. Vse to prinaša zoprn občutek odvisnosti od stvari, ki nimajo nobene neposredne zveze s plezanjem (Tomazin, 1993). Mark Twight (2008) je začel plezati po gorah iz ogorčenja nad ustanovami. Pravi, da so ustanove kot kameleoni in smatra določeno vedenje, plezalne stile in etične drže dovolj pregrešne, da se jim zoperstavlja.

Drugače pa je v tujini. Le tam je vrhunski alpinizem poslovno bolj zanimiv kot pri nas. Nekatera naša podjetja se še vedno ne zavedajo, kaj bi lahko pomenilo preizkušanje njihovih izdelkov v najzahtevnejših pogojih Himalaje.

6.3.1.2.3 Plezanje

V tem poglavju je govora o skalnem plezanju. Razkorak med generacijami je od nekdanj obstajal tudi pri plezanju. Še posebej se je prikazal pri prihodu in razvoju prostega plezanja. Mnogi starejši alpinisti v novi način premagovanja težav preprosto niso verjeli. To je po eni strani razumljivo, saj je izredno težko čez noč spremeniti način, na katerega si leta in leta prisegal. Če te naučijo, da se smeš prijeti za vsak

klin, si težko rečeš: »Ne, ne bom več prijel zanj, uporabil bom vso moč in znanje, da bom zlezel prosto.«

Nekateri še danes ne razumejo, da je prosto plezanje bistvo vse dejavnosti. S plezalniki in magnezijo so se stvari spremenile. »Novih« pripomočkov se uporablja preveč, predvsem magnezijo in tako so pogosto pobeljene tudi lahke smeri. Najbrž ljudem primanjkuje koncentracije, pa pomakajo roko v vrečko, misleč, da jim bo magnezija pomagala. In nazadnje je vse belo. Po drugi strani si mnogi v plezališčih ne očistijo niti plezalnikov in nato so vstopi blatni. Tu je tudi vprašanje, koliko ti skala pomeni. Tistim, ki ne pomeni veliko, jim Franček Knez svetuje, naj se ji izognejo (Knez, 2009).

6.3.1.2.4 Razvoj opreme

Alpinizem in industrija si že od nekdanj skupno prizadevata za razvoj izdelkov vrhunske kakovosti. Od prve himalajske odprave naprej alpinisti v tesnem sodelovanju z različnimi tovarnami in podjetji ob skupnem prizadevanju izboljšujejo alpinistično opremo in iščejo najboljše rešitve za izdelavo vrhunskih izdelkov. Oprema in hrana morata vzdržati temperaturne razlike od +50°C v nižini do -45°C na višini. Obleka in obutev morata zavarovati plezalca pred sunki vetra, ki dosega tudi 300 km na uro. Orodja morajo vzdržati dolge tedne udarjanja po ledu in skali. Odprave so služile nabiranju izkušenj. Uporabljali in preizkušali so izdelke domače industrije (Kunaver, 1994).

Osebna oprema:

Oblačila in obutev: Nekoč so bili oblečeni v pumparice. Pod njimi so imeli obute dokolenke. Nekateri so imeli na hlačnici tok za kladivo, ki so ga nekateri nosili kar v zadnjem žepu. Mlajši plezalci so plezali tudi v trenirki (Knez, 2009). Če pogledamo znano fotografijo Nortona iz leta 1924, ko preči ploščati, nagnjeni svet pod Everestovim severovzhodnim grebenom vidimo, da ima plezalec na glavi navaden klobuk, oblečen je v pumparice in v vetrni jopič. Z razvojem tehnike so se oblačila in obutev izpopolnjevala. Kot pravi Tenzing v svoji knjigi (1968), so himalajci iz tistega obdobja kakor bitja iz drugih svetov v svojih pošastnih krinkah, v debelih, puhastih,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

nepropustnih oblačilih, v odlični obutvi in s trojnimi rokavicami na rokah (Tenzing, 1968). Danes se oblačimo v več slojih. Z dodajanjem ali odvzemanjem posameznih slojev oblačil, glede na vremenske razmere, vzdržujemo ustrezno temperaturo telesa. Dobra oblačila imajo naslednje lastnosti: izolativnost, zaščita pred vetrom in odpornost proti vodi (Glavnik idr., 2005). Tako so tudi debele okorne puhovke zamenjale tanjše jakne, sestavljene iz učinkovitih materialov z opisanimi lastnostmi.

Nekoč so plezali v gojzarjih, s katerimi si v steni okoren. Nekateri mlajši plezalci so takrat plezali v supergah. Danes imamo plezalne čevlje (plezalnike) oziroma gojzarje izpopolnjene za plezalne namene. Razvoj materialov in tehnike danes doživlja zelo dinamičen razvoj. Vsak dan prihajajo na trg novi materiali in oprema, ki omogoča kakovostno in varno gibanje po gorskem svetu (Glavnik idr., 2005).

Lahko bi rekli, da so bili alpinisti, ki so osvajali najvišje vrhove v začetku dvajsetega stoletja večji junaki, saj ni bilo razvite takšne opreme kot je danes.

Tehnična oprema (alpinistična oprema):

Najmodernejša oprema, ki je bila dosegljiva v času Henrika Tume (konec devetnajstega in začetek dvajsetega stoletja), je bila: okovani čevlji, plezalke, vrv (konopljina), dereze, žabice, klinometer (merjenje naklona pobočja), termometer (merjenje temperature), hipsometer (merjenje nadmorske višine), barometer (merjenje zračnega tlaka),... (Habjan, v Tuma, 2000).

Sredi šestdesetih let je nastopil napredek v tehničnem plezanju. Dobili smo umetne pripomočke (lestvice, metulje, svedrovce, itd). Škarja (2006, v Messner, 2006) pravi, da je to pripeljalo alpinizem v slepo ulico. Na tak način je bilo mogoče »splezati« vse, a v resnici le po klinih. Takrat je Messner v članku Umor nemogočega napisal, da je bistvo alpinizma pustolovščina, iskanje skrajnih meja bivanja in da je pretirana uporaba tehnike smrt tega najčistejšega izraza svobode duha. Škarja nadaljuje, naj bo tehnika za varovanje, za pomoč na kakem mestu, bistvo pa je plezanje, ne dviganje po klinih. Nekoč so imeli kladiva z lesenimi ročaji (Knez, 2009). Danes uporabljamo cepin.

6.3.1.2.5 Okolje na odpravah

Višina, objektivna težava alpinista, ki se poda na visokogorja, prinaša le-temu hude preizkušnje. Ozračje ima samo del kisika, ki ga naše telo potrebuje za pravilno funkcioniranje organov in v večjih višinah celo za golo preživetje. Človek se mora postopno aklimatizirati, preden je sposoben velikih fizičnih naporov in vrhunskih dosežkov. Po drugi strani pa je ugotovljeno, da začne pri plezalcih, ki vztrajajo v razredčeni atmosferi predolgo, organizem propadati. Posamezniki močno variirajo v hitrosti in stopnji aklimatizacije in ne starost ne moč ali splošna fizična kondicija se niso izkazali za posebno verjetne kriterije pri hitrosti te preobrazbe. Uporaba kisikovih aparatov ni rešitev v celoti, saj le-teh ne morejo izrabljati cel dan in tudi nošnja le-teh je skoraj tako velik napor kot hoja brez dodatnega kisika (Levstek in Blažej, 1957). Človekova zmogljivost se je skozi čas spreminjala. Na začetku so gorniki osvajali najvišje vrhove s pomočjo dodatnega kisika. Že v sedemdesetih letih so to opustili. V začetkih je bilo nedoumljivo, da se gornik sam odpravi na Everest in druga visokogorstva, kar se je do danes precej spremenilo s solo vzponi (Vogelnik, v Hiebeler, 1981).

6.3.1.2.6 Tehnika prenosa sporočil z odprav

Nekoč:

Novinarji, ki so odprave spremljali, so o teh pisali prispevke v dnevno časopisje, pomembnejše novice pa pošiljali v obliki telegramov. Vendar poročila, ki so prihajala iz Himalaje v pismih z enomesečno zamudo, so postala prepočasen vir informacij. Poseben način poročanja je bilo zvočno pismo – magnetofonski trak, poslan v pismu. Taka pisma so se pokazala za izredno poživilo tistih napetih dni, ko so ostajali člani odprave sami s svojimi težavami tisoče kilometrov od doma. Tedaj je bil glas domačih in prijateljev zanje izjemen dogodek. Poročanje z odprav je včasih bilo preveč opisno, drugič preveč osebno, tretjič preveč telegrafsko, nikoli pa se niso upoštevala enaka merila. Poročila z odprav so vedno bolj ali manj zgodbe, polne osebnih vtisov tistih, ki so podatke prinesli z gore, ali obarvane z znanjem ali neznanjem poročevalca. Prvič v zgodovini osvajanja Himalaje je bila v južni steni

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Lotseja, leta 1981, vzpostavljena neposredna radijska zveza med alpinisti v steni in radioamaterji doma. Poslušalci radijskih oddaj in gledalci televizije so lahko slišali novice z Lotseja neposredno (to sta omogočila člana Radiotelevizije Ljubljana Janez Majdič – član odprave in Janez Bogataj iz Ljubljane). Ko še ni bilo radijskega prenosa, se je čas, ko domači niso vedeli, kaj se dogaja, zelo vlekel. Dogajalo se je, da so člani odprav prišli domov prej kot pošta, tako da so kar sami povedali, kako je bilo. Tudi z razvojem radijskega poročanja je bilo na začetku kar nekaj težav. Tehnologija zvez je bila na tako nizki stopnji, da ni bilo mogoče misliti na kakršno koli neposredno niti posredno radijsko zvezo z oddaljene Himalaje. Z leti pa se je tudi tu marsikaj spremenilo. Višek prenosa smo dosegli s komunikacijskimi sateliti. Tu pa tam je razviti svet že pobegnil na nedosegljivo razdaljo. Porajati se je začela misel, da bi bila iznajdljiva neposredna radijska zveza, saj so spremno-oddajne postaje postajale čedalje manjše in lažje in energetsko manj požrešne. Izkazalo se je, da je taka radijska zveza le trši oreh, kot je sprva kazalo (Kunaver, 1994).

Konec dvajsetega stoletja:

Odprave, ki so za zvezo z domovino uporabljale satelitske zveze, niso imele nobenih težav (razen denarnih in administrativnih). Stroški take zveze so namreč bili izredno visoki. Rekord so verjetno potolkli Japonci leta 1988, ko so izvedli neposreden televizijski prenos vzpona na Everest. Pristop na vrh so prenašali z majhno kamero (tehtala je 4 kg), pritrjeno na čelado snemalca. Stroški oddaje so znašali dve tretjini stroškov celotne odprave. Ugodnejša različica je telefonska satelitska zveza. To je zanimivo, tehnično niti ne preveč zahtevno, vendar pa je za takratne razmere vprašljiva, saj bi s tem denarjem lahko odšla na pot že kar solidna odprava.

Še vedno so radioamaterji najcenejša, čeprav ne najzanesljivejša možnost (en dodaten član odprave s tremi do štirimi dodatnimi tovari). Z nekoliko večjo oddajno močjo je lahko radijska zveza kakovostnejša. Pri uporabi radioamaterskih satelitov je kakovost zveze skoraj na ravni telefonske, vendar je časovno omejena, ker sateliti te vrste še niso geostacionarni (Kunaver, 1994).

6.3.1.2.7 Obveščanje o odpravah in članih le- teh v medijih

Do leta 1993 (Tomazin) je bil visokogorski alpinizem medijsko slabo in težko predstavljen. Ni bilo neposrednih prenosov in boja s tekmeci po televiziji. Kljub izredno slikovitemu okolju, dramatičnim, pogosto tveganim in osupljivim dogodkom je bila večina dogajanja nedosegljiva radovedni javnosti.

Danes stvar ni popolnoma drugačna. Lahko rečemo, da je stvar bolj poznana, ampak so še vedno podvigi, ki bi bili vredni večje medijske pozornosti. Čeprav so tu sporna razmišljanja različnih alpinistov. Nekateri so pristaši medijskega obveščanja, drugi pa tega ne odobravajo.

Tomaž Humar je bil eden tistih, za katerega je veljalo oboje. Na nekaterih odpravah je uporabljal kamero in takrat so mu nekateri alpinisti in mediji očitali, da rad nastopa pred kamerami (reševanje iz Rupalske stene Nanga Parbata leta 2005); na drugih pa je plezal popolnoma sam brez vedenja medijev (preplezana južna stena Anapurne in osvojen vzhodni vrh leta 2007) (McDonald, 2009). Slovenski alpinist je umrl v steni gore Langtang Lirung v nepalski Himalaji 10. 11. 2009. Tudi za ta vzpon niso bili obveščeni mediji, zanj niso vedeli niti njegovi bližnji.

Mark Twight je vedno bil proti plezalcem, ki so poudarjali rezultat namesto načina vzpona. Pomen pridobitve so postavljali pred doživetje. Temu se je upiral, ker vrh, dosežen na vprašljiv način, ni nič vreden. Podobnega mnenja je bil Tomo Česen.

6.3.1.3 Vsebina gorniških dejavnosti

Vsebina gorniških dejavnosti je pestra. Kmecl (1978) je govoril o nekakšni planinski renesansi (preporod), ki se kaže v mednarodnih poteh za pešce, mednarodnih organizacijah, ki zanje skrbijo, ubiranje starih, opuščanih poti, bivakiranje (tudi nepotrebno) v samoti, iskanje zapuščenih dolin in vrhov, opuščanje modnih tur in vrhov, alpske plezalske metode v Himalaji,...

V samih začetkih, ko se je smučanje pojavilo v alpskem prostoru, so alpinisti uporabljali smuči le kot prometno sredstvo. Športno in alpinistično smučanje je takrat prehajalo eno v drugo (Režek, 1959).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Na začetku je bilo govora o »hoji na gore«, kjer je mišljeno množično obiskovanje gorskega sveta z vodniki ali brez njih, ki pa seže včasih v prav težke gorniške naloge in zahteve, posebno tam, kjer se kopnemu skalnatemu svetu pridružuje še svet ledu s svojimi posebnimi oblikami, zahtevami in tehničnimi nalogami. Gorništv, zlasti plezanje se je s tehničnim napredkom (nova oprema, ki je omogočila prestop čez »nepreplezljive« stene in je pripeljala plezanje iz gorskega sveta v svet »skalolazenja«) začelo vrednotiti le s stališča tehničnih dosežkov.

V osemdesetih letih je plezalni šport, ki se je razvil iz alpinistike in oddvojil od gorskega sveta, postajal posebna športna panoga. Tako se je gora kot glavni cilj začela počasi odmikati. Odločilna je postala pot na goro in ne dosežek vrha. Toda razvoj je šel naprej: ne pot, temveč tehnične zahteve na poti, to je postalo bistveno (Lipovšek, v Harrer, 1984).

Konec dvajsetega stoletja se je v domačem gorništvu pojavilo nekaj novega, kar naredi domače gore za alpiniste privlačnejše. V modo so prišli ekstremni spusti s smučmi z vrhov, zmajarstvo, padalstvo itd.. Tudi v Himalaji se pojavljajo žepne odprave, plezanje v alpskem slogu in celo soliranje. Pojavila se je celo »numizmatika« ali transverzalistvo osemtisočakov oziroma najvišjih vrhov vseh celin (Strojin, 1995).

6.3.3 Knjige: pisanje le-teh

Gore so pisateljem od nekdanj dajale dovolj snovi za razmišljanje in ob živih usodah so skušali postavljati take in drugačne teze o smislu življenja in pomembnosti boja zanj. Samo od sebe se take teze postavljajo ob vprašanju smiselnosti in koristnosti ter nekoristnosti tveganih početij ljudi v gorah. V življenju gornika se nenehno prepletajo socialni nagibi z nesocialnimi in osebni z altruističnimi. Večina med nami si za življenje v gorah piše svoje zakone in nalaga si dolžnosti in odgovornosti, ki ljudem v dolini nikoli ne pridejo v zavest. V življenju gornika je pričujoče nenehno merjenje zavestnega premagovanja strahu in preverjanja poguma, lenobne komodnosti in samoodpovedovanja. V zanesenosti počenjamo včasih stvari, ki jih

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

lahko pripisujemo le otrokom, in zmožni smo dejanj, ki jih v usodnih trenutkih zmorejo le silaki z izrednimi lastnostmi (Keršič-Belač, v Ingolič, 1971).

6.3.3.1 Pogled v zgodovino

Kaj vse je že napisano o gorah, o planinstvu, o ljudeh, ki zahajajo v stene in na vrhovih doživljajo vrhunec sreče? Nastala je planinska literatura in še vedno nastaja, njen vsebinski obseg je neverjetno širok in pisan, njeno sporočilo ne govori o gori kot geografskem pojmu, ampak večji del o človeku, ki je nekoč v gorah videl bivališče zlih duhov, nato prestole bogov. Dokler so bile od hudičev in od bogov, človek ni smel v ta svet. Izravnati gore je pomenilo tedaj, da se bo človek nekoč pobotal z bogom. Najbrž gre res predvsem Rousseauju glavna zasluga, da je zavzel pozitivno stališče do »grozovitih gora«, v Novi Heloizi (1761). Dotlej nihče ni govoril in pisal o harmoniji med gorskimi višavami in svojimi čustvi. Očarljivost njegove izpovedi o teh stvareh je bila popolna, prepričljiva, tako da je začela osvajati takratni kulturni svet, postala je sčasoma kulturna vrednota in se je kot taka vedno bolj uveljavila. Pot v Alpe je postala obvezna izkušnja za kulturnega človeka. Izredno veliko je k temu prispeval tudi J. W. Goethe, ki je bil v gorah podjetnejši od Rousseauja. Seveda se stari mistični strah pred zlimi in dobrimi duhovi v gorah ni še »razšel« v drugi polovici 18. stoletja. Stari nazori se ne umaknejo čez noč. Vendar so skozi usek, ki ga je s svojimi nazori o gorski naravi izsekjal Rousseau, v 19. stoletju udrli dejanski »osvajalci« gora. 15 let po Novi Heloizi je človek stopil na Mt. Blanc (1786). Slovenci smo bili s Triglavom, alpinistično za tiste čase zelo težkim vrhom, zelo »na tekočem«. Že leta 1778 je Zois poslal svoje ljudi iz Bohinja, da zavzamejo najvišji vrh slovenskega ozemlja.

V osvajanju gora se je že v prvih desetletjih 19. stoletja pokazala narodna zavest (pri nas Stanič), še bolj pa v drugi polovici in vse do danes. Ves čas je alpinizem doživljal izreden kvantitativen in kvalitativen razvoj v znamenju nacionalne ideje, novi horizonti so se odpirali iz desetletja v desetletje (Orel, v Kmecl, 1978).

6.3.3.2 Dvajseto stoletje

Mnogo knjig je bilo napisanih. Javljali so se kakor golobje preprosti pesniki, ki so v gorski pokrajini gledali predvsem idilo, nekdanji zemeljski raj, zemljo, ki je hrupni svet še ni bil pokvaril, razpoloženja, ki jih množice še niso bile onečastile z občudovanjem, jezikanjem in odvratnim razganjanjem, deviško nedolžno podobo, na kateri še niso obtičali vsiljivi pogledi ljudstva, ki mu ni nobena reč sveta. Prvotno zemljo, kjer bi človek skoraj lahko zasledil zabrisane stopinje Adama in Eve. Ti pesniki so bili idealisti: gorsko zelenje je bilo zanje kar neresnično živo, voda bolj sinja kakor kjerkoli na svetu, oblaki bolj odmaknjeni in razločnejši glasniki onstranstva kakor na morju ali v puščavi, stene resnejše in v grozotnosti poetičnejše kakor katerakoli druga okrutno lepa stvar, ki utegne zapeljati človeka k navdušenju. Tem glasnikom gora so se sivi skalni obrazi sprevergli v neke idealne, že ne več gmotne prikaze. Pesniki so tudi gorske prebivalce in gornike maksimalno idealizirali. Esteti so odkrivali v gorah posebna, nova lepotna pravila, razlagali nova naziranja in postavljali nove teorije o lepem. Filozofu so gore ponudile ogromno snov za razmišljanje; in ti ljudje, ki nikdar ne najdejo miru, so jadrno postavili nove teze o smislu življenja, o pomenu boja in volje, o namenu človeškega bivanja na zemlji. Ni mogoče reči, da v njihovih hipotezah ne bi bila skrita dragocena zlata zrnca resnice. Navadni zemljani, ki so svoje gorske dni preživeli na zaznamovanih poteh ter v koči, so se zadovoljili s preprostejšo razlago nagibov, ki so jih bili povedli v gore: imenitni zrak, zdravi telesni napor, lepi razgledi, nenavadna pokrajina, sončni vzhod in zahod, ki sta lepša kot kjerkoli na svetu, prelepo cvetje, prijazna, naključna poznanstva, ki so bila še privlačnejša, če niso bila brez žensk (ni sodil povsem napačno tisti, ki je dejal, da človek potuje zato, ker išče sebi primerne družice; tudi v gorah, čeprav so tod drugi motivi še močnejši, vsaj za ljudi, ki se na gorsko pokrajino navežejo z vsemi nitmi svojega srca). Plezalci se naučijo ceniti pravo tovarištvo in vrednost polnokrvne močatosti. Razburjajo jih čustva in nagoni, ki so po narodi morda kar rahlo zločinski; včasih jim ni niti dosti mar lastnega življenja in o sreči ali nesreči svojih dragih, ki žive v ravnini, malo razmišljajo. Ni tako napačna oznaka tistega pisatelja, ki pravi, da so plezalci na pol umetniki, na pol gangsterji, na pol heroji, na pol bohemsko razpoloženi nepridipravi. Imajo pa srce, ki v bistvu ni zlobno in polno razdiralnih nagonov, srečna rojstna ura jim ni napeljala v kvarno delo med ljudmi. Po drugi plati

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

pa njihova srca spet drhtijo in pojejo s strunami, ki jih drugi ljudje ne utegnejo in ne morejo razumeti: kolje jih v živo okrutna nežnost, ki nikdar do smrti ne bo utešena. Morda so tudi oni v jedru skriti pesniki, ki bodo morali vse življenje ostati nemi, saj jim ni bil dan dar oblikovanja, pa jih ves čas muči snov, ki ne bo nikdar odrešena v pesmi, v glasbi, v sliki; morda niso nič manjši umetniki kot poet, pisatelji, slikarji, komponisti, pa so težko pripognjeni pod bremenom nezavednih umetniških teženj, ki bodo do konca dni ostale zvezane in vklenjene v temni ječi podzavesti, prav zato togotni, nezavedno k uničenju samega sebi nagnjeni; večno romantično pustolovščino svojega nemirnega, posebnega duha slutijo v pokrajini, ki ni vsakdanja: na morje gredo taki ljudje, na neskončne vode ali pa v gore. Grozotna večina divjih, strmih sten, kamor iz omotične globine zadevajo ob razburjeno dušo in se v njej uglašajo mrazotni zvoki z violine, na katero igra smrt, pa občutek veličine in pomembnosti njihovega početja še večajo, saj uokvirjajo njihova dejanja s čudno, nezemeljsko glasbo, ob kateri drhtijo samo njihova srca. Nikdar kolektivizem ne bo mogel uniformirati ljudi, vselej bodo neka srca in neke misli hodile svoja pota v stran od običajnih, po katerih hodijo množice, ki – rod za rodom – v širokem ne kažejo drugih zahtev in stremljenj, kakor po strehi nad glavo, po kosu kruha ter po pripravi ženske, porodnici otrok, ki bodo razodevali enak življenjski koncept kakor njih očetje. In prav ti ljudje, pesniki, esteti, filozofi – plezalci, alpinisti so pisali knjigo o gorah (Režek, 1938).

Leposlovje s področja gorništva je tudi v pomoč pri pregledu preplezanih smeri in osvojenih gora, predvsem pri dnevniških zapisih alpinistov, ki so o teh pisali v svojih knjigah.

V načinu pripovedovanja o gorah in ljudeh prevladuje realizem. Pisanje v prisposodobah in simbolizem je redek primer, saj je za to potrebno več umetniške izraznosti. Večje je število tistih, ki doživetja opisujejo iz lastnega, zato pa so tisti, ki pišejo v tretji osebi, umetniško bolj izčiščeni in bolj izrazni. Med opisovanimi vrednotami je na prvem mestu lepota narave v najrazličnejših pojavnih oblikah. Čeprav je na svoj način originalen vsak, vsi po doživljanju in izpovedovanju niso le gorniki, temveč je njihovo duhovno obzorje širše, saj zajema modrovanje, umetnost in čisto pragmatiko. Druga pogosta vrednota, ki se pojavlja v knjigah in spisih, je

idealiziranje tovarištva, ki v alpinistično obravnavanih spisih prihaja občutneje do izraza. Tretja vrednota, kar daje spisom posebno človeško težo, je odnos človeka bodisi do sočloveka ali do gore. V romanih ali novelistično razporejenih pripovedih je pri marsikomu čutiti poskuse na literaren način razpletati čustvene ali etične dileme, analizirati strasti ali obravnavati moralne padce (Strojin, 2009).

6.3.3.2.1 Alpinisti – pisci knjig

Alpinisti – pisci zmorejo na svojih pohodih, v razmerah, ko se večini profesionalnih piscev ne bi ljubilo napisati niti razglednice, že ob prvih sladkih urah prigarane počitka sestiti, se zviti ali tudi leči k svojim zvezkom in v njih začeti nizati besedo za besedo kakor mravljico za mravljico. Pri tem pa zmorejo biti še dobre volje. Tu ne gre samo za zavidanja vredno vztrajnost zapisovanja dnevnih dogodkov po težkih gornjskih dnevih, pač pa za dodatno in pogumno prizadevanje, da bi se s pisanjem za zmeraj polastili svoje bežne navzočnosti v nekem kraju in času (Kozinc, v Grošelj, 2003).

Zakaj alpinisti obiskujejo najvišje gore na svetu, zakaj pri tem tudi trpijo, tvegajo in prenašajo napore? Zakaj večno odhajajo, zakaj zapuščajo drage ljudi, zakaj se odrekajo stvarem, ki jim veliko pomenijo...?

Tomazin (1993) je podal odgovor: zaradi prelepih, nikoli izsanjanih otroških sanj o skrivnostnih deželah, zaradi visokih belih gora na daljnih obzorjih domišljije, zaradi neugodne jate želja in neugasljivega hrepenenja. Zaradi čarobne privlačnosti Himalaje in drugih visokih gorovij, privlačnosti, ki je močnejša od odbojnosti mraza, viharjev, plazov in drugih nevarnosti. Te gore so najvišje in njihovi vrhovi so najtežje dosegljivi. Zahtevajo te vsega. Zaradi Nepala in Tibeta, čudovitih dežel v prostranstvih severnega in južnega podnožja Himalaje, dežel, ki ju alpinisti obožujejo z grenko-sladko zavestjo, da jima najbrž nikoli ne bodo docela pripadali. Zaradi spoznavanja neznanega v sebi, zaradi odkrivanja in preizkušanja slabosti in skritih moči; zaradi nepopisnega olajšanja, ki sledi garanju na meji možnega, zaradi polnosti življenja na robu, zaradi fantastičnih razgledov z vrhov, zaradi športnih in drugih ambicij... Zaradi... Športni uspehi so minljivi. Ambicije si lahko potešimo ali pa jih

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

prebolimo. Vse drugo ostaja, bogati spomine, žlahtni sedanost in vznemirja prihodnost. Odhajanje, da se lahko spet vrnejo. Odhajati za hrepenenjem je lepo. Enako lepo se je vračati. Želja po ponovnem odhodu. Vse to privabi alpiniste k doseganju vedno višjih ciljev.

Slovenski gornik – pisec je predvsem opazovalec sveta okoli sebe in šele nato zapisovalec občutja v sebi. Bolj je epik kot lirik (Strojin, 2009).

6.3.3.2.2 Pojav himalajizma v knjigah

Po drugi svetovni vojni se je alpinizem v Himalaji razmahnil. Po letu 1950 se je alpinizem z uspehom razširil po vsem svetu. Vzporedno s tem je naraščala tudi literatura o Himalaji. Že Levstek in Blažej (1957) sta razlagala, da imamo klasike himalajske literature. Tudi na področju leposlovja je bil v tistem času in je še vedno himalajizem na zmagovitem pohodu. V tistem obdobju so bile knjige o vzponih na Everest, Anapurno, Čo Oju in druge himalajske velikane bestsellerji in so bile v prednosti pred številnimi drugimi deli svetovne književnosti. Statistike so pokazale, da se je povprečen zemljan v tistem desetletju najbolj ogreval za potopise in za orise neznanih dežel, podane na zanimiv, poljudnoznanstven način. O Tibetu, Nepal, Baltistanu in Pakistanu se je pisalo več kot o kateri koli drugi deželi na svetu. Vodilni »himalajci« so sicer predavali pred nabito polnimi dvoranami, a vendar je o dogajanju v Himalaji in po svetu obveščalo po večini le časopisje. Literarna dela so si šele utirala pot na naš knjižni trg. Sistematično so pisci začeli proučevati himalajsko literaturo šele, ko so menili, da so tudi oni sami in ekonomski pogoji dozoreli, da so lahko poslali svojo odpravo v Himalajo (Levstek in Blažej, 1957).

Takrat je bil v rabi poseben izraz »veleturist« za razliko od tistih »turistov«, ki so hodili po »lisanih poteh« (po Rudolfu Badjuri), malo tvegali, bolj veseljačili, se družili in po slovensko narodno razpravljali (Strojin, 1995).

Kot je vsaka nova slovenska himalajska odprava dosegla slovenski višinski rekord, tako je po kakovosti odstopala vsaka nova slovenska himalajska knjiga. Opazen je bil že napredek po opremljenosti in dokumentaciji knjige, ki je izšla takoj po odpravi na Kangbačen leta 1976. Nekaj novega je pomenilo, da tudi knjige nastajajo moštveno,

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

saj so pri knjigi več ali manj sodelovali vsi odpravarji, ki so o tem podvigu pisali na dnevniški način. To pomeni, da so bile skoraj na raziskovalni način opisane podrobnosti. Če gledamo nazaj na slovenske himalajske odprave, so prav knjige o njih ostale prava dediščina, če odmislimo diapozitive in filme, ki so več ali manj v zasebni lasti udeležencev. Zato imajo prav vse himalajske knjige tudi dokumentaren pomen. Poleg tega so vse večje odprave z vedno višjimi cilji in težavnostmi predstavljale mejnike slovenskega himalajizma. Od leta 1957, ko so začele izhajati himalajske knjige ter vzporedno prirejena predavanja o odpravi so povzročila, da je občinstvo drlo v dvorane. Vsaka naslednja himalajska knjiga je zato pomenila uspešnico že vnaprej (Strojin, 1995).

Naj bo kakorkoli, prva gora sveta bo ostala medijsko odzivna tudi, ko jo bo pohodil tisoči prebivalec tega planeta. Budila bo dramatične občutke vselej, čeprav se čas prvega vzpona leta 1953 vse bolj odmika. In če je slovensko gorništvo in stoletno pot slovenske planinske organizacije skozi zgodovino potrebno popisati in dokumentirati kot je treba, lahko rečemo, da je to že storjeno samo v slovenski himalajski literaturi in samo za to področje. Za Everestom kot da so se izsušila gorniška peresa, kot da v domačih stenah in poteh ni več cilja ne izziva. Vse pišoče se je usmerilo v daljna gorstva, o domačih gorah že dolgo ni izšla nobena knjiga.

Nove vsebine gorniških dejavnosti (ekstremni spusti s smučmi, zmajarstvo in padalstvo) so prispevale znaten odsev v literaturi (Strojin, 1995).

Opozoriti pa je treba, da so poleg uradnih in nekdanjih jugoslovanskih odprav v Himalaji delovale še mnoge slovenske odprave na regionalni, društveni ali klubski ravni, nekatere kar kot alpinistična naveza v alpskem slogu, ki pa niso bile ovekovečene s knjigo, čeprav zaslužijo biti omenjene v almanahu. Nekako v senci Himalaje so ostale odprave v druga tuja gorstva na vseh celinah sveta (Strojin, 1995).

Čisto svoje področje, vendar povezano z gorami, predvsem pa z nesrečnimi dogodki v gorah, ki do temeljev pretresejo človeško dušo, je literatura o nesrečah v gorah, o gorskih reševalcih in reševanjih ter tragičnih usodah ljudi (Strojin, 1995).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Na splošno je sklad slovenskega gorskega leposlovja številčno manjši od alpinistične in himalajske literature. Zanimivo ga je primerjati s primeri bolj zahtevnih oblik književne tvornosti, zlasti z romanom in novelo o gorah (Strojin, 1995).

6.4 Izrazoslovje in terminologija

Alpinist

»Kdor pleza, hodi, smuča v gorskem svetu, zlasti po brezpotjih« (Mlač, idr., 2002, str. 19).

Alpinistična odprava

»Odprava v oddaljeno gorstvo, sestavljena iz alpinistov, tudi zdravnika, z namenom, da prepleza novo ali ponovi že preplezano smer v steni, ostenju, opravi daljša grebenska prečenja« (Mlač, idr., str. 19).

Alpinistična smer

»Plezalna smer v zimskih ali letnih razmerah, višja od 100 m in vsaj I. težavnostne stopnje po lestvici UIAA« (Mlač, idr., str. 19).

Alpinistična tura

»Daljše, napornejše plezanje ali smučanje v gorskem svetu, ki vključuje dostop, vzpon in sestop« (Mlač, idr., str. 19).

Dnevniški zapis

»Nanašajoč se na dnevnik... Dnevnik: »Osebni zapiski o dnevnih dogodkih, doživljajih/.../Uradna knjiga, v katero se dnevno vpisujejo pomembni dogodki, podatki« (SSKJ, 1998, str. 146).

Esej

»Živahno pisano literarno delo, navadno o kakem kulturnem problemu« (SSKJ, str. 205).

Gornik

»Kdor hodi v gore po nadelanih, označenih in neoznačenih, zavarovanih in nezavarovanih poteh, po brezpotju, pleza, smuča« (Mlač, idr., str. 57).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Himalajizem

»Hoja, plezanje, smučanje v Himalaji« (Mlač, idr., str. 66).

Himalajec

»Kdor hodi, pleza, smuča v Himalaji« (Mlač, idr., str. 67).

Novela

»Krajše pripovedno delo v prozi, navadno z nepričakovanim razpletom« (SSKJ, str. 692).

Odprava

»Organizirana skupina, sestavljena iz alpinistov, gorskih vodnikov, nosačev, kuharjev, zdravnikov, znanstvenikov z namenom, da osvoji vrh, prepleza prvenstveno smer, zlasti v Himalaji in Karakorumu. Sinonim je ekspedicija (potovanje take skupine)« (Mlač, idr., str. 133).

Osemtisočak

»Več kot osem tisoč metrov visoka gora« (Mlač, idr., str. 139).

»Samostojnih osemtisočakov, to je gora, ki segajo prek 8000 m, je le štirinajst, vseh vrhov s to višino pa več kot še enkrat toliko« (Škarja, 1992, str. 9).

Ti so: Everest (8848 m), Čogori, K2 (8611 m), Kangčendzenga (8586 m), Lotse (8516 m), Makalu (8463 m), Čo Oju (8201 m), Daulagiri (8167 m), Manaslu (8163 m), Nanga Parbat (8126 m), Anapurna (8091 m), Gašerbrum I (8068 m), Broad Peak (8051 m), Gašerbrum II (8035 m), Šiša Pangma (8027 m) (Aljančič, 1992).

Potopis

»Popis potovanja z osebnimi vtisi, doživetji pisca« (SSKJ, str. 949).

Povest

»Krajše, vsebinsko, izrazno manj zahtevno pripovedno delo, navadno v prozi« (SSKJ, str. 954).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Proza

»Izrazna oblika, za katero je značilen navaden, ne po posebnih obrazcih urejen jezik /.../ Literarno ustvarjanje v taki obliki, pripovedništvo« (SSKJ, str. 1090).

Prva ponovitev

»Prvo ponovno preplezanje kake smeri ali drugi vzpon po njej sploh, navadno zelo zahtevno, vpisano v kroniko vzponov« (Mlač, idr., str. 182).

Prvenstvena smer

»Prvič preplezana smer« (Mlač, idr., str. 182).

Prvenstveni vzpon

»Vzpon po smeri, ki še ni bila preplezana« (Mlač, idr., str. 182). »Kadar gre za novo (alpinistično) smer v sicer že preplezani steni, pa prvenstveni vzpon. Seveda pa so mogoče tudi razne kombinacije in dopolnitve. Npr.: prvi ženski vzpon, prvi zimski vzpon, prvi solo« (Škarja, 1992, str. 7).

Prvi pristop

»Z izrazom prvi pristop označujemo prvi znani alpinistični vzpon na kak vrh. Nekoč so take vzpone imenovali tudi turistovske in jih tako razlikovali od vzponov, ko so bili na vrhu prvi domačini iz nešportnih pobud« (Škarja, 1992, str. 7).

Prvi vzpon

»Ko gre le za prvi pristop iz določene doline, prek neke stene ali grebena ipd., raje uporabljamo izraz prvi pristop« (Škarja, 1992, str. 7).

Prvopristopnik

»Kdor prvi prepleza na kak vrh ali prvi prepleza kako steno« (Mlač, idr., str. 182).

Pumparice

»Hlače s spodaj zavezanimi ali spetimi hlačnicami, segajočimi malo čez koleno, ki se uporabljajo za hojo v gore, nekdam za plezanje, smučanje« (Mlač, idr., str. 183).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Roman

»Daljše pripovedno delo, navadno z izrazito zgodbo in večjim številom oseb, zlasti v prozi« (SSKJ, str. 1179).

Spomini

»Popis dogodkov, srečanj, ki jih je pisec sam doživel« (SSKJ, 1998, str. 1282).

Šerpa

»Pri himalajskih odpravah višinski nosač domačin« (Mlač, idr., str. 222).

»Razloček med Šerpo in šerpo je pomensko jasen. Prva beseda pomeni pripadnik naroda, druga nosača. Ni pa tako gotova raba v posameznih primerih, toda vtisa in pomena besedila to bistveno ne spreminja« (Tenzing, 1968, str. 215).

Štirje srčni možje

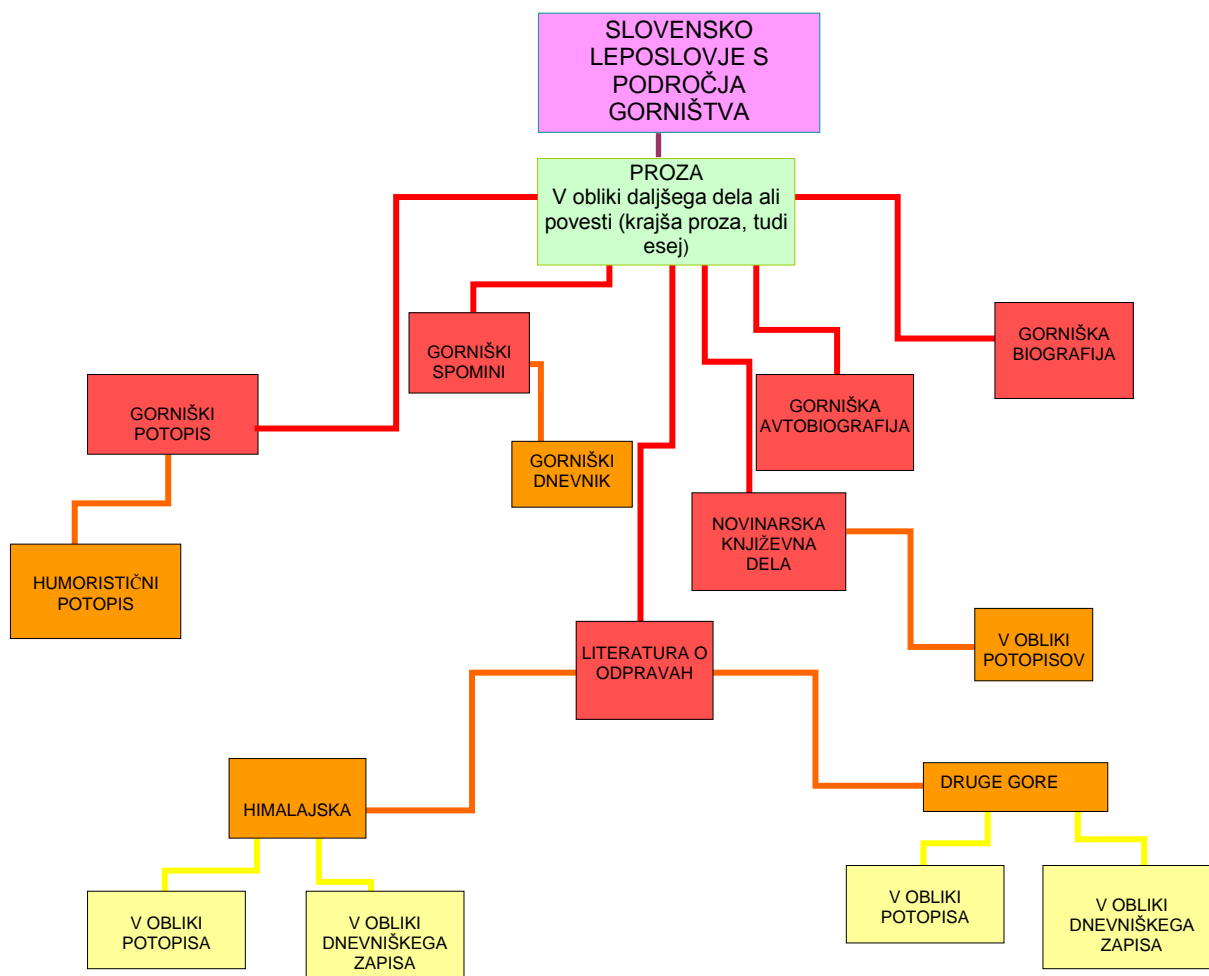
»Prvi pristop na Triglav so 26. avgusta 1778 opravili »Štirje srčni možje«: bohinjski ranocelnik Lovrenc Willomitzer, lovec Luka Korošec ter rudarja Matija Kos in Štefan Korošec« (Škarja, 1992, str. 7).

Transverzala

»Označena pot čez večje ozemlje, na kateri se navadno vpisuje v posebne knjige in se zbirajo žigi« (Mlač, idr., str. 235).

7 SKLEP

V diplomskem delu so zajete prve izdaje knjig slovenskega leposlovja s področja gorništv ter ponatisi oziroma dopolnjene izdaje le-teh. V izboru so zajete knjige s pomočjo COBISS-a. Vnaprej se opravičujemo za morebitno pozabljeno knjigo pisatelja oziroma alpinista. Rdeča nit, ki smo ji poskušali slediti pri uvrščanju knjige v leposlovje s področja gorništv, je bila beseda gorništv (glej razlago na strani 17), kar pomeni, da so knjige s to tematiko tiste, ki poleg planinstva zajemajo še hojo, plezanje, smučanje in ostale aktivnosti v naravi po neoznačenih in nezavarovanih poteh. Tako smo dobili manjši izbor, ki smo ga uvrstili v posamezne kategorije. To predstavlja spodnji diagram:

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Razlaga diagrama:

V izboru je zajetih 144 knjig slovenskega leposlovja s področja gorništv, od tega 104 knjige slovenskega izvora in 40 knjig tujega izvora, ki so bile kasneje prevedene v slovenščino. V nadaljevanju sta združena oba izvirnika skupaj (slovenski izvor, tuji izvor), razdeljena sta po letnicah prve izdaje knjige. Vrsta dela (roman, krajša proza, novela, spis) ni dodatno označena, saj se to razbere iz samega opisa knjige v diplomskem delu. Zajete so tudi nekatere knjige, ki spadajo med planinsko literaturo (predvsem tiste, ki opisujejo Triglav).

Kategorija gorniška biografija zajema biografske knjige s tematiko gorništv. Sem spada tako gorniški biografski roman kot tudi sama biografija. Razlika je v tem, da je pri biografskem romanu pomembnejša čustvena komponenta, ki jo je gornik občutil, pri gorniški biografiji pa so pomembnejši kvantitativni podatki (pri opisovanju vzponov so pomembni le podatki teh: višina, trajanje vzpona, dosežek,...). V tej kategoriji je uvrščenih 9 knjig: Baltazar Hacquet, prvi raziskovalec naših Alp (1954), Valentin Stanič: prvi alpinist v Vzhodnih Alpah (1956, 2000), Prvi v navezi (1958, 1978) (biografski roman), Stena (1973, 1975, 1976, 1980), Stene mojega življenja (1975), Anton Ojcinger: življenje gorskega vodnika (1977), Aleš Kunaver (1988), Strmine njunega življenja: plezalna naveza Mira Marko-Debelak – Edo Deržaj (2000), Tomaž Humar (2009, 2010).

Kategorija gorniška avtobiografija zajema avtobiografske knjige s tematiko gorništv. Tako kot pri biografiji tudi sem spada tako gorniški avtobiografski roman kot tudi sama gorniška avtobiografija. Vanjo je uvrščenih 10 knjig: Delo, glasba, gore (1966), Tenzing, zmagovalec Everesta (1968), Sfinga: zadnja skrivnost triglavske stene (1979–1980, 1991, 1999), Moje gore (1980), Prehodil bi svet za en sam nasmeh (1989), Trenutki (1990), Ni nemogočih poti (2001, 2005, 2010), Na beli steni (2004), Preizkušnje (2005), Življenje alpinista (2009).

Kategorija gorniški spomini zajema knjige, ki popisujejo dogodke, srečanja, ki jih je gornik sam doživel. Vanjo je uvrščenih 46 knjig: Zbrani planinski spisi (1936), Svizec z ovratnico (1937), Svet med Grintovci (1938), Podobe: Gore in ljudje (1943), Trije

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

zadnji problemi Alp (1952), Himalaja in človek (1957), Gora ni hotela (1961), Steze, skale in smučišča (1962), Nanga Parbat (1967), Iz življenja gornika (1968), Spomini (1975, 1980), Deset velikih sten (1970), Iz minulih dni (1971), Pet stoletij Triglava (1973), Pot iz planin (1974), Osvajalci nekoristnega sveta: od Alp do Anapurne (1974), Brezna in vrhovi (1974), Ljubezen po pismih (1975), Božanski nasmeh Monte Rose (1976), Moje steze (1979), Pot (1981, 1983, 1985, 1990, 2000, 2006, 2007, 2009, 2010), Ni zmage brez tveganja (1981), Na meji smrti (1983), Sledovi ptic (1984), Gora za golega človeka (1985), Zlata naveza: zapisovani pogovori z dr. Mihom Potočnikom (1985), Čudovite gore (1985), Med Šmarno goro in Mont Blancom (1986), Prvi čez steno (1986), Poti v brezpotja (1990), Sam (1990, 1991), Bela obzorja (1992), Takrat me počakaj, sonce (1992), Dotik neba (1994), Alpinizem, samoljubje, ljubezen (1996), Andi, beli vrhovi zelene celine (1997), Vrnite mi moje sinove z gore (2000) (dnevnik), Moje gore (2001), Križemkražem po gorah (2001), Na smučeh od 0 do 8000 metrov (2003), Čopov steber: dvakrat prvič (2005), Klic gora (2005), Dotik praznine (2006), Poljubi ali ubij: izpovedi serijskega plezalca (2008) (dnevnik), Ožarjeni kamen (2009), Nevarna igra: plezalčeva odiseja od Llanberisa do velikih sten (2009) (dnevnik).

Podkategorija gorniški dnevnik zajema knjige, v katere so gorniki dnevno vpisovali osebne zapiske o dnevnih dogodkih in njihovih doživljajih. Vanjo spadajo 4 knjige: Iz mojega življenja v gorah: Julijske Alpe (1937, 2008), S prijatelji pod macesni (1978), Stena in smrt: planinčevi zapiski (1997), Veliki dnevi (1997).

Kategorija gorniški potopis zajema knjige, ki popisujejo potovanja z osebnimi vtisi, doživetji gornika. Vanjo spada 14 knjig: Blagoslov gora (1944), Kjer tišina šepeta (1964, 1965, 1967, 1980), Vzhodno od Katmanduja (1965), Pot v planine (1965), Srečanja z gorami (1968), Himalaja (1972), Everest (1981), Vabilo v Julijce (1984), Ledeno sonce (1990), Sneg na zlati veji (1992), Nebo nad Afriko: polet z zmajem s Kilimanjara (1993), Pot k očetu: po sledih Nejca Zaplotnika na Himalajo (1998), Planinski spisi (2000), Dežela šerp – 1962 (2007).

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Njena podkategorija humoristični potopis zajema knjige gornikov, ki pri popisovanju potovanja uporabljajo sarkastičen način pisanja. Sem spadajo 3 knjige: Gruh (1937, 2009), Janka Mlakarja izbrani planinski spisi (1938–1939), Iz mojega nahrbtnika (1968, 1972). Nemalo spisov ima humoristično črto, kar odseva življenjski smisel na satiro in prepoznavanje pozitivnega od negativnega (Strojin, 2009).

Popis ture od potovanja do zapisa ima v gorniškem slovstvu nasploh osrednjo vlogo. Gorniški (alpski) potopis predstavlja najbolj razširjeno in zastopano gorniško (alpsko) literaturo. Zaradi svoje enostavnosti pri izpovedovanju bo popis ture ostal najobičajnejše literarno izročilo, ki bo še dolgo ohranilo množičnost in zastopanost v gorniškem in planinskem slovstvu (Strojin, 2009).

Kategorija novinarska leposlovna dela s področja gorništv zajema potopisne knjige, ki so jih napisali novinarji, ki so spremljali odpravo. Sem spadajo 3 knjige: Himalaja, rad te imam (1978), Kruta gora: jugoslovanski vzpon na Mount Everest 1979 (1979), Pet zakladnic velikega snega (1987).

Kategorija literatura o odpravah zajema knjige, ki opisujejo organizirano skupino (odpravo), sestavljeno iz alpinistov, gorskih vodnikov, nosačev, kuharjev, zdravnikov, znanstvenikov, z namenom, da se osvoji vrh, prepleza prvenstveno smer. Le-ta se deli na dve podkategoriji.

Prva, himalajska literatura o odpravah zajema knjige, ki opisujejo odprave v Himalaji. Vanjo spada 15 knjig v obliki potopisa: Boj za Mount Everest (1927), Daulagiri (1956), Anapurna (1956), Kangbačen (1976), Pustolovščina Everest: skozi šerpovsko deželo k Čomolungmi (1981), Jalung Kang (1987), Bela obzorja (1992), Katedrala Lotse – izpolnjena želja (1993), Čo Oju – Turkizna boginja (1993), Pustolovščina v Tibetu: smučanje z osem tisočaka (1994), K2: grenko zmago slavje (1995), Anapurna: zadnji slovenski osem tisočak (1996), Izginuli: osebni obračun z Mount Everestom (1998, 2004), Čo Oju – 8201 m: prva odprava slovenskih policistov v Himalajo (2002), Trisul – varuh boginje (2006);

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

ter 26 knjig v obliki dnevniškega zapisa: Rekord na Himalaji (1957), Vzponi v Everestu (1959), Noči in viharji (1962), Makalu (1974), Congma je hodil spredaj (1979), Na vrh sveta: jugoslovanske odprave od Trisula do Everesta (1979), Himalajski dnevnik: drama pod vrhom (1979), Everest (1979), YU3DRL-9N1YU, Mount Everest Sagarmatha (1979), Himalaja '83: dnevnik Vikija Grošlja z odprave na Manaslu (1983), Do prvih zvezd (1987), Korak do sanj: ameriški dnevnik (1989), Zvezdnate noči (1990, 2006, 2007), Štirikrat osem tisoč (1991), Biseri pod snegom (1992, 2009), Ama Dablam – odsanjane sanje (1998), Lotosov cvet (1999), Everest – gora brez milosti (1999), Z Everesta (2000), Prvi na smučeh z Everesta (2000), Po poteh mojega očeta: Šerpov vzpon na Everest (2002, 2004), Trisul – varuh boginje (2006), Makalu: prvič prvi v Himalaji (2006), Lhotse – južna stena (2008), Kangčendzenga: gora usode (2008), Everest: Sanje in resničnost (2009).

Druga, himalajska literatura o odpravah zajema knjige, ki opisujejo odprave v druga gorstva. Vanjo spada 8 knjig v obliki potopisa: Kakteje, Indijanci in andski vrhovi (1965), Srebrni bogovi (1968), Planinske zgodbe z Nahuel Huapija (1975), Gore pod polnočnim soncem: Kalaalit Nunaat-Grenladija (1982), Beli pajek: zgodovina Eigerjeve severne stene (1984), Cerro Shaihueque (1987), Smisel in spoznanje: Patagonija (1988), Antarktika: južno od vsega (1997);

ter 3 knjige v obliki dnevniškega zapisa: Vihar nad Aconcaguo (1958), Ledene sanje: odprave na vse celine sveta (2003), Aljaska: izkušnje v snegu in mrazu (2008).

V posebni kategoriji so knjige, katere je bilo težko uvrstiti v eno izmed zgornjih kategorij: Čez steno (1934), ki je planinski roman, Pod špiki (1940), ki je planinski roman, Koča na Robu (1941, 2008), ki je planinski roman, Pilatus (1943), Nazaj v gore (1963), Pretrgana naveza (1971) so romani z gorniško vsebino, Tragedija v Turski gori (2007).

V naslednjem odstavku je kronološki povzetek osvajanja štirinajstih osemtisočakov. Prva je bila osvojena Anapurna (8078 m visoka gora v osrednjem Nepal) leta 1950, naslednji je bil Mount Everest (najvišja gora sveta na 8848 m) leta 1953, istega leta so osvojili Nanga Parbat (8125 m). Potem so se vrstili uspehi osvajanja

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

osemtisočakov drug za drugim: Čogori (druga najvišja gora na svetu), Kangčendzenga (strašna velikanka na meji med Nepalom in Sikkimom), pa Manaslu, Makalu, Lhotse, Čo-Oju, Broad Peak, oba Gašerbruma, Daulagiri in na koncu leta 1964 še Šiša Pangma (Tenzing, 1968). Tako je bilo v štirinajstih letih (od leta 1950 do leta 1964) osvojenih vseh štirinajst osem-tisočakov.

Če kronološko povežemo osvajanje pomembnih gorskih ciljev slovenskih alpinistov z nastajanjem posameznih knjig, dobimo naslednje ugotovitve:

Čas po prvi svetovni vojni (po letu 1918) je za nas Slovence zlata doba alpinizma v slovenskih gorah. Slovenske gore s poudarkom na Triglav so bile v navdih različnim avtorjem slovenskega leposlovja s področja gorništva.

Tako je nastala knjiga Janeza Mencingerja *Moja hoja na Triglav* iz leta 1928; knjiga Ivana Bučerja *Čez steno* iz leta 1934, opisuje Prisojnik in Planjavo. Eden slovenskih alpinistov, ki je pisal o osvajanju naših gora in o naših plezalnih smereh je bil tudi Klement Jug. O tem pričajo njegove knjige: *Zbrani planinski spisi* iz leta 1936, *Stena in smrt* iz leta 1997.

Leta 1945 je bil rešen glavni problem Triglava (Severna stena), ko sta Joža Čop in Pavla Jesihova preplezala prvenstveno smer (danes znana kot Čopov steber) – po tej zaslugi je leta 1973 nastala Svetinova knjiga *Stena*, ki je posvečena Joži Čopu. Po tragediji iz leta 1953, ko je v severovzhodni steni Špika končalo življenje pet mladih alpinistov – Slovenjebistričanov, je leta 1971 nastala knjiga Antona Ingoliča *Pretrgana naveza*.

Leta 1945 sta Joža Čop in Pavla Jesih preplezala prvenstveno smer Severne triglavske stene – Čopov steber. Leta 1968 so alpinisti Stane Belak, Aleš Kunaver, Tone Sazonov kot prvi preplezali Čopov steber pozimi. O vsem tem govori njihova knjiga iz leta 2005 z naslovom *Čopov steber: dvakrat prvič*.

Leta 1962, dve leti po vrnitvi prve slovenske himalajske odprave na Trisul, sta dva člana te odprave, alpinist Aleš Kunaver in novinar Zoran Jerin, odšla na pot po vzhodnem Nepal. Nastala je knjiga Aleša Kunaverja z naslovom *Dežela šerp – 1962* iz leta 2007.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

O turah na Triglav priča tudi knjiga Matjaža Kmecla *S prijatelji pod macesni* iz leta 1978. Ante Mahkota je leta 1979 napisal knjigo *Sfinga: zadnja skrivnost triglavske stene*, ki niza najpomembnejše mejnike njegove alpinistične kariere.

Leta 1983 je Boris Režek napisal knjigo *Zabrisane stopinje*, ki govori o Grintovcih, o vaseh okoli Kamnika in o vaseh pod Kamniškimi planinami.

Leta 1984 je Rafko Dolhar napisal knjigo *Vabilo v Julijce*. Leta 1985 je Marijan Krišelj napisal knjigo *Zlata naveza: zapisovani pogovori z dr. Mihom Potočnikom*. Tone Stroj in pa knjigo *Prvi čez steno*; Janko Mlakar govori o gorah, ki jih je prehodil v knjigi *Med Šmarno goro in Mont Blancom*. Rafko Dolhar nas v svoji knjigi *Romanje v Julijce* iz leta 1991 vodi po Julijskih Alpah. Leta 1992 je izšla knjiga Milana Romiha *Takrat me počakaj, sonce*. Istega leta pa je izšla knjiga Igorja Škamperleta *Sneg na zlati veji*.

Julius Kugy je kot alpinist pustil velik pečat v gorništvu. Rafko Dolhar je napisal knjigo *Od Trente do Zajzere*, v kateri gre po sledih Juliusa Kugyja, ki je izšla leta 1994. Jože Hudeček je napisal *Vonj po gori*, ki je izšla leta 1994. Leta 1996 je izšla knjiga *Posušeni rožmarin*, ki jo je napisal Miha Potočnik. Leta 2000 je izšla knjiga Cirila Pračka z naslovom *Vrnite mi moje sinove z gore*. Tone Stroj in je leta 2000 napisal tudi knjigo z naslovom *Strmine njunega življenja: plezalna naveza Mira Marko-Debelak – Edo Deržaj*. Leta 2000 je izšla knjiga Henrika Tume z naslovom *Planinski spisi*. Ljubezen do gora je izpostavil tudi Milenko Arnejšek v svoji knjigi z naslovom *Moje gore* iz leta 2001. O gorah je pisal tudi Pavle Šegula v svoji knjigi z naslovom *Križemkražem po gorah* iz leta 2001.

Središče svetovnega alpinističnega dogajanja se je v začetku dvajsetega stoletja iz evropskih Alp selilo v Himalajo. Pojav himalajizma se je začel kazati tudi v literaturi. Prva knjiga, ki se Himalaje dotakne je knjiga Kozaka Juša *Boj za Mount Everest* iz leta 1927, ki opisuje zgodovino poskusov osvajanja najvišjih vrhov do leta 1924. Dosežki nas Slovencev v Himalaji so se kmalu pokazali tudi v leposlovnih delih. Leta 1954 je bil Dinko Bertonec prvi Slovenec, ki se je udeležil kake himalajske odprave. Odprava na vrh Daulagirija (8167 m) je sicer bila neuspešna, Bertonecju pa je uspelo postaviti slovenski višinski rekord s 7600 metri. O tej odpravi priča knjiga *Dhaulagiri*

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

iz leta 1956. Leta 1957 je nastalo delo Himalaja in človek, ki je kronološki pregled doseženega v Himalaji do leta 1957.

Leta 1960 je prva slovenska himalajska odprava osvojila Trisul II (6690 m) in Trisul III (6690 m). O tej odpravi priča knjiga Noči in viharji iz leta 1962. Zapisali so jo trije udeleženci: Marjan Keršič - Belač, Ciril Debeljak - Cic in Ante Mahkota. Leta 1962, dve leti po vrnitvi odprave na Trisul, sta dva člana te odprave, alpinist Aleš Kunaver in novinar Zoran Jerin, odšla na pot po vzhodnem Nepal. O tej odpravi je Jerin napisal knjigo Vzhodno od Katmanduja iz leta 1965, Kunaver pa posnel film. Odprave na Kangčendzengo so se vrstile od leta 1965 naprej. O teh odpravah govori knjiga Toneta Škarja z naslovom Kangčendzenga: gora usode iz leta 2008.

Atletski uspeh odprave na Makalu leta 1972 (slovenski alpinisti prvič dosegli višino 8000 metrov) je zahteval ustrezen knjižni odraz in dobili smo ga s skupinsko napisano knjigo Makalu iz leta 1974, ki skrbno predstavlja tehnično, dokumentacijsko in moštveno napisano delo. O šesti odpravi na Makalu priča Danilo Cedilnik v svoji knjigi Congma je hodil spredaj iz leta 1979.

Leta 1964 je bila prva jugoslovanska odprava v Ande. Tine Mihelič, ki je na andskih poteh prebil pomemben del svojega življenja je leta 1997 izdal knjigo z naslovom Andi, beli vrhovi zelene celine.

Leta 1965 se je slovenska odprava odpravila na Kangbačen (7902 m). Tisto leto niso dosegli glavnega vrha. Po devetih letih, 1974, je bil vrh dosežen. O teh odpravah priča knjiga Jožeta Andlovica Kangbačen iz leta 1976.

Leta 1978 je nastala knjiga Zorana Jerina Himalaja, rad te imam, ki priča o Himalaji skozi novinarske oči avtorja. Leta 1979 je slovenska odprava dosegla vrh Mount Everesta (8848 m). Istega leta se je odraz tega uspeha pokazal v leposlovju s knjigo Marijana Krišelja YU3DRL-9N1YU, Mount Everest Sagarmatha, s knjigo Kruta gora: jugoslovanski vzpon na Mount Everest 1979, ki jo je pisal novinar – reporter Dela Marjan Rztresen sproti (največ na ledeniku Khumbu pod Everestom na 5350 metrih), s knjigo Ivana Kotnika Himalajski dnevnik: drama pod vrhom, s knjigo Marijana Krišlja z naslovom Lotosov cvet iz leta 1999, s knjigo Toneta Škarje Everest iz leta 1981. Trideset let slovenskih soočanj z najvišjo goro sveta, ki so izjemno zaznamovala tako slovenski kot tudi svetovni alpinizem, se odraža v knjigi Vikija Grošlja z naslovom Everest: sanje in resničnost iz leta 2009. Istega leta je nastala še

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

knjiga Nejca Zaplotnika Pot, ki izraža njegovo uboštvo in bogastvo v himalajskih razsežnostih.

Leta 1981 se je slovenska odprava odpravila na Lhotse (prek južne stene). Ta odprava je osrednje Grošljevo doživetje, ki ga je opisal tudi v knjigi z naslovom Do prvih zvezd iz leta 1987. O tej odpravi govori tudi knjiga Aleša Kunaverja z naslovom Lhotse – južna stena iz leta 2008.

Leta 1983 je bila odprava na Manaslu (8165 m) neuspešna. Zgodila se je tragedija, ki je pokopala Nejca Zaplotnika in Anteja Bučana. Odras te odprave je dnevnik Vikija Grošlja Himalaja '83. Vikijevo osvajanje številnih gora je prineslo mnogo knjig: Prehodil bi svet za en sam nasmeh iz leta 1989, Štirikrat osem tisoč iz leta 1991, Bela obzorja iz leta 1992.

Leta 1984 je Iztoku Tomazinu uspelo z zmajem poleteti iz vrha Kilimandžara. Svojo avantura nam podaja v knjigi Nebo nad Afriko iz leta 1993.

Leta 1985 se je slovenska odprava odpravila na zahodni vrh Kangčendzenge Jalung Kang in ga tudi osvojila. Odpravo je vodil Tone Škarja, ki je leta 1987 zapisal knjigo z naslovom Jalung Kang. O tej odpravi priča tudi knjiga Braca Zavrnikarja z naslovom Pet zakladnic velikega snega iz leta 1987.

Ko so prometne zveze napredovale in se pocenile, se je tudi Slovencem iz domovine odprla možnost, da pridejo pogledat Ande. Med temi obiskovalci so se predstavili najboljši slovenski (in s tem tudi najboljši jugoslovanski) plezalci, ki so izvedli nekaj izrednih smeri v argentinskih Kordiljerah. Le-ti primerno kronajo štiridesetletno delo slovenskih andinistov (Arko, 1987). O argentinskih gorah pripoveduje knjiga Vojkota Arka z naslovom Cerro Shaihueque, ki je izšla leta 1987.

O odpravah na Trisul v letu 1960, 1976 in 1987 govori knjiga Aleša Kunaverja, Vanje Matijevca, Toneta Sazonovega, Vlaste Kunaver, Sandija Marinčiča in Lada Vidmarja z naslovom Trisul – varuh boginje iz leta 2006.

Leta 1988 je osemčlanski odpravi uspelo po nedotaknjeni severni steni priti do vrha Čo Oju, Iztok Tomazin pa ga je tudi prvi prečil. Po tej odpravi je nastala knjiga Iztoka Tomazina z naslovom Čo Oju – Turkizna boginja iz leta 1993.

Leta 1988 je Dušica Kunaver izdala delo z naslovom Aleš Kunaver, ki s svojim osebnim pogledom in spomini osvetljujejo najpomembnejše dogodke na njegovi poti in vodilno vlogo, ki jo je imel dolga leta, zlasti pri osvajanju himalajskih vrhov in sten.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Leta 1988 je Matevž Lenarčič napisal knjigo Smisel in spoznanje: Patagonija, ki na zanimiv način približa daljno Patagonijo, Argentino in Južno Ameriko ter pisatelja in njegove prijatelje.

Konec sedemdesetih let se je razmahnilo prosto plezanje in leta 1978 sta bila Iztok Tomazin in Borut Bergant povabljeni v ZDA. Odras preplezanih sten je zapisan v knjigi Korak do sanj: ameriški dnevnik iz leta 1989.

Leta 1990 je nastala knjiga Poti v brezpotja alpinistke Staze Černič.

Leta 1986 je jugoslovanska odprava osvojila dva osemtisočaka v Karakorumu (Broad Peak, Gašerbrum II) ter opravila prvenstveno smer na K2. Na Broad Peak se je povzpel tudi Dušan Jelinčič, ki je svoja doživetja zapisal v knjigi Zvezdne noči iz leta 1990, leta 2000 pa je napisal drugo izmišljeno zgodbo o K2 z naslovom Umor pod K2. Leta 1990 je nastalo delo Trenutki, v katerem Jani Kokalj predstavlja svoja doživetja v Pakistanu, Nepalju in doma. O Nepalju govori tudi njegova druga knjiga iz leta 1996 z naslovom Šerpe umirajo počasi. Leta 1990 je nastala knjiga Ledeno Sonce, v kateri Marjan Manfreda pripoveduje o gorskih doživetjih in alpinističnih podvigih. Česnovi uspehi in porazi (Jalung Kang, ledena trilogija: Eiger-Grandes Jorasses-Matterhorn, K2, Jannu, Lhotse, Jalung Kang, Matterhorn, Grandes Jorasses, Eiger, Broad Peak) so predstavljeni v njegovi knjigi Sam iz leta 1990. Osvajanje najvišjih vrhov je prineslo novi knjižni odraz Janeza Aljančiča iz leta 1992 z naslovom Na vrhovih sveta: od prvih pristopov do najvišjih sten.

Leta 1990 se je slovenska odprava, ki jo je vodil Tomaž Jamnik, odpravila na Everest po smeri prvopristopnikov. O tej odpravi govori knjiga Dušana Jelinčiča, kateri je bil tudi član le-te, z naslovom Biseri pod snegom iz leta 1992.

Leta 1990 je bil Tomo Česen prvi, ki je preplezal južno steno Lhotseja. Tomaž Ravnihar, ki je Tomota spremljal iz baze, je leta 1993 napisal knjigo Katedrala Lotse – izpolnjena želja.

Leta 1994 je izšla knjiga Ivana Kotnika z naslovom Dotik neba, ki zajema njegovo pot v Himalaji.

Leta 1993 je štiričlanska slovenska alpinistično-smučarska odprava osvojila vrh Šiša Pangma (8027 m), ki je edini vrh v tibetanski Himalaji. Tomazin se je spustil z vrha s smučmi. O tem podvigu je napisal knjigo Pustolovščina v Tibetu: smučanje z osemtisočaka, ki je izšla leta 1994.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Leta 1993 se je mednarodna odprava (med njimi osem Slovencev) po klasičnem pristopu povzpela na K2 (8611 m). Med drugimi je bil član odprave tudi Viki Grošelj, ki je napisal knjigo K2: grenko zmagoslavje iz leta 1995.

Leta 1995 smo Slovenci osvojili še zadnji osemtisočak od vseh štirinajstih – Anapurno (8091 m) in se s tem podvigom pridružili eliti alpinističnih narodov. Član odprave je bil tudi Viki Grošelj, ki je napisal knjigo z naslovom Anapurna: zadnji slovenski osemtisočak iz leta 1996. Na tej odpravi je vrh dosegel tudi Davo Karničar, ki je leta 1996 izdal knjigo z naslovom Alpinizem, samoljubje, ljubezen, ki govori tudi o Grintovcih ter o odpravah na Matterhorn, K2 (leta 1993), katere se je tudi sam udeležil.

Veliki uspehi Staneta Belaka so prinesli novo knjigo z naslovom Veliki dnevi iz leta 1997.

Leta 1996 je bil osvojen vrh Ama Dablama (6882 metrov). O tej odpravi priča knjiga Zvonka Požgaja z naslovom Ama Dablama – odsanjane sanje iz leta 1998.

Leta 1997 so Stipe Božič, Viki Grošelj, Stane Klemenc in Rafko Vodišek prek prvenstvene smeri (Slovenska) dosegli najvišji vrh Antarktike (Mount Vinson – 4897 metrov). Istega leta je uspeh prinesel novo knjigo z naslovom Antarktika: južno od vsega, ki jo je napisal Viki Grošelj.

Leta 1997 se je zgodila najhujša nesreča v zgodovini slovenskega gorskega reševanja, ki je pretresla slovensko in mednarodno javnost. O nesreči govori knjiga z naslovom Tragedija v Turski gori iz leta 2007.

Leta 2000 so Ang Dorjee, Davo Karničar, Franc Oderlap in šerpa Pasang Tenzing po smeri prvopristopnikov dosegli vrh. Karničar je opravil prvi neprekinjen smučarski spust v zgodovini z vrha do baze. O tem podvigu govori njegova knjiga, ki jo je napisal istega leta skupaj s Tadejem in Urbanom Golobom z naslovom Z Everesta. Istega leta je izšla tudi knjiga Maje Roš z naslovom Prvi na smučeh z Everesta. O njegovih vzponih v Himalaji govori tudi Tomaž Humar v svoji knjigi z naslovom Ni nemogočih poti iz leta 2001.

O prvi odpravi slovenskih policistov v Himalajo leta 2001 priča knjiga Vikija Grošlja z naslovom Čo Oju – 8201 m iz leta 2002.

O odpravah na vse celine sveta, katerih se je tudi sam udeležil, alpinist Stane Klemenc, govori knjiga z naslovom Ledene sanje iz leta 2003.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

O svojem posebnem veselju do ekstremnega smučanja z najvišjih vrhov govori knjiga Vikija Grošlja z naslovom Na smučeh od 0 do 8000 metrov iz leta 2003.

O svoji ljubezni do gora govori tudi Urban Golob v svoji knjigi z naslovom Na beli steni iz leta 2004. Od naših gora do Dolomitov in preko Alp vse do Andov je opisoval Tine Mihelič v svoji knjigi Klic gora iz leta 2005. O lastnih neuspehih v gorah piše Miro Štebe v svoji knjigi z naslovom Preizkušnje iz leta 2005.

Leta 2006 je bila vojaška alpinistična odprava na vrh Denalija na Aljaski. O tej odpravi priča knjiga članov odprave z naslovom Aljaska: izkušnje v snegu in mrazu iz leta 2008.

O svoji ljubezni do alpinizma, v domačih in tujih stenah, nam Franček Knez pripoveduje v knjigi Ožarjeni kamen iz leta 2009. Istega leta je izšla knjiga Pavleta Kozjeka z naslovom Življenje alpinista, v kateri je zbran izbor njegovih zapisov o podvigih.

Če kronološko povežemo osvajanje pomembnih gorskih ciljev tujih alpinistov z nastajanjem posameznih knjig v tujem izvirniku in kasneje prevedenih v slovenski jezik, lahko ugotovimo:

Večkrat omenjeni Julius Kugy je pisal knjige v nemščini in kasneje so jih prevedli v slovenski jezik. Ena teh je knjiga z naslovom Iz mojega življenja v gorah: Julijske Alpe iz leta 1937, knjiga z naslovom Delo, glasba, gore iz leta 1966, knjiga z naslovom Iz življenja gornika iz leta 1968, knjiga z naslovom Iz minulih dni iz leta 1971, knjiga z naslovom Pet stoletij Triglava iz leta 1973, knjiga Božanski nasmeh Monte Rose iz leta 1976, knjiga z naslovom Anton Ojcinger: življenje gorskega vodnika iz leta 1977.

Ko so bili preplezani vsi trije problemi Alp, in sicer Matterhorn (severna stena) leta 1931, Eiger (severna stena) leta 1938 in Grandess Jorasses (Walkerjev steber) leta 1938, so izdali knjigo Anderla Heckmairja (član odprave, ki je prva preplezala S steno Eigerja) z naslovom Trije zadnji problemi Alp, ki je bila leta 1952 prevedena v slovenščino. Leta 1938 je Heinrich Harrer bil član odprave, ki je prva preplezala severno steno Eigerja. O Eigerju je pisal v knjigi z naslovom Beli pajek: zgodovina Eigerjeve severne stene, ki je bila leta 1984 prevedena v slovenski jezik.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

Leta 1950 je bil osvojen prvi od štirinajstih osemtisočakov Anapurna I. Maurice Herzog, ki je takrat osvojil vrh, je napisal knjigo z naslovom Anapurna, ki je bila leta 1956 prevedena v slovenščino.

Raymond Lambert in Claude Kogan sta napisala knjigo Rekord na Himalaji, ki je leta 1957 izšla v slovenskem jeziku.

Leta 1944 se je Tibor Sekelj povzpел na najvišji vrh S in J Amerike Aconcaguo. Leta 1958 je izšla njegova knjiga Vihar nad Aconcaguo v slovenskem jeziku.

V letu 1952 sta se odpravili dve ekspediciji na Mount Everest pod vodstvom Švicarske ustanove za alpinistična raziskovanja. O teh dveh ekspedicijah govori knjiga Chevalleya, Ditterta in Lamberta z naslovom Vzponi v Everestu, ki je leta 1959 izšla v slovenskem jeziku. Tibor Sekelj je napisal knjigo z naslovom Nepal odpira vrata, ki je leta 1960 izšla v slovenskem jeziku. Saint-Loup je napisal knjigo z naslovom Gora ni hotela, ki je leta 1961 izšla v slovenskem jeziku, ki nam pripoveduje o srečnih naključjih, ko so se nesreče v gorah srečno končale.

Leta 1961 je krenila iz Vzhodne Nemčije ekspedicija v čilske Ande in na Ognjeno zemljo. Fritz Rudolph je o tej poti pripovedoval v knjigi z naslovom Kakteje, Indijanci in andski vrhovi, ki je leta 1965 izšla tudi v slovenskem jeziku.

Leta 1953 sta Edmond Hillary in Norkay Tenzing osvojila Mount Everest. O tem pripoveduje knjiga Tenzinga z naslovom Tenzing, zmagovalec Everesta, ki je bila leta 1968 prevedena v slovenski jezik. Po tem uspehu istega leta je nemško-avstrijska naveza osvojila vrh gore Nanga Parbat. Po njegovem uspehu je alpinist Hermann Buhl napisal knjigo z naslovom Nanga Parbat, ki je bila leta 1967 prevedena v slovenski jezik.

Leta 1952 in leta 1955 sta odšli dve ekspediciji v Ande. O teh dveh odpravah govori knjiga Mathiasa Rebitscha z naslovom Srebrni bogovi, ki je bila leta 1968 prevedena v slovenski jezik.

Radovan Kuchar je napisal knjigo z naslovom Deset velikih sten, ki je izšla leta 1970 tudi v slovenskem jeziku in govori o Alpah, Kavkazu, Hindukušu.

Ljubezen do Himalaje je opisoval tudi Herbert Tichy v svoji knjigi z naslovom Himalaja, ki je leta 1972 bila prevedena v slovenski jezik.

O gorah od Alp do Anapurne je pisal alpinist Lionel Terray v svoji knjigi Osvajalci nekoristnega sveta, ki je bila leta 1974 prevedena v slovenski jezik.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

Leta 1978 se Reinhold Messner in Peter Habeler kot prva povzpeta na Mount Everest brez dodatnega kisika. O tem podvigu Messner napiše knjigo z naslovom Everest, ki leta 1979 izide v slovenskem jeziku.

Od leta 1949 do leta 1961 je Walter Bonatti osvajal gore v Dolomitih. O tem je pisal v knjigi z naslovom Moje gore, ki so leta 1980 izšle v slovenskem jeziku. Edmund Hillary je o svojih plezalnih vzponih pisal v knjigi z naslovom Ni zmage brez tveganja, ki je bila leta 1981 prevedena v slovenski jezik.

O Everestu je pisal tudi alpinist Toni Hiebeler v knjigi z naslovom Pustolovščina Everest: skozi šerpovsko deželo k Čomolungmi, ki je bila leta 1981 prevedena v slovenski jezik. O ljubezni do gora je alpinist Reinhold Messner pisal v svoji knjigi z naslovom Na meji smrti, ki je bila leta 1983 prevedena v slovenski jezik.

O Alpah je pisal alpinist Pierre Mazeaud v knjigi z naslovom Gora za golega človeka, ki je bila leta 1985 prevedena v slovenski jezik. O Alpah pripoveduje tudi Susan Fanny Copeland v svoji knjigi Čudovite gore, ki je bila leta 1985 prevedena v slovenski jezik.

Leta 1996 se je zgodila tragedija na Mount Everestu, ki je vzela veliko življenj. Udeleženci teh odprav so napisali tri dela, ki govorijo o tej tragični odpravi. Ta dela so: Izginuli: osebni obračun z Mount Everestom (1998, 2004), Everest – gora brez milosti (1999), Po poteh mojega očeta: Šerpov vzpon na Everest (2002, 2004). O gorski nesreči v Andih v kateri je bil udeležen tudi Joe Simpson pripoveduje njegova knjiga z naslovom Dotik praznine, ki je bila leta 2006 prevedena v slovenski jezik.

O svojem plezanju pripoveduje Mark Twight v njegovi knjigi z naslovom Poljubi ali ubij: izpovedi serijskega plezalca, ki je bila leta 2008 prevedena v slovenski jezik. O svojem plezanju pripoveduje alpinist Paul Pritchard v knjigi z naslovom Nevarna igra, ki je bila leta 2009 prevedena v slovenski jezik. O našem plezalcu Tomažu Humarju in o njegovem vzponu na Nanga Parbat v letu 2005 pripoveduje Bernadette McDonald v knjigi z naslovom Tomaž Humar, ki je bila leta 2009 prevedena v slovenski jezik.

Iz vsega naštetega sledi sklepna misel, da je slovenska leposlovna bera iz področja gorništv slovenskih gornikov/alpinistov (pisateljev) največja v devetdesetih letih prejšnjega tisočletja in v sodobnem času, prvem desetletju tega tisočletja. Plodovita

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

pa je tudi v 70. in 80. letih prejšnjega tisočletja. To lahko razlagamo s kronologijo osvajanja pomembnih vrhov, ki je opisana zgoraj, ter vedno višjimi in nam smrtnikom neuresničljivimi cilji, ki si jih naši alpinisti zastavljajo in tudi dosegajo.

Pri nastajanju diplomskega dela je prišlo do različnih težav. Prvi problem je nastal že pri samem začetku, pri pregledu slovenskega leposlovja s področja gornišva s pomočjo COBISS-a. Opredelitev, kaj spada v leposlovje in kaj med gorniško literaturo, ni bila lahka. Kot je razvidno iz zgornjega diagrama so izbrane le nekatere oblike leposlovne literature in še pri teh kategorijah ni bilo moč biti popolni, saj obstajajo tako diplomska dela kot druga literatura, ki je že pred nami razvrstila omenjena dela. Da ne bi prišlo do prevelikih ponavljanj s takšno literaturo, smo v opredelitev uvrstili le tista dela, ki se nam zdijo srž gorniškega leposlovja. Zaradi tega razloga je glavni poudarek na spominih ter literaturi o odpravah. Naslednji večji problem pa je nastopil pri razvrščanju knjig v posamezne kategorije. V različnih virih so te knjige različno definirane. Največkrat smo uporabili COBISS. Opazili pa smo tudi, da lastnosti knjige, ki so razvidne prek COBISS-a največkrat niso zadostna informacija o sami knjigi. Tako je bilo v končni fazi potrebno vsako knjigo posebej prelistati (prebiranje, kazalo, spremna beseda,...). Ker je knjig s podobno tematiko (npr. planinstvo) veliko, smo velikokrat zašli s prave poti. Mogoče smo celo kakšno knjigo izpustili in se za malomarnost že vnaprej opravičujemo avtorju le-te. Na koncu razprave je napisan razvoj nekaterih gorniških tematik (oprema, odprave, način plezanja, mišljenja, mediji,...) ter razvoj pisanja alpinistov o gorah.

Sedaj, ko je diplomsko delo napisano, lahko rečemo, da smo z rezultatom lahko zadovoljni, saj smo z njim uresničili zastavljene cilje in dobili dokaj natančen pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva.

8 LITERATURA

- Aljančič, J. (1992). *Na vrhovih sveta: od prvih pristopov do najvišjih sten*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Andlovic, J., Belak, S., Cedilnik, D., Dovžan, J., Jerin, Z., Jeromen, F., idr. (1976). *Kangbačen*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Andreas Heckmair (2010). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 2.3.2010 iz http://en.wikipedia.org/wiki/Andreas_Heckmair
- Arko, V. (1975). *Planinske zgodbe z Nahuel Huapija*. Celovec: Družba Sv. Mohorja.
- Arko, V. (1987). *Cerro Shaihueque*. Buenos Aires: Slovenska kulturna akcija.
- Arnejšek, M. (2001). *Moje gore*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Atlantika: veliki satelitski atlas sveta*. (2007). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Avčin, F. (1964). *Kjer tišina šepeta*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Avčin, F. (1967). *Kjer tišina šepeta*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Avčin, F. (1980). *Kjer tišina šepeta*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bajec, A. (ur.). (1998). *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS.
- Bartol, V. (1936). Uvodna beseda k planinskim spisom doktorja Juga. V K. Jug (ur.), *Zbrani planinski spisi* (str. 5–21). Ljubljana: Planinska matica.
- Bertoncelj, D. (1956). *Dhaulagiri*. Buenos Aires: Slovenska kulturna akcija.
- Bizjak, J. (1982). *Gore pod polnočnim soncem*. Maribor: Založba Obzorja.
- Bonatti, W. (1980). *Moje gore*. Maribor: Obzorja.
- Bučer, I. (1934). *Čez steno*. Celje: Družba Sv. Mohorja.
- Bučer, I. (2008). *Koča na robu*. Ljubljana: samozal. Vojko Bučer.
- Caf, B. (2005). *Zgodovina alpinizma*. Pridobljeno 10.12.2009 iz http://www.hamradio.si/~s51kq/photo_album/Climbing_and_Mountaineering/pdf_climbing/ALPINIZEM_plezanje/Zgodovina_alpinizma.pdf
- Cedilnik, D. (1979). *Congma je hodil spredaj*. Maribor: Obzorja.
- Cedilnik, D. (1984). *Sledovi ptic*. Maribor: Obzorja.
- Cesar, E. (1998). Svetina Tone. V *Enciklopedija Slovenije 12: Slovenska n – Sz* (str. 392). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Cesar, E. (2002). Gregorin Janez. V *Enciklopedija Slovenije 16: Dodatek A – Ž* (str. 72). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

Chevalley, G., Dittert, R. in Lambert, R. (1959). *Vzponi v Everestu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Cobiss (2009). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 11.11.2009, iz <http://sl.wikipedia.org/wiki/COBISS>

COBISS/OPAC V5.2 Virtualna knjižnica Slovenije (2010). Pridobljeno 19.03.2010, iz <http://cobiss4.izum.si/scripts/cobiss?ukaz=CHDB&id=1323246880923974>

Coburn, B. (1999). *Everest*. Tržič: Učila.

Copeland, F. S. (1985). *Čudovite gore*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Černič, S. (1990). *Poti v brezpotja*. Maribor: Obzorja.

Česen, T. (1995). *Sam*. Radovljica: Didakta.

Čop, J., Jesih, P., Belak, S., Kunaver, A. in Sazonov, A. (2005). *Čopov steber*. Ljubljana: samozal. Dušica Kunaver.

Čopič, Š. (1991). Keršič Marjan. V *Enciklopedija Slovenije 5: Kari-Krei* (str. 58). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Deržaj, E. (1943). *Podobe*. Ljubljana: Viharnik.

Dobnik, J., Jordan, B., Raztresen, M., Salberger, M., Šegula, P., Škarja, T. idr. (1992). *Stoletje v gorah*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Dobnik, M. (1995). Slovenska potopisna planinska literatura. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Dobnikar Šeruga, R. (21.11.1999). Neosvojenih vrhov bo zmanjkalo, smeri ne: Slovenija, himalajska velesila. *Nedelo*, 5 (47), 11-12.

Dolhar, R. (1974). *Pot iz planin*. Trst: Mladika.

Dolhar, R. (1984). *Vabilo v Julijce*. Trst: Slovensko planinsko društvo v Trstu.

Dolhar, R. (1991). *Romanje v Julijce*. Maribor: Obzorja.

Dolhar, R. (1994). *Od Trente do Zajzere*. Trst: Goriška Mohorjeva.

Dolhar, R. (2008). *Po Kugyjevih poteh*. Celovec: Mohorjeva.

Dolinar, D. (1987). Literatura. V *Leksikoni Cankarjeve založbe* (str. 126). Ljubljana: Cankarjeva založba.

Dušica Kunaver (2009). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 10.12.2009 iz http://sl.wikipedia.org/wiki/Dušica_Kunaver

Edmund Percival Hillary (2009). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 27.1.2010 iz http://sl.wikipedia.org/wiki/Edmund_Percival_Hillary

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

- Fatur, L. (2002). *Alpinistična literatura Vikija Grošlja*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Federer, H. (1943). *Pilatus*. Ljubljana: Slovenca.
- Gavarnič, T. (28.11.2006). *Davo Karničar končal projekt 7 vrhov*. Pridobljeno 19.01.2010, iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/7914/>
- Glavnik, A., Jazbec, L., Jordan, B., Kadiš, F., Kastelec, D., Koželj Stepic, M. idr. (2005). *Planinska šola (učbenik)*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Golob, U. (2004). *Na beli steni*. Ljubljana: Sanje.
- Goropevšek, B. (2009). Po kom se imenuje... . *Novi tednik*. Pridobljeno 28. 2. 2010 iz http://www.novitednik.com/nase_akcije.php?id=1373&l=2009&m=11
- Gregorin, J. (1944). *Blagoslov gora*. Ljubljana: Slovensko planinsko društvo.
- Grošelj, V. (1987). *Do prvih zvezd*. Maribor: Obzorja.
- Grošelj, V. (1989). *Prehodil bi svet za en sam nasmeh*. Ljubljana: DZS.
- Grošelj, V. (1991). *Štirikrat osem tisoč*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Grošelj, V. (1992). *Bela obzorja*. Ljubljana: DZS.
- Grošelj, V. (1995). *K2 – Grenko zmagoslavje*. Ljubljana: Co Libri.
- Grošelj, V. (1996). *Anapurna*. Maribor: Obzorja.
- Grošelj, V. (1997). *Antarktika*. Ljubljana: Modrijan.
- Grošelj, V. (2003). *Na smučeh od 0 do 8000 metrov*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Grošelj, V. (2009). *Everest: sanje in resničnost*. Radovljica: Didakta.
- Harrer, H. (1984). *Beli pajek*. Maribor: Obzorja.
- Heckmair, A. (1952). *Trije zadnji problemi Alp*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Heinrich Harrer (2009). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 2.3.2010 iz http://sl.wikipedia.org/wiki/Heinrich_Harrer
- Hermann Buhl (2010). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 12.3.2010 iz http://en.wikipedia.org/wiki/Hermann_Buhl
- Herzog, M. (1956). *Anapurna*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Hiebeler, T. (1981). *Pustolovščina Everest*. Maribor: Obzorja.
- Hižar, T. in Košir, M. (2007). *Za trikrat štiri metre višji Triglav*. Pridobljeno 23.1.2010 iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/31361/>
- Hladnik, M. (1991). Kmecl Matjaž. V *Enciklopedija Slovenije 5: Kari – Krei* (str. 107). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

- Hladnik, M. (2002). *Planinska povest*. Pridobljeno 27.1.2010 iz <http://lit.ijs.si/planin.html>
- Hillary, E. (1981). *Ni zmage brez tveganja*. Ljubljana: DZS.
- Horvat, T. (2008). Gorništvo ali planinstvo?. Jana, Pridobljeno 25.11.2009 iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/40497/>
- Hudeček, J. (1994). *Vonj po gori*. Ljubljana: Mihelač.
- Humar, T. (2001). *Ni nemogočih poti*. Ljubljana: Mobitel.
- Humar, T. (2010). Pridobljeno 8. 5. 2010 iz <http://www.humar.com/?viewPage=170>
- Ingolič, A. (1971). *Pretrgana naveza*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ingolič, A. (1986). *Čudovita pot*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ingolič, A. (1999). *Čudovita pot*. Ljubljana: Karantanija: Pisanica.
- Jalen, J. (2003). *Ovčar Marko/Cvetkova Cilka* (Izbrani spisi: Knj. 1). Celje: Mohorjeva družba.
- Jalen, J. (2004). *Trop brez zvoncev/Previsi* (Izbrani spisi: Knj. 2). Celje: Mohorjeva družba.
- Jamling Tenzing Norgay (2010). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 1.3.2010)
- Janez Jalen (2010). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 1.3.2010 iz sl.wikipedia.org/wiki/Janez_Jalen
- Jarc, J. (1993). Josip Wester. V *Jarčev zbornik: razprave in portreti* (str. 257-265). Novo mesto: Dolenjska založba.
- Jelinčič, D. (1992). *Biseri pod snegom*. Maribor: Obzorja.
- Jelinčič, D. (2006). *Zvezdnate noči*. Ljubljana: Sanje.
- Jelinčič, D. (2008). *Umor pod K2*. Ljubljana: Sanje.
- Jelinčič, D. (2009). *Biseri pod snegom*. Ljubljana: Sanje.
- Jenšterle, M. (2002). Arko Vojko. V *Enciklopedija Slovenije 16: Dodatek A – Ž* (str. 5). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jerin, Z. (1965). *Vzhodno od Kamanduja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jerin, Z. (1978). *Himalaja, rad te imam!*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jon Krakauer (2010). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 11.3.2010 iz http://en.wikipedia.org/wiki/Jon_Krakauer
- Jug, K. (1936). *Zbrani planinski spisi*. Ljubljana: Planinska matica.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

- Jug, K. (1997). *Stena in smrt: planinčevi zapiski*. Ljubljana: Založba Karantanija.
- Jug, K. (1997). O smotru alpinizma. V A. Učakar (ur.), *Stena in smrt* (str. 5–9). Ljubljana: Založba Karantanija.
- Karničar, D. (1996). *Alpinizem, samoljubje, ljubezen*. Radovljica: Didakta.
- Karničar, D., Golob, T. in Golob, U. (2000). *Z Everesta*. Ljubljana: Mythos.
- Keršič, M., Mahkota, A. in Debeljak, C. (1962). *Noči in viharji*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Keršič-Svetel, M. (2006). Gora in umetnost. V B. Rotovnik (ur.), *Vodniški učbenik* (48–58). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Klemenc, S. (2003). *Ledene sanje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Klinar, S. (ur.). (2000). *Valentin Stanič: prvi alpinist v Vzhodnih Alpah*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Kmecl, M. (1978). *S prijatelji pod macesni*. Maribor: Obzorja.
- Kmecl, M. (1983). *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Založba DDU Univerzum.
- Knez, F. (2009). *Ožarjeni kamen*. Ljubljana: Sanje.
- Kokalj, J. (1990). *Trenutki*. Ljubljana: Samozaložba.
- Kos, J. (1978). Literatura. V *Literarni leksikon 2* (str. 5). Ljubljana: DZS.
- Kos, J. (1999). Književnost. V *Učbenik literarne zgodovine in teorije* (str. 9–19). Maribor: Obzorja.
- Kotnik, I. (1994). *Dotik neba*. Maribor: Obzorja.
- Kozak, J. (1926). *Beli macesen*. Ljubljana: Vodnikova družba.
- Kozak, J. (1927). *Boj za Mount Everest*. Ljubljana: Tiskovna zadruga.
- Kozinc, Ž. in Grošelj, V. (1998). *Pot k očetu: po sledih Nejca Zaplotnika na Himalajo*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Kozjek, P. (2009). *Življenje alpinista*. Radovljica: Didakta.
- Krakauer, J. (2004). *Izginuli: osebni obračun z Mount Everestom*. Tržič: Učila.
- Krišelj, M. (1979). *YU3DRL-9N1YU Mount Everest Sagarmatha*. Maribor: Obzorja.
- Krišelj, M. (1985). *Zlata naveza*. Maribor: Obzorja.
- Krišelj, M. (1999). *Lotosov cvet*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Kugy, J. (1966). *Delo, glasba, gore*. Maribor: Obzorja.
- Kugy, J. (1968). *Iz življenja gornika*. Maribor: Obzorja.
- Kugy, J. (1971). *Julijske Alpe v podobi*. Maribor: Obzorja.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

- Kugy, J. (2008). *Iz mojega življenja v gorah*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Kunaver, A., Cedilnik, D., Belak, S., Maležič, M., Jerin, Z., Kunaver, J. idr. (1974). *Makalu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kunaver, A. (2006a). *Makalu*. Ljubljana: samozal. D. Kunaver.
- Kunaver, A. (2006b). *Trisul*. Ljubljana: samozal. D. Kunaver.
- Kunaver, A. (2007). *Dežela Šerp 1962*. Ljubljana: Samozaložba D. Kunaver.
- Kunaver, A. (2008). *Lhotse*. Ljubljana: samozal. D. Kunaver.
- Kunaver, D. (1988). *Aleš Kunaver*. Maribor: Založba Obzorja.
- Kunaver, D. (1994). *Od Triglava do treh vrhov sveta*. Ljubljana: Didakta.
- Kunaver, P. (1974). *Brezna in vrhovi*. Maribor: Obzorja.
- Kunaver, P. (1979). *Moje steze*. Maribor: Obzorja.
- Lah A. (1990). Jalen Janez. V *Enciklopedija Slovenije 4: Hac – Kare* (str. 256). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Lenarčič, M. (1988). *Smisel in spoznanje*. Maribor: Obzorja.
- Levstek, I. in Blažej, J. (1957). *Himalaja in človek*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Lipovšek, M. (1978). *Steze, smučišča in skale*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Logar, J. (1934). Ivan Bučer: Čez steno. *Dom in svet* (47), 226–228.
- Matevž Lenarčič (2009). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 12.3.2010 iz http://sl.wikipedia.org/wiki/Matevž_Lenarčič
- Mahkota, A. (1999). *Sfinga*. Ljubljana: Mont.
- Manfreda, M. (1990). *Ledeno sonce*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Marijan Lipovšek (2010). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 1.3.2010 iz http://sl.wikipedia.org/wiki/Marijan_Lipovšek
- Maurice Herzog (2010). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 2.3.2010 iz http://en.wikipedia.org/wiki/Maurice_Herzog
- Mazeaud, P. (1985). *Gora za golega človeka*. Maribor: Obzorja.
- McDonald, B. (2009). *Tomaž Humar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Mencinger, J. (1977). *Moja hoja na Triglav*. Maribor: Obzorja.
- Messner, R. (1983). *Na meji smrti*. Maribor: Obzorja.
- Messner, R. (2006). *Življenje na skrajnih mejah*. Tržič: Učila.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gornišva

- Mlač, B., Humar, M., Klinar, S., Leskošek, B., Pollak, B., Savenc, F. idr. (2002). *Planinski terminološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Mlakar, J. (1972). *Iz mojega nahrbtnika*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Mlakar, J. (1995). *Med Šmarno goro in Mont Blancom*. Maribor: Obzorja.
- Mihelič, T. (1997). *Andi, beli vrhovi zelene celine*. Radovljica: Didakta.
- Mihelič, T. (2005). *Klic gora*. Ljubljana: Sidarta.
- Mount Everest (2010). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 12.2.2010, iz http://sl.wikipedia.org/wiki/Mount_Everest
- Našel sem pot.* (2000/2001). Pridobljeno 14.11.2009 iz <http://www2.arnes.si/~sspvkant/pot/index.html>
- Norgay, J. T. (2002). *Po poteh mojega očeta*. Tržič: Učila International.
- Ocvirk, A. (1978). Literarna teorija. V *Literarni leksikon 1* (str. 7–8). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Orel, T. (1988). Debelak-Deržaj Mira Marko. V *Enciklopedija Slovenije 2: Ce – Ed* (str. 180). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Osemtisočak (2010). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 05.04.2010, iz <http://sl.wikipedia.org/wiki/Osemtisočak>
- Panjtar, J. (2010). *Dr. Jani Kokalj*. Pridobljeno 04.03.2010, iz http://www.drmed.org/strok/ssi/kokalj_2001/kokalj_02.htm#1
- Paul Pritchard (2009). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 20.01.2010, iz http://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Pritchard
- Perčič, H. (2007). *Analiza himalajskih odprav alpinista Andreja Štremflja z vidika aklimatizacije na povečano nadmorsko višino*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- Peternel, M. (1995). *Umrli Stane Belak-Šrauf in Jasna Bratanič*. Pridobljeno 9.3.2010 iz <http://onger.org/?mode=chrono&id=84>
- Podergajs, K. (2006). Ko sonce postane ledeno. *Planinski vestnik 111* (7), 43–47.
- Potočnik, M. (1968). *Srečanja z gorami*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Potočnik, M. (1996). *Posušeni rožmarin*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Požgaj, Z. (1998). *Ama Dablam – odsanjane sanje*. Ljubljana: PZS.
- Praček, C. (2000). *Vrnite mi moje sinove z gore*. Jesenice: Samozaložba.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

- Prešeren, I. (1990). Jerin Zoran. V *Enciklopedija Slovenije 4: Hac – Kare* (str. 291). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pritchard, P. (2009). *Nevarna igra*. Ljubljana: Sidarta.
- Raztresen, M. (1979). *Kruta gora*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ravnihar, T. (1993). *Katedrala Lotse*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Režek, B. (1938). *Svet med Grintovci*. Ljubljana: Planinska Matica.
- Režek, B. (1959). *Stene in grebeni*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Režek, B. (1983). *Zabrisane stopinje*. Ljubljana: ČZP Kmečki glas.
- Roš, M. (2000). *Prvi na smučeh z Everesta*. Ljubljana: Slon.
- Rovšček, Ž. (2008). *Jože Andlovic, dr. med. (1923)*. Pridobljeno 1.3.2010 iz <http://www.gore-ljudje.net/objava/40198/>
- Rudolph, F. (1965). *Kakteje, Indijanci in andski vrhovi*. Maribor: Obzorja.
- Saint-Loup, M. A. (1961). *Gora ni hotela*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Saje, S. (30. 1. 2007). Čestitke za jubilej. *Gorenjski glas*, torek, Pridobljeno 12.3.2010 iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/8584/>
- Savenc, F. (1992). Kunaver Aleš. V *Enciklopedija Slovenije 6: Krek – Marij* (str. 73). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Savenc, F. (2001). Zaplotnik Jernej. V *Enciklopedija Slovenije 15: Wi – Ž* (str. 66). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Savenc, F. (2002). Bertoncely Dinko. V *Enciklopedija Slovenije 16: Dodatek A – Ž* (str. 13). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Savenc, F. (2002). Humar Tomaž. V *Enciklopedija Slovenije 16: Dodatek A – Ž* (str. 81). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Savenc, F. (2002). Kozjek Pavle. V *Enciklopedija Slovenije 16: Dodatek A – Ž* (str. 112). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Savenc, F. (2008). *Neverjetno in nemogoče!*. Pridobljeno 25.11.2009 iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/39974/>
- Sekelj, T. (1958). *Vihar nad Aconcaguo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Simpson, J. (2006). *Dotik praznine*. Ljubljana: Sidarta.
- Strojin, T. (1986). *Prvi čez steno*. Nova Gorica: Planinsko društvo.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništva

- Strojin, T. (1995). Gorniška književnost v Sloveniji – 1. *Planinski vestnik*, 95 (4), 147–151.
- Strojin, T. (1995). Gorniška književnost v Sloveniji – 2. *Planinski vestnik*, 95 (5), 212–215.
- Strojin, T. (1995). Gorniška književnost v Sloveniji – 3. *Planinski vestnik*, 95 (7), 250–253.
- Strojin, T. (1995). Gorniška književnost v Sloveniji – 4. *Planinski vestnik*, 95 (8), 315–319.
- Strojin, T. (1998). *Poti skozi lepote*. Ljubljana: Družina.
- Strojin, T. (2009). *Zgodovina slovenskega planinstva*. Radovljica: Didakta.
- Svetina, T. (1973). *Stena*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Svetina, T. (1976). *Stena*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Svetina, T. (1980). *Stena II. del*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Šegula, P. (2001). *Križemkražem po gorah*. Škofja Loka: samozal.
- Šerkezi, M. (21.05.2010). *Igor Levstek (1931 – 2010)*. Pridobljeno 21.06.2010, iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/55801/>
- Škamperle, I. (1992). *Sneg na zlati veji*. Trst: Založništvo tržaškega tiska.
- Škarja, T., Belak, S., Kotnik, I., Manfreda, M., Matijevc, V., Podbevšek, D., idr. (1981). *Everest*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Škarja, T. (1987). *Jalung Kang*. Ljubljana: Borec.
- Škarja, T. (2008a). *Kangčendzenga*. Radovljica: Didakta.
- Škarja, T. (2008b). Planinstvo in kultura. *Obvestila PZS*, februar 2008 – Uvodnik, Pridobljeno 28. 2. 2010 iz <http://www.gore-ljudje.net/objava/33572/>
- Škodič, D. (2009). *Gruh – knjiga s podobami za odrasle*. Pridobljeno 4. 12. 2009 iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/49799/>
- Štebe, M. (2005). *Preizkušnje*. Radovljica: Didakta.
- Štupar, B. (2010). *Prvi v navezi*. Pridobljeno 10.3.2010 iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/52318/>
- Tenzing, N. (1968). *Tenzing, zmagovalec Everesta*. Maribor: Obzorja.
- Terray, L. (1974). *Osvajalci nekoristnega sveta: od Alp do Annapurne*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Tomazin, I. (1989). *Korak do sanj: ameriški dnevnik*. Maribor: Obzorja.

Diplomsko delo: Pregled slovenskega leposlovja s področja gorništv

- Tomazin, I. (1993a). *Čo Oju: Turkizna boginja*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Tomazin, I. (1993b). *Nebo nad Afriko: polet z zmajem s Kilimanjara*. Tržič: Didakta.
- Tomazin, I. (1994). *Pustolovščina v Tibetu: smučanje z osemtisočaka*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Tomazin, I. (2007). *Tragedija v Turski gori*. Križe: samozal.: distribucija Didakta.
- Tuma, H. (1997). *Iz mojega življenja*. Ljubljana: Založba Tuma.
- Tuma, H. (2000). *Planinski spisi*. Ljubljana: Založba Tuma.
- Twight, M. (2008). *Poljubi ali ubij: izpovedi serijskega plezalca*. Ljubljana: Sidarta.
- Virk, T. (1999). Škamperle Igor. V *Enciklopedija Slovenije 13: Š – T* (str. 41). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Voglar, D. (2002). Hudeček Jože. V *Enciklopedija Slovenije 16: Dodatek A – Ž* (str. 80). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Volkar, M. (2008). Slovensko ime v Patagoniji. *Planinski vestnik*(11), 16– 17.
- Vovko, A. (2000). *Poskusna gesla za novi Slovenski biografski leksikon*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Zaplotnik, N. (1983). *Pot*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Zaplotnik, N. (1985). *Pot*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Zaplotnik, N. (2009). *Pot*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zavrnik, B. (1987). *Pet zakladnic velikega snega*. Maribor: Obzorja.
- Zlobec, M. (27.12.2008). Po Kugyjevih poteh ob jubileju. *Delo*, 299, str. 16.
- Zoran Jerin (2009). *Wikipedia Prosta enciklopedija*. Pridobljeno 1.3.2010 iz http://sl.wikipedia.org/wiki/Zoran_Jerin
- Zorko, D. (2002). Kunaver Dušica. V *Enciklopedija Slovenije 16: Dodatek A – Ž* (str. 116). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zupan, F. (1981). Edu Deržaju v slovo. *Planinski vestnik*(1), 5–8.
- Wester, J. (1954). *Baltazar Hacquet, prvi raziskovalec naših Alp*. Ljubljana: PZS.